

6/4684

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
DEPARTAMENT SYSTEMU OBRONNEGO
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

Stanisław KOZIEJ

**PODSTAWOWE PROBLEMY
STRATEGII I SYSTEMU OBRONNOŚCI
NA PRZEŁOMIE XX i XXI WIEKU**

55627

WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
DEPARTAMENT SYSTEMU OBRONNEGO
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

Stanisław KOZIEJ

**PODSTAWOWE PROBLEMY
STRATEGII I SYSTEMU OBRONNOŚCI
NA PRZEŁOMIE XX i XXI WIEKU**

WARSZAWA

2001

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
I. DOKTRYNA OBRONNA Z 1990 ROKU	6
II. STRATEGIA OBRONNA Z 1992 ROKU	14
III. STRATEGIA OBRONNOŚCI Z 2000 ROKU	26
Przygotowanie strategii	26
Interesy, cele i warunki obronności	28
Zasady i koncepcje strategiczne	31
Potencjał obronny i przygotowania obronne	40
ZAKOŃCZENIE	50
ANEKSY:	
1. Statut Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego i organów kierowania nimi (na czas wojny)	53
2. O doktrynie wojennej państw-stron Układu Warszawskiego. Dokument podpisany przez uczestników berlińskiej narady w dniach 28 – 29 maja 1987 roku	73
3. Uchwała Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 roku w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej	77
4. Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa oraz Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej. Dokument przyjęty na posiedzeniu Komitetu Obrony Kraju 2 listopada 1992 roku	89
5. Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjęta przez Radę Ministrów 4 stycznia 2000 roku	113
6. Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjęta przez Radę Ministrów 23 maja 2000 roku	143
7. Materiały prezentacyjne do strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej	173

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji państwowej.

WSTĘP

Lata dziewięćdziesiąte były okresem radykalnych zmian ustrojowych w Polsce. Również obronność państwa doświadczyła rewolucyjnych przeobrażeń. Najkrócej można to określić jako przejście z Układu Warszawskiego do NATO. Pod tym skrótem myślowym kryje się ogrom zmian politycznych i strategicznych, koncepcyjnych i organizacyjnych. W poszczególnych rozdziałach niniejszego materiału studyjnego postaram się przedstawić zmiany, jakie w tym właśnie okresie następowały w koncepcjach strategicznych oraz w systemie obronności państwa. Przy czym główna uwaga poświęcona zostanie omówieniu obecnie obowiązującej strategii obronności w warunkach członkostwa w NATO.

W opracowaniu studyjnym wykorzystano autorskie materiały przygotowane w ramach prac nad problemem „Polska polityka bezpieczeństwa” oraz treści zawarte w skrypcie pt. „Podstawowe założenia strategii obronności RP” (AON, Warszawa 2000). Dla ułatwienia samodzielnego studiowania, analiz i ocen podstawowych polskich problemów strategicznych przełomu wieków w aneksach dołączone zostały najważniejsze oficjalne dokumenty strategiczne tego okresu oraz zestaw pomocniczych materiałów charakteryzujących obecną strategię obronności.

I. DOKTRYNA OBRONNA Z 1990 ROKU

Niemal przez cały okres przynależności do Układu Warszawskiego Polska nie posiadała własnej, narodowej strategii obronności. Były to co najwyżej rozwiązania wykonawcze adoptujące postanowienia dokumentów doktrynalnych Sojuszu. O charakterze tych ostatnich świadczyć może treść dokumentu pt. „Statut Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego i organów kierowania nimi (na czas wojny)”¹.

Szansa na zmiany pojawiła się dopiero w wyniku radzieckiej „pierestrojki” i przyjęcia nowej doktryny obronnej Układu Warszawskiego². Rozpoczęło się ożywienie w obszarze strategii, w tym także w strategii narodowej. Należało bowiem wypracować stanowisko Polski wobec nowych warunków. Pojawiła się szansa nowego uregulowania spraw strategicznych w ramach Układu Warszawskiego, wypracowania swojego miejsca i roli w drugim rzucie strategicznym obronnie zorientowanego Układu Warszawskiego. Jednak dopiero wybory w 1989 roku przyniosły Polsce pełną polityczną niezależność, stworzyły możliwość rozpoczęcia samodzielnego decydowania o swoich losach. A to oznaczało konieczność posiadania własnej strategii postępowania we wszystkich sprawach. W tym także, a może przede wszystkim, w sprawach bezpieczeństwa i obronności. Rozpoczęły się zatem intensywne prace nad narodową koncepcją strategiczną w dziedzinie obronności – najpierw w ramach wciąż jeszcze istniejącego Układu Warszawskiego, potem już jako państwa w pełni samodzielnego pod względem obronnym.

Efektem pospiesznych prac strategicznych na przełomie 1989 i 1990 roku była „Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej” przyjęta uchwałą Komitetu Obrony Kraju z dnia 21 lutego 1990 roku³. Tempo zmian było jednak wówczas tak wielkie, że niemal w chwili przyjęcia była ona już nieaktualna. Mało tego – już w toku prac nad nią było widoczne, że przyjmuje się zbyt zachowawcze założenia, że nie uwzględnia się np. nieuniknionego już wówczas rozpadu Układu Warszawskiego. Doktryna ta była rezultatem swoistego odrobienia bardzo spóźnionej lekcji na temat strategii obronności państwa w ramach sojuszu. Spóźnionej, bo po pierwsze – Układ Warszawski w 1990 roku to już nie był sojusz, tylko grupa państw nazywających się członkami

---

¹ Zob. aneks 1.

² Zob. aneks 2.

³ Aneks 3.

Układu Warszawskiego, ale nie uznających praktycznie jakichkolwiek reguł wspólnego działania, choć jednocześnie nie wiedzących, co z sobą zrobić w nowych warunkach. Po drugie – lekcji spóźnionej – bo nie było już szans na to, aby wdrożyć w praktyce przyjmowane rozwiązania. Słuszne w większości zapisy były zatem zapisami pustymi, nie realizowanymi, odnoszącymi się do nie istniejącej rzeczywistości. W dużej mierze było to także następstwem „starego stylu” pracy nad doktryną, przygotowywania jej wyłącznie w gronie ekspertów, bez szerszej publicznej dyskusji nad jej projektami. Zauważmy od razu, że brak publicznej dyskusji w fazie przygotowywania projektu doktryny stał w jawnej sprzeczności z jedną z istotnych tez samej doktryny, a mianowicie ze stwierdzeniem, że w kształtowaniu obronności Polski obowiązuje zasada uspołecznienia polityki obronnej. Kierowanie się tą zasadą powinno – według zapisów doktrynalnych – zapewnić tworzenie właściwego klimatu dla spraw obronności kraju, pogłębianie obywatelskiego poczucia odpowiedzialności za jej stan, a także oddziaływanie społeczeństwa na prowadzenie polityki obronnej przez organy władzy. Słuszna teza doktrynalna nie została jednakże zastosowana nawet w odniesieniu do samej doktryny.

Mimo tych zastrzeżeń doktryna obronna z 1990 roku była pierwszym w powojennej historii Polski jawnym dokumentem określającym i deklarującym publicznie, wobec własnego narodu, sojuszników i społeczności międzynarodowej, podstawowe elementy narodowej strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej⁴ i jednocześnie wytyczającym – jak to określała uchwała Komitetu Obrony Kraju – generalne kierunki polityki obronnej państwa, obowiązujące organy państwowe, podmioty gospodarcze, organizacje społeczne i zawodowe oraz każdego obywatela.

Ten kilkustronicowy dokument odnosił się bardzo ogólnie do podstawowych kwestii strategicznych w dziedzinie obronności. Stanowił oficjalną wykładnię oceny możliwego zagrożenia bezpieczeństwa Polski oraz określał działania niezbędne do zapobiegania i przeciwstawiania się temu zagrożeniu. Jako cel nadrzędny w stosunku do funkcji obronnej państwa deklarował zagwarantowanie najważniejszych interesów narodowych, wymieniając wśród nich – bezpieczeństwo, prawo do życia w pokoju, niepodległość i suweren-

---

⁴ Do tej pory funkcję tę pełniły tajne „Węzłowe założenia obronne Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”. Ich ostatnia edycja przyjęta została w 1985 roku, a więc na dwa lata przed „doktrynalnym przewrotem” w Układzie Warszawskim. Zob. Uchwała Komitetu Obrony Kraju nr 03/85 z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie „Węzłowych założeń obronnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”.

ność państwa oraz całość i nienaruszalność jego terytorium. Uwzględniając charakter tych interesów doktryna jednocześnie brała pod uwagę ustalenia wspólnie uzgodnionej koalicyjnej doktryny obronnej, czyli dokumentu przyjętego przez Doradczy Komitet Polityczny państw-stron Układu Warszawskiego w Berlinie w 1987 roku.

Oceniając zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski przyjmowano jednoznacznie, że stanowi je międzykoalicyjny konflikt zbrojny w Europie, między NATO i Układem Warszawskim, mogący wywołać reperkusje w skali światowej. Mógłby to być konflikt stopniowo narastający lub też rozpoczęty zaskoczenia, trudny do opanowania, z dużym prawdopodobieństwem użycia broni jądrowej w różnej skali i w różnym czasie, w tym także już na samym początku wojny. Głównym obszarem działań wojennych byłaby Europa Środkowa. Polska z racji swego położenia geostrategicznego, jako strategiczny obszar tranzytu oraz rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów, zostałaby w każdym wypadku – nawet niezależnie od jej woli – wciągnięta w orbitę wojny. Każda zatem wojna w Europie groziłaby wyniszczeniem państwa polskiego – społeczeństwa, gospodarki i kultury.

Widać więc wyraźnie, że już w swoim punkcie wyjścia, w ocenie wizji ewentualnego zagrożenia wojennego, polska doktryna obronna z 1990 roku była odzwierciedleniem warunków typowych dla schyłkowej fazy okresu dwublokowej konfrontacji. Na dwa aspekty tej oceny warto zwrócić uwagę. Po pierwsze – w odróżnieniu od swych poprzedniczek („Węzłowych założeń obronnych”) nie wskazuje się tutaj jednoznacznie na NATO jako agresora, konstatując jedynie istnienie obiektywnych źródeł ryzyka konfliktu zbrojnego, wynikających z utrzymującego się wciąż braku zaufania między dwoma blokami, w połączeniu z nagromadzeniem olbrzymich potencjałów militarnych na ich styku, w tym potencjałów jądrowych. Na szczególną uwagę zasługuje jednak inny element, a mianowicie skromnie wtrącona fraza mówiąca o tym, że Polska mogłaby być wciągnięta w wojnę „nawet niezależnie od jej woli”. Jest to stwierdzenie, które jeszcze rok wcześniej nie mogłoby w żadnym wypadku znaleźć się w dokumencie państwowym. Świadczy ono bowiem, że Polska bynajmniej nie w każdej sytuacji byłaby gotowa niejako automatycznie uczestniczyć w wojnie u boku Związku Radzieckiego, że bierze pod uwagę, iż nie w każdej wojnie interesy Układu Warszawskiego musiałyby być tożsame z interesami Polski. Taki zapis sygnalizował wyraźnie, że mamy już swoją wolę państwową i że dajemy to do zrozumienia naszym formalnym sojusznikom, zwłaszcza Związkowi Radzieckiemu.

Koncepcja strategiczna zawarta w doktrynie obronnej z 1990 roku była zatem połączeniem „starego” z „nowym”, była typową koncepcją okresu przejściowego, a nawet wręcz krótkotrwałej chwili przejściowej. Łączyła w sobie oceny i rozwiązania z mijających czasów Układu Warszawskiego z ideami nadchodzącej nowej ery. Znalazło to swe odzwierciedlenie także w podejściu do oceny sytuacji międzynarodowej, gdzie tradycyjnie już zaakcentowany został problem naszej granicy zachodniej oraz podkreślone znaczenie dwu- i wielostronnych sojuszy oraz przynależności Polski do Układu Warszawskiego. Podkreślenie to jednak nie miało charakteru bezwzględnego i bezalternatywnego – jak to bywało do tej pory. Zaznaczono bowiem, że rola dotychczasowych sojuszy Polski i samego Układu Warszawskiego może się w przyszłości zmieniać, w miarę budowy nowego, ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa. Polska dawała wyraźny sygnał, że nie postrzega już Układu Warszawskiego jako jedynego gwaranta swego bezpieczeństwa. Mało – chciałyby zmieniać go wraz z budową szerszego systemu bezpieczeństwa. Zabrakło jednak w tym miejscu chyba odwagi politycznej, aby wskazać na alternatywne rozwiązania w razie innych wariantów rozwoju sytuacji, w tym rozpadu Układu Warszawskiego. Mówię o odwadze politycznej, a nie o wyobraźni, jako że stosowne analizy i oceny na ten temat już wówczas pojawiały się nie tylko w wąskich gronach ekspertów, ale także publicznie⁵.

Doktryna z 1990 roku była w pełni zgodna z ówczesnymi tendencjami odprężeniowymi. Podkreślała, że Polska nie uważa żadnego państwa za swego wroga i że w żadnych okolicznościach nie rozpocznie działań wojennych przeciwko innemu państwu lub sojuszowi oraz nie weźmie udziału w wojnie, jeżeli sama lub jej sojusznicy nie staną się obiektem zbrojnej napaści. Jest to również wyraz podkreślenia swej suwerenności w odniesieniu do podjęcia decyzji o ewentualnym przystąpieniu do wojny w ramach sojuszu. Nie ma tu już bezwarunkowego uczestnictwa w każdej wojnie, w której mógłby być zaangażowany Układ Warszawski.

Jednocześnie Polska opowiedziała się za wizją systemu bezpieczeństwa bez przeciwstawnych sojuszy, za zbudowaniem niekonfrontacyjnego modelu zbiorowego bezpieczeństwa w Europie, opartego na nadrzędnych zasadach i wartościach ogólnoludzkich. Oznaczało to zdecydowane zerwanie z kryte-

---

⁵ Zob. np.: *Co wynika z naszej doktryny? „Żołnierz Wolności”* z 14 marca 1990 r. S. Koziej: *Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku*. Akademia Sztabu Generalnego WP, Warszawa 1990. *Zadania i organizacja Sił Zbrojnych RP wobec przemian w polityce europejskiej (Materiały z seminarium OKP. 24 lipca 1990 roku)*. Warszawa 1990.

rium ideologicznym. Oznaczało także poparcie dla trwających procesów demilitaryzacji stosunków międzypaństwowych i umacniania odprężenia politycznego i militarnego. Wyrazem tego było m.in. podniesienie do rangi doktrynalnej problemu przekształcania doktryn wojennych w doktryny o charakterze ściśle obronnym. Kwestie te były wówczas przedmiotem szerszego zainteresowania analityków, zwłaszcza w kontekście budowy niekonfrontacyjnego (partnerskiego) modelu przyszłego systemu bezpieczeństwa w Europie.

Zgodnie z wypracowanymi w poprzednich latach zasadami i ustaleniami, zawartymi wcześniej w „Węzłowych założeniach obronnych PRL”, doktryna mówiła o utrzymywaniu systemu obronnego państwa, przygotowanego do przeciwstawienia się ewentualnej agresji zbrojnej. System ten obejmował pięć dziedzin funkcjonowania państwa: polityczno-społeczną, administracyjno-gospodarczą, militarną, ochrony państwa oraz obrony cywilnej. Warto podkreślić, że systemowe podejście do organizacji obronności było jednym z istotniejszych polskich osiągnięć na tle rozwiązań istniejących w innych krajach. Podejście to miało swoje odzwierciedlenie już w podstawowym akcie prawnym z dziedziny obronności, a mianowicie w „Ustawie o powszechnym obowiązku obrony”⁶. Ustawa ta całościowo i w jednym miejscu regulowała wszystkie podstawowe sprawy obronności państwa, była swego rodzaju „konstytucją obronności”⁷. W sferze organizacyjnej doktryna odzwierciedlała w pełni postanowienia tej ustawy, akcentując zwłaszcza powszechność obronności.

Za podstawowe ogniwo systemu obronnego uznawano oczywiście Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Ich przeznaczenie, czyli cele polityczno-strategiczne, określono zgodnie z Konstytucją, wskazując, że ich głównym zadaniem jest zagwarantowanie niepodległości i bezpieczeństwa narodu, suwerenności oraz nienaruszalności granic państwa polskiego. Natomiast niezbyt właściwie sformułowano zadania operacyjne, ograniczając je do operacji obronnych. Było to wciąż jeszcze następstwo „zamieszania” spowodowanego wprowadzeniem w 1987 roku doktryny wojennej Układu Warszawskiego o wyrażnie obronnym (defensywnym) charakterze. Przenoszenie dosłowne kategorii i charakterystyk z obszaru polityki i strategii do obszaru

---

⁶ Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej z 1967 r. (wraz z późniejszymi zmianami).

⁷ Niestety to duże osiągnięcie koncepcyjne i legislacyjne zostało zmarnowane w latach dziewięćdziesiątych przez deprecjonowanie ustawy, zaniedbywanie jej dostosowywania do zmieniającej się błyskawicznie rzeczywistości oraz zgłaszanie wielu, często ze sobą sprzecznych, projektów autonomicznych rozwiązań cząstkowych.

operacyjnego – ze szczybla państwa na szczybel wojska – pokutowało błędnymi założeniami, mogącymi spowodować fatalne skutki dla sprawności i efektywności sił zbrojnych. Słuszne i bardzo cenne przeorientowanie polityki i strategii bezpieczeństwa z konfrontacyjnej, ekspansywnej, ofensywnej na kooperatywną, partnerską i obronną było w tym okresie w sposób uproszczony przenoszone także na koncepcje operacyjne użycia i działania sił zbrojnych. Mało tego – było nawet przenoszone także na szczeble taktyczne, doprowadzając do absurdu redukcji szkolenia żołnierzy, pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych w zakresie prowadzenia działań zaczepnych. Świadczyło to o pewnej nieporadności koncepcyjnej wojskowych i niezrozumieniu istoty sztuki wojennej przez decydentów politycznych lub też o próbie instrumentalnego, propagandowego wykorzystania problematyki wojskowej dla propagowania idei politycznych. Wiadomo bowiem, że w obronie państwa i odpieraniu agresji siły zbrojne muszą być gotowe do prowadzenia zarówno operacji obronnych, jak i zaczepnych. Sama obrona na wojnie jest nic nie warta. W tym punkcie można zatem ocenić, że doktryna z 1990 roku była dokumentem niedojrzałym, nie potrafiła właściwie zdefiniować zadań operacyjnych sił zbrojnych w nowych warunkach polityczno-strategicznych.

Natomiast w wymiarze polityczno-strategicznym po raz kolejny zaznaczyła pewną rezerwę wobec Układu Warszawskiego, zakładając możliwość samodzielnego – a nie tylko we współdziałaniu z sojusznikami – prowadzenia operacji w ramach odpierania ewentualnej agresji. Warto zauważyć, że ten zapis był w pewnym sensie sprzeczny z ogólną filozofią całej doktryny, rozpatrującej obronność państwa w statycznych warunkach danej chwili, tj. w warunkach naszego członkostwa w Układzie Warszawskim. W założeniach podstawowych nie sięgano w zasadzie w przyszłość, nawet w tę leżącą tuż w zasięgu ręki, jaką byłaby Europa bez Układu Warszawskiego. Dopóki więc istniał Układ Warszawski i my byliśmy jego członkiem, trudno sobie było wyobrazić sytuację samodzielnego odpierania agresji na Polskę – bo to musiałyby być przecież agresja któregoś z naszych sojuszników (w swoim otoczeniu mieliśmy tylko sojuszników). Jeśli natomiast ten zapis miałby odnosić się do ewentualnie zmienionych warunków w przyszłości, to należałoby i w innych częściach doktryny taką ewentualność uwzględnić.

Zapis o ewentualnych samodzielnych operacjach obronnych stoi także w sprzeczności z ustaleniami mówiącymi jednoznacznie, że na wypadek wojny z Sił Zbrojnych RP wydzieli się odpowiednie zgrupowanie operacyjne

działające w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego. Nie było tu zatem miejsca na jakieś samodzielne operacje, tym bardziej, że w skład tego zgrupowania (w sile frontu) wchodziła całość wojsk operacyjnych. Charakterystyczne jest przy tym to, że doktryna w ogóle nie wspomina o wojskach nie wydzielanych w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego, w tym np. o wojskach obrony terytorialnej. Raczej życzeniowo niż realnie potraktowano wpływ władz polskich na działania frontu wydzielonego w skład wojsk sojuszniczych. Stwierdzenie, że pozostawałby on pod narodowym dowództwem nie odpowiadało stanowi faktycznemu. Co prawda jego dowódcą byłby generał polski, ale podlegałby on operacyjnie dowódcy Zjednoczonych Sił Zbrojnych na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych i wykonywał jego rozkazy dotyczące prowadzenia operacji. Ponadto Polak z pewnością byłby dowódcą tego frontu w czasie jego rozwijania operacyjnego i pierwszej operacji. Natomiast z uwagi na częste, naturalne, uzasadnione operacyjnie zmiany podporządkowania w toku działań, przydzielanie do frontu innych związków operacyjnych i taktycznych oraz wyłączanie zeń i kierowanie w inne podporządkowanie polskich formacji, już po pierwszej operacji trudno mówić byłoby o wyłącznie polskim, narodowym froncie. Byłby to po prostu jeden z wielonarodowych sojuszniczych związków operacyjnych. Każdy, kto choć trochę zna „naturę” operacji, nie mógł mieć co do tego żadnych wątpliwości. Podtrzymywanie zatem iluzji narodowego dowództwa w warunkach obowiązywania przyjętych rozwiązań sojuszniczych nie miało większego uzasadnienia. Iluzja ta zresztą dotyczyła także tezy doktrynalnej zakładającej możliwość wpływania władz Rzeczypospolitej Polskiej na decyzje dotyczące użycia wojsk polskich w operacjach sojuszniczych zgodnie z interesami narodowymi poprzez przedstawicieli Wojska Polskiego w organach dowodzenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych. Przedstawiciele ci byli usytuowani bezpośrednio w strukturach organów dowodzenia – jako zastępcy dowódców – i już z tej choćby racji ich rzeczywiste możliwości niezależnego działania były bardzo ograniczone.

Podstawową wytyczną dotyczącą utrzymywania sił zbrojnych w czasie pokoju było ich zróżnicowane dostosowanie do zadań przewidywanych na czas wojny oraz możliwości ekonomicznych i demograficznych państwa. Zakładano ich zorganizowanie zgodnie z zasadą niezbędnej wystarczalności obronnej. To kolejne modne hasło z tego okresu, którego jednak treść nie była do końca jasna. Idea ta zrodziła się na najwyższym politycznym szcze-

blu międzynarodowym i – podobnie jak defensywność (obronny charakter doktryny) – niezbyt szczęśliwie przenoszona była mechanicznie na niższe szczeble obronności. O ile bowiem wystarczalność obronna miała sens w odniesieniu do porównań między dwoma przeciwstawnymi, jasno zdefiniowanymi blokami polityczno-militarnymi (można było określić, ile minimalnie sił potrzebuję, aby obronnie przeciwstawić się ewentualnej agresji znanych mi sił przeciwnika), to już nie można jej było odnieść do sytuacji jednego z członków tego bloku indywidualnie. Jak bowiem mierzyć tę wystarczalność, w stosunku do jakiego zagrożenia, ile sił może wystarczyć do czego? W sumie – w warunkach naszego uczestnictwa w Układzie Warszawskim mówienie o wystarczalności obronnej miało sens tylko w kontekście całego sojuszu, a nie jednego państwa. Zapis w doktrynie o kierowaniu się zasadą wystarczalności obronnej w organizowaniu sił zbrojnych w rzeczywistości nic nie znaczył, był pustym hasłem.

W sumie można stwierdzić, że doktryna obronna z 1990 roku była typową koncepcją okresu przejściowego. Nieaktualną już w momencie jej przyjęcia. Zbyt nieśmiała w spoglądaniu w przyszłość. Świadczącą jednakowoż o poszukiwaniach nowego podejścia i sygnalizującą stopniowe dystansowanie się od Układu Warszawskiego. Prawie równocześnie z przyjęciem tego dokumentu rozpoczęły się prace nad nową przyszłościową koncepcją strategiczną, właściwą dla nowych warunków pełnej samodzielności obronnej.

II. STRATEGIA OBRONNA Z 1992 ROKU

Zmierzch Układu Warszawskiego i rozpad Związku Radzieckiego oznaczały dla Polski rozpoczęcie nowej ery w dziedzinie obronności. Ery samodzielności strategicznej. Jak zwykle miała ona swą fazę niemowlęcą. Okazało się, że Polska nie była przygotowana do samodzielnego myślenia strategicznego i samodzielnego postępowania w sprawach obronnych. Lata podległości strategicznej zrobiły swoje. Nie mieliśmy w pełni wykształconych ośrodków myśli strategicznej. Nasze instytucje centralne, w tym Sztab Generalny WP, nie potrafiły pracować strategicznie. Wciąż dominowało myślenie i działanie operacyjne i taktyczne, wykonawcze, myślenie kategoriami dnia dzisiejszego, bez perspektywy, bez dystansu strategicznego. Stąd też okazało się niemożliwe wypracowanie projektu nowej strategii obronności państwa przez instytucje do tego wszakże powołane – Sztab Generalny WP czy też Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Jedynym rozwiązaniem, które w końcu zostało zastosowane, było powierzenie tego zadania specjalnie w tym celu powołanemu zespołowi międzyresortowemu. Zespół taki został zorganizowany przy Biurze Bezpieczeństwa Narodowego na mocy zarządzenia Prezydenta RP z dnia 5 sierpnia 1991 r. Jego pracami kierował ówczesny szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego, Jerzy Milewski.

Rezultatem pracy zespołu były dwa dokumenty przyjęte ostatecznie na posiedzeniu Komitetu Obrony Kraju 2 listopada 1992 roku: „Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa” oraz „Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej”⁸. Ich treść określała w istocie strategię bezpieczeństwa narodowego i w jej ramach strategię obronności Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach samodzielności obronnej dekady lat dziewięćdziesiątych. Bazowała zarówno na analizach i ocenach przedstawicieli instytucji statutowo odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny bezpieczeństwa narodowego⁹, jak i na opracowaniach i propozycjach konsultantów i ekspertów niezależnych¹⁰.

---

⁸ Zob. aneks 4.

⁹ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Urząd Rady Ministrów, Centralny Urząd Planowania, Sztab Generalny Wojska Polskiego.

¹⁰ Zob. np. S. Koziej: *Doktryna obronności Rzeczypospolitej Polskiej (Zarys projektu)*. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1992.

Punktem wyjścia tej strategii było szerokie potraktowanie problematyki bezpieczeństwa państwa i objęcie nią kwestii politycznych, militarnych, gospodarczych, ekologicznych, społecznych i etnicznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje potraktowanie problemów obronności i bezpieczeństwa jako kluczowej kwestii polskiej racji stanu. Znalazło to swe odzwierciedlenie już w zdefiniowaniu samego celu Rzeczypospolitej Polskiej, gdzie obronę i umacnianie niepodległej, suwerennej państwowości oraz trwałą, niepodległą i bezpieczny byt państwa uznano za warunek gwarantujący możliwość respektowania praw człowieka, wolności i swobód obywatelskich oraz ukształtowania sprawnego systemu demokratycznego, opartego na zasadach społeczeństwa obywatelskiego, jak również pomyślnego przeprowadzenia reform rynkowych, usprawniających gospodarkę narodową.

W ocenie zewnętrznych warunków obronności strategia eksponowała konsekwencje nowego położenia Polski między jednoczącą się Europą Zachodnią i zdeintegrowanym byłym ZSRR, zwracając przy tym szczególną uwagę na nową jakość geostrategiczną za naszą wschodnią granicą. Dostrzegając w tych warunkach szansę na zwiększenie bezpieczeństwa, jednocześnie wskazywano na zagrożenia związane z niepewnościami co do kształtowania się nowej rzeczywistości. Dotyczyło to takich kwestii, jak: niebezpieczeństwo niekontrolowanego rozprzestrzeniania broni masowego rażenia i braku ograniczeń sił konwencjonalnych; groźba wybuchu zbrojnych konfliktów na tle granicznym, etnicznym lub ekonomicznym między nowymi podmiotami politycznymi, z wciągnięciem w orbitę działań militarnych państw ościennych, w tym Polski lub nawet całego regionu; wielka fala migracji ze wschodu, z terenów lub poprzez tereny państw sąsiednich; ekonomiczne następstwa zerwania kontaktów handlowych, w szczególności przerwanie dostaw surowców strategicznych oraz odcięcie od tradycyjnych rynków zbytu. Widać więc wyraźnie, że zagrożenia dla obronności państwa lokowano jednoznacznie tylko na wschodnim kierunku strategicznym.

W porównaniu z poprzednią strategią nastąpiła zdecydowana zmiana w ocenie charakteru zagrożeń. Nie mówi się już o dużej wojnie globalnej, czy nawet europejskiej, o wojnie z użyciem broni jądrowej. Eksponuje się raczej zagrożenia pozamilitarne oraz groźbę konfliktów zbrojnych o charakterze lokalnym i regionalnym. Było to oczywistym następstwem rozpadu dwublokowej struktury polityczno-militarnej ówczesnej Europy. Taka ewolucja oceny zagrożeń była również zbieżna ze zmianami w ocenie warunków

bezpieczeństwa, jakie zostały wprowadzone w przyjętej rok wcześniej nowej koncepcji strategicznej NATO.

Podobnie jak poprzednia strategia, również ta podkreślała, że Polska nie upatruje zagrożenia w żadnym z istniejących państw, nie zakłada istnienia określonego przeciwnika i ustalonego scenariusza działań wojennych. Ta teza strategiczna wzbudzała sporo kontrowersji – jeśli nie mamy przeciwników, to po co budować system obronności, po co posiadać siły zbrojne? Pytania takie były często podnoszone przez krytyków tej tezy. Warto więc zauważyć, że brak wroga wcale nie oznacza braku zagrożeń. Polska co prawda nie traktowała żadnego innego państwa jako wroga, czyli jako kogoś, kto świadomie i celowo przygotowuje agresję na nasz kraj, ale jednocześnie brała pod uwagę istnienie obiektywnych, niezależnych nawet od woli politycznej poszczególnych państw i narodów, źródeł potencjalnych zagrożeń, które mogłyby się uaktywnić w niesprzyjających okolicznościach. Niezbyt szczęśliwe było natomiast sformułowanie o nie uwzględnianiu ustalonego scenariusza działań wojennych. Wynikało to zapewne z niezbyt dobrego rozeznania autora takiej frazy w naturze planowania operacyjnego. Nigdy nie bierze się pod uwagę tylko jednego scenariusza działań; trudno też wyobrazić sobie jakikolwiek plan, który nie byłby jednocześnie jakimś scenariuszem. Problem polega jedynie na jego szczegółowości. Zapewne chodziło tu więc o konkretny i szczegółowy plan wojny. W tym sensie można zgodzić się z tą tezą. Mało tego – taka sytuacja była zgodna z istotą przygotowań obronnych w warunkach istnienia wielu różnych, mało wyraźnie zarysowanych ewentualności zagrożeń, w tym zagrożeń na progu wojny, a więc o charakterze zagrożeń kryzysowych. Było to więc odzwierciedleniem tego, co potem w NATO znalazło swe usankcjonowanie w postaci tzw. planowania ewentualnościowego (contingency planning), czyli planowania na wypadek różnych niebezpiecznych ewentualności, bez jednoznacznego ograniczania się do jednego tylko, dokładnie rozpracowanego wariantu zagrożenia.

Strategiczna koncepcja obronności, formułująca sposoby przeciwstawiania się tym zagrożeniom, oparta została na dwóch głównych filarach ówczesnej polityki bezpieczeństwa, za jakie można uznać: eksponowanie znaczenia współpracy międzynarodowej, w tym także wojskowej, oraz dążenie do integracji z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa. Szczególnie mocno akcentowano rolę współpracy z sąsiadami, podkreślając przy tym, że Polska nie zamierza zawierać sojuszy militarnych z jednym sąsiadem przeciwko innemu. Taka postawa Polski, znajdującej się w „szarej strefie” bezpieczeństwa

i na styku dwóch potencjalnie wobec siebie nieufnych podmiotów, miała służyć kształtowaniu bezpiecznego otoczenia strategicznego. Adresowana była przede wszystkim do Rosji i Niemiec, ale także do Ukrainy. Polska zdefiniowała wówczas również bardzo jednoznacznie swój dalekosiężny cel integracyjny, stwierdzając, że jej strategicznym celem w latach dziewięćdziesiątych jest członkostwo w NATO oraz w Unii Zachodnioeuropejskiej jako europejskim filarze NATO i istotnym czynnikiem europejskiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa. Takie określenie strategicznego celu w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności okazało się niezwykle trafne i pomocne w kształtowaniu zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych działań państwa zmierzających do uzyskania członkostwa w NATO.

Zauważmy, że w strategii z 1992 roku mocną nicią przewija się problem przyszłego ogólnoeuropejskiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa. Była to idea nad wyraz aktualna na początku lat dziewięćdziesiątych i popularna także w Polsce. Było to naturalnym następstwem polityczno-strategicznego położenia Polski w owym czasie, jako państwa znajdującego się w osamotnieniu strategicznym, nie należącego do żadnego sojuszu. Ustanowienie systemu wspólnego bezpieczeństwa w Europie było w takich warunkach drogą do zbudowania gwarancji bezpieczeństwa obejmujących także Polskę. Elementem tej koncepcji było propagowanie opracowania i przyjęcia przez wszystkie państwa modelu niekonfrontacyjnej doktryny militarnej, zakładającej zwiększanie bezpieczeństwa nie tylko danego kraju, ale również bezpieczeństwa innych, zwłaszcza sąsiednich państw. W tym kierunku zmierzało także promowanie idei tworzenia wielonarodowych sił zbrojnych, w tym mieszanych jednostek wojskowych z naszymi sąsiadami. Rozwiązanie takie uważaliśmy bowiem za szczególnie skuteczny sposób usuwania wszelkich uprzedzeń historycznych i bieżących napięć między sąsiadami.

Podobny cel przyświecał także eksponowaniu znaczenia jawności i budowy zaufania międzynarodowego w sferze militarnej oraz eliminowania atmosfery niepewności i wzajemnych uprzedzeń. Oceniano, że w połączeniu z procesem redukcji sił zbrojnych może to umożliwić stworzenie nowego ładu wojskowego w Europie, który eliminowałby możliwość przeprowadzenia niespodziewanego ataku i działań ofensywnych na dużą skalę. Było to ze wszech miar uzasadnione ukierunkowanie wysiłków strategicznych państwa na przeciwdziałanie najniebezpieczniejszemu zagrożeniu, jakim jawiła się ewentualność agresji z zaskoczenia.

W przeciwstawianiu się zagrożeniom wojennym na pierwszym miejscu strategia stawiała zapobieganie konfliktowi metodami politycznymi, dyplomatycznymi. W razie fiaska tych wysiłków sposób czynnego przeciwstawienia się agresji zbrojnej zależał od jej skali. W wypadku wojny na dużą skalę, wykraczającej poza konflikt lokalny, zakładano możliwie jak najdłuższe stawianie oporu i zadawanie agresorowi maksymalnych strat w celu powstrzymania inwazji, zademonstrowania determinacji obronnej i zyskania czasu na reakcję innych państw i instytucji międzynarodowych. W koncepcji tej chodziło o to, aby jak najdłużej nie dać się pobić i wykazując determinację całego narodu w walce o zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej państwa, „przekonać” – z jednej strony agresora o niemożności osiągnięcia przezeń celu inwazji, z drugiej zaś – społeczność międzynarodową o zasadności wsparcia Polski w jej wojnie obronnej. Jednym z ważnych elementów tej koncepcji było przygotowanie warunków do skutecznego funkcjonowania struktur państwa podziemnego, w tym prowadzenia zakrojonych na szeroką skalę działań nieregularnych, na terenach zajętych przez przeciwnika.

W razie konfliktu na mniejszą skalę, o mniejszej intensywności, założeniem strategicznym było rozstrzygnięcie go samodzielnie, poprzez przeprowadzenie samodzielnych działań obronno-interwencyjnych w celu jak najszybszego zlokalizowania, zatrzymania i rozbicia nieprzyjacielskiego zgrupowania inwazyjnego. Istotą tych działań było jak najszybsze wygaszenie i rozstrzygnięcie konfliktu, aby uniknąć strat i zniszczeń w wyniku długotrwałych działań wojennych.

Trzecim typem działań strategicznych w sferze obronności był udział w rozwiązywaniu konfliktów poza terytorium kraju w ramach uczestnictwa w międzynarodowych systemach bezpieczeństwa. Zakładano, że siły zbrojne winny być stale przygotowane do formowania zgrupowań operacyjnych w celu wykonywania różnorodnych zadań w ramach misji i ekspedycji zbrojnych w składzie sił wielonarodowych.

Strategia obronności przewidywała ponadto, że równoległe z działaniami zbrojnymi konieczna będzie realizacja innych zadań mających na celu zapewnienie funkcjonowania państwa i życia narodu w warunkach wojny, w tym takich jak: ochrona ludności i struktur państwa; organizowanie i uzupełnianie wsparcia logistycznego sił zbrojnych oraz organizowanie i zaspokajanie materialnych i duchowych potrzeb ludności. Ujęcie pozabrojnych wysiłków obronnych państwa w koncepcji strategicznej było odzwierciedle-

niem konsekwentnie prezentowanego i realizowanego w latach dziewięćdziesiątych poszerzonego podejścia do spraw obronności, obejmowania nimi nie tylko problematyki militarnej, ale także pozamilitarnej.

Znalazło to również pełne odbicie w ustaleniach dotyczących systemu obronnego państwa. Strategia ustanowiła system obronny Rzeczypospolitej Polskiej, utrzymywany w czasie pokoju i stosownie rozwijany na czas zagrożenia i wojny, składający się z trzech głównych elementów: sił zbrojnych, pozamilitarnych ogniów obronnych i systemu kierowania obronnością. Jest to zmiana w stosunku do zapisów na temat systemu obronnego w doktrynie obronnej z 1990 roku, gdzie była mowa raczej o systemowym ujęciu, z punktu widzenia realizacji zadań obronnych, różnych dziedzin funkcjonowania państwa, nie zaś o konkretnej strukturze systemu obronnego.

W odniesieniu do sił zbrojnych strategia z 1992 roku podkreślała, że głównym ich zadaniem jest natychmiastowe stawianie oporu każdej agresji militarnej. Przewidywano przy tym, że w razie utraty możliwości prowadzenia działań regularnych przejdą one do innych form walki, w tym do walki partyzanckiej. Sygnalizowanie takiej ewentualności (choć termin „walka partyzancka” nie był najszcześliwiej użyty, chodziło raczej o współcześnie rozumiane działania nieregularne) było zgodne z generalną strategią powszechnego oporu w razie agresji przytłaczająco przeważającego przeciwnika. Powszechny opór był jednym z podstawowych środków w strategicznym arsenale odstraszenia, jakim mogła Polska dysponować w latach dziewięćdziesiątych. Mimo takich właśnie założeń strategia tylko wzmiankowała o problemie obrony terytorialnej stwierdzając, że w strukturze sił zbrojnych występują wojska operacyjne oraz siły i środki obrony terytorialnej. Pierwsze były przewidziane do wykonywania głównych zadań w czasie wojny; drugie – do zadań wspierających i zabezpieczających. Próba bardziej kompleksowego i szerszego spojrzenia na problem obrony terytorialnej miała się dopiero pojawić w nadchodzących latach.

Warto również odnotować, że strategia zakładała zmierzanie do istotnego zwiększenia stopnia uzawodowienia sił zbrojnych do około 60 – 70%. Był to jednak zapis, który nie doczekał się nawet jakiegokolwiek próby jego realizacji. Oparty był on na oczywistym wówczas założeniu istotnego zmniejszenia ogólnej liczebności wojska, przy jednoczesnym nieznacznym tylko zwiększeniu liczby żołnierzy zawodowych i kontraktowych. Tymczasem w fazie realizacyjnej zwyciężyła tendencja do maksymalnego wyhamowywania koniecznych redukcji sił zbrojnych. Zakładano utrzymywanie ich na poziomie

ok. 250 tys. W tych warunkach niemożliwe było doprowadzenie do postulowanego wskaźnika uzawodowienia, ponieważ wymagałoby to niemal dwukrotnego zwiększenia stanowisk dla żołnierzy zawodowych, kontraktowych, nadterminowych. Również jako zbyt optymistyczne z dzisiejszej perspektywy okazało się zadanie dokonania w ciągu kilku lat przemieszczenia wojsk na terytorium kraju tak, aby odpowiadało ono nowej sytuacji geostrategicznej Polski. Hamulcem była obawa przed osłabieniem ogólnego potencjału militarnego Polski w wyniku szybkiego „wygaszenia” wojsk w zachodniej Polsce, przy jednoczesnej konieczności raczej długotrwałego ich odtwarzania w części wschodniej. Negatywne skutki takiego właśnie podejścia do modelu wojska i odstąpienia od praktycznej realizacji strategicznych ustaleń doktrynalnych w obydwu powyższych sprawach odczuwamy do dziś.

Co do pozamilitarnych ogniw obronnych to strategia z 1992 roku odniosła się wyłącznie do ogniw ochronnych – wyspecjalizowanych służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Cywilnej Kraju. Było to zatem zawężające spojrzenie na siły i środki państwa wydzielane do realizacji zadań obronnych, prowadzące przy tym do pewnej rozbieżności między częścią zadaniową strategii – gdzie stosunkowo szeroko potraktowano pozamilitarne zadania w dziedzinie obronności (np. dyplomatyczne, gospodarcze) – a częścią wykonawczą, gdzie ograniczono się tylko do spraw ochrony ludności i struktur państwa.

Na uwagę zasługuje wyodrębnienie systemu kierowania obronnością jako jednego z podstawowych elementów systemu obronnego państwa. Jest to pierwsze tego typu ujęcie w dotychczasowych dokumentach strategicznych. Spowodowane to było przekonaniem z jednej strony o znaczeniu systemu kierowania w realizacji zadań obronnych, a z drugiej strony – o palącej potrzebie pilnego ustanowienia nowych, odpowiadających zmienionym warunkom, zasad i rozwiązań organizacyjnych w tej dziedzinie. Poprzez podkreślenie, że kierowanie obronnością sprawują wszystkie organa władzy i administracji państwowej i samorządowej wskazano na kompleksowy, ogólnonarodowy charakter problematyki obronnej.

Strategia z 1992 roku przypisywała stosunkowo dużą rolę w kierowaniu obronnością państwa Prezydentowi. Zakładała ona, że w czasie pokoju Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej koordynuje wypracowywanie strategii obronnej państwa, ustala główne kierunki rozwoju sił zbrojnych oraz kontroluje przebieg przygotowań obronnych, realizowanych pod kierunkiem Prezesa Rady Ministrów przez ministrów, wojewodów i inne organa admini-

stracji publicznej. W razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny przewidywano rozwinięcie wojennego systemu kierowania, w ramach którego najwyższymi ośrodkami decyzyjnymi byłiby Prezydent i rząd. Siłami zbrojnymi miał dowodzić Naczelnny Dowódca, podlegający bezpośrednio Prezydentowi. Prezes Rady Ministrów kierowałby nadal pracami rządu, ministrów, wojewodów i innych organów administracji państwowej, odpowiedzialnych za funkcjonowanie wszystkich struktur pozamilitarnych państwa. Szczególnym zadaniem rządu byłoby organizowanie wsparcia, zaopatrzenia i obsługi sił zbrojnych przez sektor cywilny oraz ochrona ludności przed skutkami działań wojennych. Takie ukierunkowanie strategiczne, przypisujące w istocie główną rolę w kierowaniu obroną państwa Prezydentowi, było podstawą do szeregu konkretnych prac koncepcyjnych, lecz nie zostało nigdy wdrożone obowiązującymi aktami prawnymi¹¹.

Zakładano, że szczegółowe zadania wykonawcze wynikające z przyjętej strategii zostaną określone przez odpowiednie organa władzy i administracji państwowej oraz kierownictwa organizacji i instytucji, stosownie do zakresu ich kompetencji w sprawach obronności. Realizacja tego zalecenia przebiegała bardzo różnie. Najogólniej rzecz biorąc można wyodrębnić dwie sfery wdrożenia postanowień strategicznych – polityczno-strategiczne planowanie wojenne oraz przygotowania obronne w czasie pokoju.

W ramach planowania wojennego opracowany został i przyjęty „Polityczno-strategiczny plan obrony Rzeczypospolitej Polskiej”. Był to pierwszy tego typu dokument państwowy w powojennej Polsce. Opracowany był w Departamencie Systemu Obronnego Ministerstwa Obrony Narodowej przy współpracy z innymi resortami i w uzgodnieniu z prezydenckim Biurem Bezpieczeństwa Narodowego. Podpisany został przez Premiera i Ministra Obrony Narodowej oraz zatwierdzony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 1996 roku. Dokument ten rozwijał i konkretyzował oceny i ustalenia przyjęte w strategii obronnej i zawierał: ocenę zagrożeń wojennych, myśl przewodnią obrony Polski oraz strategiczne zadania poszczególnych elementów i ogniw systemu obronnego (sił zbrojnych, resortów i województw) w razie kryzysu i wojny.

Rozwijając ocenę zawartą w strategii obronnej przyjęto trzy warianty (rodzaje) potencjalnych zagrożeń militarnych: a) najbardziej prawdopodobny – kryzys polityczno-militarny w otoczeniu Polski, stwarzający zagrożenie

---

¹¹ Przygotowany w ich wyniku projekt ustawy o stanie wojennym nie doczekał się rozpatrzenia przez Parlament.

pośrednie; b) mniej prawdopodobny – agresja lokalna (na ograniczoną skalę); c) bardzo mało prawdopodobny – wojna powszechna. Myśl przewodnia obrony państwa zakładała, że Polska – nie będąc w żadnym sojuszu – byłaby w razie konieczności zmuszona przeciwstawiać się zagrożeniom wojennym samodzielnie, licząc jedynie na, trudną do określenia, ewentualność wsparcia naszej obrony przez NATO lub interwencji ze strony organizacji międzynarodowych (OBWE, ONZ). Przyjęto, że ogólnym polityczno-strategicznym celem obrony Rzeczypospolitej Polskiej – w odniesieniu do każdego z możliwych zagrożeń wojennych – jest zapewnienie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej państwa oraz możliwości przetrwania narodu i sprawnego funkcjonowania struktur państwowych w warunkach wojny. Cel ten przybierał bardziej konkretną postać w zależności od rodzaju zagrożenia wojennego.

W razie kryzysu polityczno-militarnego stwarzającego pośrednie zagrożenie wojenne celem było niedopuszczenie do przekształcenia się konfliktu zaistniałego w otoczeniu Polski w agresję bezpośrednio skierowaną przeciwko naszemu krajowi, a także przeciwdziałanie ewentualnemu rozprzestrzenianiu się skutków tego konfliktu na terytorium Polski lub – w razie ich zaistnienia – osłona ludności i instytucji państwowych. W razie lokalnej (ograniczonej) agresji strategicznym celem było jak najszybsze rozbitcie i wyparcie napastnika poza granice Polski, aby nie dopuścić do długotrwałego wyniszczenia kraju działaniami wojennymi. Natomiast w wypadku wojny powszechnej zakładano, że strategicznym celem obrony będzie zmuszenie przeciwnika do zaniechania agresji przez stawianie jak najdłużej regularnego i nieregularnego oporu zbrojnego, a w razie konieczności przejście do długotrwałego powszechnego (zbrojnego i niezbrojnego) oporu w warunkach okupacji. Powinien on prowadzić do zadania agresorowi maksymalnych strat oraz stworzenia przesłanek do stosownej kontrakcji międzynarodowej.

Mając na uwadze tak określone strategiczne cele obrony Polski sformułowano ogólny zamiar postępowania obronnego państwa, który przewidywał skoncentrowanie głównego wysiłku w dziedzinie obronności na aktywnym uczestnictwie w działaniach na rzecz takiego ukształtowania stosunków międzynarodowych, aby wykluczały one możliwość pojawienia się kryzysów polityczno-militarnych, mogących pośrednio lub bezpośrednio zagrażać bezpieczeństwu naszego państwa. Gdyby powyższa działalność prewencyjna okazała się nieskuteczna i doszło do bezpośredniej agresji na Polskę, kraj nasz przeciwstawiłby się jej, wykorzystując wszystkie dostępne w danej

sytuacji siły i środki systemu obronnego. Polska była zdecydowana bronić się samodzielnie, podejmując jednocześnie wysiłki dyplomatyczne w celu umiędzynarodowienia konfliktu i doprowadzenia do bezpośredniego zaangażowania się w jego rozwiązanie przychylnych nam państw i organizacji międzynarodowych.

Przewidywano, że w momencie przystąpienia Polski do NATO plan obrony państwa ulegnie całkowitej zmianie i będzie dostosowany do nowych warunków obrony koalicyjnej. Jednakże już wówczas, w warunkach samodzielności strategicznej, cały system obronny (militarny i pozamilitarny) miał nie tylko spełniać wymóg przygotowania do samodzielnej obrony kraju, ale przewidywać także możliwość stopniowego integrowania ze strukturami obronnymi Sojuszu.

O wiele łatwiej było opracować plany na wypadek zagrożenia i wojny, niż zapewnić odpowiednie przygotowanie państwa do realizacji tych planów. Problem pojawiał się już w najbardziej podstawowej dziedzinie przygotowań obronnych, jaką jest ustanowienie odpowiednich rozwiązań prawnych, czyli stanowienie prawa obronnego. Należy stwierdzić, że w zasadzie cała dekada lat dziewięćdziesiątych była okresem straconym pod tym względem. Następowało coraz większe rozregulowanie podstaw prawnych funkcjonowania systemu obronności państwa. Nie przyjęto w tym czasie żadnego istotnego dla obronności aktu prawnego poniżej poziomu Konstytucji. Zaniechanie dostosowywania prawa do radykalnie i szybko zmieniającej się rzeczywistości ustrojowej, gospodarczej i społecznej doprowadziła do sytuacji, w której realizacja zadań obronnych zależy niemal wyłącznie od dobrej bądź złej woli poszczególnych wykonawców. Już bowiem na początku lat dziewięćdziesiątych ukształtowała się taka sytuacja, że jeżeli ktoś (minister, wojewoda) chce realizować zadania obronne, to w zdezaktualizowanych i wzajemnie sprzecznych regulacjach prawnych znajdzie jakieś podstawy do działania; jeśli zaś nie chce – to jeszcze łatwiej znajdzie tam dowody na to, że nie wolno mu takich zadań wykonywać. Oczywiście jest to stan nienormalny i wielce szkodliwy dla obronności państwa. Do chwili obecnej nie tylko że nie udało się go usunąć, ale z każdym miesiącem sytuacja się pogarsza.

W takich warunkach trudno więc było mówić o racjonalnym programowaniu przygotowań obronnych i utrzymywaniu efektywnego systemu obronności państwa. Programowanie obronne w ogóle ograniczało się tylko do programowania wojskowego, tj. opracowywania programów rozwoju sił zbrojnych. Nie udało się natomiast, z powodu braku podstaw prawnych i ciągłych

sporów kompetencyjnych, uruchomić programowania pozamilitarnych przygotowań obronnych, które wymagało zaangażowania wielu podmiotów państwowych oraz przynajmniej naszkicowania długofalowej rządowej prognozy wydatków obronnych. Wobec braku wiążącej wieloletniej prognozy budżetowej w dziedzinie obronnej także programowanie rozwoju sił zbrojnych nie miało żadnego praktycznego znaczenia. Było to w istocie wyłącznie programowanie „życzeniowe”, oderwane od rzeczywistości. Szybki upadek wielu kolejnych długofalowych programów rozwoju sił zbrojnych świadczy o tym najlepiej. Oczywiście równie ważnym – jak brak wieloletniej prognozy finansowania obronności – powodem szybkiej dezaktualizacji programów sił zbrojnych były błędy koncepcyjne ówczesnych decydentów wojskowych co do samego modelu wojska. Uporczywe wyznawanie przestarzałej filozofii ilościowego podejścia w myśleniu o wojsku i lekceważenie nowoczesnego podejścia jakościowego, wyrażające się w preferowaniu wielkości (liczebności) sił zbrojnych kosztem stawiania na dalszym miejscu ich jakości, powodowało konieczność ciągłego w latach dziewięćdziesiątych zmieniania ich modelu organizacyjnego, co prowadziło w praktyce do systematycznej dezorganizacji i pogarszania się kondycji sił zbrojnych.

Jeszcze gorzej niż w siłach zbrojnych kształtowała się sytuacja w pozamilitarnej części systemu obronności państwa. Tu należałoby mówić nie tyle o pogarszaniu się, co o krachu potencjału obronnego. Świadczy o tym choćby kondycja przemysłu obronnego, stan zapasów strategicznych, czy też infrastruktury obronnej. W zasadzie jedynym w tym okresie osiągnięciem w obszarze pozamilitarnym było uruchomienie Wyższych Kursów Obronnych w Akademii Obrony Narodowej dla cywilnych kadr kierowniczych, w tym m.in. dla parlamentarzystów, ministrów i wojewodów. W szczególnie tragicznej sytuacji znalazł się system kierowania obronnością, zwłaszcza w odniesieniu do kierowania obroną państwa w razie wojny. Staliśmy się zapewne jedynym państwem w Europie, a chyba również jednym z niewielu w świecie, które nie ma prawnie ustalonych podstawowych zasad wojennego systemu kierowania państwem. Brak ustawy o stanie wojennym, zdezaktualizowanie się dotychczasowych uchwał Komitetu Obrony Kraju w tej sprawie, niemożność uregulowania tej problematyki rozporządzeniem Rady Ministrów z powodu braku podstaw ustawowych – to najkrótsza charakterystyka „podstaw prawnych” tego systemu. Z tego względu w istocie system taki w ogóle nie istniał. I to jest najbardziej bolesny rezultat przekształceń systemu obronności państwa w minionych latach.

W sumie strategia obronna z 1992 roku była pierwszym strategicznym dokumentem w dziedzinie obronności przygotowanym w warunkach rzeczywistej suwerenności państwowej. Obowiązywała formalnie niemal 8 lat. To bardzo długi czas, tym bardziej w warunkach tak dynamicznych przeobrażeń zewnętrznych i wewnętrznych. Wiele z jej postanowień, zwłaszcza w odniesieniu do pokojowych przygotowań obronnych, w tym także utrzymywania sił zbrojnych, nie zostało zrealizowanych. Jednak osiągnięty został podstawowy cel strategiczny, jakim było uzyskanie członkostwa w NATO.

III. STRATEGIA OBRONNOŚCI Z 2000 ROKU

Przygotowanie strategii

Chociaż wstąpienie do NATO było oficjalnie strategicznym celem Polski od 1992 roku, to realne prace nad nową koncepcją strategiczną w warunkach członkostwa w Sojuszu rozpoczęte zostały w praktyce w 1997 roku, z chwilą uruchomienia procesu akcesyjnego¹². Prowadzone one były równolegle z udziałem w pracach nad nową koncepcją strategiczną NATO¹³. Takie rozpoczęcie prac koncepcyjnych dawało szansę ich dokładnego i wszechstronnego przeprowadzenia, wykorzystania zarówno środowisk eksperckich¹⁴, jak i zorganizowania porządnej debaty publicznej – z takim wyliczeniem, aby nową strategię wprowadzić w życie natychmiast po wstąpieniu do NATO. Niestety, ta szansa nie została wykorzystana. Nowa strategia obronności została przyjęta i wprowadzona w życie dopiero ponad rok po tym, jak Polska stała się członkiem NATO¹⁵. Przez ten czas – od marca 1999 roku Polska jako członek sojuszu obronnego miała strategię obronności opracowaną dla warunków samodzielności strategicznej. Pod tym względem nie zdaliśmy egzaminu na starcie naszego członkostwa w NATO. Nie zdaliśmy go wyłącznie z własnej woli, jako że prace nad strategią były świadomie i celowo opóźniane. Kierowano się dyrektywą: „poczekajmy, aż NATO przyjmie swoją koncepcję strategiczną na szczycie w Waszyngtonie, wtedy, na jej podstawie, będziemy mogli opracować własną strategię”. Była to jednakże przesłanka z gruntu błędna. Zasadzała się ona na (chyba podświadomym) traktowaniu sojuszu

---

¹² Pierwszy całościowy projekt nowej strategii bezpieczeństwa i obronności w warunkach członkostwa w NATO zob. S. Koziej: *Tezy i komentarze do prac nad strategią bezpieczeństwa i obronności Rzeczypospolitej Polskiej*. Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa – Toruń 1998. Również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998.

¹³ Na ten temat zob. m.in. S. Koziej: *Szkic do dyskusji o przyszłej strategii poszerzonego NATO (Spojrzenie z polskiej perspektywy)*. Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa – Toruń 1998. Również: Wydawnictwo AON, Warszawa 1998.

¹⁴ Na uwagę zasługują zwłaszcza prace badawcze zlecone przez Departament Systemu Obronnego MON i prowadzone przez zespół naukowy Akademii Obrony Narodowej pod kierownictwem gen. dyw. prof. dr. hab. Bolesława Balcerowicza (temat badawczy „KAPPA” – *Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 roku*).

¹⁵ Strategię obronności przyjęła Rada Ministrów 23 maja 2000 roku, po uprzednim przyjęciu strategii bezpieczeństwa 4 stycznia 2000 roku. Zob. aneksy 5 i 6.

NATO wedle wzorców Układu Warszawskiego, uznawaniu, że strategia sojusznicza jest nadrzędną w stosunku do strategii narodowej. Tak rzeczywiście było w Układzie Warszawskim. Ale w NATO jest akurat odwrotnie. Pierwotne są strategie narodowe, jasno zdefiniowane interesy i cele narodowe oraz środki, jakie państwo wydziela do ich osiągnięcia i dopiero ze zdzerżenia tychże narodowych strategii wyłania się, w drodze negocjacji i przyjmowania na zasadzie consensusu, wspólna strategia sojusznicza. Czekanie zatem z określeniem własnej strategii narodowej na przyjęcie strategii sojuszniczej było błędem wynikającym z naszej niedojrzałości członkowskiej i z kierowania się stereotypami z czasów Układu Warszawskiego. Taka postawa była niezrozumiała dla naszych sojuszników, aczkolwiek przyjmowana do wiadomości („wasza sprawa”).

Projekt „Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej” przygotowany został przez Departament Systemu Obronnego MON po upadku pierwotnej propozycji, aby opracować i przyjąć jeden dokument państwowy, traktujący w sposób zintegrowany o strategii bezpieczeństwa i obronności, który byłby uzgodniony między Rządem i Prezydentem RP oraz ostatecznie przyjęty przez Parlament. Prace nad projektem strategii obronności konsultowane były z innymi resortami i z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego. Projekt dwukrotnie był rozpatrywany przez Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów i ostatecznie zaakceptowany na posiedzeniu Rady Ministrów 23 maja 2000 roku. Podstawowy zarzut formalny, jaki jest wysuwany wobec „Strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej” – podobnie zresztą jak wobec „Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej” – to ten, że jest to dokument wyłącznie rządowy, przyjęty bez udziału Prezydenta RP i Parlamentu. Nie wykorzystana została szansa, aby nadać temu dokumentowi rangę ogólnopañstwową, a tym samym podnieść wyraźnie jego znaczenie i moc sprawczą.

W wymiarze merytorycznym „Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej” – bazując na postanowieniach Konstytucji i innych aktów prawnych oraz kierując się postanowieniami strategii bezpieczeństwa RP i uwzględniając treści koncepcji strategicznej NATO – ustanawia wykładnię podstawowych założeń strategicznych w dziedzinie obronności Polski w warunkach członkostwa w NATO i daje podstawy koncepcyjne do dalszych szczegółowych prac planistycznych, programowych i doktrynalnych dotyczących przygotowania i użycia potencjału obronnego państwa w czasie pokoju, kry-

zysu i wojny¹⁶. W porównaniu z poprzednimi dokumentami strategicznymi z 1990 i 1992 roku zawiera ona szereg nowych elementów.

Inny jest już sam tytuł dokumentu. Odstąpiono od nazwy „doktryna”. W tym względzie przyjęto podejście stosowane w państwach NATO, gdzie najwyższe koncepcje państwowe nazywa się strategiami, natomiast termin „doktryna” odnosi się do sfery bezpośrednio wykonawczej, w tym zwłaszcza wojskowej. Po raz pierwszy wprowadzono do formalnego obiegu pojęcie „strategia obronności”, zastępując nim dotychczasowe pojęcie „strategia obronna”. Obronność¹⁷ traktowana jest w tym dokumencie jako jedna z dziedzin bezpieczeństwa państwa¹⁸, dotycząca przeciwstawiania się zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym przy wykorzystaniu wszystkich dysponowanych przez państwo sił i środków (militarnych i niemilitarnych). Tak rozumiana strategia obronności formułuje odpowiedzi na trzy główne rodzaje pytań: jakie są podstawowe uwarunkowania strategiczne obronności państwa, w tym jego interesy narodowe, cele strategiczne i warunki ich osiągania; jakie są optymalne koncepcje (sposoby) osiągania celów strategicznych oraz – jakie siły i środki winno wydzielić państwo do realizacji tych koncepcji?

Interesy, cele i warunki obronności

Punktem wyjścia nowej „Strategii obronności RP” są interesy narodowe. Odzwierciedlają one bowiem sam sens istnienia narodu jako wyodrębnionej zbiorowości i tworzonego przezeń państwa jako organizacji powołanej właśnie do zapewnienia możliwości realizacji owych interesów. One też bezpośrednio determinują cele strategiczne w sferze obronności. Historyczne uwarunkowania polskich interesów narodowych kształtowane są przez ponad tysiącletnią historię naszej państwowości, znaczoną zmaganiem z dwoma potężnymi sąsiadami. Uczy ona nas, że należy nieustannie dbać o bezpieczeństwo, o zdolność do przetrwania w różnorodnych warunkach, o nienaruszalność terytorium i suwerenność własnego państwa. Polska leży w szczególnie ważnym miejscu Europy. Jej terytorium stanowi obszar o specjalnym znaczeniu strategicznym na europejskiej linii Wschód – Zachód, co dla samej Polski zawsze oznaczało tragiczne konsekwencje w okresach wielkich kon-

---

¹⁶ Zob. aneks 7.

¹⁷ Lub: „obrona narodowa” – te dwie kategorie traktuje się jako równoznaczne.

¹⁸ Lub: „bezpieczeństwa narodowego” – te dwie kategorie traktuje się jako równoznaczne.

frontacji zbrojnych w Europie. W razie wojny na teatrze europejskim panowanie nad terytorium Polski ma kluczowe znaczenie dla swobody strategicznej obydwu przeciwnych stron. Obecnie strategiczne miejsce i rola Polski są dodatkowo determinowane przez jej usytuowanie jako państwa granicznego (kresowego) NATO, leżącego ponadto na styku sojuszu z jego dwoma najważniejszymi partnerami strategicznymi – Rosją i Ukrainą.

Biorąc pod uwagę powyższe doświadczenia i uwarunkowania, za podstawowe wartości odzwierciedlone w zapisach konstytucyjnych, które charakteryzują najważniejsze interesy narodowe, Polska na progu XXI wieku uznaje: niepodległość i nienaruszalność swojego terytorium, wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, dziedzictwo narodowe i ochronę środowiska¹⁹. Bezpieczeństwo obywateli oraz niepodległość i nienaruszalność terytorium są bez wątpienia interesami narodowymi o egzystencjalnym znaczeniu, których zapewnienie ma charakter bezwzględnej imperatywu, uzasadniającego użycie w ich obronie w razie potrzeby wszystkich dysponowanych przez państwo sił i środków, z militarnymi włącznie.

W konsekwencji takiego podejścia uznano, że zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji powyższych interesów narodowych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi jest najogólniejszym strategicznym celem obronności państwa. Według nowej strategii obejmuje on pięć grup celów szczegółowych: obronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych; obronę i ochronę wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego; wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działaniach stabilizujących; kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiednimi.

Z przyczyn oczywistych nowym – w porównaniu z poprzednimi strategiami lat dziewięćdziesiątych – aspektem celów strategicznych jest ich bardzo wyraźny kontekst sojuszniczy. Ponadto – takie właśnie spektrum celów

---

¹⁹ „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.” *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 5.*

strategicznych odzwierciedla wyraźnie tendencję do poszerzania się zakresu obronności we współczesnych warunkach. To już nie tylko obrona przed agresją na własne państwo lub państwo sojusznicze. To w coraz większej mierze także działania zapobiegawcze, aktywność państwa w sferze polityczno-militarnej już w okresie pokoju i kryzysu (współpraca partnerska, działania stabilizacyjne, reagowanie kryzysowe).

Jedną z charakterystycznych cech nowej strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej jest uwzględnianie szerszego niż kiedyś spektrum jej zewnętrznych uwarunkowań. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w mocniejszym zaakcentowaniu – obok tradycyjnych zagrożeń wojennych – także pokojowych wyzwań polityczno-militarnych i zagrożeń kryzysowych. Wychodzi się z założenia, że obronność państwa jest obecnie w o wiele większym stopniu determinowana takimi wyzwaniami czasu pokoju, jak: konieczność utrzymywania odpowiedniego potencjału obronnego państwa, wnoszenia wkładu w system obrony Sojuszu, umacniania innych instytucji i organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, udziału w operacjach pokojowych, współpracy wojskowej z sąsiadami.

Nowa strategia obronności jednoznacznie podkreśla, że Polska, chociaż nie postrzega nikogo jako przeciwnika, to jednak bierze pod uwagę istniejące obiektywnie, często niezależnie nawet od politycznej woli i intencji innych państw i narodów, potencjalne źródła zagrożeń w swym otoczeniu. Jako państwo graniczne NATO może być obiektem różnorodnych zagrożeń skierowanych nie tylko bezpośrednio przeciwko niej, ale także przeciwko innym państwom Sojuszu.

W porównaniu ze strategią z 1992 roku o wiele mocniej zaakcentowana została teza, że współcześnie głównym niebezpieczeństwem dla stabilności międzynarodowej, w tym także Polski, stały się zagrożenia kryzysowe. Mogą mieć one charakter kryzysów polityczno-militarnych i pozamilitarnych²⁰. Nowym podejściem, istotnym z punktu widzenia formułowania strategii reagowania kryzysowego, jest wyróżnienie kryzysów bezpośrednich, których treścią jest bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa Polski lub sojuszników, oraz kryzysów pośrednich, kiedy takie bezpośrednie zagrożenie nie występuje.

---

²⁰ Warto zaznaczyć, że ściśle w obszarze zainteresowania strategii obronności leżą te pierwsze, aczkolwiek zakłada się wykorzystanie potencjału obronnego do reagowania także na kryzysy pozamilitarne (cywilne). Tym nie mniej, zgodnie z ich istotą, powinny one być przedmiotem strategii bezpieczeństwa wewnętrznego, pozamilitarnego. Inna sprawa, że strategia taka nie została jeszcze niestety sformułowana. Pora najwyższa, aby podjąć nad nią prace i „zabudować” koncepcyjnie całość problematyki bezpieczeństwa narodowego.

Co do zagrożeń wojennych to nowa strategia podkreśla wyraźną zmianę ich charakteru. Obecnie zdecydowanie zmniejszyła się groźba wojny na dużą skalę, aczkolwiek nie można wykluczyć pojawienia się takiej ewentualności w odleglejszej perspektywie czasowej. Zakłada się, iż najniebezpieczniejsze zagrożenie wojenne, jakim jest ewentualna agresja zbrojna z zaskoczenia, może być przede wszystkim agresją ograniczoną co do sił, czasu i przestrzeni, czyli mieć wymiar lokalny. Odnosi się to także do groźby agresji na któregośkolwiek naszego sojusznika z NATO.

W sumie strategia obronności zakłada, że spośród dwóch rodzajów zagrożeń wojennych ryzyko o większym stopniu prawdopodobieństwa stanowi lokalny konflikt zbrojny (o ograniczonej skali). Charakteryzowałby się on stosunkowo krótkim czasem narastania i zaskakującym rozpoczęciem działań zbrojnych oraz ich zmienną intensywnością od pierwszych dni jego trwania. Wojna na dużą skalę poprzedzona byłaby dłuższą fazą narastania kryzysu, w tym naruszeniem i zerwaniem porozumień rozbrojeniowych. W toku takiej wojny cały obszar państwa polskiego byłby narażony na uderzenia lotnicze i raketowe oraz skutki ofensywy zgrupowań powietrzno-lądowych, prowadzonej na dużą głębokość i na wielu kierunkach operacyjnych.

Zasady i koncepcje strategiczne

Nowym, w porównaniu z dotychczasowymi ujęciami, elementem w strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej w warunkach członkostwa w NATO jest określenie podstawowych zasad, jakimi państwo kieruje się w praktyce strategicznej. Zasady te można najogólniej podzielić na wewnętrzne – dotyczące kształtowania własnego potencjału obronnego i zewnętrzne – dotyczące relacji z otoczeniem strategicznym. Zatrzymajmy się najpierw nad grupą zasad wewnętrznych.

Szczególne znaczenie ma wśród nich zasada *odpowiedzialności narodowej i powszechności obrony*. Podkreśla ona jednoznacznie, że obronność jest sprawą narodową. Uczestnictwo w sojuszach i koalicjach jest jedynie czynnikiem wspomagającym, ale nie zdejmuje narodowej odpowiedzialności za zapewnienie obrony państwa. Akcentowanie takiego właśnie podejścia ucina pojawiające się niekiedy interpretacje, jakoby członkostwo w NATO samo przez się gwarantowało nam bezpieczeństwo i niejako redukowało ciężar odpowiedzialności za jego utrzymywanie. Strategia stwierdza również, że

fundamentem polskiej obronności jest jej powszechność. Obowiązek obrony i świadczeń na jej rzecz spoczywa na wszystkich obywatelach i strukturach państwa. Obrona powszechna zakłada w razie wojny zespolenie w jeden system działań wysiłków całego narodu i wszystkich jego struktur państwowych, militarnych i pozamilitarnych – w tym mobilnych wojsk operacyjnych, masowo rozwijanych na czas wojny wojsk obrony terytorialnej, odpowiednio przygotowanych ogniw pozamilitarnych, wykorzystujących naturalne zasoby, walory obronne, a także operacyjnie przygotowaną infrastrukturę kraju – oraz zaangażowanego w obronę Polski potencjału sojuszniczego.

Elastyczność reagowania obronnego to zasada wymagająca takiego budowania systemu obronności, aby był on zdolny do prowadzenia działań o różnej skali, intensywności i charakterze, a także płynnego przechodzenia od funkcjonowania w warunkach pokojowych do warunków kryzysowych i wojennych. W obliczu dużo bardziej niż kiedyś zróżnicowanego charakteru zagrożeń jest to nad wyraz istotna dyrektywa. Przestrzega ona ponadto przed próbami konstruowania autonomicznych systemów reagowania państwa na czas kryzysu i działania w warunkach wojny, z jakimi niestety niejednokrotnie mamy do czynienia.

Do rangi zasad strategicznych podniesiona została w obecnej strategii obronności **współpraca cywilno-wojskowa**. Jest to konsekwencja wzrostu znaczenia czynników pozamilitarnych w sferze obronności. Strategia formułuje wymagania zarówno wobec sił zbrojnych, jak i ogniw pozamilitarnych. Podkreśla się konieczność przygotowania wojska do współpracy zarówno z krajowymi ogniwami pozamilitarnymi w czasie wykonywania zadań na własnym terytorium, jak i z różnymi zewnętrznymi podmiotami cywilnymi (państwowymi, prywatnymi, międzynarodowymi, pozarządowymi, a także miejscową ludnością) podczas wykonywania zadań poza granicami Polski. Struktury cywilne państwa z kolei powinny być odpowiednio przygotowane do wszechstronnej współpracy w czasie pokoju, kryzysu i wojny, zarówno z wojskami własnymi, jak i wojskami sojusznicznymi, przebywającymi lub przemieszczającymi się przez terytorium Polski. Nie trzeba podkreślać, że w świetle granicznego usytuowania Polski w NATO problematyka ta ma nad wyraz ważne znaczenie.

Bilansowanie potrzeb obronnych i możliwości kraju – to z kolei zasada nakazująca optymalizowanie relacji między wymaganiami wynikającymi z położenia strategicznego państwa, a jego możliwościami społeczno-gospodarczymi. Zachwianie harmonii w tym względzie może grozić bądź to dłu-

gotrwałą utratą zdolności obrony w stosunku do rzeczywistych zagrożeń, bądź też załamaniem gospodarki w rezultacie nadmiernych obciążeń obronnych.

W drugiej grupie zasad strategii, znalazły się cztery dotyczące relacji obronnych państwa z otoczeniem zewnętrznym. Są to: solidarność i integracja sojusznicza; współpraca i partnerstwo; umacnianie zaufania i regionalnej stabilności militarnej oraz odstraszenie i wiarygodność.

Pierwsza z tych zasad odnosi się do relacji sojuszniczych. Podkreśla, że Polska zamierza być aktywnym członkiem sojuszu i wypełniać wszelkie wynikające z tego zobowiązania. Celem tej aktywności jest zapewnienie warunków dla skutecznej realizacji funkcji obronnych NATO, zwłaszcza w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa Polski. Za szczególnie ważne dla efektywności NATO Polska uznaje: zachowanie więzi transatlantyckich, solidarności i spójności sojuszniczej; umacnianie sojuszniczego potencjału militarnego; realizację zasad strategii i polityki nuklearnej; utrwalanie mechanizmów wspólnego planowania operacyjnego i obronnego oraz zapewnienie rozwoju sojuszniczych zdolności obronnych. Integracja z NATO, jako proces długofalowy i wymagający wysiłków organizacyjnych i finansowych państwa, jest istotnym wyznacznikiem kierunków doskonalenia narodowego systemu obronności. Ekspozowanie tej zasady wskazuje wyraźnie na znaczenie, jakie dla obronności Polski ma jej członkostwo w NATO.

Równoległe z integracją z NATO Polska zamierza aktywnie uczestniczyć w Europejskiej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony, wraz z ewentualnymi operacjami kryzysowymi Unii Europejskiej. Za ważne dla umacniania swej obronności uznaje współpracę wojskową z siłami zbrojnymi wszystkich państw zainteresowanych umacnianiem bezpieczeństwa i stabilności w regionie i na kontynencie, w tym współpracę w ramach Programu „Partnerstwo dla Pokoju”. Szczególne znaczenie ma współpraca wojskowa z sąsiadami, w tym jej najbardziej zaawansowana forma, jaką jest tworzenie wspólnych jednostek wojskowych, a także wspólne wykonywanie zadań w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego. Zasada współpracy i partnerstwa adresowana jest zatem do całego „pozasojuszniczego” otoczenia strategicznego Polski, akcentując kooperatywny, partnerski charakter naszej strategii.

Podobną wymowę ma utrzymywanie przez Polskę swego potencjału obronnego, a zwłaszcza sił zbrojnych, na poziomie uregulowanym postanowieniami stosownych porozumień i traktatów międzynarodowych. Ściśle

przestrzegając przyjętych zobowiązań, Polska przyczynia się do budowy zaufania w dziedzinie militarnej. Wielkość jej potencjału militarnego jest dostosowana do potrzeb prowadzenia ewentualnych działań obronnych i wywiązywania się ze zobowiązań sojuszniczych, przy uwzględnieniu wnoszonego przez nią wkładu w utrwalanie regionalnej stabilności militarnej.

Za szczególnie istotną zasadę strategii obronności należy uznać odstraszanie i wiarygodność strategiczną. Oznacza ona dążenie do utrzymania potencjału obronnego, a zwłaszcza sił zbrojnych, na takim poziomie jakościowym i ilościowym, aby zapewniał niezbędne odstraszanie strategiczne w stosunku do potencjalnych przeciwników i jednocześnie gwarantował jej oczekiwaną wiarygodność obronną w gronie sojuszników. Dotyczy to w szczególności wyposażenia technicznego, poziomu wyszkolenia wojsk oraz gotowości obronnej państwa, w tym gotowości bojowej sił zbrojnych. Jednym z najważniejszych elementów odstraszania jest wspólny potencjał militarny NATO, a szczególnie jego broń nuklearna. Polska, mimo iż nie posiada własnego potencjału nuklearnego, a broń nuklearna Sojuszu nie znajduje się na jej terytorium, uczestniczy w rozwijaniu sojuszniczej polityki i strategii nuklearnej oraz we wspólnym planowaniu w tej dziedzinie. Jednocześnie, w razie realnego zagrożenia wojną, zależnie od zaistniałych okoliczności, nie wyklucza ewentualności praktycznego włączenia się w realizację planów działania w tym zakresie.

Nowym elementem strategii z 2000 roku jest wyróżnienie – stosownie do trzech stanów bezpieczeństwa państwa: pokoju, kryzysu (zagrożenia bezpieczeństwa) i wojny – trzech rodzajów działań strategicznych państwa w sferze obronności, jakimi są:

- *działania prewencyjno-stabilizacyjne* – realizowane w czasie pokoju i obejmujące bieżące zapobieganie wystąpieniu zewnętrznych zagrożeń polityczno-militarnych (kryzysowych i wojennych), poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpiecznego środowiska (otoczenia) międzynarodowego Polski;

- *reagowanie kryzysowe* – realizowane w razie wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa sojuszników oraz zagrożeń dla szerszego bezpieczeństwa międzynarodowego i obejmujące zarówno działania narodowe, jak i udział w wysiłkach międzynarodowych na rzecz opanowywania kryzysów oraz osłone przed ich skutkami;

- *działania wojenne* – prowadzone w razie agresji na Polskę lub sojuszników i obejmujące wykorzystanie całego lub części potencjału państwa do

odparcia agresji, poprzez przygotowanie i przeprowadzenie kampanii i operacji wojennych.

Wskazuje to wyraźnie na rzeczywisty obszar zainteresowania strategii obronności w nowych warunkach. To nie są wyłącznie kwestie przygotowania i prowadzenia działań wojennych. Wiele miejsca zajmuje w niej pokojowa aktywność państwa na rzecz kształtowania bezpiecznego środowiska strategicznego oraz udział w międzynarodowym reagowaniu kryzysowym. Sformułowanie koncepcji reagowania kryzysowego jest jednym z najbardziej znaczących nowych elementów w porównaniu z poprzednimi strategiami z 1990 i 1992 roku. Podkreśla się w niej, że myślą przewodnią reagowania kryzysowego jest jak najszybsze opanowanie sytuacji kryzysowej zagrażającej interesom państwa lub społeczności międzynarodowej, w celu zminimalizowania jej skutków i przywrócenia stanu sprzed kryzysu, a w szczególności – zapobieżenie przerodzenia się jej w bezpośrednie zagrożenie wojenne dla Polski lub jej sojuszników. Wyróżniono dwa podstawowe rodzaje zadań reagowania kryzysowego, tj. reagowanie na kryzys stanowiący bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników, mogący przerodzić się w konflikt wymagający reagowania w ramach zobowiązań wynikających z art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego, oraz reagowanie na kryzys mogący stworzyć jedynie pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników. Ponadto siły zbrojne mogą również uczestniczyć w reagowaniu na pozamilitarne zagrożenia kryzysowe, w ramach wsparcia działań sił i środków bezpieczeństwa wewnętrznego.

Co do działań wojennych – wśród których wyróżnia się zbrojne działania wojenne i pozazbrojne działania wojenne – to strategia wychodzi z podstawowego założenia, że zgodnie z Konstytucją Polska może znaleźć się w stanie wojny jedynie w następstwie agresji dokonanej na nią lub państwo sojusznicze. Nowym elementem w porównaniu z poprzednią strategią jest oczywiście uwzględnianie udziału w wojnie w obronie sojusznika. W zależności od skali agresji i rozmachu działań wojennych może to być wojna na dużą skalę, angażująca na długi czas całe państwo lub lokalny konflikt zbrojny ograniczony co do zaangażowanych sił, czasu i przestrzeni. Dla Polski jako członka NATO każda wojna, niezależnie od jej skali, byłaby wojną prowadzoną w układzie sojuszniczym – zgodnie z zasadą, że każda agresja na członka NATO, w tym także na Polskę, jest w istocie agresją przeciwko całemu NATO. Polska musi brać pod uwagę ewentualność wojny prowadzonej w obronie własnego terytorium (odparcie bezpośredniej agresji na teryto-

rium Polski) i wojny prowadzonej poza swoim terytorium (udział w odparciu agresji skierowanej przeciwko państwu sojuszniczemu).

Ta strategiczna „inwentaryzacja” podstawowych uwarunkowań ewentualnych działań wojennych posłużyła jako punkt wyjścia do określenia koncepcji ich prowadzenia. W razie *lokalnego konfliktu zbrojnego* koncepcja ta zakłada jak najszybsze odparcie agresji i rozbicie zgrupowania przeciwnika siłami posiadanymi już w czasie pokoju – nawet przy ograniczonym i ze względów obiektywnych nie natychmiastowym udziale sojusznicznych sił lądowych. Wymaga to dysponowania znacznym potencjałem sił reagowania, zdolnych i gotowych do szybkiego użycia w obronie terytorium Polski. W razie przedłużania się konfliktu angażowane byłyby dodatkowe siły własne, rozwijane w wyniku mobilizacji, a także dodatkowe siły sojusznicze, niezbędne do jego ostatecznego rozstrzygnięcia. Z kolei w razie *wojny na dużą skalę* – której realna groźba narastałaby przez pewien czas, co oznaczałoby, że poprzedzałaby ją dłuższa faza kryzysu – Siły Zbrojne RP od samego początku działałyby w ramach operacji połączonych, prowadzonych w bezpośredniej obronie Polski przez wielonarodowe zgrupowania sojusznicze, rozwinięte zawczasu na naszym terytorium w okresie pogłębiania się kryzysu i działające wedle wspólnie opracowanych, sojusznicznych planów operacyjnych. Strategia obrony w razie wojny na dużą skalę zakłada skoordynowane wykorzystanie narodowego potencjału obronnego z użyciem na terytorium Polski odpowiednich sił wzmocnienia sojuszniczego w celu niedopuszczenia do utraty terytorium oraz jak najszybszego rozbicia agresora i takiego zniszczenia jego potencjału wojennego, aby uniemożliwić mu podjęcie ponownej próby agresji – przy jednoczesnym maksymalnym zabezpieczeniu własnej ludności i majątku narodowego przed stratami i zniszczeniami.

Ważnym, kontrowersyjnym i dość intensywnie dyskutowanym wątkiem w pracy nad strategią obronności w warunkach członkostwa w NATO był problem **obrony terytorialnej**. Ścierały się dwa skrajnie przeciwstawne stanowiska: jedno – bezkrytycznego wyolbrzymiania roli obrony terytorialnej oraz drugie – sprowadzania jej wyłącznie do roli wspomagająco-zabezpieczającej działania wojsk operacyjnych. W wyniku dyskusji wypracowano wyważoną i optymalną dla Polski jako państwa granicznego NATO wizję obrony terytorialnej, która winna być przygotowana do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych:

- zapewnienie powszechności obrony narodowej poprzez organizowanie obrony miast i innych miejscowości oraz ważnych operacyjnie rejonów i obiektów na całym terytorium Polski;

- zapewnienie i ochrona bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa, istotnych dla swobody manewru wojsk operacyjnych i koniecznych dla niezakłóconego przepływu informacji oraz ważnych z punktu widzenia wsparcia wojsk sojuszniczych;

- dezorganizowanie operacji agresora poprzez przeprowadzanie – przy wsparciu sił specjalnych – zakrojonych na szeroką skalę masowych, nieregularnych działań na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk.

Na uwagę w nowej strategii obronności zasługuje również zdefiniowanie po raz pierwszy istoty **pozazbrojnych działań wojennych**, ściśle sprzężonych właśnie z działaniami wojsk obrony terytorialnej. Składają się nań działania informacyjne, ochronne i gospodarcze, obejmujące realizację dwóch podstawowych zadań:

- pośrednie osłabianie siły wojennej przeciwnika – poprzez organizowanie nacisków dyplomatycznych i publicznej presji środowiska międzynarodowego, destrukcyjne oddziaływanie informacyjne i psychologiczne na ludność i struktury państwowe przeciwnika, wzmożenie działalności wywiadu strategicznego, organizowanie sankcji ekonomicznych itp.;

- utrzymywanie i umacnianie własnego potencjału obronnego – poprzez ochronę ludności, majątku narodowego oraz swoich i sojuszniczych struktur państwa; zapewnianie skutecznego funkcjonowania administracji i gospodarki w warunkach wojny, zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności w warunkach wojennych, udzielanie wszechstronnego wsparcia siłom zbrojnym (uzupełnianie, zaopatrywanie).

Strategia obronności z 2000 roku po raz pierwszy odnosi się do kwestii dotyczących **strategii i polityki nuklearnej**. Wynika to oczywiście z nowych – w porównaniu z dekadą lat dziewięćdziesiątych – warunków strategicznych. Polska jest co prawda państwem bezzatomowym, ale jest członkiem sojuszu dysponującego bronią jądrową. Z tego względu musi uczestniczyć w rozstrzyganiu kwestii nuklearnych. Musi więc posiadać własną strategię nuklearną i zasady prowadzenia polityki nuklearnej. Podstawy w tym względzie zawarte zostały w dwóch narodowych strategicznych dokumentach koncepcyjnych w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności, jakim są „Strategia Bezpieczeństwa RP” oraz „Strategia obronności RP”. Bardziej rozwinięta

koncepcja polskiej strategii i polityki nuklearnej jest obecnie dopiero w toku opracowywania.

Podstawowe założenia wyjściowe tej koncepcji, to:

- pełna akceptacja i poparcie wszystkich elementów polityki nuklearnej, zawartych w Koncepcji Strategicznej z 1999 r.,
- uznanie potencjału nuklearnego NATO za jeden z kluczowych czynników odstraszania,
- podkreślenie roli sojusznicznych sił nuklearnych w podtrzymaniu więzi transatlantyckich,
- udział Polski w rozwijaniu sojuszniczej polityki i strategii nuklearnej oraz wspólnym planowaniu w tej dziedzinie,
- uwzględnienie ewentualności – w razie realnego zagrożenia wojną i zależnie od zaistniałych okoliczności – praktycznego włączenia się w realizację stosownych planów działania w tym zakresie.

Jednym z podstawowych problemów strategicznych jest sprawa możliwości rozmieszczania broni jądrowej na naszym terytorium. Wiąże się z tym deklaracja NATO znana pod nazwą „formuły 3xNO”. Pojawiła się ona w czasie dyskusji na temat poszerzenia NATO. Pierwotnie deklaracja ta została wydana 10 grudnia 1996 r. i następnie powtórzona i włączona do Aktu Stanowiącego Rady NATO-Rosja z 1997 r.

Należy podkreślić, że zasada ta jest deklaracją o charakterze politycznym a nie aktem prawno-międzynarodowym. Deklaracja ta była niewątpliwie pewnego rodzaju samoograniczeniem NATO w sferze jej polityki jądrowej i służyła rozładowaniu i wyciszeniu obaw Rosji, a także pozbawieniu jej podstaw do twierdzenia o konfrontacyjnym i konfliktogennym charakterze rozszerzania NATO. Obecnie deklaracja ta w dalszym ciągu służy „uspokojeniu” Rosji. Z drugiej jednak strony warto zwrócić uwagę na fakt, że może ona być wykorzystana także jako aktywny czynnik odstraszania, czy też powstrzymywania. W deklaracji tej znalazło się m.in. stwierdzenie, że obecnie nie ma powodów do instalowania broni jądrowej na terytorium tych trzech państw, co odnosiło się do ówczesnej sytuacji międzynarodowej. Stwarza to podstawy do interpretacji tej tezy zgodnie z naszą racją stanu, stosownie do rozwoju sytuacji w dziedzinie bezpieczeństwa w otoczeniu międzynarodowym Polski. Formuła tej interpretacji kładłaby nacisk na dopuszczenie możliwości ustanowienia obowiązku zasady „3xNo” w razie zmiany na niekorzyść warunków naszego bezpieczeństwa (np. w razie rozmieszczenia broni jądrowej w pobliżu Polski lub innych, niekorzystnych dla nas

zmian w otoczeniu militarnym). W istocie rzeczy „3xNo” daje nam możliwość wykorzystania w strategii bezpieczeństwa *zasady potencjalizacji* w niezwykle istotnym obszarze, jakim jest odstraszanie jądrowe. Wydaje się, że zasada „3xNo” jest jednym z kluczowych elementów naszej polityki i strategii bezpieczeństwa. Dlatego konieczne jest wypracowanie jasnego stanowiska Polski wobec tej deklaracji NATO.

Od samego początku naszego członkostwa w NATO Polska bierze aktywny udział w praktycznych przedsięwzięciach Sojuszu w dziedzinie nuklearnej. Najważniejszym organem Sojuszu w sprawach nuklearnych jest Grupa Planowania Nuklearnego spotykająca się 1 – 2 do roku w składzie ministrów obrony. Uczestniczymy w pracach Grupy Wysokiego Szczebla (HLG), która to jest organem kolegalnym Sojuszu przygotowującym analizy i propozycje w zakresie strategii i polityki nuklearnej NATO. W jej skład wchodzi przedstawiciele państw członkowskich (bez Francji) oraz sztabów i dowództw strategicznych Sojuszu. HLG odbywa comiesięczne spotkania plenarne. Pierwszym naszym merytorycznym wkładem w politykę nuklearną NATO jest wspólne z Niemcami przygotowanie projektu dokumentu dotyczącego środków budowy bezpieczeństwa i zaufania w dziedzinie nuklearnej.

NATO organizuje cyklicznie ćwiczenia, seminaria i szkolenia kursowe dotyczące zarówno różnych aspektów polityki jądrowej jak i funkcjonowania w praktyce sił jądrowych. Polska bierze aktywny udział w tych przedsięwzięciach.

Uczestnictwo w pełnym wymiarze i zakresie w pracach odpowiednich gremiów NATO i w ćwiczeniach lub seminariach z zakresu polityki jądrowej wymagało podjęcia stosownych prac legislacyjnych w celu ratyfikacji podstawowych aktów prawnych NATO. Podstawowym dokumentem wymagającym ratyfikacji była „Umowa między Stronami Traktatu Północnoatlantyckiego o współpracy w dziedzinie informacji atomowych” – tzw. Atomal. Umowa ta była ostatnią z umów międzynarodowych w ramach tzw. NATO Acquis – dorobku prawnego Sojuszu, ratyfikowaną przez Rzeczpospolitą Polską. Ratyfikacja tej umowy ma doniosłe znaczenie dla możliwości rzeczywistego, aktywnego uczestnictwa Polski w kształtowaniu polityki nuklearnej Sojuszu. Umożliwiła ona bowiem dostęp Polski (na określonych warunkach, zasadach i zakresie) do najtajniejszych informacji Sojuszu, związanych z jej polityką nuklearną (określanych jako NATO-COSMIC). Dzięki temu możliwy jest obecnie dostęp do różnego typu informacji „atomowych”, pozwalających na kształtowanie własnych założeń polityki nuklearnej oraz

pełne uczestnictwo naszych przedstawicieli w posiedzeniach gremiów politycznych i wojskowych NATO, jak również udział w ćwiczeniach i seminariach z dziedziny polityki jądrowej.

Przedstawione skrótkowo podstawowe problemy naszego udziału w sojuszniczej strategii i polityce nuklearnej pokazują zakres spraw, które – z racji ich znaczenia dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej – winny stać się przedmiotem szerszego zainteresowania najwyższych władz państwa, specjalistów z dziedziny strategii i polityki bezpieczeństwa i obronności, a także opinii publicznej w Polsce. Potrzeba takiego zainteresowania wynika przede wszystkim z faktu, że Polska jest młodym członkiem demokratycznej wspólnoty nuklearnej i musi stosunkowo pilnie wypracować jasną i czytelną swoją pozycję i rolę w tej wspólnocie, zdefiniować swoje interesy i priorytety, charakter i skalę zaangażowania w praktykę polityki nuklearnej jako państwo nienuklearne – czyli wypracować własną, narodową koncepcję strategii i polityki nuklearnej.

Potencjał obronny i przygotowania obronne

Strategia obronności z 2000 roku kontynuuje zastosowane w poprzednich koncepcjach strategicznych systemowe podejście do potencjału obronnego państwa. Zakłada, że stosownie do celów i zadań strategicznych Polska będzie utrzymywać **system obronności** gwarantujący sprostanie wyzwaniom i przeciwstawianie się wszystkim potencjalnym zagrożeniom zewnętrznym. System ten stanowią wszystkie siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do tych zadań zorganizowane, utrzymywane i przygotowywane. Składa się on z trzech podstawowych elementów: podsystemu kierowania oraz dwóch podsystemów wykonawczych – militarnego (Siły Zbrojne RP) i pozamilitarnego (pozamilitarne ogniwa obronne). Jest to ujęcie analogiczne do przyjętego w strategii z 1992 roku.

Jednym z najtrudniejszych problemów w pracach nad strategią było ustalenie koncepcji **podsystemu kierowania obronnością**. Wiązało się to przede wszystkim z brakiem prawnych (ustawowych) rozstrzygnięć spraw kompetencyjnych. Co do najogólniejszych kwestii przyjęto, że podsystem kierowania tworzą organy kierowania odpowiadające za realizację zadań obronnych, powiązane informacyjnie i pozostające w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych, wraz z ich aparatem wykonawczym (administra-

cyjnym, sztabowym, organizacyjnym) oraz konieczną infrastrukturą. Podsystem ten jest przygotowywany w okresie pokoju i powinien być zdolny do stosownego rozwinięcia na czas zagrożenia bezpieczeństwa państwa (zewnętrznego kryzysu polityczno-militarnego) i wojny. O wiele trudniej było ustalić niezbędne zasady funkcjonowania podsystemu kierowania w sytuacjach zagrożenia i wojny. Dlatego strategia ogranicza się niestety jedynie do konstatacji zapisów konstytucyjnych w tym zakresie, kreśląc jedynie bardzo ogólny zarys organizacji podsystemu kierowania. Stwierdza się w niej zatem, iż w razie zaistnienia polityczno-militarnych sytuacji kryzysowych, stwarzających pośrednie zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski, nie wprowadza się nadzwyczajnych zmian w ogólnych zasadach kierowania obronnością, a jedynie uruchamiane zostają dodatkowe środki i procedury *kierowania reagowaniem kryzysowym*. Natomiast przewiduje się wprowadzenie szczególnych rozwiązań na potrzeby *kierowania działaniami wojennymi*. W warunkach wojennych Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje, jeśli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, funkcję organu ustawodawczego. Na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy, w tym dotyczące w szczególności prowadzenia działań wojennych. Prezes Rady Ministrów zapewnia realizację polityki Rady Ministrów w zakresie obrony państwa, określając sposoby jej wykonania. Na czas wojny uruchamia się *Centralne Stanowisko Kierowania Obroną Państwa*, obejmujące stanowiska kierowania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów i wyznaczonych przez niego członków Rady Ministrów. Dowodzenie siłami zbrojnymi w czasie wojny sprawuje Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych RP, mianowany przez Prezydenta RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Są to bardzo ogólne zapisy, które niestety nie dają wystarczających podstaw do ukierunkowania niezbędnych prac nad zorganizowaniem systemu kierowania reagowaniem kryzysowym i obroną państwa w razie wojny. To jest jedna z podstawowych słabości strategicznych Polski u progu XXI wieku. Byliśmy (i wciąż niestety jesteśmy) z pewnością jedynym państwem w NATO, a prawdopodobnie jednym z nielicznych państw w świecie, które nie ma prawnie rozstrzygniętych kwestii kierowania obroną państwa w razie wojny. Gdyby potrzeba taka zaistniała, zdani bylibyśmy wyłącznie na ad hoc improvisowane rozwiązania przyjmowane pod wpływem konieczności chwili.

Co do **sił zbrojnych** strategia wyciągnęła należyte wnioski z niepowodzeń w ich utrzymywaniu i przebudowie w latach dziewięćdziesiątych. Dlatego wyraźnie opowiada się za jakościowym – a nie ilościowym – paradyg-

matem w myśleniu o wojsku. Podkreśla jednoznacznie, że uwzględniając przyszłościowe wymagania operacyjne i strategiczne, w kształtowaniu modelu Sił Zbrojnych RP główny wysiłek należy skupić na ich jakości. Oznacza to przede wszystkim konieczność priorytetowego traktowania problemów przyspieszenia tempa modernizacji technicznej, pełnej realizacji procesu szkolenia oraz poprawy warunków życia i służby żołnierzy.

Takie podejście strategiczne wynika z analizy współczesnych warunków obronności, w których wyposażenie techniczne sił zbrojnych jest bez wątpienia jednym z podstawowych czynników przesądzających o ich skuteczności bojowej i możliwościach wykonywania zadań przy jak najmniejszych stratach własnych. To nie ilość uzbrojenia, lecz jego jakość liczy się obecnie najbardziej. Jest to również istotny warunek kompatybilności organizacyjno-technicznej w ramach struktur sojusznich. Stąd też zapewnienie potrzebnego tempa modernizacji technicznej jest wyjściowym warunkiem prawidłowego programowania przyszłego rozwoju sił zbrojnych. Biorąc pod uwagę „cykl życia” współczesnych systemów uzbrojenia, należy zapewnić wymianę corocznie ok. 4 – 5% podstawowego sprzętu bojowego.

Wyszkolenie wojska – to z kolei kluczowy warunek interoperacyjności w ramach struktur sojusznich. Interoperacyjność zaś jest podstawą skuteczności działań wspólnych, szczególnie prowadzonych przez formacje i zgrupowania wielonarodowe. Nie trzeba też dodawać, że dobre wyszkolenie warunkuje minimalizację strat własnych w czasie walki. Kierowanie słabo wyszkolonego żołnierza do wykonywania zadań bojowych jest największym wykroczeniem zwierzchników politycznych i dowódców wojskowych przeciwko zasadom sztuki wojennej. Najważniejszym zatem wymaganiem wobec przyszłych sił zbrojnych jest nie tyle ich liczebność, co wysoki poziom wyszkolenia dowództw, sztabów i wojsk. Do tego konieczne jest zapewnienie środków na pełną realizację programów szkoleniowych w całych siłach zbrojnych, a nie tylko w wybranych jednostkach. Jakość życia i służby żołnierzy – zarówno kadry zawodowej, jak i żołnierzy służby zasadniczej – to ostatnio bardzo mocno eksponowany czynnik niemal we wszystkich innych armiach, wszędzie lokowany jako jeden z podstawowych priorytetów rozwojowych. Nie jest to oczywiście przypadkowe. Trudno sobie wyobrazić dobre pod względem jakościowym siły zbrojne – a więc dobrze wyszkolone i utrzymujące nowoczesny sprzęt bojowy – jeśli poszczególni żołnierze i ich rodziny nie będą mogły poświęcić się w pełni temu zadaniu. Liczne analizy wykazują, że inwestowanie w żołnierza jest nadzwyczaj efektywnym – dzięki

swej dużej synergiczności – sposobem zwiększania poziomu sprawności operacyjnej sił zbrojnych. Konieczne jest zatem umieszczenie poprawy jakości życia i służby żołnierzy wśród najważniejszych priorytetów rozwojowych również naszych sił zbrojnych.

Dopiero po uwzględnieniu tych podstawowych wymagań jakościowych można przejść do kwestii wielkości sił zbrojnych, w tym liczebności stanów osobowych (pamiętajmy, że liczba żołnierzy jest tylko jednym z wielu wskaźników wielkości sił zbrojnych). Zapewnienie wymaganej jakości powinno być poza dyskusją, powinno być potraktowane jako warunek niezbędny, jako punkt wyjścia dalszego myślenia o wojsku. Innymi słowy konieczne jest – co właśnie najnowsza strategia obronności uznaje za kluczowe dla programowania rozwoju sił zbrojnych – odrzucenie paradygmatu ilościowego w myśleniu o wojsku na rzecz paradygmatu jakościowego, który mówi: parametrem stałym modelu wojska jest jego jakość, parametrem zmiennym – zależnym od możliwości ekonomicznych państwa – jego wielkość. Przyjęcie takiej wytycznej strategicznej świadczy o przełamaniu w myśleniu strategicznym, przynajmniej na poziomie koncepcyjnym, dotychczasowej filozofii wiary przede wszystkim w liczebność wojska i stawiania jakości na dalszym planie. Ten konieczny przełom był w dużej mierze możliwy dzięki doświadczeniom uzyskanym w procesie przygotowania się do integracji z NATO. Otóż wykazały one, że dla sprawnego włączenia się w system sojuszniczy i stania się wiarygodnym sojusznikiem o wiele ważniejsza jest jakość wojska niż jego wielkość. Oczekiwano od nas przede wszystkim, że nasze siły zbrojne będą należycie przygotowane do wspólnego z innymi armiami wykonywania zadań sojuszniczych. Stąd wynikała priorytetowa rola tzw. interoperacyjności. Wielkość wojska była wyłączną sprawą naszej indywidualnej deklaracji. Innymi słowy – w NATO jakość wojska jest wspólną wartością sojuszniczą, wielkość pozostaje w wyłącznej gestii narodowej i zależy od możliwości danego państwa. Jest to sytuacja całkowicie odwrotna niż ta, z jaką mieliśmy do czynienia w Układzie Warszawskim, gdzie w pierwszym rzędzie oczekiwano od nas wystawienia odpowiednio licznych sił zbrojnych w razie wojny. Jak miała być jakość tych wojsk – to już zależało od indywidualnych możliwości poszczególnych państw.

Kolejnym ważnym nowym elementem w strategii obronności, wiążącym się w znacznej mierze z naszym członkostwem w NATO i uwzględnianiem przyjmowanych w sojuszu rozwiązań w sferze wojskowej jest ustalenie podziału sił zbrojnych na kategorie wedle ich gotowości do działania. Strategia

ustala, że we wszystkich rodzajach sił zbrojnych utrzymywane będą wojska o wysokim stopniu gotowości do działania (wojska gotowości operacyjnej), zdolne już w składzie i strukturach pokojowych do szybkiego reagowania na każdy rodzaj zagrożenia, w tym zwłaszcza do natychmiastowego odparcia agresji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz wojska o zróżnicowanym stopniu gotowości (w tym gotowości mobilizacyjnej), przeznaczone do wspierania i kontynuowania już prowadzonych operacji po pewnym okresie przygotowań, w tym do mobilizacyjnego rozwijania dodatkowych sił, niezbędnych do prowadzenia operacji w razie wojny na dużą skalę. Należy podkreślić, że specyfika granicznego usytuowania Polski w geostrategicznej strukturze NATO wyraźnie kreśli wymagania w tym względzie wobec naszego systemu obronności, w tym zwłaszcza wobec sił zbrojnych. Jest to kwestia, której – ze względu na jej fundamentalne wręcz znaczenie – warto poświęcić nieco więcej uwagi.

Specyfika położenia strategicznego państwa granicznego – w porównaniu z państwami środka – wiąże się z tym, że jest ono w pierwszej kolejności narażone na oddziaływania różnorodnych zagrożeń dla bezpieczeństwa całego Sojuszu. Dotyczy to zarówno zagrożeń wojennych (czyli groźby bezpośredniej agresji zbrojnej), jak i zagrożeń kryzysowych (czyli wszelkich niebezpiecznych sytuacji w otoczeniu państwa, nie wiążących się wszakże z bezpośrednią agresją zbrojną). Jako państwo graniczne Sojuszu jesteśmy przede wszystkim odpowiedzialni za osłonę obszaru traktatowego w części tożsamej z naszym terytorium. To jest podstawowa miara wkładu każdego członka Sojuszu we wspólny system bezpieczeństwa. Oznacza to, iż powinniśmy posiadać przede wszystkim siły zdolne i gotowe do przeciwstawienia się takim zagrożeniom, na które Sojusz jako całość mógłby nie zdążyć zareagować w potrzebnym czasie siłami spoza naszego terytorium. Mogłoby się to zdarzyć w razie agresji z zaskoczenia.

Z punktu widzenia NATO, jego możliwości rozpoznania i reagowania, trudno wyobrazić sobie, aby Sojusz mógł być zaskoczony agresją na wielką skalę, aby możliwe było ukrycie przed NATO przygotowań i niespodziewane wykonanie takiej agresji w skali strategicznej, bez uprzedniego sojuszniczego reagowania na to zagrożenie. Jeśli więc mówimy o zaskoczeniu agresją zbrojną, mamy na myśli zaskoczenie w wymiarze lokalnym (o skali operacyjnej lub taktycznej), czyli agresję dokonaną siłami z miejsc ich bieżącej, pokojowej dyslokacji, bez widocznych istotniejszych przygotowań. Dlatego do sprostania takiemu właśnie wymaganiu, jako państwo graniczne Sojuszu,

powinniśmy posiadać już w czasie pokoju odpowiednie siły w gotowości operacyjnej (czyli do natychmiastowego użycia), a więc siły dysponujące koniecznym potencjałem „przeciwzaskoczeniowym”. Nikt nas w tej roli nie wyreżyży. To jest wybitnie narodowa sprawa. Siłom tym trzeba więc nadać najwyższy priorytet. Ich wielkość w czasie pokoju musi być dostosowana do potrzeb odparcia zaskakującej agresji lokalnej, wyposażenie najnowocześniejsze, na jakie nas stać, oraz bardzo wysoki (nawet 100%) poziom profesjonalizacji, przy zapewnieniu im pełnej realizacji programów szkolenia. To jest w naszym strategicznym interesie i strategicznym interesie całego Sojuszu. Zgodność interesów narodowych i sojuszniczych jest w tym wypadku jednoznaczna.

Agresja na dużą skalę musiałaby być poprzedzona odpowiednio długą (nawet kilkuletnią) fazą napięć i kryzysu. NATO miałoby czas na zorganizowanie stosownego przeciwdziałania, włącznie z rozwinięciem potrzebnych i zawczasu zaplanowanych sił na terytorium Polski, w tym m.in. sił wysuniętego wzmocnienia zgodnie ze zmodyfikowanym CFE. O ile zatem reagowanie na zaskakującą agresję na państwo graniczne może być przez pewien czas (czas trwania zaskoczenia) realizowane niemal wyłącznie siłami narodowymi (zwłaszcza w odniesieniu do operacji wojsk lądowych), o tyle obrona w razie wojny na dużą skalę będzie od samego początku sojuszniczą kampanią wielonarodową. Oznacza to, że w przeciwieństwie do sił reagowania przeciwzaskoczeniowego (gotowości operacyjnej) potencjał sił potrzebny do obrony przed agresją na dużą skalę może być zawczasu, w fazie narastania takiego zagrożenia, uzupełniony siłami innych państw sojuszniczych.

Nie dotyczy to oczywiście komponentu wojsk obrony terytorialnej, które to wszakże właśnie w razie wojny na dużą skalę mają do spełnienia niezwykle istotną rolę zapewnienia powszechności obrony narodowej oraz wsparcia wojsk sojuszniczych (tzw. zadania HNS), co ma niezwykle ważne znaczenie dla skuteczności wspólnej obrony. Przy czym wojska te również powinny składać się z dwóch kategorii sił – reagowania lokalnego i obrony powszechnej. Wojska lokalnego (terytorialnego) reagowania to siły zdolne do szybkiego podjęcia działań w razie pojawienia się nagłego zagrożenia. Chodzi tu o różnorakie zagrożenia lokalne, a więc zarówno cywilne zagrożenia czasu pokojowego (powódzie, pożary, katastrofy naturalne lub cywilizacyjne), jak i zagrożenia militarne. O ile pierwszy rodzaj zagrożeń może wystąpić niezależnie od części kraju, o tyle niespodziewane zagrożenia

militarne są typowe dla obszarów przygranicznych. Dlatego właśnie w strefie przygranicznej, narażonej na ewentualne oddziaływanie zbrojne z zaskoczenia, należałoby posiadać formacje reagowania terytorialnego zdolne do podejmowania akcji zbrojnych w stosunkowo krótkim czasie, porównywalnym z czasem reagowania przeciwzaskoczeniowego wojsk operacyjnych. W głębi terytorium kraju formacje obrony terytorialnej przygotowywane do prowadzenia walki zbrojnej mogą być utrzymywane w bardzo niskim stopniu gotowości do rozwinięcia, dopiero na wypadek wojny na dużą skalę. Tę różnorodność wojsk obrony terytorialnej warto mieć na uwadze dyskutując o ich składzie, strukturze, przygotowaniu itp.

Biorąc powyższe pod uwagę można zatem stwierdzić, że zarówno w wojskach operacyjnych, jak i w wojskach obrony terytorialnej priorytetowo traktowane winny być wojska zdolne do przeciwstawiania się tym zagrożeniom, które mogą się pojawić nagle, z zaskoczenia. Wynika z tego jednoznacznie, że graniczne położenie w NATO determinuje wręcz naszą specjalizację w Sojuszu. Powinna nią być właśnie zdolność przeciwzaskoczeniowa naszego systemu obronności, w tym sił zbrojnych.

Obrona terytorialna jest swego rodzaju łącznikiem między podsystemem militarnymi pozamilitarnym. Nowa strategia określa, że do podstawowych funkcji **pozamilitarnych ogniów obronnych** należą:

- ochrona ludności i struktur państwa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zapewnianie materialnych, informacyjnych i duchowych podstaw egzystencji ludności w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojuszników prowadzących operacje na terytorium Polski.

W porównaniu z dotychczasowymi ujęciami doprecyzowana została również struktura ogniów pozamilitarnych, które podzielono na trzy grupy: ogniwa informacyjne, ochronne i gospodarcze. W sensie organizacyjnym funkcjonują one w ramach resortowych i terytorialnych systemów obronności. Całkowicie nowe jest w tym podejściu wyróżnienie ogniów informacyjnych, czyli realizujących cały kompleks zadań obronnych w szeroko rozumianej sferze informacyjnej (wywiad, propaganda, media, nauka, kultura – czyli wszelkie pozamaterialne dziedziny ludzkiej aktywności). Próba określenia informacyjnych celów i zadań w interesie obronności oraz ujęcia

w pewien system podmiotów mogących je realizować, wraz z nakreśleniem możliwych koncepcji postępowania w tym zakresie – to jedno z najważniejszych wyzwań, przed jakimi niewątpliwie stoi nowoczesna strategia obronności – i szerzej: strategia bezpieczeństwa narodowego – każdego państwa²¹. Znajdujemy się bowiem w erze rewolucji informacyjnej, której istotą jest skokowy wzrost znaczenia czynnika informacji we współczesnym świecie w ogóle, a w tym systemach bezpieczeństwa w szczególności. Zapisy w naszej strategii obronności na ten temat należy zatem widzieć jako pierwszy krok w kierunku szerszego uwzględniania i optymalizacji praktycznego wykorzystywania czynnika informacji w systemie obronności państwa.

Nowa strategia obronności dużo miejsca w porównaniu z poprzednimi koncepcjami poświęca **przygotowaniom obronnym**, ustanawiając szereg zasad i przedsięwzięć w tym zakresie, które powinny zapewnić systematyczne zajmowanie się sprawami obronności przez wszystkie zobowiązane prawnie do tego struktury państwa. Głównym celem przygotowań obronnych realizowanych w czasie pokoju jest utrzymanie stałej gotowości obronnej państwa i zapewnienie możliwości sprawnego osiągnięcia jej wyższych stanów oraz odpowiednie przygotowanie wszystkich elementów i ogniw systemu obronności, a także całego społeczeństwa, do sprawnego działania i przetrwania w nadzwyczajnych warunkach kryzysowych i wojennych. Na przygotowania te składają się: planowanie strategiczno-operacyjne i programowanie obronne (w tym budżetowanie) oraz bieżące utrzymywanie i doskonalenie systemu obronności. Strategia postanawia, że dyrektywnym punktem wyjścia prac w tym zakresie będą wydawane co dwa lata „Wytyczne Rady Ministrów do planowania i programowania obronnego”, ustalające podstawowe zadania i wymagania wobec systemu obronności w wieloletniej perspektywie. Wynika to z konstytucyjnych powinności Rady Ministrów oraz praktycznej potrzeby dostosowania systemu planowania narodowego do dwuletniego cyklu planistycznego przyjętego w NATO.

Strategia postanawia, że w ramach *planowania strategiczno-operacyjnego* opracowywana będzie i sukcesywnie uaktualniana na szczeblu państwa „Polityczno-strategiczna dyrektywa obronna”, określająca sposób funkcjonowania całego systemu obronności w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny. Na jej podstawie przygotowywane będą plany użycia

---

²¹ W Rosji przyjęta została w 1999 roku specjalna „Doktryna bezpieczeństwa informacyjnego”. Szczególnie dużo uwagi poświęca się tym sprawom w USA, gdzie bardzo intensywnie już od wielu lat rozwijana jest teoria wojen i operacji informacyjnych.

i funkcjonowania poszczególnych elementów i ogniw systemu obronności (w tym sił zbrojnych, resortów, województw) w tych sytuacjach. Dokument ten ma szczególnie istotne znaczenie z racji jego roli w określeniu konkretnych wymagań strategicznych i operacyjnych wobec systemu obronności (w tym wobec sił zbrojnych), które stanowią z kolei podstawę do wieloletniego programowania jego utrzymywania i doskonalenia w toku przygotowań obronnych. Jest sprawą oczywistą, że prace nad „Polityczno-strategiczną dyrektywą obronną” muszą być w odpowiedni sposób zsynchronizowane z sojuszniczym planowaniem operacyjnym, obecnie – głównie z planowaniem ewentualnościowym (contingency planning).

W ramach *programowania obronnego* przygotowywana będzie koncepcja długookresowego rozwoju społeczno-gospodarczo-obronnego i na jej podstawie będą cyklicznie opracowywane sześcioletnie programy przygotowań obronnych (utrzymywania i doskonalenia systemu obronności), ustalające główne przedsięwzięcia w zakresie utrzymywania zasobów oraz rozwoju organizacyjno-technicznego i doskonalenia sprawnościowego systemu obronności (w tym w szczególności programy rozwoju sił zbrojnych), wraz z określeniem niezbędnych na ich realizację nakładów obronnych. Przedsięwzięcia realizacyjne ujmowane będą w resortowych i wojewódzkich programach przygotowań obronnych. Doprowadzenie do opracowania i przyjęcia wieloletniego programu przygotowań obronnych (militarnych i pozamilitarnych) byłoby niezwykle korzystne dla sprawy obronności. Przewiduje się, że może to nastąpić w drugim cyklu planistycznym po wstąpieniu do NATO, czyli w ramach pracy nad programami na lata 2003 – 2008. W pierwszym cyklu – na lata 2001 – 2006 – przygotowywane są na razie odrębnie: program rozwoju sił zbrojnych oraz program pozamilitarnych przygotowań obronnych.

Wdrażanie programów zapewnia się poprzez ustalanie w każdym roku *budgetu obronnego* – realizacyjnego na pierwszy rok i prognozowanego na rok następny – którego podstawą są programy sześcioletnie. Strategia stwierdza, że państwo zapewniać będzie nakłady budżetowe na system obronności na poziomie gwarantującym wymaganą gotowość i zdolność obronną państwa oraz możliwość jego doskonalenia, stosownie do potrzeb i warunków obronności. Rzeczpospolita Polska uznaje obronność za podstawową funkcję państwa i zapewnia na nią nakłady rosnące w tempie odpowiednim do tempa przyrostu produktu krajowego brutto, utrzymując je na poziomie nie niższym niż 2,2% PBK. Należy stwierdzić, że ten właśnie, jeden z najbardziej kluczo-

wych zapisów strategii został zlekceważony i naruszony już w kilka miesięcy po jego przyjęciu przez Rząd w ramach pracy nad budżetem na 2001 rok.

Nie jest to dobra oznaka naszej wiarygodności obronnej w ramach NATO i nie jest to, niestety, dobra zapowiedź realizacji całej koncepcji strategicznej, za którą to – wedle końcowych zapisów samej strategii – odpowiadają wszystkie organy administracji państwowej oraz dowództwa i sztaby wojskowe. Postanowienia strategii mają być rozwijane i precyzowane w dokumentach wdrożeniowych – dyrektywach, doktrynach wojskowych, planach strategicznych i operacyjnych oraz w programach przygotowań obronnych, w tym programach rozwoju Sił Zbrojnych RP. Poddawane one będą systematycznym przeglądom w toku planowania obronnego oraz strategicznych gier i ćwiczeń obronnych. Wydaje się, że przewidywane wdrożenie systemu weryfikacyjnych gier i ćwiczeń obronnych może poprawić szansę na bardziej pryncypialne uwzględnianie problematyki obronności w bieżącej praktyce funkcjonowania państwa. Przedsięwzięcia te mogą bowiem uzmysłwić decydom państwowym skalę rzeczywistych potrzeb i rzeczywistych zaniedbań w tej dziedzinie.

ZAKOŃCZENIE

Przegląd kształtowania się polskiej strategii obronności w ostatnich latach pokazuje drogę, jaką Polska przeszła od strategicznego ubezwłasnowolnienia w ramach Układu Warszawskiego, poprzez samodzielność strategiczną w dekadzie lat dziewięćdziesiątych, do strategii równoprawnego członkostwa w ramach demokratycznego sojuszu na progu XXI wieku. Była to droga burzliwa. Nie było łatwo przewyciężyć skutki naszego kilkudziesięcioletniego członkostwa w Układzie Warszawskim. Najpierw musieliśmy w ogóle uczyć się praktyki strategicznej niemal od zera, jako że w Układzie Warszawskim strategia obrony była uprawiana jedynie na najwyższym szczeblu koalicyjnym, a w praktyce przez kierownictwo i dowództwo radzieckie. Poszczególne państwa miały w zasadzie tylko realizować koncepcje strategiczną, czyli w istocie zajmowały się sprawami kierowania i dowodzenia operacyjnego. Nowa sytuacja wymagała zatem na progu lat dziewięćdziesiątych szybkiego budowania, i to od podstaw, narodowej strategii obronności. Nie zawsze się to nam udawało. Nawyki były trudne do przewyciężenia. Brak doświadczeń i brak struktur, instytucji dawał się wyrazić we znaki. Najtrudniej przychodziło dostosować się do nowych warunków i potrzeb Sztabowi Generalnemu WP. Odbiło się to głównie na procesie przekształceń sił zbrojnych. Nie zmierzały te przekształcenia do jakiejś strategicznie, długofalowo nakreślonej wizji docelowej, lecz były ciągłym poprawianiem stanu dzisiejszego, co jest typowym postępowaniem operacyjnym, jeśli nie wręcz taktycznym. Inną konsekwencją braku strategii narodowej było całkowite zaniedbanie pozostałych elementów systemu obronności, w tym zwłaszcza doprowadzenie wręcz do unicestwienia systemu polityczno-strategicznego kierowania obronnością.

W drugiej fazie przyszło nam po raz kolejny przewyciężać „pamięć” z czasów Układu Warszawskiego, gdy strategicznie włączaliśmy się do NATO. Wzorce tamtego sojuszu podświadomie odnosiliśmy do NATO, czekając na jakieś wytyczne, wskazówki, podpowiedzi z Brukseli w sprawie naszej strategii narodowej. Ani oczekiwania, ani adres nie były właściwe. Bruksela w NATO nie jest zarządcą w stosunku do innych stolic, jak była Moskwa w Układzie Warszawskim. Jest raczej strukturą wykonawczą. Ewentualnych podpowiedzi i rad mogły nam udzielać co najwyżej inne stolice. Tym razem pamięć o Układzie Warszawskim dała znać o sobie głównie u decydentów

państwowych. Wojskowi, po nauczce z początku lat dziewięćdziesiątych, a także w rezultacie doświadczeń uzyskanych w toku dość intensywnych kontaktów w ramach „Partnerstwa dla Pokoju”, które było bardzo dobrą szkołą zasad funkcjonowania NATO, pozbyli się już tej „przypadłości”. Konsekwencją politycznych oczekiwań tego, co zrobi najpierw NATO, było około roczne opóźnienie prac nad własną narodową strategią w warunkach członkostwa w Sojuszu.

Wypada mieć nadzieję, że to już koniec skutków dawnego uczestnictwa w Układzie Warszawskim dla naszego myślenia i działania strategicznego. Zwłaszcza po przejściu całego dwuletniego cyklu planistycznego w Sojuszu powinniśmy być już całkowicie na nie uodpornieni. Jest na to nadzieja – choć... gdy widzimy, jak wciąż jeszcze łatwo jesteśmy gotowi zmieniać to, co przed chwilą postanowiliśmy (np. budżet), to, co przed chwilą zadeklarowaliśmy (akceptacja celów sił zbrojnych) lub o czym przed chwilą poinformowaliśmy partnerów (przyszłościowy model i kierunki rozwoju sił zbrojnych) – to trudno się oprzeć wrażeniu, że wciąż pokutuje w tym mentalność dawnego rozziwmu między słowem i czynem, lekceważenia wszelkich długofalowych planów i zobowiązań oraz w ogóle wyznawania filozofii „jakoś to będzie”. Im szybciej zerwiemy z takimi „tradycjami”, tym lepiej dla naszego funkcjonowania w Sojuszu i naszej obronności. Zależy to w pierwszej kolejności od wykształtowania i wdrożenia właściwej praktyki myślenia i postępowania strategicznego, długofalowego. Rozwijanie własnej strategii jest zatem jednym z najlepszych lekarstw na dawne słabości i jednym z podstawowych zadań w ramach przyszłego doskonalenia obronności państwa.

STATUT ZJEDNOCZONYCH SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO I ORGANÓW KIEROWANIA NIMI (NA CZAS WOJNY)

ZASADY OGÓLNE

1. Państwa-strony Układu Warszawskiego w sytuacji nieustannego imperialistycznego zagrożenia ich bezpieczeństwa, potwierdzając wzięte na siebie zobowiązania wynikające z Układu Warszawskiego o przyjaźni, współ-pracy i pomocy wzajemnej, wyrażają wolę wszechstronnego umacniania swej zdolności obronnej i wykorzystania politycznych, ekonomicznych, naukowo-technicznych i wojskowych potencjałów państw sojuszniczych w interesie ich bezpieczeństwa, obrony budownictwa socjalizmu i komunizmu oraz utrwalenia pokoju.

Państwa-strony Układu Warszawskiego uważają, że bezpieczeństwo i obrona zbrojna krajów socjalistycznych jest ich narodowym i internacjonalistycznym obowiązkiem, że agresywnym siłom imperializmu w Europie należy przeciwstawić potężne i dobrze przygotowane do wspólnych działań bojowych Zjednoczone Siły Zbrojne (ZSZ) państw-stron Układu Warszawskiego pod Jedynym Najwyższym Naczelnym Dowództwem.

2. Problemy wspólnej polityki obronnej krajów sojuszniczych, organizacji i prowadzenia walki zbrojnej w obronie zdobyczy socjalizmu, a także inne problemy wojskowe wymagające wzajemnych uzgodnień między państwami-stronami Układu Warszawskiego będą rozpatrywane na naradach Politycznego Komitetu Konsultacyjnego, jak przewiduje to Układ Warszawski.

3. Niniejszy Statut określa skład, przeznaczenie i zasady funkcjonowania ZSZ, organy dowodzenia nimi: Najwyższe Naczelne Dowództwo, Naczelne Dowództwa ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim teatrach działań wojennych (TDW), Dowództwa Zjednoczonej Floty Bałtyckiej oraz Zjednoczonej Floty Czarnomorskiej, zasady dowodzenia obroną powietrzną, organizacji pracy politycznej, logistyki i zaopatrzenia inżynierijno-technicznego ZSZ na TDW, stosunków wzajemnych pomiędzy organami dowodzenia ZSZ

i narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym państw-stron Układu Warszawskiego, a także zapewnienia środków finansowych.

4. Niniejszy Statut jest zgodny z Układem o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej, zawartym w 1955 roku w Warszawie oraz z postanowieniem państw-stron Układu Warszawskiego, powziętym na naradzie Politycznego Komitetu Konsultacyjnego w dniu 23 listopada 1978 roku.

Statut wchodzi w życie z chwilą jego zatwierdzenia przez państwa-strony Układu Warszawskiego.

I. ZJEDNOCZONE SIŁY ZBROJNE PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO

5. Przez Zjednoczone Siły Zbrojne państw-stron Układu Warszawskiego na czas wojny rozumie się wydzielone w ich skład siły zbrojne tych państw, przeznaczone do odparcia agresji i zniszczenia agresora na lądzie, morzu i w powietrzu, niezależnie od granic państw-stron Układu Warszawskiego, oraz organy dowodzenia Zjednoczonymi Siłami Zbrojnymi.

6. Zjednoczone Siły Zbrojne państw-stron Układu Warszawskiego na czas wojny dzielą się na zgrupowania strategiczne na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW i na rezerwy Najwyższego Naczelnego Dowództwa.

Zgrupowania strategiczne składają się z wojsk lądowych, sił morskich, organów dowodzenia i zaplecza wydzielonych w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego podległych Naczelnyemu Dowództwom ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW lub będące w bezpośredniej podległości Najwyższego Naczelnego Dowództwa.

Rezerwy Najwyższego Naczelnego Dowództwa stanowią wydzielone w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych narodowe związki operacyjne, związki taktyczne, jednostki (okręty), organy dowodzenia i tyłów sił zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego, które nie zostały podporządkowane Naczelnyemu Dowództwom ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW lub nie znalazły się w bezpośredniej podległości Najwyższego Naczelnego Dowództwa, ale są przewidziane na uzupełnienie zgrupowań ZSZ na TDW, na wzmoczenie wysiłku w toku działań wojennych i wykonanie innych zadań, a także rezerwy wydzielone środków materialnych i technicznych państw-stron Układu Warszawskiego.

Wszystkie pozostałe formacje wojskowe, ośrodki wyszkolenia, organy dowodzenia i tyłów pozostają w gestii narodowego kierownictwa wojskowo-politycznego i są wykorzystywane zgodnie z jego planami. W razie konieczności, siły i środki tych formacji wojskowych, organów dowodzenia i tyłów, na podstawie wzajemnego porozumienia między narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym i Najwyższym Naczelnym Dowództwem, mogą być wykorzystane w interesie i w zgodzie z planami Najwyższego Naczelnego Dowództwa i Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW.

7. Skład ZSZ na czas pokoju określają specjalne Protokoły, zgodnie z ogólnymi celami wojskowo-politycznymi i strategicznymi, wytyczonymi przez kierownictwa wojskowo-polityczne państw-stron Układu Warszawskiego. Protokoły sporządzane są z reguły na okres 5 lat i podpisywane są przez Naczelnego Dowódcę ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego i ministrów obrony wszystkich tych państw, a zatwierdzane odpowiednio przez rządy państw-stron Układu Warszawskiego.

Skład bojowy i liczebność wojsk i flot wydzielonych w skład ZSZ, zależnie od sytuacji wojskowo-politycznej, mogą być uściślane i zmieniane: w czasie pokoju – przez narodowe kierownictwa państwowe na wniosek Naczelnego Dowódcy ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego, a w czasie wojny – przez Najwyższe Naczelne Dowództwo ZSZ i Naczelne Dowództwa ZSZ na TDW po uzgodnieniu z narodowymi kierownictwami wojskowo-politycznymi.

8. Zależnie od sytuacji Zjednoczone Siły Zbrojne przechodzą pod rozkazy Najwyższego Naczelnego Dowództwa z chwilą, w której uznają to za konieczne państwa-strony Układu Warszawskiego lub w wypadku nagłego ataku zbrojnego agresora na jedno lub kilka państw-stron Układu Warszawskiego. Jednocześnie wchodzi w swe prawa Naczelne Dowództwo ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW oraz Dowództwa Flot Wojennych - Zjednoczonej Bałtyckiej i Zjednoczonej Czarnomorskiej.

9. Zjednoczone Siły Zbrojne przechodzą ze stanu pokoju w stan wojny decyzją państw-stron Układu Warszawskiego w myśl wytycznych Najwyższego Naczelnego Dowództwa, a jeśli nie weszło ono jeszcze w swe prawa – w myśl wytycznych Naczelnego Dowódcy ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego.

W wypadku nagłej agresji na jedno lub kilka państw-stron Układu Warszawskiego wojska i siły flot przestawia w stan wojny narodowe kierownictwo wojskowo-polityczne, jednocześnie informując niezwłocznie o tym Naj-

wyższe Naczelne Dowództwo lub Naczelnego Dowódcę ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego (Naczelne Dowództwa ZSZ na TDW), a także narodowe kierownictwa wojskowo-polityczne państw-stron Układu Warszawskiego.

II. NAJWYŻSZE NACZELNE DOWÓDZTWO ZJEDNOCZONYCH SIŁ ZBROJNYCH PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO

10. W celu scentralizowanego kierowania w czasie wojny Zjednoczonymi Siłami Zbrojnymi państw-stron Układu Warszawskiego powołuje się Jedyne Najwyższe Naczelne Dowództwo. Najwyższego Naczelnego Dowódcę Zjednoczonych Sił Zbrojnych mianuje się, a skład Najwyższego Naczelnego Dowództwa ustala się decyzją państw-stron Układu Warszawskiego. Organem kierowania Najwyższego Naczelnego Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych jest Sztab Generalny Sił Zbrojnych ZSSR.

11. Kierowanie działaniami wojennymi Najwyższe Naczelne Dowództwo realizuje za pośrednictwem zjednoczonych i narodowych organów dowodzenia wojskami i siłami flot (Naczelne Dowództwa ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW, narodowe dowództwa, Dowództwa Zjednoczonej Bałtyckiej Floty Wojennej i Zjednoczonej Czarnomorskiej Floty Wojennej, Dowódca wojsk obrony powietrznej państw-stron Układu Warszawskiego i inne).

III. NACZELNE DOWÓDZTWA ZJEDNOCZONYCH SIŁ ZBROJNYCH NA ZACHODNIM I POŁUDNIOWO-ZACHODNIM TEATRZE DZIAŁAŃ WOJENNYCH

12. Naczelne Dowództwa ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW są organami kierowania zgrupowaniami strategicznymi wojsk i flot na teatrach działań wojennych i podlegają bezpośrednio Najwyższemu Naczelnemu Dowództwu Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego. Uczestniczą w planowaniu strategicznym i operacyjnym; organizują współdziałanie operacyjne między frontami, flotami i związkami operacyjnymi rodzajów wojsk ZSZ na TDW i wykorzystanie rezerw Najwyższego Naczelnego Dowództwa, wydzielonych do ich dyspozycji; realizują dowodzenie koalicyjnymi zgrupowaniami wojsk i flot na odpowiednich te-

atrach. Wspólnie z narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym krajów sojuszniczych podejmują działania na rzecz umocnienia zdolności bojowej wojsk i sił flot oraz ich wszechstronnego zaopatrzenia.

13. W skład Naczelnego Dowództwa ZSZ na Zachodnim (Południowo-Zachodnim) TDW wchodzi:

- Naczelny Dowódca ZSZ na TDW,
- szef Sztabu ZSZ na TDW – pierwszy zastępca Naczelnego Dowódcy;
- szef Zarządu Politycznego ZSZ na TDW;
- zastępcy Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW z ramienia każdego państwa sojuszniczego, którego wojska i siły floty wchodzi w skład ZSZ na TDW;
- zastępcy Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW do spraw rodzajów sił zbrojnych, tyłów i uzbrojenia;
- dowódcy (szefowie) rodzajów wojsk i inne osoby urzędowe.

Organami dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW są: Sztab, Zarząd Polityczny, sztaby (zarządy, działy) rodzajów sił zbrojnych, tyłów, rodzajów wojsk (wojsk specjalnych), służb i inne organy dowódcze, które mogą być utworzone w razie konieczności.

14. Przy Nacelnym Dowódcy ZSZ na Zachodnim (Południowo-Zachodnim) TDW ustanawia się Radę Wojenną Zjednoczonych Sił Zbrojnych na TDW.

W skład Rady Wojennej wchodzi: Naczelny Dowódca ZSZ na TDW – przewodniczący Rady Wojennej, szef Sztabu ZSZ na TDW – pierwszy zastępca Naczelnego Dowódcy, szef Zarządu Politycznego, zastępcy Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW z ramienia każdego państwa sojuszniczego, inni zastępcy Naczelnego Dowódcy na TDW, zastępcy szefów zarządów politycznych z ramienia każdej armii sojuszniczej. W skład Rady Wojennej na wniosek Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW i za zgodą narodowych kierownictw wojskowo-politycznych mogą wchodzić inne osoby urzędowe.

Rada Wojenna zajmuje się rozpatrywaniem problemów stanu i działań wojsk i sił flot wchodzących w skład ZSZ na TDW.

Postanowienia Rady Wojennej są wprowadzane w życie rozkazami i dyrektywami Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW.

15. Naczelny Dowódca ZSZ na Zachodnim (Południowo-Zachodnim) TDW podlega Najwyższemu Nacelnemu Dowódcy i ma pełnię władzy w zakresie kierowania działaniami podległych mu frontów (poszczególnych armii), zgrupowań (związków) wojsk OP, Wojsk Lotniczych, sił Zjednoczo-

nych Flot i innych zgrupowań (związków) na TDW. Może zwracać się bezpośrednio do kierownictw wojskowo-politycznych państw sojuszniczych we wszystkich sprawach mających związek z ZSZ na TDW.

16. Szef Sztabu ZSZ na TDW – pierwszy zastępca Naczelnego Dowódcy kieruje pracą Sztabu i koordynuje działania wszystkich organów dowodzenia Naczelnego Dowództwa ZSZ na TDW.

Organizuje wprowadzanie w życie decyzji i wytycznych Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW, kontrolę wykonania przez wojska i siły floty postawionych przed nimi zadań, rozpracowanie problemów wykorzystania operacyjnego wojsk i floty oraz działań na rzecz utrwalania i odtwarzania ich zdolności bojowej, a także stałe współdziałanie z generalnymi (głównymi) sztabami armii państw-stron Układu Warszawskiego. Jemu podlegają zastępcy szefa Sztabu ZSZ z ramienia każdej armii sojuszniczej wchodzącej w skład ZSZ na TDW.

17. Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych na Zachodnim (Południowo-Zachodnim) TDW jest podstawowym organem dowodzenia Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW.

Sztab ZSZ na TDW kontroluje przestawianie wydzielonych w skład ZSZ na TDW wojsk i sił flot ze stanu pokoju w stan wojny i kieruje nimi przy rozwijaniu operacyjnym.

Przygotowuje wnioski z oceny sytuacji wojskowo-politycznej i strategicznej na TDW i odpowiednio do wytycznych Najwyższego Naczelnego Dowództwa oraz postanowień Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW uściśla planowanie pierwszej operacji strategicznej na TDW. Opracowuje propozycje następnych operacji wojsk i sił floty, opracowuje ich plany i przekazuje zadania do wojsk i sił floty.

Zapewnia dowodzenie frontami (oddzielnymi armiami), Wojskami Lotniczymi, Zjednoczoną Flotą i Wojskami Obrony Powietrznej, organizuje i ugruntowuje współdziałanie między nimi w toku operacji.

Podjękuje działania na rzecz utrzymania wysokiej gotowości bojowej wojsk i sił floty, uzupełniania we właściwym czasie strat w stanie osobowym, uzbrojeniu i środkach technicznych, odtwarzania zdolności bojowej zgrupowań i związków, a także w zakresie zaopatrzenia ich w środki materialne i inżynieryjno-techniczne.

Studiuje, uogólnia i upowszechnia doświadczenie w prowadzeniu działań bojowych.

18. Zastępcy Naczelnego Dowódcy ZSZ z ramienia państw sojusznicych uczestniczą w wypracowaniu propozycji bojowego wykorzystania narodowych formacji (związków), w planowaniu ich działań wojennych, organizacji współdziałania w zgrupowaniach koalicyjnych, w kontroli wykonania postawionych przed nimi zadań, utrzymują stałą łączność z narodowymi kierownictwami wojskowo-politycznymi w zakresie umacniania wysokiej gotowości i zdolności bojowej, uzupełniania strat w stanie osobowym, środkach technicznych i uzbrojeniu narodowych wojsk i sił flot i zaopatrzenia ich w środki materiałowe i techniczne, a także w rozwiązywaniu innych problemów dotyczących koalicyjnych i narodowych wojsk i sił flot.

19. Zastępcy Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW do spraw rodzajów sił zbrojnych opracowują propozycje bojowego wykorzystania zgrupowań, związków i jednostek odpowiednich rodzajów sił zbrojnych; wraz ze Sztabem ZSZ na TDW planują ich zastosowanie bojowe oraz współdziałanie w toku operacji z innymi rodzajami sił zbrojnych, formacjami i wojskami (służbami) specjalnymi; kieruje podległymi związkami operacyjnymi, taktycznymi i jednostkami; kontrolują wykonanie przez wojska (siły) odpowiednich rodzajów sił zbrojnych postawionych przed nimi zadań.

20. Zastępca Naczelnego Dowódcy ZSZ do spraw tyłów organizuje zabezpieczenie tyłowe ZSZ w toku operacji i współdziałanie zgrupowań z tyłami; kontroluje oraz w porozumieniu z odpowiednimi narodowymi organami wojskowymi – koordynuje zaopatrzenie materiałowe, transportowe, medyczne, weterynaryjne i inne związków operacyjnych (taktycznych) oraz odtwarzanie zdolności bojowej ich tyłów.

21. Zastępca Naczelnego Dowódcy do spraw uzbrojenia opracowuje wnioski w zakresie zaopatrzenia inżynieryjno-technicznego wojsk oraz planuje je w toku operacji; organizuje współdziałanie między organami zaopatrzenia inżynieryjno-technicznego związków operacyjnych (taktycznych); w porozumieniu z odpowiednimi wojskowymi organami narodowymi rozwiązuje problemy uzupełniania strat i remontów uzbrojenia i techniki z wykorzystaniem bazy remontowo-produkcyjnej i miejscowych rezerw na TDW.

22. Dowódcy (szefowie) rodzajów wojsk (wojsk specjalnych, służb) opracowują wnioski w zakresie bojowego wykorzystania związków i jednostek odpowiednich rodzajów wojsk (wojsk specjalnych, służb); razem ze sztabami ZSZ na TDW planują ich zastosowanie w operacjach; organizują działania bojowe podległych im bezpośrednio związków i jednostek wojskowych i ich współdziałania ze zgrupowaniami (związkami) rodzajów sił

zbrojnych i rodzajów wojsk; dowodzą podległymi sobie związkami i jednostkami; kontrolują wykonanie postawionych przed nimi zadań.

23. Praca Sztabu ZSZ na TDW, zastępców Naczelnego Dowódcy ZSZ, dowódców (szefów) rodzajów wojsk (wojsk specjalnych, służb) i ich sztabów (zarządów, działów) jest organizowana i realizowana na podstawie dyrektyw Najwyższego Naczelnego Dowództwa, decyzji i wytycznych Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW i zmierza do pełnego i bezzwłocznego ich wykonania.

24. Dla ukończenia we właściwym czasie przedsięwzięć w zakresie przygotowania Naczelnych Dowództw ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW, na wniosek Najwyższego Naczelnego Dowódcy i w wyniku wzajemnych uzgodnień, decyzją rządów państw-stron Układu Warszawskiego zostają mianowani Naczelny Dowódca, szef Sztabu – pierwszy zastępca Naczelnego Dowódcy, szef Zarządu Politycznego, zastępcy Naczelnego Dowódcy z ramienia każdego państwa sojuszniczego oraz inni zastępcy Naczelnego Dowódcy.

25. Mianowany zespół kierowniczy Naczelnych Dowództw ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW w czasie pokoju uczestniczy w dotyczącym go zakresie w opracowaniu (uściśleniu) planów operacyjnych, w doskonaleniu gotowości bojowej wojsk i flot wydzielonych w skład ZSZ, w planowaniu ich rozwoju, zaopatrzenia materiałowego i specjalistyczno-technicznego, wyposażenia terytorium państw sojusznicznych pod kątem operacyjnym, w przygotowaniu wojsk i sił flot oraz organów dowodzenia Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW do wykonania ich zadań w czasie wojny.

26. Struktura organizacyjna i liczebność organów dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW jest w czasie pokoju określana przez Sztab ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego oddzielnie dla Zachodniego i Południowo-Zachodniego TDW i po uzgodnieniach z narodowymi kierownikami wojskowo-politycznymi krajów sojusznicznych zatwierdzana przez Naczelnego Dowódcę ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego.

27. Dla skompletowania Naczelnych Dowództw ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW przeznacza się generałów, admirałów i oficerów Sztabu oraz innych organów dowodzenia Naczelnego Dowódcy ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego, a także generałów, admirałów i oficerów odpowiednich sojusznicznych armii i flot, po uzgodnieniu z narodowym kierownictwem wojskowym zgodnie z przyjętą strukturą organizacyjną.

28. Przygotowanie organów dowodzenia przeznaczonych dla Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW i organów dowodzenia zgrupowań operacyjnych

armii sojusznicznych, a także sił i środków łączności w czasie pokoju jest realizowane przez Zjednoczone Dowództwo, Sztab ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego oraz dowództwa narodowe według uzgodnionych planów wspólnych działań i planów dowództw narodowych.

IV. ZJEDNOCZONE FLOTY WOJENNE

29. W interesie jak najbardziej efektywnego wykorzystania marynarek wojennych państw-stron Układu Warszawskiego tworzy się Zjednoczoną Flotę Bałtycką i Zjednoczoną Flotę Czarnomorską, które stanowią zgrupowania operacyjno-strategiczne, przeznaczone do odparcia agresji i obrony interesów państw-stron Układu Warszawskiego na odpowiednich teatrach działań wojennych.

W skład Zjednoczonej Floty Bałtyckiej wchodzi: Flota Bałtycka ZSSR, Ludowa Marynarka Wojenna Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Marynarka Wojenna Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

W skład Zjednoczonej Floty Czarnomorskiej wchodzi: Flota Czarnomorska ZSSR, Marynarka Wojenna Bułgarskiej Republiki Ludowej i Marynarka Wojenna Socjalistycznej Republiki Rumunii.

30. Dowódcą Zjednoczonej Floty Bałtyckiej jest Dowódca Floty Bałtyckiej ZSSR; Dowódcą Zjednoczonej Floty Czarnomorskiej jest Dowódca Floty Czarnomorskiej ZSSR.

Dowódcy Zjednoczonej Floty Bałtyckiej i Zjednoczonej Floty Czarnomorskiej są jednocześnie zastępcami do spraw floty wojennej Naczelnych Dowódców ZSZ odpowiednio na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW.

Organami dowodzenia Dowódców Zjednoczonych Flot Wojennych są odpowiednio sztaby i inne organy dowodzenia Flot Bałtyckiej i Czarnomorskiej ZSSR.

31. Dowódca Zjednoczonej Floty upoważniony jest do kierowania wszystkimi siłami Zjednoczonej Floty na odpowiednim TDW. Ponosi całkowitą odpowiedzialność za wykonanie przez nie zadań bojowych w operacjach na danym TDW; wydaje dyrektywy i rozkazy operacyjne odnośnie bojowego wykorzystania sił floty i kieruje ich działaniami bojowymi w toku operacji.

32. Szef Sztabu Zjednoczonej Floty Wojennej kieruje pracą sztabu, koordynuje działalność wszystkich organów dowodzenia Zjednoczonej Floty Wojennej.

Dla zabezpieczenia dowodzenia i współdziałania przy Sztabie Zjednoczonej Floty Wojennej znajdują się grupy operacyjne z ramienia każdej narodowej marynarki wojennej.

33. Dowódcy Marynarki Wojennej Bułgarskiej Republiki Ludowej, Ludowej Marynarki Wojennej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Marynarki Wojennej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Marynarki Wojennej Socjalistycznej Republiki Rumunii są zarazem zastępcami odpowiednich Dowództw Zjednoczonych Flot Wojennych. Ponoszą całkowitą odpowiedzialność za utrzymanie przepisowej gotowości bojowej podległych im sił i środków i za wykonanie przez nie postawionych przed nimi zadań; planują i organizują ich działania bojowe; uczestniczą w organizacji współdziałania sił i środków marynarek sojuszników; wprowadzają w życie kierowanie podległymi zgrupowaniami, związkami, jednostkami i okrętami.

V. PODSTAWY OBRONY POWIETRZNEJ

34. Utworzony w czasie pokoju jedyny system Obrony Powietrznej państw-stron Układu Warszawskiego i jego organy dowodzenia zostają na czas wojny zachowane i uzupełnione siłami i środkami OP związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych rozwijanych na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW.

35. W skład Obrony Powietrznej na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW wchodzi wojska OP państw-stron Układu Warszawskiego, wojska OP i lotnictwo myśliwskie wojsk lotniczych frontów (poszczególnych armii, okręgów wojskowych), siły i środki OP Zjednoczonych Flot Wojennych, związki taktyczne i jednostki OP podległe bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy ZSZ na TDW.

Wojska OP każdego z państw-stron Układu Warszawskiego, na równi z realizacją zadań obrony własnego terytorium, przeznaczają część swych sił na wzmocnienie OP sąsiednich współdziałających państw i ZSZ na TDW.

W razie konieczności, przegrupowanie poza granice kraju i podporządkowanie nowemu dowództwu jednostek, związków taktycznych wojsk OP kraju i organów dowodzenia nimi dokonuje się na mocy decyzji Naczelnego

Dowódcy ZSZ na TDW po uzgodnieniu z narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym oraz z Dowódcą Wojsk OP państw-stron Układu Warszawskiego.

36. Dowodzenie wojskami OP na TDW oraz organizację współdziałania realizuje Naczelny Dowódca ZSZ na TDW przez swego zastępcę do spraw OP.

Koordinacja działań bojowych wszystkich sił i środków OP rozwiniętych na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW spoczywa na Najwyższym Naczelnym Dowództwie, które realizuje ją przez Dowódcę Wojsk OP państw-stron Układu Warszawskiego.

37. Dowódca OP – zastępca Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW do spraw obrony powietrznej (zarazem zastępca Dowódcy Wojsk OP państw-stron Układu Warszawskiego) opracowuje projekt zastosowania bojowego sił i środków OP w operacjach, wspólnie ze Sztabem ZSZ na TDW i dowódcami Wojsk OP (dowódcami Wojsk Lotniczych i OP) sojusznicznych krajów realizuje planowanie i organizację obrony powietrznej na TDW.

Dowodzenie wojskami OP na TDW dowódca OP – zastępca Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW (zarazem zastępca Dowódcy Wojsk Obrony Powietrznej państw-stron Układu Warszawskiego) realizuje przez dowódców OP (dowódców Wojsk Lotniczych i OP) krajów sojusznicznych włączonych do jednego systemu OP państw-stron Układu Warszawskiego, dowódców OP (szefów wojsk OP) frontów (poszczególnych armii, okręgów wojskowych) i szefa OP Zjednoczonej Floty Wojennej.

VI. PODSTAWY DOWODZENIA ZJEDNOCZONYMI SIŁAMI ZBROJNYMI NA TDW

38. Rozwijanie organów dowodzenia i systemów łączności Naczelných Dowództw ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW, zajmowanie przez nie przygotowanych punktów dowodzenia dokonuje się na podstawie specjalnego rozporządzenia (wytycznych) Najwyższego Naczelnego Dowództwa w oparciu o plany, które są opracowywane w czasie pokoju przez Sztab Zjednoczonych Sił Zbrojnych i uzgadniane z narodowym kierownictwem wojskowym odpowiednich państw-stron Układu Warszawskiego.

39. Dla zapewnienia dowodzenia ZSZ na TDW tworzy się uprzednio stacjonarne (bronione) i ruchome zapasowe i pomocnicze punkty dowodzenia z odpowiednimi środkami łączności. Stacjonarne (bronione) punkty dowo-

dzenia ZSZ na TDW w czasie pokoju są utrzymywane w stanie gotowości do pracy; są na nich pełnione całodobowe dyżury operacyjne.

Punkty dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW, Dowództw Bałtyckiej i Czarnomorskiej Zjednoczonych Flot Wojennych i narodowych dowództw wojskowych w czasie pokoju są włączone do jedyne go systemu dowodzenia i łączności, zapewniającego Najwyższemu Naczelnemu Dowództwu kierowanie Zjednoczonymi Siłami Zbrojnymi przy przestawieniu ich z pokojowego na stan wojny na początku i w trakcie trwania działań wojennych.

40. Dla zapewnienia niezawodnego dowodzenia wojskami i siłami flot tworzy się system łączności ZSZ na TDW, który bazuje na węzłach łączności punktów dowodzenia, na wojskowych punktach oporu i odpowiednio do porozumień międzypaństwowych, na państwowych sieciach łączności państw-stron Układu Warszawskiego.

Łączność Najwyższego Naczelnego Dowództwa, Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW z narodowymi związkami operacyjnymi (związkami taktycznymi), które wchodzi w skład ZSZ, zapewniają specjalnie wydzielone w czasie pokoju wojska łączności ze składu armii państw-stron Układu Warszawskiego w myśl uzgodnionych planów.

41. Stawianie zadań przed wojskami i siłami flot, wchodzących w skład ZSZ na TDW, dokonywane jest poprzez dyrektywy operacyjne i rozporządzenia, wydawane przez Najwyższe Naczelne Dowództwo, przez Naczelne Dowództwa ZSZ na TDW i przez dowództwa Zjednoczonych Flot Wojennych.

Naczelne Dowództwa ZSZ na TDW informują narodowe kierownictwa wojskowo-polityczne odpowiednich państw sprzymierzonych o stanie narodowych związków operacyjnych (związków taktycznych), o postawionych przed nimi zadaniach i o przebiegu ich wykonania, o przedsięwziętych krokach, zmierzających do zwiększenia i odtworzenia zdolności bojowej wojsk i sił flot.

Dowódcy (szefowie) narodowych związków operacyjnych (taktycznych) składają raporty o stanie i działaniach bojowych wojsk i sił flot wyższym instancjom dowódczym i narodowemu kierownictwu wojskowo-politycznemu.

42. Z chwilą przejścia Zjednoczonych Sił Zbrojnych w stan wojny, znajdujący się w czasie pokoju przedstawiciele Naczelnego Dowódcy ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego w armiach sojusznicznych stają się przedstawicielami Naczelnego Dowództwa ZSZ na TDW przy narodowym kierownic-

twie wojskowo-politycznym, a w pozostałych ogniach – odpowiednimi przedstawicielami przy tych organach dowodzenia.

W celu zapewnienia współdziałania i podniesienia operatywności dowodzenia wojskami i siłami flot Naczelne Dowództwo ZSZ na TDW i Dowództwa Zjednoczonych Flot Wojennych kierują do podległych sojusznicznych armii i flot grupy operacyjne. Ich liczebność, skład, tryb pracy i kompletowania określa w czasie pokoju Sztab ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego. Grupy operacyjne są kierowane według wytycznych Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW.

VII. PODSTAWY ORGANIZACJI PRACY POLITYCZNEJ

43. Pracą partyjno-polityczną w narodowych związkach operacyjnych, taktycznych i jednostkach wydzielonych w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego kierują Komitety Centralne partii komunistycznych i robotniczych krajów sojusznicznych poprzez odpowiednie organy polityczne swych armii.

44. Praca polityczna w ZSZ w czasie wojny jest organizowana i prowadzona zgodnie ze wspólnymi decyzjami państw-stron Układu Warszawskiego, wytycznymi partii komunistycznych i robotniczych państw sojusznicznych, a także na podstawie rozkazów i dyrektyw Najwyższego Naczelnego Dowództwa i ma na celu podniesienie siły bojowej ZSZ państw-stron Układu Warszawskiego, mobilizację składu osobowego do wykonania postawionych zadań, utrzymanie wysokiej gotowości i zdolności bojowej wojsk i sił flot, umocnienie jedności moralno-politycznej, patriotyzmu socjalistycznego i solidarności internacjonalistycznej, przyjaźni i braterstwa broni armii sojusznicznych, hartowanie woli osiągnięcia zdecydowanego zwycięstwa nad agresorem imperialistycznym.

Konkretne zdania pracy politycznej w różnych rodzajach działalności bojowej wynikają z decyzji Naczelnych Dowódców ZSZ na TDW, dowódców związków operacyjnych (związków taktycznych, jednostek oraz okrętów).

Bezpośrednie kierowanie pracą polityczną w związkach operacyjnych i taktycznych spoczywa na narodowych organach politycznych, które ponoszą odpowiedzialność za jej stan.

45. W celu organizacji pracy politycznej w ZSZ na TDW oraz w celu jej koordynacji z uwzględnieniem koalicyjnego składu wojsk i flot, równolegle

z tworzeniem Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW na czas wojny powołuje się Zarządy Polityczne Zjednoczonych Sił Zbrojnych na TDW. Przy organizacji pracy politycznej oraz koordynacji działalności organów politycznych ZSZ na TDW Zarząd Polityczny bierze pod uwagę wytyczne kierownictwa wojskowo-politycznego państw sojusznicznych i specyfikę pracy politycznej w armiach narodowych.

Zarząd Polityczny ZSZ na TDW analizuje i ocenia walory moralno-polityczne przeciwnika, stan polityczno-moralny składu osobowego własnych wojsk i floty; ustala główne kierunki i zadania pracy politycznej podczas operacji (działań bojowych) na podstawie decyzji, podjętej przez Naczelnego Dowódcę ZSZ na TDW i zadań postawionych przed wojskami i siłami floty; planuje zabezpieczenie polityczne operacji (działań bojowych); z uwzględnieniem koalicyjnego charakteru wojsk i floty wypracowuje niezbędne z tego punktu widzenia działania w pracy politycznej, organizuje współdziałanie między organami politycznymi armii sojusznicznych; dokonuje wymiany informacji i materiałów propagandowych; uogólnia i upowszechnia doświadczenia pracy politycznej; koordynuje działalność organów propagandy specjalnej, wykorzystanie jej sił i środków.

46. W skład Zarządu Politycznego ZSZ na TDW wchodzi przedstawiciele, wyznaczeni przez narodowe kierownictwa wojskowo-polityczne państw sojusznicznych z niezbędną ilością pracowników politycznych.

Ci przedstawiciele organów politycznych są zarazem zastępcami szefa Zarządu Politycznego i wchodzi z urzędu w skład Rady Wojennej ZSZ na TDW. Uczestniczą w formułowaniu głównych kierunków i zadań pracy politycznej w trakcie operacji (działań bojowych), w planowaniu zabezpieczenia politycznego, w opracowywaniu odpowiednich wytycznych i przekazywaniu ich do organów politycznych narodowych związków operacyjnych i taktycznych armii sojusznicznych. Dla zapewnienia współdziałania organów politycznych związków operacyjnych i taktycznych armii sojusznicznych stosuje się wzajemną wymianę przedstawicielstw.

Zastępcy szefów Zarządów Politycznych ZSZ na TDW z każdej armii sojusznicznej biorą udział w rozwiązywaniu zadań w zakresie utrzymania na wysokim poziomie stanu moralno-politycznego, dyscypliny i praworządności w swoich wojskach i flotach wchodzących w skład ZSZ; dbają o ciągły przepływ informacji między swymi wojskami i dowództwem narodowym, o dostarczanie składowi osobowemu materiałów agitacyjno-propagandowych w ojczyństym języku.

Za swoją działalność są odpowiedzialni przed dowództwami narodowymi i Nacelnym Dowództwem ZSZ na TDW.

Oceny stanu własnych wojsk, doniesienia i informacje o przeprowadzonej pracy politycznej w wojskach i flotach na rzecz wykonania rozkazów i dyrektyw Najwyższego Nacelnego Dowództwa i Nacelnego Dowództwa ZSZ na TDW są przedkładane przez organy polityczne związków operacyjnych i taktycznych armii wyższym narodowym organom politycznym i Zarządowi Politycznemu Zjednoczonych Sił Zbrojnych na TDW.

VIII. PODSTAWY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO

47. Zabezpieczenie tyłowe narodowych związków operacyjnych wchodzących w skład ZSZ na TDW jest organizowane na podstawie dyrektyw Najwyższego Nacelnego Dowództwa i decyzji Nacelnego Dowódcy ZSZ na TDW.

Jest ono realizowane siłami i środkami tyłów narodowych związków operacyjnych oraz tyłów centrum Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego, a także kosztem sił i środków, wydzielanych do bezpośredniej gestii Nacelnego Dowódcy ZSZ na TDW oraz strategicznych rezerw sił i środków tyłów, tworzonych w czasie pokoju i rozwijanych przez Najwyższe Nacelne Dowództwo z początkiem działań wojennych.

48. Zapasy środków materiałowych rezerw Zjednoczonego Dowództwa, zgromadzone w czasie pokoju, z chwilą wstąpienia w swoje prawa Nacelnym Dowództw ZSZ na TDW mogą być przekazywane do ich dyspozycji na mocy specjalnej dyrektywy Najwyższego Nacelnego Dowództwa.

49. Przy organizacji zabezpieczenia tyłowego narodowych związków operacyjnych Nacelny Dowódca ZSZ na TDW, zgodnie z żądaniem dyrektyw Najwyższego Nacelnego Dowództwa, w porozumieniu z narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym ustala granice głębokości pasa tyłów i połączenia transportowe dla związków operacyjnych, kolejność ich osłony technicznej i odtwarzania na terytorium danego państwa, zasoby środków materiałowych w dyspozycji związków operacyjnych przeznaczone na operację, ze wskazaniem rozmiarów zapasów na koniec operacji i kolejności zabezpieczenia tyłowego koalicyjnych zgrupowań wojsk.

50. Zabezpieczenie materiałowe wojsk (sił floty) wydzielonych w skład ZSZ na TDW jest realizowane z zasobów narodowych.

Rozmiary tworzonych zapasów środków materiałowych z zasobów narodowych są regulowane: w czasie pokoju – odpowiednio do Protokołów specjalnych, o których mowa w artykule 7 niniejszego Statutu; w czasie wojny – przez narodowe kierownictwo wojskowo-polityczne, zgodnie z zaleceniem Najwyższego Naczelnego Dowództwa.

W wypadku, gdy zabezpieczenie tyłowe wojsk sojusznicznych (sił floty), wchodzących w skład związku operacyjnego innej przynależności narodowej, będzie trudne do zrealizowania przy pomocy tyłów własnych, może być ono realizowane przez tyły związku operacyjnego, w którego skład one wchodzi. Uzupełnienie zużytych przez te wojska (siły floty) zasobów jest dokonywane z zapasów własnego państwa.

W toku działań wojennych, zależnie od sytuacji, Naczelny Dowódca ZSZ na TDW w porozumieniu z odpowiednimi organami narodowego kierownictwa wojskowo-politycznego może dokonywać manewrów środkami materiałowymi pomiędzy narodowymi związkami operacyjnymi, z późniejszym rozliczeniem wzajemnym, i za zgodą Najwyższego Naczelnego Dowództwa wykorzystać w tym celu jego rezerwy.

51. W celu zabezpieczenia transportów wojskowych państw-stron Układu Warszawskiego przekazują na potrzeby ZSZ uzgodnioną sieć połączeń transportowych oraz odpowiednią ilość środków transportu, a w wypadkach szczególnej konieczności wydzielają dla ZSZ dodatkowe połączenia transportowe i środki transportu.

Przygotowanie, utrzymanie, eksploatacja, osłona techniczna i odtwarzanie połączeń transportowych na terytoriach państw-stron Układu Warszawskiego, włącznie z rozwijaniem czasowych i przygranicznych rejonów przeładunkowych na potrzeby ZSZ, są realizowane zgodnie z Protokołami dwustronnymi przez narodowe siły i środki, we współdziałaniu z wojskami ZSZ, odpowiednio do ustalonych planów oraz wytycznych Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW.

IX. PODSTAWY ZABEZPIECZENIA SPECJALNO- -TECHNICZNEGO

52. Specjalno-techniczne zabezpieczenie ZSZ na TDW jest organizowane na podstawie dyrektyw Najwyższego Dowództwa oraz decyzji Naczelnego Dowódcy ZSZ na TDW z wykorzystaniem w uzgodnionym zakresie na-

rodowych zasobów każdej armii państw-stron Układu Warszawskiego zabezpieczenia określonego typu.

53. Utrzymanie uzbrojenia, środków technicznych i amunicji w gotowości do użycia na polu walki, ewakuacja, remonty i odtwarzanie uszkodzonego i niesprawnego uzbrojenia i środków technicznych jest realizowane siłami i środkami remontowo-ewakuacyjnymi wojsk narodowych.

Zapewnienie wojskom uzbrojenia, środków techniki wojennej, amunicji, części zapasowych i wojskowego sprzętu technicznego należy do odpowiednich organów narodowego kierownictwa wojskowo-politycznego państw-stron Układu Warszawskiego.

54. Odpowiednio do przeznaczenia operacyjnego narodowych związków operacyjnych i taktycznych, w czasie pokoju gromadzone są rezerwy uzbrojenia środków technicznych, amunicji, części zapasowych i wojskowego sprzętu technicznego.

Na podstawie wzajemnych uzgodnień Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW i narodowych kierownictw wojskowo-politycznych odpowiednich państw-stron Układu Warszawskiego określa się dodatkowe siły i środki zabezpieczenia specjalno-technicznego dla wojsk sojusznicznych, przybywających do rejonów przewidywanego rozwinięcia operacyjnego na terenie danego kraju, a także wykorzystanie zasobów materiałowych i mocy przemysłu narodowego na remont uzbrojenia, środków technicznych i amunicji wszelkiego rodzaju.

55. Specjalno-techniczne zabezpieczenie wojsk wchodzących w skład związków operacyjnych innej przynależności narodowej, w razie konieczności może być realizowane siłami i środkami związku operacyjnego, w którego skład wchodzi. W takim wypadku są wydzielane do dyspozycji tego związku narodowe siły i środki remontowo-ewakuacyjne, niezbędne zapasy amunicji i wojskowego sprzętu technicznego. Odtwarzanie zasobów zużytych przez te wojska odbywa się kosztem zapasów własnych danego państwa.

56. Naczelny Dowódca ZSZ na TDW w porozumieniu z narodowym kierownictwem wojskowo-politycznym, z uwzględnieniem sytuacji, może dokonywać manewrów siłami i środkami zaopatrzenia specjalno-technicznego oraz zapasami amunicji między narodowymi związkami operacyjnymi (taktycznymi), a także sięgać do miejscowych zasobów i zakładów przemysłu narodowego dla wykonania remontów i odtwarzania uzbrojenia i środków technicznych.

X. STOSUNKI WZAJEMNE MIĘDZY DOWÓDZTWAMI ZSZ NA TDW I NARODOWYMI KIEROWNICTWAMI WOJSKOWO- POLITYCZNYMI PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO

57. Dowództwa Naczelne ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW i narodowe kierownictwa wojskowo-polityczne odpowiednich państw sojusznich na polu prowadzenia walki zbrojnej kierują się decyzjami państw-stron Układu Warszawskiego, dyrektywami i wytycznymi Najwyższego Naczelnego Dowództwa.

Między Naczelnymi Dowództwami ZSZ na TDW i narodowymi kierownictwami wojskowo-politycznymi istnieje i stale zacieśnia się bliskie współdziałanie.

58. Wraz z przejściem przez Naczelne Dowództwa ZSZ na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW dowodzenia wojskami i Zjednoczoną Flotą Wojenną, wydawane im rozkazy, dyrektywy i rozporządzenia stają się obowiązujące dla wszystkich związków operacyjnych, związków taktycznych, jednostek (okrętów), organów dowodzenia i tyłów, wydzielonych w skład ZSZ na TDW ze składu armii sojusznich.

59. Narodowe kierownictwo wojskowo-polityczne każdego kraju-strony Układu Warszawskiego zapewnia pełne i we właściwym czasie wykonanie decyzji Najwyższego Naczelnego Dowództwa, wysoką gotowość bojową wojsk i sił floty, wydzielonych w skład ZSZ na TDW, i utrzymuje kosztem zasobów narodowych uzgodniony poziom ich skompletowania stanem osobowym, uzbrojenia i zaopatrzenia w środki techniczne oraz we wszystkie rodzaje środków materiałowych i technicznych; realizuje dopływ rezerwy, uzupełnianie i przywracanie zdolności bojowej narodowych związków operacyjnych, związków taktycznych i jednostek (okrętów) wchodzących w skład ZSZ na TDW; przedsięwzięcie działania dla podniesienia stanu moralno-politycznego składu osobowego narodowych wojsk i sił floty oraz w celu mobilizacji ich do wykonania postawionych zadań bojowych; zapewnia zajęcie pozycji wyjściowych i rozwinięcie operacyjne związków operacyjnych i taktycznych armii sojusznich na terytorium swego kraju (w przestrzeni powietrznej i na wodach terytorialnych).

60. Dowódcy narodowych związków operacyjnych (związków taktycznych i jednostek), wydzielonych w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych państw-stron Układu Warszawskiego i przekazanych do dyspozycji Najwyższego Naczelnego Dowództwa oraz Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW

ponoszą pełną odpowiedzialność za utrzymanie uzgodnionej gotowości bojowej podległych im wojsk (sił) i za wykonanie postawionych przed nimi zadań bojowych; planują i organizują ich działania bojowe; realizują kierowanie podległymi związkami operacyjnymi, taktycznymi, jednostkami (okrętami).

61. Narodowe kierownictwo wojskowo-polityczne państw-stron Układu Warszawskiego mianuje generałów, admirałów i oficerów na stanowiska w organach dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW odpowiednio do ich struktury organizacyjnej i etatu.

Mianowania i dyslokacji dowódców narodowych związków operacyjnych oraz ich zastępców, a także składu dowódczego organów dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW w czasie wojny dokonuje narodowe kierownictwo wojskowo-polityczne po uzgodnieniu z Naczelnymi Dowódcami ZSZ na odpowiednich TDW.

Wszystkie pozostałe problemy kadrowe w wojskach sojusznicznych wchodzących w skład ZSZ na TDW pozostają w kompetencji dowództw narodowych.

62. Jurysdykcja w stosunku do wojskowych wchodzących w skład ZSZ jest określana na podstawie porozumień między państwami-stronami Układu Warszawskiego.

XI. ZABEZPIECZENIE FINANSOWE

63. Dla zabezpieczenia finansowego działalności służbowej organów dowodzenia Naczelnych Dowództw ZSZ na TDW ze związkami i jednostkami łączności, ochrony i obsługi, na czas wojny tworzy się budżety według parytetu procentowego państw-stron Układu Warszawskiego.

64. Wkłady procentowe do budżetu Naczelnych Dowództw na Zachodnim i Południowo-Zachodnim TDW są określane z uwzględnieniem decyzji państw-stron Układu Warszawskiego (o wkładach procentowych do budżetu Zjednoczonego Dowództwa), podjętej na naradzie Politycznego Komitetu Konsultacyjnego 17 marca 1969 roku i określa się:

Na Zachodnim TDW dla: NRD – 16,2 proc., PRL – 23,1 proc., ZSSR – 44,5 proc., CSRS – 16,2 proc.

Na Południowo-Zachodnim TDW dla: BRL – 16,9 proc., WRL – 14,5 proc., SRR – 24,1 proc., ZSSR – 44,5 proc.

65. Wydatki związane z zabezpieczeniem finansowym wojsk i sił flot wchodzących w skład ZSZ na TDW, składu osobowego grup specjalnych, kierowanych do wyższych, podległych i współdziałających organów dowodzenia są pokrywane ze środków odpowiednich państw-stron Układu Warszawskiego.

ZA BUŁGARSKĄ REPUBLIKĘ LUDOWĄ
ZA WĘGERSKĄ REPUBLIKĘ LUDOWĄ
ZA NIEMIECKĄ REPUBLIKĘ DEMOKRATYCZNĄ
ZA POLSKĄ RZECZPOSPOLITĘ LUDOWĄ
ZA SOCJALISTYCZNĄ REPUBLIKĘ RUMUNII
ZA ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK SOWIECKICH
ZA CZECHOSŁOWACKĄ REPUBLIKĘ SOCJALISTYCZNĄ

O DOKTRYNIE WOJENNEJ PAŃSTW-STRON UKŁADU WARSZAWSKIEGO

**Dokument podpisany przez uczestników berlińskiej narady
w dniach 28 – 29 maja 1987 r.**

We współczesnej sytuacji wzrasta znaczenie prawidłowego rozumienia celów i zamiarów państw oraz sojuszów polityczno-militarnych w dziedzinie wojskowej, zawartych w ich doktrynach wojennych. Zdając sobie z tego sprawę oraz wychodząc z założenia konieczności ostatecznego usunięcia wojny z życia ludzkości, zaprzestania wyścigu zbrojeń, wykluczenia użycia siły zbrojnej, umocnienia pokoju i bezpieczeństwa oraz osiągnięcia całkowitego i powszechnego rozbrojenia, Państwa-Strony Układu Warszawskiego postanowiły przedstawić podstawowe zasady swej doktryny wojennej, która leży u podstaw działalności Układu Warszawskiego, odzwierciedla wspólnotę obronnych celów wojskowo-politycznych Państw-Stron Układu oraz ich narodowych doktryn wojennych.

I

Doktryna wojenna Układu Warszawskiego, jak i każdego Państwa-Strony tego Układu, jest podporządkowana zadaniu niedopuszczenia do wojny, zarówno jądrowej, jak i konwencjonalnej. Ze względu na samą istotę socjalistycznego ustroju społecznego państwa te nie wiązały i nie wiążą swej przyszłości z rozstrzygnięciem problemów międzynarodowych środkami militarnymi. Opowiadają się za rozstrzygnięciem wszystkich spornych spraw międzynarodowych środkami militarnymi. Opowiadają się za rozstrzygnięciem wszystkich spornych spraw międzynarodowych wyłącznie drogą pokojową, środkami politycznymi.

W dobie jądrowo-kosmicznej świat stał się zbyt kruchy dla prowadzenia wojny i polityki z pozycji siły. W warunkach, kiedy nagromadzono kolosalne ilości najbardziej śmiertelnych broni, ludzkość stanęła przed problemem przetrwania – wojna światowa, tym bardziej jądrowa, miałaby katastrofalne

następstwa nie tylko dla państw bezpośrednio uwikłanych w konflikt, ale również dla samego życia na Ziemi.

Doktryna wojenna Państw-Stron Układu Warszawskiego ma ściśle obronny charakter, wychodzi z założenia, że w obecnych warunkach zastosowanie środków militarnych dla rozstrzygnięcia jakiegokolwiek spornej kwestii jest niedopuszczalne. Jej istota wyraża się w następujących zasadach:

Państwa-Strony Układu Warszawskiego nigdy, w żadnych okolicznościach, nie rozpoczną działań wojennych przeciwko jakimukolwiek państwu bądź sojusznowi państw, jeżeli same nie staną się obiektem zbrojnej napaści.

Nigdy nie użyją jako pierwsze broni jądrowej.

Nie wysuwają roszczeń terytorialnych wobec żadnego z państw, ani w Europie, ani poza Europą.

Nie traktują żadnego z państw, ani żadnego narodu, jako swych wrogów; przeciwnie, gotowe są ze wszystkimi bez wyjątku państwami świata układać stosunki na zasadzie wzajemnego poszanowania interesów bezpieczeństwa, pokojowego współistnienia.

Państwa-Strony Układu Warszawskiego oświadczają, że swoje stosunki międzynarodowe zdecydowanie opierają na poszanowaniu zasad niezależności i suwerenności narodowej niestosowania siły lub groźby jej użycia, nienaruszalności granic oraz integralności terytorialnej, rozwiązywania konfliktów drogą pokojową, nieingerencji w sprawy wewnętrzne, równouprawnienia oraz pozostałych zasad i celów, zawartych w Karcie NZ i Akcie Końcowym z Helsinek, a także powszechnie uznanych norm stosunków międzynarodowych.

Opowiadając się za realizacją kroków rozbrojeniowych, Państwa-Strony Układu Warszawskiego zmuszone są jednak do utrzymywania swych sił zbrojnych w takim składzie i na takim poziomie, który pozwoliłby im odeprzeć każdą napad z zewnątrz skierowaną przeciwko któremukolwiek z państw-stron układu.

Siły zbrojne państw sojuszniczych utrzymywane są w gotowości bojowej wystarczającej do tego, aby nie pozwolić zaskoczyć się znienacka. Jeżeli mimo wszystko zostaną napadnięte, udzielą one agresorowi druzgocącej odpawy.

Państwa-Strony Układu Warszawskiego nigdy nie dążyły i nie dążą do posiadania sił zbrojnych i broni ponad to, co jest konieczne dla tych celów. Stąd też utrzymują je na poziomie ściśle niezbędnym do obrony, do odparcia ewentualnej agresji.

Państwa-Strony Układu Warszawskiego za naczelny obowiązek wobec swych narodów uważają niezawodne zapewnienie ich bezpieczeństwa. Sojusznice państwa socjalistyczne nie roszczą sobie prawa do bezpieczeństwa większego niż inne państwa, ale nie zgodzą się też na mniejsze.

Istniejąca obecnie równowaga wojskowo-strategiczna jest nadal decydującym czynnikiem niedopuszczenia do wojny. Jednakże – jak wykazuje doświadczenie – dalsze podnoszenie poziomu tej równowagi nie zwiększa bezpieczeństwa. Dlatego będą one nadal dokładać wysiłków dla zachowania równowagi sił wojskowych na coraz niższym poziomie. W tych warunkach zaprzestanie wyścigu zbrojeń i realizacja środków realnego rozbrojenia nabiera prawdziwie historycznego znaczenia. W obecnej dobie państwa nie mają innego wyboru jak osiągnięcie porozumień w sprawie radykalnego obniżenia poziomu konfrontacji militarnej.

Państwa-Strony Układu Warszawskiego zdecydowanie stoją na takim stanowisku. W pełnej zgodności z obronną istotą swej doktryny wojennej konsekwentnie dążą do osiągnięcia następujących zasadniczych celów:

Pierwsze. Jak najszybszy całkowity i powszechny zakaz prób jądrowych, jako pierwszy krok w zakresie zaprzestania rozwijania, produkcji i doskonalenia broni jądrowych, ich etapowa redukcja i całkowita likwidacja tej broni, niedopuszczenie do przeniesienia wyścigu zbrojeń w przestrzeń kosmiczną.

Drugie. Zakaz o likwidacji broni chemicznej oraz innych rodzajów broni masowej zagłady.

Trzecie. Redukcja sił zbrojnych i zbrojeń konwencjonalnych w Europie do poziomu, na którym żadna ze stron, zapewniając swą obronę, nie posiadałaby środków do nagłej napaści na drugą stronę, do rozwijania operacji zaczepnych w ogóle.

Czwarte. Ścisła kontrola wszystkich przedsięwzięć rozbrojeniowych, oparta na połączeniu narodowych środków technicznych z procedurami międzynarodowymi, z utworzeniem odpowiednich organów międzynarodowych włącznie, wymianą informacji wojskowych, prowadzeniem inspekcji na miejscu.

Piąte. Utworzenie w różnych regionach Europy oraz innych rejonach świata stref wolnych od broni jądrowej i chemicznej, a także stref zmniejszonej koncentracji zbrojeń i zwiększonego zaufania, realizacja wojskowych

środków budowy zaufania w Europie na zasadzie wzajemności i osiągnięcie porozumień w sprawie takich środków w innych rejonach świata, a także na morzach i oceanach. Wzajemna rezygnacja Państw-Stron Układu Warszawskiego i państw członkowskich Paktu Północnoatlantyckiego z użycia siły militarnej i przyjęcie zobowiązań o utrzymywanie stosunków pokojowych, likwidacja obcych baz wojskowych na terytorium innych państw, wycofanie wojsk na własne terytorium, wzajemne wycofanie ze strefy bezpośredniej styczności dwóch sojuszków wojskowych najbardziej niebezpiecznych ofensywnych rodzajów broni oraz rozrzedzenie w tej strefie sił zbrojnych i zbrojeń do minimalnego uzgodnionego poziomu.

Szóste. Uznając istniejący nadal podział Europy na dwa przeciwstawne bloki wojskowe za nienormalny, Państwa-Strony Układu Warszawskiego opowiadają się za jednoczesnym rozwiązaniem Paktu Północnoatlantyckiego i Układu Warszawskiego oraz jako pierwszy krok – likwidacją ich organizacji wojskowych i utworzeniem w ostatecznym rezultacie powszechnego systemu międzynarodowego bezpieczeństwa!

* * *

Państwa-Strony Układu Warszawskiego proponują państwom członkowskim Paktu Północnoatlantyckiego przeprowadzenie konsultacji w celu porównania doktryn wojennych obu sojuszków, dokonanie analizy ich charakteru, wspólnego zastanowienia się nad kierunkami ich dalszej ewolucji, mając na względzie usunięcie nagromadzonej w ciągu wielu lat wzajemnej podejrzliwości i nieufności, osiągnięcie lepszego zrozumienia wzajemnych zamiarów, zapewnienie, by koncepcje i doktryny wojenne bloków wojskowych oraz ich członków opierały się na zasadach obronnych.

Przedmiotem konsultacji mogłyby stać się również ukształtowane dysproporcje i asymetrie w poszczególnych rodzajach broni i sił zbrojnych oraz poszukiwanie sposobów ich usunięcia poprzez redukcję u tej strony, która posiada przewagę, rozumiejąc przy tym, że redukcje takie doprowadzą do osiągnięcia coraz niższych poziomów.

Państwa socjalistyczne strony układu proponują przeprowadzenie takich konsultacji na autorytatywnym szczeblu ekspertów z udziałem specjalistów wojskowych państw obu stron. Są one gotowe do prowadzenia takich konsultacji już w 1987 roku. Konsultacje mogłyby odbywać się w Warszawie lub Brukseli, bądź też kolejno w każdym z tych miast.

**UCHWAŁA
KOMITETU OBRONY KRAJU
z dnia 21 lutego 1990 r.
w sprawie doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej.
(M.P. z dnia 16 marca 1990 r.)**

Na podstawie art. 5 ust. 2 pkt 1 i art. 6 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (DzU z 1988 r. nr 30, poz. 207 oraz z 1989 r. nr 20, poz. 104, nr 29, poz. 154 i nr 34, poz. 178) Komitet Obrony Kraju uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Doktrynę obronną Rzeczypospolitej Polskiej”, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. „Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej” wytycza generalne kierunki polityki obronnej, obowiązujące organy państwowe, podmioty gospodarcze, organizacje społeczne i zawodowe oraz każdego obywatela.

§ 3. Niniejsza uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”. „Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej” podlega również podaniu do publicznej wiadomości w inny sposób.

§ 4. Traci moc uchwała nr 03/85 Komitetu Obrony Kraju z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie „Węzłowych założeń obronnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” (nie ogłoszona).

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia.

DOKTRYNA OBRONNA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Nadrzędnym celem Rzeczypospolitej Polskiej jest zagwarantowanie najwyższych interesów Narodu Polskiego – jego bezpieczeństwa, prawa do życia w pokoju, niepodległości i suwerenności państwa oraz całości i nie naruszalności jego terytorium.

Celowi temu jest podporządkowana funkcja obronna państwa, określona w jego doktrynie obronnej. Jest ona oficjalną wykładnią charakteru i skali możliwego zagrożenia bezpieczeństwa Polski oraz działań niezbędnych do skutecznego zapobiegania i przeciwstawienia się temu zagrożeniu.

Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej wynika z polskiej racji stanu. Uwzględnia moralny, demograficzny i gospodarczy potencjał państwa, a także geopolityczne i geostrategiczne położenie kraju. Czerpie doświadczenia z ponad tysiącletnich dziejów polskiej państwowości, z chlubnych tradycji wszystkich nurtów walki zbrojnej oraz formacji polskiego oręża. Mając na względzie obiektywny, historycznie i współcześnie uwarunkowany charakter interesów Narodu Polskiego, bierze ona pod uwagę również aktualne ustalenia wspólnie uzgodnionej koalicyjnej doktryny obronnej.

I

Z miejsca Polski na kontynencie europejskim, ze wspólnych doświadczeń historycznych, z więzi cywilizacyjnych i kulturowych, z wymogów bezpieczeństwa narodowego wynika ścisły związek losów naszego kraju z sytuacją w Europie.

Na tym właśnie kontynencie istnieją nadal podziały i sprzeczności. Mimo zasadniczego postępu w stosunkach międzynarodowych nie został jeszcze w pełni przezwyciężony brak zaufania, zwłaszcza między sojuszem północnoatlantyckim i sojuszem warszawskim. W centralnej części kontynentu sytuacja krystalizować się może jeszcze przez dłuższy czas. Tu też są rozmieszczone najsilniejsze zgrupowania wojsk oraz arsenały ciągle doskonalej broni jądrowej i konwencjonalnej. Okoliczności te nie pozwalają definityw-

nie wykluczyć ryzyka konfliktu zbrojnego w Europie i rzutują na jego możliwości charakter.

Ewentualny konflikt mógłby ogarnąć całą Europę lub jej część – miałby charakter międzykoalicyjny. Mógłby też wywołać reperkusje w skali światowej. Może być poprzedzony okresem napięcia międzynarodowego, ale też rozpocząć się zaskoczenia. Cechowałby go rozwój trudnych do opanowania wydarzeń. Istniałaby groźba przeobrażenia się w konflikt z ograniczonym lub nieograniczonym użyciem broni jądrowej. Nie można również całkowicie wykluczyć możliwości użycia tej broni i innych środków masowego rażenia już na początku działań wojennych.

Obszarem decydujących zmagających w każdym wypadku byłaby Europa Środkowa, a Polska jako strategiczny obszar tranzytu oraz rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów – nawet niezależnie od jej woli – zostałaby wciągnięta w orbitę wojny. Z tego względu każda wojna w Europie groziłaby wyniszczeniem polskiego społeczeństwa, gospodarki i kultury.

II

Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej jest funkcją polityki bezpieczeństwa narodowego.

Uwzględnia ona pozytywne tendencje w sytuacji politycznej Europy, proces demokratyzacji stosunków międzynarodowych oraz rodzące się nowe formy współpracy między wszystkimi narodami i państwami.

Polityka ta zmierza do zbudowania wzajemnego zaufania, do tworzenia atmosfery sprzyjającej współpracy we wszystkich dziedzinach, do dalszych pozytywnych przewartościowań w sytuacji polityczno-militarnej w Europie.

Fundamentem polskiej doktryny obronnej jest zabezpieczenie integralności terytorialnej kraju. Rzeczpospolita Polska uznaje niezmienną i nienaruszalność swych obecnych granic za istotną przesłankę pokoju na kontynencie europejskim. Kwestionowanie trwałości i stałości zachodniej granicy Polski jest podważaniem istotnego składnika porządku europejskiego.

Podstawę bezpieczeństwa Narodu Polskiego stanowią jego Siły Zbrojne, odpowiednio przygotowany do obrony organizm państwowy oraz świadome potrzeb obronnych społeczeństwo. Ważnym elementem tego bezpieczeństwa są nadal dwu- i wielostronne sojusze Polski oraz jej przynależność do Układu

Warszawskiego, aczkolwiek ich rola może się zmieniać w miarę budowy nowego, ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa.

Do przeciwstawienia się ewentualnej agresji militarnej przygotowany jest system obrony państwa, który obejmuje dziedziny: polityczno-społeczną, administracyjno-gospodarczą, militarną, ochrony państwa oraz obrony cywilnej.

W kształtowaniu obronności Polski obowiązuje zasada uspołecznienia polityki obronnej. Oznacza ona z jednej strony tworzenie właściwego klimatu dla spraw obronności kraju, pogłębianie obywatelskiego poczucia odpowiedzialności za jej stan, a z drugiej – zapewnienie oddziaływania społeczeństwa na prowadzenie tej polityki przez organy władzy.

Obronność Polski ma charakter narodowy i powszechny. Obrona Ojczyzny jest obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej. Jej organizowanie, przygotowanie obywateli i mienia narodowego na wypadek ewentualnej wojny oraz wykonywanie innych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony należy do wszystkich organów władzy i administracji państwowej oraz samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych i organizacji społecznych.

III

Rzeczpospolita Polska uznaje ścisły związek bezpieczeństwa narodowego z bezpieczeństwem międzynarodowym.

Stąd wynika konieczność wzajemnie korzystnego uczestnictwa w procesach międzynarodowych, szczególnie tych, które zachodzą w Europie lub jej dotyczą, i wywierania na nie wpływu.

Umacnianie trwałości pokoju oraz zapobieganie wojnie jest podstawowym celem polityki zagranicznej państwa polskiego. Konflikty międzynarodowe i sytuacje kryzysowe powinny być rozwiązywane wyłącznie środkami pokojowymi.

W swych założeniach obronnych Polska kieruje się zasadą pokojowego współistnienia wszystkich państw i narodów. Przestrzega norm prawa międzynarodowego.

Stosując swą doktrynę obronną, Polska kładzie szczególny nacisk na zasady suwerenności, nienaruszalności granic, nieingerencji w sprawy we-

wewnętrzne i wypełniania przyjętych zobowiązań, łącznie z przestrzeganiem prawa konfliktów zbrojnych i jego norm humanitarnych.

Za ważne elementy systemu bezpieczeństwa Polska uznaje Kartę Narodów Zjednoczonych oraz inne umowy międzynarodowe. Polska respektuje Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Stosownie do Karty Narodów Zjednoczonych Polska wyrzeka się użycia siły lub groźby jej użycia w stosunkach międzynarodowych. W żadnych okolicznościach nie rozpocznie ona działań wojennych przeciwko innemu państwu lub sojuszowi państw oraz nie weźmie udziału w wojnie, jeżeli sama lub jej sojusznicy nie staną się obiektem zbrojnej napaści.

W razie agresji – zgodnie z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych – zastosuje takie siły i środki, jakie w konkretnej sytuacji będzie uważać za niezbędne.

Uchwałę o stanie wojny może podjąć Sejm w sytuacji i na warunkach określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Gdy Sejm nie obraduje, o stanie wojny postanawia Prezydent.

Rzeczpospolita Polska nie wysuwa żadnych roszczeń terytorialnych i nie uważa żadnego państwa za swego wroga. Dąży do demilitaryzacji stosunków międzypaństwowych i pozbawienia ich treści ideologicznej, a także do pełnego i trwałego odprężenia politycznego i militarnego w Europie i na świecie.

Za ważny środek zapobiegania wojnie Polska uznaje stworzenie systemu wzajemnych gwarancji oraz zobowiązań wykluczających przeradzanie się różnego rodzaju konfliktów w wojnę. W przyszłości system ten powinien położyć kres wyścigowi zbrojeń oraz istnieniu przeciwstawnych sojuszy w Europie. U jego podstaw powinny leżeć – uznane za nadrzędne – zasady i wartości ogólnoludzkie.

Osiągnięcie tego celu, utrwalającego stabilność sytuacji na naszym kontynencie, wymaga stałego przystosowania struktur militarnych do rzeczywistych potrzeb obronnych. Konieczne są także wyłącznie pokojowe, polityczne i prawne metody regulowania kwestii spornych i ukształtowanie niekonfrontacyjnego modelu zbiorowego bezpieczeństwa w Europie.

Wiąże się to z ograniczeniem budżetów wojskowych oraz z odpowiednim zmniejszaniem liczebności sił zbrojnych i nadaniem im jednoznacznie obronnego charakteru.

Polska opowiada się za większą jawnością działalności wojskowej oraz powściągliwym jej prowadzeniem. Uważa za uzasadnione utrzymywanie przez strony tylko takich sił zbrojnych, które zapewniałyby niezbędną wy-

starczalność obronną, nie mając jednocześnie możliwości dokonania nagłej napaści i prowadzenia operacji ofensywnych.

Opowiada się też za ewolucją doktryn wojennych wszystkich państw, która powinna doprowadzić do przekształcenia ich w doktryny o charakterze ściśle obronnym. Ewolucja ta powinna znaleźć praktyczny wyraz zarówno w wielkości sił zbrojnych i kształtowaniu ich struktur organizacyjnych, jak też w ich wyposażeniu i dyslokacji, w procesach rozwijania mobilizacyjnego, w koncepcjach użycia, a także w szkoleniu dowództw, sztabów i wojsk oraz wychowaniu żołnierzy. Istotnym miernikiem ewolucji doktryn może być wskaźnik zmniejszania wydatków wojskowych oraz produkcji zbrojeniowej.

Rzeczpospolita Polska wnosi i będzie wnosić wszechstronny wkład w osiąganie tych celów, aktywnie uczestnicząc w rokowaniach prowadzących do wzrostu wzajemnego zaufania, odprężenia i współpracy w Europie.

Polska występuje przeciwko wszelkim formom wyścigu zbrojeń, szczególnie w zakresie broni jądrowej i środków jej przenoszenia oraz najnowszych generacji broni konwencjonalnej. Opowiada się również za zlikwidowaniem zapasów broni masowego rażenia, ustanowieniem zakazu jej produkcji i stosowania. Jest przeciwna umieszczeniu jakichkolwiek rodzajów uzbrojenia w kosmosie.

Bezpieczeństwo narodowe umacnia polityka wewnętrzna Rzeczypospolitej Polskiej. Dostosowanie struktur i funkcjonowania państwa oraz gospodarki do współczesnych potrzeb rozwoju kraju oraz do procesów zachodzących w Europie i świecie uznaje ona za jeden z podstawowych czynników tego bezpieczeństwa.

Polityka wewnętrzna państwa uwzględnia wychowanie społeczeństwa w duchu pokoju, pogłębiania jego patriotycznej i obronnej świadomości, szacunku do wszystkich narodów oraz ich demokratycznych dróg rozwoju, jednoczenie Narodu Polskiego, wszystkich środowisk i grup społecznych wokół spraw nadrzędnych.

IV

Rzeczpospolita Polska buduje swoją moc obronną odpowiednio do potencjału ekonomicznego kraju, stosując przy tym zasadę łączenia celów i zadań obronnych z gospodarczymi.

Przedsięwzięcia te mają zapewniać niezbędny poziom produkcji obronnej i wykonywanie zadań mobilizacyjnych. Jednocześnie gospodarkę narodową przygotowuje się na wypadek wojny do zwiększenia wysiłku produkcyjnego oraz świadczenia usług na rzecz obrony kraju. W ramach tych przygotowań gromadzi się niezbędne rezerwy państwowe, w tym zapasy materiałowe i sprzęt, szczególnie surowce i materiały na potrzeby ludności, sił zbrojnych i zakładów produkcyjnych.

V

Podstawowym ogniwem systemu obronnego są odpowiednio wyposażone i szkolone Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Mają one ogólnonarodowy charakter. Dziedzicząc tradycje walk narodowowyzwoleńczych i niepodległościowych służą narodowi.

Ich głównym zadaniem jest zagwarantowanie niepodległości i bezpieczeństwa narodu, suwerenności oraz nienaruszalności granic państwa polskiego. Stoją one na straży pokoju, a w razie agresji odpierają ją, prowadząc – samodzielnie lub w sojuszniczym współdziałaniu – operacje obronne.

Siły zbrojne organizuje się zgodnie z zasadą niezbędnej wystarczalności obronnej. Charakter ewentualnego zagrożenia militarnego sprawia, że zapewnienie obronności Polski wymaga harmonijnego kształtowania wszystkich rodzajów sił zbrojnych do wykonywania zadań obrony powietrznej, przeciwlotniczej, przeciwpancernej i przeciwdesantowej.

W Wojsku Polskim występują trzy rodzaje sił zbrojnych:

- wojska lądowe;
- wojska lotnicze i obrony powietrznej;
- marynarka wojenna.

Wojska lądowe, stanowiące trzon Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, są przeznaczone do odpierania – we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych – uderzeń agresora i pozbawienia go możliwości dalszego prowadzenia działań wojennych.

Kształtowanie wojsk lądowych powinno zmierzać przede wszystkim do umocnienia obrony przeciwpancernej, przeciwlotniczej i przeciwdesantowej, a także zapewnienia odpowiedniego potencjału ogniowego i zdolności manewrowych, umożliwiających prowadzenie aktywnych działań obronnych samodzielnie lub w ramach koalicji.

Wojska lotnicze i obrony powietrznej stanowią rodzaj sił zbrojnych o najwyższym stopniu gotowości bojowej.

Ich głównym zadaniem jest zapewnienie – we współdziałaniu z sojusznikami wojskami obrony powietrznej – szczelności osłony obszaru Rzeczypospolitej Polskiej, a przede wszystkim niedopuszczenie do prowadzenia rozpoznania i wykonania przez przeciwnika uderzeń z powietrza na ważne rejonny, obiekty, ludność cywilną i wojska. Powinny one być również gotowe do osłony i wsparcia walki wojsk lądowych i marynarki wojennej.

Przygotowanie tych wojsk powinno prowadzić do zagwarantowania skutecznego rozpoznania i niszczenia środków napadu powietrznego, w tym pocisków samosterujących, lecących na małej i bardzo małej wysokości.

W okresie pokoju wydzielone siły tych wojsk pełnią dyżury bojowe.

Marynarka wojenna jest przygotowana do udziału w operacjach obronnych na Morzu Bałtyckim, szczególnie do ochrony i obrony polskiego obszaru morskiego, a także wspierania wojsk lądowych w obronie wybrzeża morskiego Rzeczypospolitej Polskiej.

Zdolność bojową sił marynarki wojennej należy zapewniać przez wyposażanie jej w niezbędne jednostki pływające o charakterze obronnym oraz odpowiednie szkolenie.

Duże znaczenie dla utrzymania zdolności bojowej poszczególnych rodzajów sił zbrojnych ma organizacja sprawnego dowodzenia oraz zabezpieczenia techniczno-specjalnego i tyłowego, prowadzonego siłami i środkami służb technicznych i kwatermistrzowskich, z wykorzystaniem wydzielanego potencjału gospodarki narodowej.

W okresie pokoju siły zbrojne utrzymuje się w określonym stopniu gotowości bojowej. Ich liczebność jest znacznie mniejsza niż w czasie wojny, lecz zapewnia możliwość szybkiego rozwinięcia mobilizacyjnego i operacyjnego.

Stan liczebny wojska w okresie pokoju, stopień ukompletowania związków taktycznych i oddziałów oraz system ich uzupełniania różnicuje się stosownie do zadań przewidywanych na czas wojny oraz możliwości ekonomicznych i demograficznych państwa.

Przejęcie sił zbrojnych ze struktury czasu pokojowego na strukturę czasu wojennego odbywa się przez ich mobilizacyjne rozwinięcie. Polega ona na planowanym włączeniu do istniejących lub powstających jednostek wojskowych określonych rezerw osobowych, odpowiedniej liczby pojazdów samochodowych, maszyn, statków powietrznych i jednostek taboru pływającego

oraz zapasów materiałowych gromadzonych w wojsku i gospodarce narodowej. W czasie pokoju obowiązuje zasada racjonalnego wykorzystania przez gospodarkę narodową środków przewidzianych dla sił zbrojnych na czas wojny.

Uzupełnienie potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych jest organizowane na zasadach terytorialności. W procesie tym – oprócz wojskowych ogniw dowodzenia i zarządzania – muszą uczestniczyć także określone organy administracji państwowej i samorządowe oraz inne jednostki organizacyjne.

Jednym z podstawowych czynników gwarantujących sprawność mobilizacyjnego rozwinięcia i zdolność bojową sił zbrojnych jest planowe przygotowanie odpowiednio wyszkolonych zasobów rezerw osobowych oraz racjonalne ich wykorzystanie do uzupełniania jednostek wojskowych.

Polskie siły zbrojne – dopóki z różnych przyczyn jest to konieczne – opierają się na systemie obowiązkowej służby wojskowej. Udział żołnierzy zawodowych w ich składzie będzie jednak systematycznie wzrastał.

VI

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej nie będą podejmować żadnych działań, które budziłyby uzasadniony niepokój innych państw o swoje bezpieczeństwo.

Nie leży w interesie Polski utrzymywanie sił zbrojnych poza granicami kraju. Jednak Wojsko Polskie, wcielając w życie pokojową politykę państwa, uczestniczy w działaniach sił Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych podobnych przedsięwzięciach, mających na celu zapewnienie pokoju w różnych regionach świata, zgodnie z prawem międzynarodowym. Szeroki udział żołnierzy polskich w międzynarodowych misjach pokojowych jest świadectwem wysokiego prestiżu Wojska Polskiego.

Zwierzchnikiem sił zbrojnych jest Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na okres wojny mianuje Sejm.

Na wypadek wojny z Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wydziela się odpowiednie zgrupowanie operacyjne, pozostające pod narodowym dowództwem i działające w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw-Stron Układu Warszawskiego. Władze Rzeczypospolitej Polskiej – reprezentowane w organach dowodzenia Zjednoczonych Sił Zbrojnych przez przedstawicieli Wojska Polskiego – zachowują wpływ na decyzje dotyczące użycia tego zgrupowania zgodnie z interesami narodowymi.

VII

Efektywność przygotowań obronnych w czasie pokoju i pomyślne wykonanie zadań w okresie zagrożenia i wojny w znacznym stopniu zależą od stanu ochrony państwa.

Jego podstawą jest przestrzeganie prawa przez organy państwa i inne jednostki organizacyjne oraz organizacje społeczne, a także skuteczne zapobieganie działaniom godzącym w funkcjonowanie systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Wyspecjalizowane organy służby ochrony państwa, ściśle współdziałając w sferze obronności z innymi organami państwowymi, uczestniczą w przedsięwzięciach związanych z przeciwstawieniem się zagrożeniu zewnętrznemu i zapewniających przejście państwa, w tym Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, ze stanu pokojowego na wojenny.

VIII

Istotnym i niezbędnym składnikiem obronności kraju jest obrona cywilna. Przygotowuje się ją do działań zarówno w czasie pokoju, jak i ewentualnej wojny.

W okresie pokoju organy kierowania oraz siły i środki obrony cywilnej biorą udział w ochronie ludności i środowiska naturalnego przed nagłymi i rozległymi zagrożeniami, powstałymi w wyniku działania sił przyrody lub awarii obiektów technicznych, szczególnie przed tymi, które powodują skażenia promieniotwórcze lub skażenia toksycznymi środkami przemysłowymi oraz katastrofalne pożary i zatopienia.

Dyżurujący w czasie pokoju system wczesnego ostrzegania ludności o zagrożeniach tworzą podsystemy rozpoznania, ostrzegania i alarmowania, utrzymywane w ciągłej dyspozycyjności.

Stopień gotowości obrony cywilnej do udziału w ochronie ludności i środowiska naturalnego w czasie pokoju stanowi miernik przygotowania jej do wykonania zadań w okresie wojny.

W razie wojny obrona cywilna ma na celu ochronę ludności, zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej i dóbr kultury oraz ratowanie poszkodowanych i udzielanie im pomocy. Służy temu przygotowanie systemu rozpoznania, ostrzegania i alarmowania, budowli ochronnych i ukryć, ewa-

kuacji ludności z rejonów najbardziej zagrożonych działaniami wojennymi, wyposażanie w środki ochrony przed skażeniami oraz ratowanie poszkodowanych.

Obrona cywilna opiera się na skoordynowanym działaniu organizowanych w tym celu sił i środków wszystkich resortów, terenowych organów administracji państwowej, samorządowych oraz innych jednostek organizacyjnych, a także na powszechnym zaangażowaniu obronnym całego społeczeństwa.

Sprawność działania organów kierowania oraz sił obrony cywilnej na wszystkich szczeblach organizacyjnych zapewnia się dzięki szkoleniu specjalistycznemu w systemie edukacji narodowej, w wyspecjalizowanych ośrodkach, w terenowych jednostkach administracji państwowej i zakładach pracy.

IX

Zadania dla poszczególnych ogniw władzy i administracji państwowej, wynikające z doktryny obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, określają organy konstytucyjne właściwe w sprawach obronności i bezpieczeństwa państwa.

1990. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 83, 10, 611-612.
1991. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 84, 10, 611-612.
1992. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 85, 10, 611-612.
1993. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 86, 10, 611-612.
1994. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 87, 10, 611-612.
1995. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 88, 10, 611-612.
1996. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 89, 10, 611-612.
1997. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 90, 10, 611-612.
1998. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 91, 10, 611-612.
1999. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 92, 10, 611-612.
2000. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 93, 10, 611-612.
2001. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 94, 10, 611-612.
2002. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 95, 10, 611-612.
2003. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 96, 10, 611-612.
2004. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 97, 10, 611-612.
2005. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 98, 10, 611-612.
2006. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 99, 10, 611-612.
2007. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 100, 10, 611-612.
2008. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 101, 10, 611-612.
2009. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 102, 10, 611-612.
2010. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 103, 10, 611-612.
2011. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 104, 10, 611-612.
2012. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 105, 10, 611-612.
2013. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 106, 10, 611-612.
2014. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 107, 10, 611-612.
2015. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 108, 10, 611-612.
2016. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 109, 10, 611-612.
2017. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 110, 10, 611-612.
2018. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 111, 10, 611-612.
2019. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 112, 10, 611-612.
2020. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 113, 10, 611-612.
2021. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 114, 10, 611-612.
2022. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 115, 10, 611-612.
2023. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 116, 10, 611-612.
2024. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 117, 10, 611-612.
2025. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 118, 10, 611-612.

ZAŁOŻENIA POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA ORAZ POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA I STRATEGIA OBRONNA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

„Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa”, sygnowane przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, określają podstawowe zasady polityki naszego kraju w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. „Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej” jest dokumentem rozwijającym i precyzującym te zasady. Przedstawia zamierzenia i kierunki działań mających na celu umocnienie suwerenności i bezpieczeństwa Polski, sprzyjających rozwojowi cywilizacyjnemu naszego kraju i wzrostowi jego pozycji w Europie.

Prace nad strategią – lub inaczej: doktryną – obronną zostały podjęte przez międzyresortowy zespół powołany zarządzeniem Prezydenta RP z dnia 5 VIII 1991 r. i zorganizowany przy Biurze Bezpieczeństwa Narodowego. W skład zespołu wchodził przedstawiciel Ministerstwa Obrony Narodowej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Urzędu Rady Ministrów, Centralnego Urzędu Planowania, Sztabu Generalnego Wojska Polskiego oraz pracownicy i konsultanci BBN. Pracami zespołu kierował Sekretarz Stanu ds. bezpieczeństwa narodowego, Szef BBN. Kolejne wersje projektu dokumentu były dyskutowane na posiedzeniach Komitetu Obrony Kraju w dniach 5 II i 30 VII 1992 r. oraz na posiedzeniach sejmowej Komisji Obrony Narodowej. Wersja finalna została przyjęta przez Komitet Obrony Kraju w dniu 2 XI 1992 r. obradujący w składzie: przewodniczący – Lech Wałęsa, Prezydent RP; członkowie – Hanna Suchocka, Prezes Rady Ministrów; Wiesław Chrząnowski, Marszałek Sejmu RP; August Chelkowski, Marszałek Senatu RP; Krzysztof Skubiszewski, Minister Spraw Zagranicznych; Janusz Onyszkiewicz, Minister Obrony Narodowej; Andrzej Milczanowski, Minister Spraw Wewnętrznych; Jerzy Osiatyński, Minister Finansów; gen. Tadeusz Wilecki, Szef Sztabu Generalnego WP; Mieczysław Wachowski, Szef Gabinetu Prezydenta RP; Jerzy Milewski, Sekretarz KOK, Szef BBN.

SPIS TREŚCI

ZAŁOŻENIA POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

1. Założenia podstawowe
2. Integracja z Europą Zachodnią
3. Międzynarodowy system bezpieczeństwa
4. Nowa współpraca regionalna
5. Obronność
6. Bezpieczeństwo wewnętrzne

POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA I STRATEGIA OBRONNA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

1. Wstęp
2. Uwarunkowania i zagrożenia
3. Zewnętrzne aspekty polityki bezpieczeństwa
4. Aspekty gospodarczo-obronne
5. Założenia strategii obrony
6. System obronny
7. Zakończenie

**Prezydent
Rzeczypospolitej Polskiej**

ZAŁOŻENIA POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

1. Założenia podstawowe

Współczesna treść pojęcia bezpieczeństwa państwa obejmuje zarówno kwestie polityczne i militarne, jak i aspekty gospodarcze, ekologiczne, społeczne i etniczne. W każdej z tych dziedzin polska polityka bezpieczeństwa jest zgodna z prawem międzynarodowym, w szczególności z prawem Organizacji Narodów Zjednoczonych, z postanowieniami i decyzjami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz dwustronnymi i wielostronnymi umowami, których Polska jest stroną.

Rzeczpospolita Polska traktuje jako nienaruszalne swe granice i nie ma żadnych roszczeń terytorialnych wobec swych sąsiadów. Szanuje suwerenność innych państw i wyrzeka się użycia siły, łącznie z grożeniem siłą, w bilateralnych stosunkach z innymi państwami. Polska pragnie szczególnie ściśle współpracować z państwami sąsiedzkimi.

2. Integracja z Europą Zachodnią

Przyszłe członkostwo Polski we Wspólnotach Europejskich ma podstawowe znaczenie dla naszego kraju. Integracji gospodarczej z Zachodem przyświecają także motywy i cele polityczne. Stowarzyszenie traktujemy jako etap w dążeniu do osiągnięcia w możliwie krótkim czasie pełnego członkostwa we Wspólnotach Europejskich, względnie – w przyszłej Unii Europejskiej, która powstanie zamiast Wspólnot. Jest to trudne zadanie wymagające wprowadzenia wielu zmian dostosowawczych oraz konsekwentnego współdziałania całego społeczeństwa.

Możemy przezwyciężyć nasze zapóźnienie cywilizacyjne i stać się równorzędnym partnerem państw rozwiniętych tylko przez szybkie i skuteczne włączenie Polski do procesu gospodarczej i politycznej integracji zachodnio-europejskiej. Dobrowolna izolacja i niewykorzystanie szansy szybkiego rozwoju doprowadziłyby z czasem nieuchronnie do marginalizacji polskiej gospodarki i ubożenia społeczeństwa, a to groziłoby utratą wolności i suwerenności. Związki ze Wspólnotami Europejskimi ułatwią, a członkostwo w nich przesądzi o naszym udziale w Sojuszu Północnoatlantyckim (NATO), gdyby nie doszło do niego wcześniej.

3. Międzynarodowy system bezpieczeństwa

Na kształtowanie się nowych stosunków między narodami w Europie po upadku imperium sowieckiego istotny wpływ wywiera nadal czynnik polityczno-wojskowy. Polska poszukuje powiązań z istniejącymi sojuszami obronnymi i systemami bezpieczeństwa oraz dąży do wzmacniania tych struktur.

Uznając, że Sojusz Północnoatlantycki pozostaje zasadniczym czynnikiem stabilności politycznej i pokoju w Europie, Polska szczególnie ceni euroatlantycki charakter tego sojuszu i opowiada się za obecnością wojsk amerykańskich na naszym kontynencie. Strategicznym celem Polski w latach dziewięćdziesiątych jest członkostwo w NATO oraz w Unii Zachodnioeuropejskiej jako europejskim filarze NATO i istotnym czynnikiem europejskiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa. Obecnie rozwijamy nasze relacje z Sojuszem głównie przez Północnoatlantycką Radę Współpracy. Przyszłe członkostwo naszego kraju w NATO wpłynie korzystnie na stosunki polsko-niemieckie i polsko-rosyjskie.

Polska współdziała z Konferencją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. KBWE określa zasady stosunków międzypaństwowych. Tworzy ramy zapobiegania i rozwiązywania konfliktów, sprzyja redukcji i kontroli zbrojeń oraz umożliwia powoływanie pokojowych misji wojskowych.

Polskim wkładem w umacnianie międzynarodowego bezpieczeństwa jest i pozostanie udział naszych sił zbrojnych w misjach pokojowych powoływanych przez ONZ, a w przyszłości także przez europejskie instytucje międzynarodowe.

4. Nowa współpraca regionalna

Rozpad ZSRR oraz powstanie oprócz Rosji nowych niezależnych państw, zwłaszcza Ukrainy, stworzyło szansę na trwałe zwiększenie bezpieczeństwa na wschodzie Europy. Obecnie jednak jest to region politycznie niestabilny. Na jego terenie znajduje się znaczny potencjał militarny. Możliwość wybuchu konfliktów lokalnych stanowi poważne niebezpieczeństwo. W przypadku rozszerzenia na większy obszar mogłyby one objąć także Polskę. Konflikty zbrojne mogą wywołać groźną dla naszego bezpieczeństwa wielką falę uchodźców ze Wschodu, a także odcięcie lub znaczne ograniczenie dostaw surowców strategicznych.

Zmniejszeniu tych zagrożeń służy współdziałanie Polski z Ukrainą, Rosją i Białorusią oparte na zawartych traktatach dwustronnych. Obejmują one zarówno współpracę gospodarczą jak i współdziałanie w sferze bezpieczeństwa, w tym w niektórych dziedzinach wojskowości.

Zmniejszeniu wspomnianych zagrożeń służy także rozwijana przez Polskę współpraca regionalna z Węgrami i CSRF, a niebawem – w jej miejsce – z Czechami i Słowacją. Niezależnie od kierunku przemian politycznych u naszych południowych sąsiadów dążymy do utrzymania współdziałania w ramach Grupy Wyszehradzkiej. Układ ten nie ma cech sojuszu wojskowego, ale utrwała poczucie bezpieczeństwa i stabilności w regionie.

Polska dąży do skutecznego objęcia państw leżących w Europie Środkowo-Wschodniej przez euroatlantycki system bezpieczeństwa. Sprzyjamy staraniom nowych państw tego obszaru o zadzierzgnięcie więzi z krajami zachodnimi i adaptację własnych struktur do demokratycznych standardów.

5. Obronność

Polska posiada własny potencjał militarny i system obrony państwa. Zdecydowani jesteśmy bronić naszej suwerenności i integralności terytorialnej oraz przeciwstawić się każdej agresji. Dokonujemy obecnie głębokiej transformacji dostosowującej struktury obronne do potrzeb suwerennego, europejskiego państwa średniej wielkości, jakim jest Polska. Zasadniczym elementem systemu obronnego są siły zbrojne stale gotowe do podjęcia zadań bojowych i do wojennego rozwinięcia.

W przypadku konfliktu lokalnego naruszającego nasze terytorium podejmiemy niezwłoczne działania zbrojne w celu zatrzymania i rozbicia nieprzyjaciela. W zasadzie cel ten Polska winna osiągnąć samodzielnie, lecz skorzystanie z pomocy politycznej lub materialnej innych państw może okazać się wskazane. W przypadku wojny wykraczającej poza konflikt lokalny strategią polskich sił zbrojnych będzie możliwie najdłuższe stawianie zorganizowanego oporu celem: powstrzymania inwazji – przez zadawanie agresorowi maksymalnych strat, zademonstrowania determinacji obrony oraz zyskania czasu na reakcję innych państw i instytucji międzynarodowych.

Polska nie upatruje zagrożenia w żadnym z istniejących państw. Siły zbrojne są rozmieszczane w miarę równomiernie na terenie całego kraju, by odeprzeć ewentualny atak z jakiegokolwiek kierunku. Wielkość wojska i podstawowego uzbrojenia jest zgodna z przyjętymi przez Polskę zobowiązaniami międzynarodowymi, które obejmują także naszych sąsiadów. Wojsko Rzeczypospolitej tworzą żołnierze z obowiązkowego i powszechnego poboru oraz kadra zawodowa, której procentowy udział w siłach zbrojnych będzie stopniowo wzrastać. Gwarantuje to profesjonalny i zarazem obywatelski charakter sił zbrojnych oraz zabezpiecza na wypadek mobilizacji odpowiednią liczbę wyszkolonych rezerwistów.

6. Bezpieczeństwo wewnętrzne

Radykalne przemiany ustrojowe dokonywane w Polsce powodują nieuchronnie okresowy wzrost zagrożeń wewnętrznych. Są to niemilitarne zagrożenia polityczne i społeczno-ekonomiczne. Osłabiają one strukturę państwa i zwiększają jego podatność na presję zewnętrzną. Skutki rozpadu tzw. gospodarki socjalistycznej i nieuniknione koszty społeczne przemian związanych z dochodzeniem do gospodarki rynkowej – zwłaszcza bezrobocie – sprzyjają szerzeniu się frustracji, rozpręczenia, emigracji, przestępczości i innych patologicznych zjawisk społecznych. Sytuację pogarszają zagrożenia wynikające z postępującej degradacji środowiska naturalnego.

Zasadniczym sposobem ograniczania negatywnych skutków tych zjawisk jest dążenie do skracania okresu przejściowego. Powodzenie dokonywanych przeobrażeń zależy w znacznym stopniu od udanego przebiegu procesu pry-

watyzacji oraz skuteczności podjętej reformy administracyjnej, wzmacniającej strukturę kierowania państwem oraz podnoszącej efektywność funkcjonowania organów wymuszających stosowanie i przestrzeganie prawa.

Lech Wałęsa

Warszawa, 2 XI 1992 r.

POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA I STRATEGIA OBRONNA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

1. Wstęp

Położenie geopolityczne Polski jest szczególnie dogodne dla utrzymywania bliskich kontaktów z wieloma krajami europejskimi. Zarazem jednak usytuowanie naszego kraju na europejskiej osi geostrategicznej sprawia, że problemy obronności i bezpieczeństwa są kluczową kwestią polskiej racji stanu.

Celem Rzeczypospolitej Polskiej jest obrona i umacnianie niepodległej, suwerennej państwowości, gwarantującej respektowanie praw człowieka, wolności i swobód obywatelskich. Trwały, niepodległy i bezpieczny byt państwa jest warunkiem ukształtowania sprawnego systemu demokratycznego, opartego na zasadach społeczeństwa obywatelskiego oraz pomyślnego przeprowadzenia reform rynkowych, usprawniających gospodarkę narodową. Polska, kraj o tysiącletniej tradycji państwowości, przyjęła chrześcijaństwo z Rzymu, włączając się do kręgu cywilizacji zachodniej. Po półwiekowej przerwie naród polski pragnie przywrócenia generalnej orientacji cywilizacyjnej na Zachód. Utrwalając swoją niepodległość i bezpieczeństwo Polska pragnie współuczestniczyć w budowaniu jedności europejskiej i tworzeniu nowego, sprawiedliwego porządku międzynarodowego.

Powyższe przesłanki, a także charakter istniejących i potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa kraju, są podstawą polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Uwarunkowania i zagrożenia

Fundamentalne zmiany, jakie zaszły na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w Europie Środkowej i Wschodniej, stworzyły nowe uwarunkowania bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozpad imperium sowieckiego dokonał się na skutek odrzucenia totalitarnego ustroju politycznego i komunistycznej ideologii. Rozpad ten przywrócił wszystkim państwom i narodom Europy Środkowej i Wschodniej szansę wyzwolenia się spod obcej dominacji, narzucającej totalitarny ustrój poli-

tyczny i komunistyczną ideologię. Jako pierwsza wykorzystała ją Polska, następnie z szansy tej skorzystali nasi południowi sąsiedzi: Węgry i CSRF, kraje o podobnych możliwościach gospodarczych, a także aspiracjach politycznych. Wkrótce potem komunizm obalono w Bułgarii, Rumunii i Albanii. Polska znalazła się między jednoczącą się Europą Zachodnią i zdeintegrowanym byłym ZSRR.

Dążenie do połączenia ze Wspólnotami Europejskimi stwarza dla Polski największe nadzieje na utrwalenie niezawisłej państwowości, demokrację i pomyślny rozwój gospodarczy. Jest to geostrategiczny kierunek nie tylko zbliżenia politycznego i gospodarczego, lecz również udziału Polski w efektywnym, zachodnim systemie zbiorowego bezpieczeństwa.

Największym i najbardziej rozwiniętym naszym sąsiadem jest Republika Federalna Niemiec. Współpraca z Niemcami to jedna z głównych dróg wiodących Polskę do zintegrowanej Europy Zachodniej. Także rozwój polskiej gospodarki potrzebuje nieodzownie partnerskich powiązań z gospodarką niemiecką.

Upadek imperium sowieckiego oraz pojawienie się obok Rosji niezależnych państw, zwłaszcza Ukrainy, tworzy nową jakość geostrategiczną. Na wschodzie Europy powstaje całkowicie odmienny układ sił umożliwiający trwałe zwiększenie bezpieczeństwa w skali kontynentu. Polska wykorzystuje tę szansę.

Proces zmian na Wschodzie powoduje jednak szereg zagrożeń, które mogą się ujawnić w najbliższym czasie. Poważnym niebezpieczeństwem byłoby odrzucenie przez państwa będące spadkobiercami ZSRR rozbrojeniowych zobowiązań przejętych po tym imperium. Mogłoby to prowadzić do niekontrolowanego rozprzestrzeniania broni masowego rażenia i braku ograniczeń sił konwencjonalnych. Nie można też wykluczyć groźby wybuchu zbrojnych konfliktów na tle granicznym, etnicznym lub ekonomicznym między nowymi podmiotami politycznymi, z wciągnięciem w orbitę działań militarnych państw ościennych, w tym Polski, lub nawet całego regionu. Groźbą dla naszego bezpieczeństwa mogą stać się: wielka fala migracji ze wschodu, z terenów lub poprzez tereny państw sąsiednich, a także ekonomiczne następstwa zerwania kontaktów handlowych, w szczególności przerwanie dostaw surowców strategicznych oraz odcięcie od tradycyjnych rynków zbytu.

Radykalne przemiany ustrojowe zawsze powodują okresowy wzrost zagrożeń wewnętrznych. Są to przede wszystkim niemilitarne zagrożenia poli-

tyczne, społeczno-ekonomiczne i ekologiczne, które osłabiają nasze państwo i zwiększają jego podatność na presję zewnętrzną i infiltrację. Nieuniknione koszty społeczne kryzysu gospodarki centralnie sterowanej i przeprowadzanych reform, zwłaszcza recesja i bezrobocie, sprzyjają szerzeniu się frustracji, rozprzężenia, masowej emigracji, przestępczości i innych patologicznych zjawisk społecznych. Tworzy się atmosfera społeczna umożliwiająca rozprzestrzenianie się groźnych tendencji szowinistycznych. Zasadniczym środkiem przeciwstawiania się tym zagrożeniom jest maksymalne przyspieszanie procesu przemian i skracanie okresu przejściowego. Przedłużanie okresu przebudowy niesłoby ze sobą nieuchronnie pogłębienie napięć i zaburzeń społecznych.

Procesy demokratyzacji systemu politycznego, wprowadzania gospodarki rynkowej i liberalizacji stosunków społecznych wymagają zmian starych struktur i nawyków, co napotyka niejednokrotnie na zdecydowany opór. Postęp przemian hamowany jest zarówno przez niewydolność części aparatu państwowego, jak również przez świadomą opozycję ze strony apologetów dawnego porządku i przez siły ekstremistyczne. Występują blokady świadomościowe społeczeństwa, będące skutkiem długotrwałej sowietyzacji, utrudniające adaptację do nowych warunków.

Istotne znaczenie dla tempa i skuteczności przemian ustrojowych ma przezwyciężenie recesji i umożliwienie dalszego rozwoju ekonomicznego Polski. Niezbędna do tego jest powszechna prywatyzacja i gruntowna zmiana systemu sterowania gospodarką. Ważną rolę odgrywa tu również partnerska współpraca z Zachodem i pomoc z jego strony, zarówno w wymiarze materialnym, jak i instytucjonalnym. Powodzenie przeobrażeń uwarunkowane jest w znacznym stopniu także reformą administracyjną konsolidującą i stabilizującą strukturę państwa oraz podnoszącą efektywność jej funkcjonowania.

3. Zewnętrzne aspekty polityki bezpieczeństwa

Podstawowe zasady

Polska prowadzi politykę bezpieczeństwa zgodną z prawem międzynarodowym, w szczególności z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, oraz innymi aktami międzypaństwowymi, zarówno dwustronnymi jak i wielostronnymi. Polityka ta jest także zgodna z postanowieniami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Za szczególnie istotne w stosunkach międzynarodowych uznajemy respektowanie nienaruszalności istniejących w Europie granic, rezygnację z roszczeń terytorialnych, poszanowanie suwerenności, nieingerencję w sprawy wewnętrzne, wyrzeczenie się użycia siły lub groźby użycia siły. W celu zapewnienia bezpieczeństwa kraj nasz chce ściśle współpracować ze wszystkimi sąsiadami i nie zamierza zawierać sojuszy militarnych z jednym z sąsiadów przeciwko innemu.

Sąsiedzką i regionalną współpracę traktujemy także jako drogę ułatwiającą wspólne włączenie się w przyszlą, ogólnoeuropejski system bezpieczeństwa zbiorowego. Polska jest zainteresowana zbudowaniem takiego systemu zbiorowego bezpieczeństwa, który obejmowałby Europę i Amerykę Północną. Opowiadamy się za opracowaniem i przyjęciem przez wszystkie państwa modelu niekonfrontacyjnej doktryny militarnej, zakładającej zwiększanie bezpieczeństwa nie tylko danego kraju, ale również bezpieczeństwa innych, zwłaszcza sąsiednich państw.

Polska popiera wzrost jawności i budowanie zaufania międzynarodowego w sferze militarnej. Eliminowanie atmosfery niepewności i wzajemnych podejrzeń uważamy za ważny czynnik zmniejszenia zagrożeń wojennych.

Uznajemy za godną rozwijania ideę tworzenia wielonarodowych sił zbrojnych i udział w nich Polski. Uważamy za możliwe tworzenie mieszanych jednostek wojskowych wspólnie z naszymi sąsiadami. Będziemy nadal kierować oddziały Wojska Polskiego do udziału w Siłach Pokojowych ONZ lub do działania w innych misjach ONZ, KBWE, NATO, Północnoatlantycznej Rady Współpracy lub Unii Zachodnioeuropejskiej.

Rozbrojenie

Polska popiera inicjatywy rozbrojeniowe i będzie nadal aktywnie uczestniczyć w odnośnych rokowaniach. Uważamy za szczególnie ważne negocjacje i wynikające z nich umowy dotyczące redukcji i ograniczenia sił zbrojnych, w tym zwłaszcza sił konwencjonalnych w Europie. Polska będzie dążyć do stworzenia w Europie nowego ładu wojskowego, który eliminowałby możliwość przeprowadzenia niespodziewanego ataku i działań ofensywnych na dużą skalę. Kraj nasz opowiada się za ścisłym przestrzeganiem zasady nieprolifracji broni jądrowej oraz za redukcją arsenałów nuklearnych.

Posiadanie własnego potencjału obronnego jest jednym z podstawowych atrybutów naszej suwerenności. Zgodnie z procesem rozbrojeniowym Polska aktualnie dokonuje koniecznej restrukturyzacji i konwersji przemysłu zbrojeniowego, nadmiernie rozbudowanego i tendencyjnie ukierunkowanego w okresie przymusowej przynależności do Układu Warszawskiego.

Współpraca międzynarodowa

Polska zamierza rozwijać kontakty i współpracę w dziedzinie obronności z sąsiadami i z innymi państwami. Pragniemy rozszerzać formy wojskowej współpracy naukowej, szkoleniowej i kulturalnej. Jesteśmy zainteresowani wspólnymi konferencjami, wymianą studentów i stażystów wojskowych oraz organizowaniem wspólnych praktyk, ćwiczeń i manewrów. Uważamy za pożądane wzajemne wizyty i imprezy zapoznawcze.

W eliminowaniu źródeł potencjalnych konfliktów zbrojnych Polska przypisuje duże znaczenie także innym niż polityczne i militarne dziedzinom ludzkiej aktywności. Kraj nasz dąży do rozszerzania współpracy ekonomicznej i przeciwstawia się stosowaniu dyskryminacyjnych ograniczeń w tej sferze. Jesteśmy przeciwni wykorzystywaniu przewagi gospodarczej jednych państw do narzucania swej woli innym państwom. Uznajemy, że partnerstwo ekonomiczne na arenie międzynarodowej oraz zdrowa gospodarka rynkowa wewnątrz kraju są istotnymi czynnikami stabilizacji politycznej, która zmniejsza niebezpieczeństwo konfliktu zbrojnego. Opowiadamy się za ułatwianiem wszelkich kontaktów międzyludzkich, które zapewniają swobodny przepływ informacji, przenikanie kultur i eliminowanie uprzedzeń nacjonalistycznych.

W interesie Polski leży współkształtowanie systemu bezpieczeństwa międzynarodowego, który będzie coraz efektywniej eliminować zagrożenia militarne i sprzyjać budowie równowagi interesów oraz współpracy w rozwiązywaniu globalnych problemów i wyzwań. Podstawową zasadą polityki bezpieczeństwa zewnętrznego naszego państwa jest traktowanie Europy i Ameryki Północnej jako jednolitego obszaru bezpieczeństwa. Tworzony stopniowo system bezpieczeństwa europejskiego może stać się w przyszłości głównym gwarantem suwerenności i niepodległości Rzeczypospolitej.

Polska działa na rzecz rozbudowy kooperatywnego systemu bezpieczeństwa, składającego się z wielu uzupełniających i zazębiających się instytucji międzynarodowych. Zamierzamy nie tylko rozwijać, ale także inicjować nowe formy więzi dwustronnych, przede wszystkim z państwami sąsiednimi, z innymi państwami europejskimi oraz z krajami Ameryki Północnej. Dążymy do uczestnictwa w powiązaniach wielostronnych, w tym zwłaszcza ze Wspólnotami Europejskimi i Sojuszem Północnoatlantyckim. Kraj nasz jest aktywnym uczestnikiem Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Sojusz Północnoatlantycki

Sojusz Północnoatlantycki (NATO) pozostaje głównym czynnikiem stabilności i bezpieczeństwa w Europie. Uznajemy dalszą obecność militarną USA w Europie za niezbędną, gdyż wpływa ona korzystnie na procesy przemian politycznych w naszym regionie i stabilizuje sytuację na całym kontynencie.

Polska dąży do uzyskania członkostwa w NATO. Będziemy kontynuować rozbudowywanie systemu naszych kontaktów, współpracy i konsultacji politycznych z różnymi strukturami tej organizacji. Działać będziemy na rzecz tworzenia sieci porozumień dwustronnych z poszczególnymi członkami NATO w sprawach obronności i bezpieczeństwa. Jesteśmy zainteresowani rozwijaniem i intensyfikowaniem współpracy w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy, do której należymy.

Proces KBWE

W interesie państwa polskiego leży jego wkład w działalność i zwiększenie skuteczności działania Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Nasza aktywność skupiać się będzie na wykorzystywaniu mechanizmów i instytucji KBWE do zapobiegania konfliktom i rozładowywania napięć między państwami członkowskimi. Polska będzie też wspomagać inicjowany przez KBWE proces szeroko rozumianej integracji europejskiej, wprowadzania i umacniania wspólnych norm i standardów. Polska zamierza wykorzystywać ten proces przy układaniu stosunków dwustronnych z innymi państwami. Będziemy uczestniczyć w prowadzonych w ramach KBWE rokowaniach rozbrojeniowych przyczyniając się do tworzenia na obszarze Europy systemu ograniczonych zbrojeń i przejrzystości wysiłku wojskowego.

Dla interesów Polski proces KBWE jest szczególnie ważny jako mechanizm stabilizujący politycznie i militarnie nowe kraje członkowskie powstałe na obszarach byłego ZSRR. KBWE umacnia także związki USA i Kanady z Europą oraz praktyczne zaangażowanie tych państw w sprawę naszego kontynentu.

Wspólnoty Europejskie

Długofalowym priorytetem polskiej polityki zagranicznej jest osiągnięcie członkostwa naszego kraju we Wspólnotach Europejskich. Będzie ono najlepszym zabezpieczeniem naszych interesów politycznych i gospodarczych. Został już zawarty układ o stowarzyszeniu z WE. Należymy do Rady Euro-

py, co sprzyja integracji w szerszym znaczeniu. Konieczna jest ratyfikacja szeregu europejskich konwencji i tym samym dostosowanie naszych norm prawnych, gospodarczych, technicznych i ekologicznych do standardów europejskich.

Integracja gospodarcza i polityczna Polski z jednoczącą się Europą Zachodnią jest procesem trudnym i długofalowym. Przyjęcie do Wspólnot Europejskich możemy uzyskać po wydobyciu kraju z kryzysu i zmniejszeniu opóźnienia naszego rozwoju w stosunku do państw zachodnich. Do tego czasu Wspólnoty mogą powiększyć się o nowe państwa członkowskie i rozszerzyć zakres swego działania.

Polska sprzyja ewolucji Wspólnot Europejskich w kierunku nadania im charakteru gospodarczo-politycznego, obejmującego także kwestie bezpieczeństwa. Z zainteresowaniem śledzimy rozwój Unii Zachodnioeuropejskiej, jako ewentualnej przyszłej struktury militarnej Wspólnoty Europejskiej i zarazem europejskiej części NATO. Będziemy dążyć do rozwoju stosunków z UZE oraz do uzyskania w niej pozycji równoległej do pozycji we Wspólnotach.

Porozumienia regionalne i sąsiedzkie

W centrum i na południu Europy powstały obecnie nowe porozumienia regionalne, u podstaw których leżą geograficzne i historyczne podobieństwa oraz specyfika regionu. Taki charakter ma współpraca między Polską, CSRF i Węgrami, czyli tzw. Trójkąt Wyszehradzki.

Polskę łączy z Węgrami i CSRF, a niebawem z Czechami i Słowacją jako odrębnymi państwami, nie tylko znaczne podobieństwo poziomów rozwoju społeczno-gospodarczego oraz kierunku reform i strategii politycznej, lecz także ciężar wydarzeń najnowszej historii, a zwłaszcza czynna walka z dominacją sowiecką. Efektywna współpraca w Trójkącie staje się problemem zdolności integracyjnych tych krajów z zachodnią częścią kontynentu.

Po przemianach, jakie przechodzi CSRF i po wyłonieniu się Czech i Słowacji jako niepodległych państw, porozumienie wyszehradzkie powinno przyczyniać się nadal do utrwalenia stabilizacji politycznej w naszym regionie i tym samym wpływać korzystnie na warunki bezpieczeństwa w Europie. Naszym wspólnym celem strategicznym jest włączenie się w system zachodnioeuropejski. Nie zamierzamy doprowadzać do powstania samodzielnego bloku czy koalicji obronnej odnośnych państw. Nie należy jednak wykluczać możliwości rozszerzenia funkcjonowania Trójkąta (Czworokąta), tak w wy-

miarze podmiotowym, jak i przedmiotowym. Polska dołoży wszelkich starań, aby w zmienionej sytuacji utrzymać i rozwijać współpracę prowadzoną dotąd w Trójkącie.

W interesie Polski leży rozwój przyjaznych stosunków i współpracy, opartych na poszanowaniu norm i zasad prawa międzynarodowego, z naszymi sąsiadami ze wschodu: Rosją, Ukrainą, Białorusią i Litwą. Przywiązujemy dużą wagę do traktatu z Rosją i liczymy na dotrzymanie zobowiązania wycofania z Polski wojsk rosyjskich. System powiązań ekonomicznych ze Wschodem powinien stworzyć nowe perspektywy regionalnej współpracy, odpowiadające naszym wspólnym potrzebami i interesom. Szczególnie współpraca Polski z Ukrainą powinna stać się istotnym czynnikiem stabilizującym sytuację w naszym regionie. Także współpraca wyszehradzka może odgrywać pozytywną rolę jako swego rodzaju łącznik między Wspólnotą Europejską a Ukrainą, Białorusią i innymi państwami regionu.

W budowaniu stosunków z Republiką Federalną Niemiec należy rozszerzać wspólnotę interesów wynikającą z sąsiedztwa i powiązań europejskich obu państw. Trzeba przezwyciężać tkwiące w tradycyjnej mentalności uprzedzenia. Jest to zadanie nie tylko dla obu państw, lecz także dla obu narodów.

W obecnej sytuacji, kiedy urzeczywistnić się mogą nadzieje na trwałe ułożenie stosunków Polski z Niemcami na gruncie przyjaźni i dobrośąsiedzkiej współpracy, szczególnie należy dbać o ukształtowanie kontaktów i współdziałań, wolnych od akcentów nacjonalizmu, hegemonizmu lub ksenofobii. Odnosi się to do sfery politycznej i ekonomicznej, zarówno w wymiarze ogólnoeuropejskim, jak i regionalnym. Republika Federalna Niemiec bardzo wyraźnie góruje nad Polską potencjałem i możliwością ekspansji gospodarczej. Tym większe znaczenie nasz kraj przywiązuje do procesu integracji europejskiej ułatwiającej nam zbudowanie stosunków dwustronnych na zasadach partnerskich. Liczymy, że integracja europejska umożliwi nam ostateczne przezwyciężenie wzajemnych urazów i resentymentów.

4. Aspekty gospodarczo-obronne

Z punktu widzenia bezpieczeństwa narodowego podstawowym zadaniem gospodarki jest zaspokajanie materialnych potrzeb obronnych państwa, a w szczególności:

- zapewnianie optymalnych warunków do utrzymania i szkolenia sił zbrojnych w czasie pokoju,
- przygotowywanie bazy do wykonania przez armię zadań w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny,
- stworzenie warunków przetrwania ludności w sytuacjach ekstremalnych.

Zadania gospodarki na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa narodowego ustalają naczelne organa władzy ustawodawczej i wykonawczej państwa, realizują zaś wszystkie podmioty administracji państwowej, samorządowej i gospodarczej. Obowiązek tworzenia i utrzymania infrastruktury gospodarczo-obronnej ciąży głównie na kierownikach ministerstw i na wojewodach. Funkcje zaspokajania potrzeb bieżących należy łączyć z funkcjami obronnymi. Wszystkie regiony kraju w równym stopniu muszą być przygotowane także do prewencji antyterrorystycznej i ochrony przed skutkami klęsk żywiołowych, katastrof ekologicznych i innych niemilitarnych zagrożeń cywilizacyjnych i biologicznych.

Ponoszenie kosztów związanych z utrzymaniem niezawisłości państwa jest obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej. W sytuacjach wzrastającego zagrożenia podjęte zostaną przez władze państwowe działania umożliwiające finansowanie potrzeb ze środków pozabudżetowych, takich jak pożyczka narodowa, depozyty, daniny czy zbiórki publiczne. Powszechny obowiązek obrony nakłada również na podmioty samorządowe i gospodarcze oraz na poszczególnych obywateli zobowiązania do ponoszenia kosztów związanych z przygotowaniem obronnym państwa. Zakres tych obowiązków uregulowany jest konstytucyjnie i ustawowo.

Podstawowym źródłem wyposażenia sił zbrojnych oraz instytucji i organów powołanych do dbałości o bezpieczeństwo narodowe jest produkcja przemysłu krajowego. Funkcjonowanie wybranych zakładów przemysłu obronnego będzie chronione gwarancjami państwowymi. Państwo będzie sprzyjać rozwojowi tych działów przemysłu obronnego, których wyroby spełnią kryteria przydatności na współczesnym polu walki oraz konkurencyjności na rynkach zagranicznych. Jednocześnie tworzone będą dogodne warunki dla angażowania kapitału prywatnego, państwowego i spółdzielczego w działalność związaną z obronnością. Stosowane będą również zachęty do wprowadzania elastycznych programów wytwórczych przez niektórych producentów, aby było możliwe przestawienie produkcji na celę obronne w możliwie krótkim czasie.

Dla systemu bezpieczeństwa narodowego istotny jest rozwój badań naukowych. Państwo będzie stwarzać warunki dla rozwoju tych dziedzin nauki, które przyczynią się do jakościowego i ilościowego umocnienia potencjału obronnego kraju. Ich finansowanie odbywać się będzie zarówno z nakładów ogólnych na naukę, jak i ze środków własnych podmiotów realizujących zadania obronne.

Utrzymane zostaną dotychczasowe strategiczne kierunki działań, zmierzających do przygotowania infrastruktury gospodarczej kraju dla potrzeb obronnych. Kontynuowane będą prace związane z przygotowaniem szlaków i linii komunikacyjnych, ciągów energetycznych i gazowych do działań w warunkach wojny, a także gromadzeniem rezerw żywności oraz surowców i materiałów strategicznych. Ze względu na niewłaściwe rozmieszczenie tych rezerw nastąpi ich przemieszczenie w ten sposób, aby zlokalizować je w miarę równomiernie na terytorium kraju i niezbyt blisko granic.

W celu zagwarantowania bezpieczeństwa energetycznego kraju zapewnione zostaną w bieżącym dziesięcioleciu warunki zakupu ropy naftowej i gazu ziemnego z różnych, niezależnych źródeł.

Duże szanse wzmocnienia bezpieczeństwa narodowego tkwią we współpracy międzynarodowej w dziedzinie gospodarczo-obronnej. Polska jest zainteresowana kooperacją w przemyśle zbrojeniowym, wymianą handlową sprzętu i uzbrojenia oraz prowadzeniem wspólnych badań naukowych i wdrożeń w dziedzinie obronności z państwami członkowskimi NATO, CSRF i Węgrami oraz z innymi krajami. Pozwoli to na efektywniejsze wykorzystanie potencjałów przemysłu zbrojeniowego państw współpracujących oraz stanie się jeszcze jednym czynnikiem sprzyjającym budowaniu wzajemnego zaufania.

5. Założenia strategii obrony

Celem strategicznym obrony Rzeczypospolitej Polskiej jest zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej państwa. Cel ten jest realizowany przez:

- przygotowanie, rozbudowę i utrzymywanie infrastruktury obronnej państwa;
- przygotowanie obronne społeczeństwa;

– działania obronne i interwencyjne polskich sił zbrojnych podejmowane w potrzebie.

Strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej nie zakłada istnienia określonego przeciwnika i ustalonego scenariusza działań wojennych. Jest ona ukierunkowana na opanowywanie i rozwiązywanie sytuacji kryzysowych o charakterze militarnym.

Polska będzie dążyć do rozwiązywania wszelkich kwestii spornych na drodze negocjacji, mediacji, koncyliacji, arbitrażu lub sądownictwa międzynarodowego, a także innych metod stosowanych przez ONZ, KBWE lub w przyszłości przez inne organizacje, których nasz kraj będzie członkiem. W razie niemożności zapobieżenia konfliktowi zbrojnemu, którego Rzeczpospolita Polska będzie stroną (lub uczestnikiem, o ile wyniknie to z zawartych umów międzynarodowych), przeciwstawimy się czynnie agresji zbrojnej kontynuując jednocześnie wysiłki dyplomatyczne w celu zakończenia konfliktu.

W przypadku wojny wykraczającej poza konflikt lokalny strategią Polski będzie możliwie najdłuższe stawianie oporu celem: powstrzymania inwazji – przez zadawanie agresorowi maksymalnych strat, zademonstrowania determinacji obrony i zyskania czasu na reakcję innych państw i instytucji międzynarodowych. W razie konfliktu o mniejszej intensywności będą prowadzone samodzielne działania obronno-interwencyjne w celu jak najszybszego zlokalizowania, zatrzymania i rozbicia nieprzyjacielskiego zgrupowania inwazyjnego. Zostaną też podjęte działania patrolowe, osłonowe, blokujące, przeciwdywersyjne i antyterrorystyczne.

Dla zapewnienia funkcjonowania państwa i życia narodu w warunkach wojny konieczna będzie realizacja trzech grup zadań:

- ochrona ludności i struktur państwa,
- organizowanie i uzupełnianie wsparcia logistycznego sił zbrojnych,
- organizowanie i zaspokajanie materialnych i duchowych potrzeb ludności.

Ochronę ludności i struktur państwa w czasie wojny zapewnia się przez przeciwdziałanie penetracji wywiadowczej i sił specjalnych przeciwnika, egzekwowanie przestrzegania prawa i postanowień właściwych władz administracyjnych i wojskowych, oraz likwidowanie skutków działań wojennych. Organizowanie i uzupełnianie wsparcia logistycznego sił zbrojnych obejmuje zwłaszcza: wzmocnienie tych sił żołnierzami rezerwy i poborowymi, zaopa-

trywanie w sprzęt techniczny i środki materiałowe, pomoc medyczną oraz wszelkiego rodzaju usługi duchowe i wsparcie moralne.

Zaspokajanie potrzeb sił zbrojnych i ludności w warunkach wojny wymagać będzie podporządkowania gospodarki narodowej celom wojennym. Konieczne będzie czuwanie nad wielkością i asortymentem produkcji dóbr podstawowego użytku i dystrybucji tych dóbr, a także prowadzenia działalności informacyjnej i kulturalnej integrującej naród wokół realizacji podstawowych zadań czasu wojennego.

Uczestnictwo Polski w międzynarodowych systemach bezpieczeństwa zakłada możliwość jej militarnego zaangażowania w rozwiązywanie konfliktów poza terytorium naszego kraju w oparciu o wiążące nas traktaty i na podstawie decyzji właściwych organów międzynarodowych. Wojsko Polskie musi więc być stale przygotowane do formowania zgrupowań operacyjnych w celu wykonania różnorodnych zadań w ramach misji i ekspedycji zbrojnych w składzie wielonarodowych sił sojusznich.

6. System obronny

Dla przeciwdziałania zagrożeniom wojennym, a także w celu realizacji zewnętrznych i wewnętrznych zadań obronnych, utrzymuje się w czasie pokoju i rozwija na czas zagrożenia i wojny system obronny Rzeczypospolitej Polskiej. Jego głównymi elementami są:

- siły zbrojne,
- pozamilitarne ogniwa obronne,
- system kierowania obronnością.

Siły zbrojne

Na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego oraz jego bezpieczeństwa i pokoju stoją Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Mają one charakter ogólnonarodowy i działają zgodnie z polską racją stanu.

Głównym ich zadaniem jest natychmiastowe stawienie oporu każdej agresji militarnej. Siły zbrojne realizują to zadanie przy współdziałaniu z innymi strukturami systemu obronnego. W razie próby naruszenia granic państwowych z zamiarem pozbawienia suwerenności lub integralności terytorialnej Polski, siły zbrojne zastosują wobec napastnika środki i formy walki, jakie w konkretnej sytuacji uznane zostaną za konieczne. W przypadku utraty

możliwości prowadzenia działań regularnych siły zbrojne przejdą do innych form walki, w tym do walki partyzanckiej. Ponadto Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej są przygotowane do wykonania zadań wynikających z zobowiązań i umów międzynarodowych, wiążących Polskę w chwili powstania konfliktu. Siły zbrojne mogą być użyte również do likwidacji skutków awarii, katastrof i klęsk żywiołowych.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej opierają się na systemie służby wojskowej obowiązkowej i zawodowej. Zmierać się będzie do wzrostu udziału żołnierzy zawodowych w wojsku polskim do około 60 – 70%. Wyposażenie w podstawowe uzbrojenie utrzymywane będzie na poziomie nie przekraczającym limitów ustalonych w traktatach rozbrojeniowych. Skład, wyposażenie i rozmieszczenie wojsk na obszarze kraju mają zapewnić: utrzymanie części sił zbrojnych w gotowości do natychmiastowych działań, sprawną realizację mobilizacyjnego rozwinięcia potencjału bojowego oraz przejścia państwa na system wojennego gospodarowania i zaopatrzenia. W ciągu najbliższych kilku lat konieczne jest dokonanie przemieszczenia wojsk tak, aby odpowiadało ono nowej sytuacji geostrategicznej suwerennej Polski.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej składają się z trzech rodzajów wojsk:

- sił lądowych,
- wojsk lotniczych i obrony powietrznej,
- marynarki wojennej.

W ich strukturach występują wojska operacyjne oraz siły i środki obrony terytorialnej. Wojska operacyjne są przygotowane do wykonania głównych zadań podczas działań wojennych. Siły obrony terytorialnej wspierają i zabezpieczają działania wojsk operacyjnych oraz realizują samodzielne działania ochronno-obronne w wyznaczonych rejonach odpowiedzialności.

Wojska lądowe stanowią trzon Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Przeznaczone są do odparcia lądowo-powietrznych uderzeń agresora aktywnymi działaniami obronnymi we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami wojsk, w dowolnym rejonie kraju, na każdym kierunku i wobec każdej formy zagrożenia militarnego.

Wojska lotnicze i obrony powietrznej stanowią rodzaj sił zbrojnych o najwyższym stopniu gotowości bojowej w okresie pokoju. Ich głównym zadaniem jest zapewnienie osłony obszaru Rzeczypospolitej Polskiej i przeciwdziałanie naruszeniom polskiej przestrzeni powietrznej.

Marynarka wojenna jest przeznaczona głównie do obrony morskiej granicy państwa, ochrony żeglugi i interesów gospodarczych w polskich obszarach morskich oraz obrony wybrzeża przy współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych.

Zdolność bojową Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej osiąga się przez wysokie morale, dyscyplinę i wyszkolenie żołnierzy oraz wyposażenie oddziałów w nowoczesne uzbrojenie i sprzęt. Priorytetowo traktuje się doskonalenie struktur organizacyjnych wojsk, rozwój środków i systemów rozpoznania, dowodzenia, walki radioelektronicznej, kierowania ogniem oraz obrony powietrznej i przeciwpancernej. Sprawne funkcjonowanie sił zbrojnych zapewni system wsparcia logistycznego wojska, z wykorzystaniem wydzielonego potencjału wszystkich sektorów gospodarki narodowej.

W czasie pokoju siły zbrojne są utrzymywane w gotowości bojowej i mobilizacyjnej, zapewniającej sprawność na wypadek potrzeby ich operacyjnego rozwinięcia. Potencjał wojska w okresie pokoju jest dostosowany do potrzeb strategiczno-operacyjnych i możliwości ekonomicznych państwa. Stopień skompletowania jednostek oraz system ich uzupełniania różnicuje się stosownie do zadań przewidywanych na czas wojny.

Przejsście sił zbrojnych ze struktury i stanu liczebnego czasu pokoju na struktury i stan liczebny czasu wojny odbywa się przez ich mobilizacyjne rozwinięcie. Zasadniczym czynnikiem gwarantującym osiągnięcie wymaganego potencjału bojowego jednostek wojskowych jest planowe gromadzenie wyszkolonych rezerw osobowych oraz środków transportowych i materiałowych. W procesie tym, oprócz wojskowych ogniw dowodzenia i zarządzania, uczestniczą także określone organa rządowej administracji ogólnej i samorządów terytorialnych. Dowodzenie wojskami w okresie zagrożenia i wojny realizuje się przez rozwinięty wojenny system dowodzenia Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej. Jest on integralną częścią systemu kierowania obroną państwa.

Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej jest Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. W czasie pokoju całokształtem działalności sił zbrojnych kieruje Minister Obrony Narodowej.

Pozamilitarne ogniwa obronne

Ochrona ludności przed katastrofalnymi zagrożeniami przemysłowymi, klęskami żywiołowymi i skutkami działań wojennych jest konstytucyjnym obowiązkiem wszystkich organów władzy, administracji państwowej i samo-

rządowej, a także obowiązkiem organizacji społecznych i podmiotów gospodarczych. Zadania wynikające z tego obowiązku polegają głównie na rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu wszelkich form zagrożeń godzących w bezpieczeństwo narodu i państwa. Dotyczy to obronności państwa, panującego w nim porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz życia i mienia ludności w okresie pokoju i wojny.

Poważnymi zagrożeniami dla zdrowia i mienia ludzi, nie związanymi bezpośrednio z działaniami zbrojnymi, są przestępstwa kryminalne. Zapobieganie im, a także ich ujawnianie i zwalczanie jest podstawowym, ustawowym obowiązkiem wszystkich wyspecjalizowanych służb podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a więc: Urzędowi Ochrony Państwa, Policji, Straży Granicznej i innych formacji. Pomoc obywateli w realizacji tych zadań jest ich powinnością prawną i moralną wobec państwa i własnego środowiska.

Obronie Cywilnej Kraju powierza się koordynację działań wszystkich sił i środków służących ochronie życia i mienia ludności oraz dóbr kultury, w ramach systemu obronnego państwa. Obronę Cywilną, zgodnie z postanowieniami międzynarodowego prawa wojennego, zobowiązuje się do:

- planowania przedsięwzięć w zakresie ochrony życia i zdrowia ludności, ochrony zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej oraz dóbr kultury przed skutkami działań wojennych,
- organizowania wykrywania zagrożeń w powyższym zakresie,
- ostrzegania i alarmowania ludności oraz jej ewakuacji,
- przygotowania obiektów ochronnych,
- zaopatrywania ludności w sprzęt i środki ochrony indywidualnej,
- chronienia dóbr niezbędnych do przetrwania,
- organizowania akcji ratunkowych i likwidacji skażeń.

Obronie Cywilnej Kraju zapewnia się warunki i możliwości sprawnego działania. W tym celu przygotowuje się i wyznacza personel kadrowy, tworzy odpowiednie warunki jego funkcjonowania oraz wyposaża w niezbędne materiały i środki. Organizuje się szkolenie w ogólnym systemie edukacji narodowej, w ośrodkach wyspecjalizowanych, w terenowych jednostkach administracji państwowej, samorządu terytorialnego i zakładach pracy. Angażuje się w tym celu także środki masowego przekazu.

Działania wojenne stanowią najwyższą formę zagrożeń masowej utraty życia i mienia ludności. Użycie bojowych środków rażenia może spowodować dodatkowo katastrofy przemysłowe i ekologiczne. Obrona cywilna

w czasie wojny zachowuje neutralność zbrojną. Jej zadaniem jest przygotowanie i realizacja działań niosących pomoc ludności, również na terenach czasowo zajętych przez nieprzyjaciela.

System kierowania obronnością

Zasadnicze funkcje w systemie kierowania obronnością państwa w czasie pokoju określa Konstytucja RP. Realizują je: Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej oraz Prezes Rady Ministrów i Rada Ministrów.

Kierowanie obronnością państwa sprawują wszystkie organa władzy i administracji państwowej i samorządowej, stosownie do kompetencji i zadań obronnych przypisanych im w Konstytucji i innych ustawach. Ich wspólnym celem jest przygotowanie i utrzymanie na odpowiednim poziomie potencjału obronnego państwa w czasie pokoju oraz sprawne rozwinięcie i skuteczne wykorzystanie tego potencjału w przypadku zagrożenia i wojny. Tworzy się i utrzymuje w czasie pokoju odpowiednią infrastrukturę zapewniającą organom państwowym możliwość sprawnego wypełniania tego zadania.

Sejm każdego roku uchwała wysokość środków na bezpieczeństwo i obronę państwa w ramach ustawy budżetowej, w tym na utrzymanie i rozwój Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Parlament uchwała również wszystkie inne regulacje ustawowe dotyczące obronności i kontroluje ich stosowanie.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej koordynuje wypracowywanie strategii obronnej państwa, a jako Zwierzchnik Sił Zbrojnych ustala główne kierunki ich rozwoju. Prezydent kontroluje przebieg przygotowań obronnych, realizowanych pod kierownictwem Prezesa Rady Ministrów przez ministrów, wojewodów i inne organa administracji publicznej. Organem wykonawczym Prezydenta jest w tym zakresie Biuro Bezpieczeństwa Narodowego. Główne zadania obronne na szczeblu rządowym przypadają Ministrowi Obrony Narodowej oraz Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi Spraw Zagranicznych.

W razie zagrożenia bezpieczeństwa następuje rozwijanie wojennego systemu kierowania państwem. Najwyższymi ośrodkami decyzyjnymi w okresie zagrożenia i wojny są: Prezydent i Rząd. Sejm powołuje na okres wojny Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, a gdy Sejm nie obraduje powołuje go Prezydent. Naczelny Dowódca, podlegający bezpośrednio Prezydentowi, sprawuje strategiczne dowodzenie całością sił

zbrojnych. Prezydent ustala w czasie pokoju skład i zadania organów doradczych, a na czas wojny – sztabu wojennego prezydenta.

W okresie zagrożenia i wojny Prezes Rady Ministrów kieruje nadal pracami rządu, ministrów, wojewodów i innych organów administracji państwowej, odpowiedzialnych za funkcjonowanie wszystkich struktur pozamilitarnych państwa. Szczególnym zadaniem Prezesa Rady Ministrów i podległych mu resortów jest organizowanie wsparcia, zaopatrzenia i obsługi sił zbrojnych przez sektor cywilny oraz ochrona ludności przed skutkami działań wojennych. Wojewodowie są upoważnieni do podejmowania decyzji w sprawach obronności, obowiązujących wszystkie jednostki administracyjne, gospodarcze i samorządowe działające w systemie obrony województwa.

7. Zakończenie

Szczegółowe zadania wykonawcze wynikające z niniejszego dokumentu zostaną określone przez odpowiednie organa władzy i administracji państwowej oraz kierownictwa organizacji i instytucji, stosownie do zakresu ich kompetencji w sprawach obronności.

Niniejszy dokument został jednomyślnie przyjęty na posiedzeniu Komitetu Obrony Kraju w dniu 2 listopada 1992 roku.

STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów
w dniu 4 stycznia 2000 roku)

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Podstawy polskiej polityki bezpieczeństwa
  - 1.1. Strategiczne cele polskiej polityki bezpieczeństwa
  - 1.2. Podstawowe zasady polskiej polityki bezpieczeństwa
2. Zagrożenia i wyzwania
  - 2.1. Wojna i agresja zbrojna
  - 2.2. Kryzysy i konflikty lokalne
  - 2.3. Regiony nadmiernej koncentracji potencjału militarnego
  - 2.4. Proliferacja broni masowego rażenia
  - 2.5. Zagrożenia ekonomiczne
  - 2.6. Niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie
  - 2.7. Niekontrolowane migracje transgraniczne
  - 2.8. Środowisko naturalne
  - 2.9. Terroryzm i przestępczość zorganizowana
  - 2.10. Aktywność obcych służb specjalnych oraz ochrona informacji
3. Płaszczyzny aktywności i instrumenty realizacji polskiej polityki bezpieczeństwa
  - 3.1. Działania narodowe
    - 3.1.1. Rozwój cywilizacyjny i projekcja stabilności
    - 3.1.2. Dyplomacja
    - 3.1.3. Kontrola eksportu
    - 3.1.4. Służby specjalne
    - 3.1.5. Policja i Straż Graniczna
  - 3.2. Integracja
    - 3.2.1. Rola Sojuszu Północnoatlantyckiego
    - 3.2.2. Integracja w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego

- 3.2.3. Integracja z Unią Europejską; Unia Zachodnioeuropejska, Europejska Polityka w dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony (ESDP)
- 3.2.4. Przemysł obronny a członkostwo w NATO, UZE i UE
- 3.3. Zaangażowanie
  - 3.3.1. Aktywna postawa Polski
  - 3.3.2. Organizacja Narodów Zjednoczonych i operacje pokojowe
  - 3.3.3. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)
  - 3.3.4. Kontrola zbrojeń i środki budowy zaufania
- 3.4. Współpraca
  - 3.4.1. Współpraca regionalna i subregionalna
  - 3.4.2. Stosunki dobrosąsiedzkie
  - 3.4.3. Stosunki euroatlantyckie
  - 3.4.4. Współpraca z partnerami pozaeuropejskimi
- 4. Podstawy strategii obronności Rzeczypospolitej Polskiej
  - 4.1. Istota obronności
  - 4.2. Odstraszanie i obrona
  - 4.3. Polityka nuklearna
  - 4.4. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej
  - 4.5. Podsystem kierowania obronnością
  - 4.6. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej
    - 4.6.1. Zadania Sił Zbrojnych
    - 4.6.2. Organizacja Sił Zbrojnych
    - 4.6.3. Kierunki zmian w Siłach Zbrojnych
  - 4.7. Pozamilitarne ogniwa systemu obronności
  - 4.8. Planowanie, programowanie i finansowanie obronności
- Konkluzja

WSTĘP

Zapoczątkowane przy aktywnym udziale Polski przemiany na kontynencie europejskim doprowadziły do zakończenia globalnej konfrontacji Wschód-Zachód. Powstały sprzyjające warunki do realizacji wolnościowych i demokratycznych aspiracji narodów. Tworzy się nowa, bardziej zintegrowana Europa. Gwarantujące jej bezpieczeństwo więzi euroatlantyckie, oparte na Sojuszu Północnoatlantyckim, zostały wzmocnione poprzez rozszerzenie NATO, co zwiększyło jednocześnie obszar demokracji i stabilności na naszym kontynencie.

Członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim w sposób istotny zmieniło geopolityczną i geostrategiczną pozycję Polski. Stała się ona częścią skutecznego sojuszniczego systemu obronnego, gwarantującego bezpieczeństwo i stwarzającego warunki stabilnego rozwoju. Konkretyzuje się perspektywa przystąpienia do Unii Europejskiej. Członkostwo w Unii Europejskiej, które jest środkiem do stworzenia warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, silniej wiąże Polskę z europejskimi interesami i strukturami bezpieczeństwa.

Środowisko bezpieczeństwa w Europie i wokół Europy nadal ulega zmianom. Pozytywnie wpływają na nie przemiany związane z postępującą integracją europejską i euroatlantycką oraz pogłębiającą się współpracą regionalną w Europie, a także z transformacją w państwach, które na przełomie lat 80. i 90. rozpoczęły reformy demokratyczne i wolnorynkowe.

Jednocześnie w ostatnich latach pojawiły się nowe wyzwania i zagrożenia dla pokoju i stabilności międzynarodowej, także na naszym kontynencie, w tym konflikty etniczne, kryzysy ekonomiczne, zachwianie stabilności politycznej, zorganizowana przemoc i łamanie praw człowieka, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, terroryzm i zorganizowana przestępczość transnarodowa.

Polska odgrywała i nadal odgrywa istotną rolę w inicjowaniu pozytywnych przemian na naszym kontynencie, w tym w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego. Polska jest zdecydowana rozwijać zdolności do stosownego reagowania – zarówno indywidualnie, jak i w ramach Sojuszu oraz instytucji współpracy międzynarodowej – na pojawiające się nowe wyzwania i zagrożenia.

Nowe warunki oraz nowa rola Polski na arenie międzynarodowej wymagają dostosowania strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, na

którą składają się podstawy polskiej polityki bezpieczeństwa i strategii obronności. Niniejszy dokument zastępuje *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa* oraz *Politykę bezpieczeństwa i strategię obronną Rzeczypospolitej Polskiej*, przyjęte w listopadzie 1992 roku.

1. PODSTAWY POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

1.1. Strategiczne cele polskiej polityki bezpieczeństwa

Do strategicznych celów polskiej polityki bezpieczeństwa należy:

1.1.1. Zagwarantowanie niepodległości, suwerenności, integralności terytorialnej państwa oraz nienaruszalności jego granic.

1.1.2. Zagwarantowanie ochrony demokratycznego porządku konstytucyjnego, w tym w szczególności pełni praw i wolności oraz bezpieczeństwa obywateli RP.

1.1.3. Stworzenie jak najlepszych warunków dla wszechstronnego i stabilnego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, dobrobytu jego obywateli, a także dla zachowania dziedzictwa narodowego i rozwoju narodowej tożsamości.

1.1.4. Wnoszenie wkładu w budowę trwałego, sprawiedliwego ładu pokojowego w Europie i na świecie, opartego na wartościach demokracji, praw człowieka, praworządności oraz solidarności.

1.2. Podstawowe zasady polskiej polityki bezpieczeństwa

1.2.1. Polska traktuje bezpieczeństwo w sposób kompleksowy, uwzględniający znaczenie i wpływ różnorodnych czynników politycznych, militarnych, ekonomicznych, społecznych, środowiskowych, energetycznych i innych.

1.2.2. Polska realizuje swoją politykę bezpieczeństwa zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, z poszanowaniem prawa międzynarodowego, zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych oraz dokumentów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), a także duchem i literą traktatów i konwencji międzynarodowych, których jest stroną. Traktując swoje granice jako nienaruszalne, Polska nie ma żadnych żądań terytorialnych i posiada traktatowo uregulowane stosunki ze wszystkimi sąsiadami. Polska nie dąży do umacniania własnego bezpieczeństwa kosztem bezpieczeństwa innych.

1.2.3. W działaniach na arenie międzynarodowej Polska kieruje się wartościami, ideałami i zasadami ujętymi w Traktacie Północnoatlantyckim i Traktatach Europejskich, realizując wizję wolnej i demokratycznej Europy, gdzie bezpieczeństwo, dobrobyt i sprzyjające warunki rozwoju kulturowego i zachowania tożsamości narodowej stanowią wspólne i niepodzielne dobro jednoczącego się kontynentu.

1.2.4. Polska ściśle wiąże swoje bezpieczeństwo z bezpieczeństwem państw NATO i członków Unii Europejskiej. Polska realizuje własne narodowe interesy bezpieczeństwa przede wszystkim w ramach północnoatlantyckiego systemu sojuszniczego współdziałania i solidarności, wspierając wysiłki społeczności międzynarodowej zmierzające do umocnienia bezpieczeństwa w Europie i na świecie, ochronę podstawowych zasad i wartości ludzkich oraz do zapewnienia warunków dla stabilnego i swobodnego współistnienia i rozwoju wszystkich państw.

1.2.5. Polska dąży do tego, aby użycie siły na arenie międzynarodowej było wyłącznie realizacją prawa do obrony, przewidzianego w Karcie Narodów Zjednoczonych, lub też w kontekście operacji realizowanych na podstawie mandatu społeczności międzynarodowej. Wynika to z pragnienia życia w pokoju ze wszystkimi narodami i rozwiązywania wszelkich sporów międzynarodowych środkami pokojowymi. Jednocześnie, Polska jest zdecydowana sprzeciwić się wszystkim tym, którzy dokonują agresji i łamią prawa człowieka.

2. ZAGROŻENIA I WYZWANIA

2.1. Wojna i agresja zbrojna

W wyniku zakończenia „zimnej wojny” zdecydowanie zmalała groźba wybuchu wojny globalnej i zmniejszyło się niebezpieczeństwo konfliktu ogólnoeuropejskiego. W dającej się przewidzieć przyszłości niepodległy byt Polski nie jest zagrożony, kraj nasz nie jest narażony na bezpośrednią agresję militarną.

Członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim zmniejszyło groźbę agresji wobec naszego kraju przede wszystkim poprzez zwielokrotnienie czynnika odstraszania. Potencjalny agresor zawsze musi liczyć się z możliwością solidarnej reakcji całego Sojuszu.

W otoczeniu Polski ilość i rozmieszczenie uzbrojenia konwencjonalnego utrzymywane są – również dzięki wielostronnym porozumieniom w dziedzinie redukcji i kontroli zbrojeń – na poziomie uniemożliwiającym przeprowadzenie z zaskoczenia działań ofensywnych na dużą skalę. Przy obecnych możliwościach technicznych, zwielokrotnionych potencjałem naszych Sojuszników, a także w związku z funkcjonowaniem w skali europejskiej środków budowy zaufania i bezpieczeństwa – zagrożenie bezpośrednim atakiem konwencjonalnym może być wykryte ze znaczącym wyprzedzeniem. Sytuacja taka pozwala na przeciwdziałanie ewentualnej agresji środkami dyplomatycznymi, a także na przygotowanie w razie potrzeby odpowiedniej reakcji o charakterze wojskowym, w wymiarze zarówno narodowym, jak i podejmowanej wspólnie z Sojusznikami.

2.2. Kryzysy i konflikty lokalne

Wyraźnie zmienia się charakter zagrożeń i wyzwań dla bezpieczeństwa państw europejskich, w tym Polski. Zmniejszeniu zagrożenia wojną na skalę globalną lub kontynentalną towarzyszy wzrost liczby kryzysów lokalnych, przeradzających się niejednokrotnie w lokalne lub regionalne konflikty. Ich źródła są różnorodne: waśnie etniczne i religijne, spory graniczne, naruszenia praw człowieka, katastrofy naturalne i wywołane działalnością człowieka, niedobór podstawowych środków do egzystencji, zapaść gospodarczo-cywilizacyjna, osłabienie lub rozpad struktur państwowych itp. Naruszając zarówno rzeczywiste jak i subiektywne poczucie bezpieczeństwa, stanowią one poważne źródło destabilizacji. Z tych względów, punkt ciężkości działań państw europejskich w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego przesunęła się w kierunku wczesnego reagowania na sytuacje kryzysowe i przeciwdziałania możliwym konfliktom.

Doświadczenia ostatnich lat wykazały, że utrzymywanie tradycyjnego rozumienia suwerenności państwa nie jest już możliwe. Tolerowanie przez społeczność międzynarodową czystek etnicznych lub ludobójstwa w imię bezwzględnej poszanowania suwerenności stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa regionalnego i międzynarodowego.

Kryzysy i konflikty lokalne na naszym kontynencie mogą – pośrednio, a w niektórych przypadkach nawet bezpośrednio – oddziaływać na bezpieczeństwo naszego państwa i jego obywateli. Dotyczy to szczególnie ewentualnych kryzysów i konfliktów w naszym sąsiedztwie. Dlatego Polska będzie reagować, w ramach NATO, a także w ramach wysiłków wspólnoty

międzynarodowej, a jeśli okaże się to niezbędne samodzielnie, na wyzwania i ewentualne zagrożenia, które mogłyby przekształcić się w poważne kryzysy lub prowadzić do wybuchu konfliktu lokalnego.

2.3. Regiony nadmiernej koncentracji potencjału militarnego

Dwa sąsiadujące z Polską państwa – Ukraina i Białoruś – wyrzekły się broni jądrowej, która znalazła się na ich terytoriach w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego. Jednak w pobliżu granic RP nadal rozmieszczone są poważne siły konwencjonalne, które przy niekorzystnym rozwoju wydarzeń będą mogły stanowić – niekoniecznie w formie zorganizowanej agresji – zagrożenie bezpieczeństwa Polski. Zagrożenie to może ulec zwiększeniu w przypadku rozmieszczenia w bliskości Polski broni nuklearnej pola walki.

Szczególną troską Polski jest, aby państwa dysponujące dużym potencjałem militarnym funkcjonowały w ramach instytucji demokratycznych, zachowały wewnętrzną stabilność polityczną, ekonomiczną i społeczną, przestrzegały międzynarodowych zobowiązań odnośnie kontroli zbrojeń i środków budowy zaufania. Niestabilność polityczna lub zapaść gospodarcza i związane z nimi wewnętrzne kryzysy utrudniają przestrzeganie takich postanowień traktatowych.

2.4. Proliferacja broni masowego rażenia

Możliwość niekontrolowanego transferu broni masowego rażenia oraz środków jej przenoszenia stanowi jedno z głównych transnarodowych zagrożeń bezpieczeństwa. Materiały oraz technologie, które mogą być zastosowane do budowy takiej broni i środków jej przenoszenia, stają się coraz bardziej dostępne. Natomiast instrumenty oraz procedury wykrywania i zapobiegania nielegalnemu obrotowi tymi materiałami i technologiami są nadal mało skuteczne albo nazbyt skomplikowane. Nielegalny obrót komponentami do produkcji broni masowego rażenia grozi przenikaniem ich do państw niedemokratycznych, ogarniętych konfliktami wewnętrznymi lub skonfliktowanych z innymi państwami. Środki takie mogą się także dostać w ręce grup terrorystycznych lub ekstremistycznych.

Polska sąsiaduje z obszarem zwiększonego ryzyka rozprzestrzeniania broni masowego rażenia. W skrajnym przypadku jej proliferacja może spowodować bezpośrednie zagrożenie dla terytorium, ludności, sił zbrojnych Polski lub innego państwa europejskiego. Rosnące prawdopodobieństwo wy-

stąpienia tego typu zagrożeń dotyczy całego obszaru traktatowego Sojuszu Północnoatlantyckiego. Z powyższych względów w interesie bezpieczeństwa Polski leży efektywne wspieranie międzynarodowych wysiłków skierowanych przeciwko proliferacji i zagrożeniom związanym z bronią masowego rażenia, w tym udział w rozwoju i wdrażaniu Inicjatywy NATO w sprawie Broni Masowego Rażenia.

2.5. Zagrożenia ekonomiczne

W dobie globalizacji, charakteryzującej się dużym stopniem wzajemnych powiązań ekonomicznych, gospodarka w coraz większym stopniu wpływa na kwestie związane z bezpieczeństwem państwa. Odnosi się to zarówno do potencjału gospodarczego państwa, jego stabilności makroekonomicznej i finansowej, jak i ilości środków przeznaczanych na obronność oraz do zdolności przemysłu obronnego.

Stabilność i przewidywalność środowiska gospodarczego państw sąsiadujących z Polską, a także głównych partnerów handlowych i finansowych Polski, jest czynnikiem bezpośrednio wpływającym na bezpieczeństwo Polski. W związku z powyższym Polska wspiera, w miarę swoich możliwości, procesy transformacji gospodarczej oraz demokratycznych przemian politycznych w regionie. Dąży też do utrzymania stabilności i przejrzystości w międzynarodowych stosunkach finansowych.

Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego wymaga dywersyfikacji i ochrony źródeł i kanałów zaopatrzenia kraju w najważniejsze importowane nośniki energii, takie jak ropa naftowa i gaz ziemny. Niezbędne jest zarówno zapewnienie gwarantowanych, wieloletnich dostaw surowców energetycznych dla naszego kraju, jak i poszukiwanie ich zarówno w państwach sojuszniczych oraz równolegle u innych partnerów. Podjęte zostaną również działania mające na celu stworzenie zdolności do magazynowania paliw płynnych i gazu ziemnego na poziomie określonym normami obowiązującymi w Unii Europejskiej.

Zagwarantowanie świadczeń obronnych ze strony prywatnych przedsiębiorców prowadzących swoją działalność na terytorium Polski jest konieczne jako czynnik stanowiący m.in. o zapleczu logistycznym operacji wojskowych prowadzonych przez stronę polską zarówno w zakresie cywilnych jak i wojskowych aspektów zarządzania kryzysowego, a także w przypadku zagrożenia suwerenności Polski.

2.6. Niebezpieczeństwo nowych podziałów w Europie

Pogłębianie się różnic gospodarczych i cywilizacyjnych na świecie, a zwłaszcza na kontynencie europejskim, między obszarami charakteryzującymi się dynamicznym rozwojem a obszarami pogrążonymi w stagnacji, może rodzić nowe długofalowe wyzwania i zagrożenia. W interesie Polski leży rozwój gospodarczy i postęp cywilizacyjny wszystkich krajów europejskich, w tym szczególnie naszych najbliższych sąsiadów.

Dlatego zabiegamy o zachowanie otwartego charakteru instytucji europejskich, utrzymanie dynamiki procesu integracji, a także o rozwój aktywnej i obustronnie korzystnej współpracy z państwami i regionami nie wchodzącymi w skład poszczególnych ugrupowań i instytucji europejskich, a wykazującymi wolę współdziałania na rzecz wspólnego dobra.

2.7. Niekontrolowane migracje transgraniczne

Kryzysom, w tym mającym swoje źródło wewnątrz państw, coraz częściej towarzyszą migracje transgraniczne na dużą skalę. Wiąże się z nimi niebezpieczeństwo katastrofy humanitarnej i regionalnej destabilizacji. Potencjalne zagrożenie tworzy połączenie ewentualnych masowych migracji transgranicznych ze zorganizowaną działalnością przestępczą, przemytem broni, materiałów rozszczepialnych, narkotyków i środków do ich produkcji. Centralne położenie Polski na kontynencie europejskim zwiększa istniejące w tej sferze zagrożenia, choć prawdopodobieństwo wystąpienia masowej migracji tego typu jest obecnie niewielkie.

Obecnie Polska z kraju tranzytowego staje się coraz częściej krajem docelowym również dla migracji ekonomicznej. Dlatego też, akceptując generalną zasadę swobody podróżowania, wyboru miejsca zatrudnienia i zamieszkania, Polska musi uwzględniać ekonomiczne i społeczne skutki procesów migracyjnych oraz przeciwdziałać ich negatywnym konsekwencjom. Obecna skala migracji ekonomicznej stanowi poważne wyzwanie dla struktur i służb państwowych.

2.8. Środowisko naturalne

We współczesnym świecie rośnie znaczenie i wartość środowiska naturalnego. Działania na rzecz ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego muszą być traktowane jako dotykające żywotnych kwestii bytu narodo-

wego. Klęski żywiołowe, a także katastrofy wywołane działalnością człowieka, mogą stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa.

Szczególną troskę budzi kwestia bezpieczeństwa energetyki jądrowej w Europie, w tym zwłaszcza w naszym najbliższym sąsiedztwie. Doświadczenia płynące m.in. z katastrofy w Czernobylu skłaniają nas do traktowania tych kwestii z najwyższą uwagą, jako mogących zagrozić życiu i zdrowiu społeczeństw.

System obronności państwa powinien uwzględniać zagrożenia tego typu. Wymaga to zwiększenia efektywności służb reagowania kryzysowego i ochrony ludności, tak poprzez rozbudowę odpowiednich struktur i mechanizmów, jak i wprowadzenie odpowiednich uregulowań prawnych.

2.9. Terroryzm i przestępczość zorganizowana

W skali międzynarodowej rośnie zagrożenie terroryzmem. Geograficzne oddalenie naszego państwa od głównych źródeł zagrożeń nie daje gwarancji bezpieczeństwa. Także w Polsce rośnie zagrożenie atakami terrorystycznymi wobec obywateli i instytucji. Jednocześnie terytorium Polski, ze względu na usytuowanie geograficzne i relatywną dostępność, może stanowić dogodną bazę logistyczną dla przygotowywania i podejmowania działań skierowanych przeciwko obywatelom, instytucjom i firmom innych państw.

Postępuje proces umiędzynarodowienia przestępczości zorganizowanej. Wraz z nią pojawiają się zagrożenia wynikające z przemytu narkotyków, handlu ludźmi itp. W ostatnich latach na terenie Polski obserwuje się gwałtowny wzrost działalności transnarodowych grup przestępczych. Położenie Polski w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru przechodzącego przemiany polityczno-gospodarcze ułatwia transfer patologii społecznych, w tym zorganizowanej przestępczości. Powstawanie transnarodowych organizacji i powiązań przestępczych jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa. Problemy te wymagają wzmocnienia odpowiednich struktur i instytucji państwa oraz zwiększenia skuteczności ich współdziałania, zarówno w skali krajowej jak i międzynarodowej.

2.10. Aktywność obcych służb specjalnych oraz ochrona informacji

Utrzymują się zagrożenia związane z aktywnością obcych służb specjalnych. W obszarze ich zainteresowania pozostaje szeroki zakres informacji i ocen dotyczących nie tylko kwestii wojskowych i politycznych, ale również

społecznych, technicznych i ekonomicznych. W związku z wejściem do Sojuszu Północnoatlantyckiego wzrosła odpowiedzialność Polski za ochronę informacji niejawnych nie tylko krajowych, ale i powierzonych nam przez sojuszników.

Sprawność i bezpieczeństwo systemów przekazywania i przetwarzania informacji odgrywa coraz ważniejszą rolę w funkcjonowaniu struktur państwa i społeczeństwa. Globalizacja w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego przejawia się m.in. rosnącą współzależnością, wzrostem znaczenia technologii informacyjnych i środków masowego przekazu. Wymusza też większą szybkość reakcji na zachodzące wydarzenia. Państwa oraz inni uczestnicy stosunków międzynarodowych mogą wykorzystywać wzrastającą zależność współczesnych państw i sojuszy obronnych od działania systemów informatycznych poprzez operacje nakierowane na zniszczenie tych systemów, w celu zniwelowania przewagi w tradycyjnym uzbrojeniu. W tych warunkach, służby państwowe przygotowują się do sprostania temu i podobnym wyzwaniom niekonwencjonalnym.

3. PŁASZCZYZNY AKTYWNOŚCI I INSTRUMENTY REALIZACJI POLSKIEJ POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

3.0. Interesy bezpieczeństwa Polski realizowane są przez działania narodowe, dalszą integrację i współpracę w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego i z Unią Europejską, zaangażowanie w rozwiązywanie problemów mogących zagrażać bezpieczeństwu naszego kraju, regionu i obszaru euroatlantyckiego, w tym w ramach organizacji wielostronnych, a także przez współdziałanie ze wszystkimi państwami i organizacjami zainteresowanymi umacnianiem stabilności i bezpieczeństwa międzynarodowego.

3.1. Działania narodowe

3.1.1. Rozwój cywilizacyjny i projekcja stabilności

Rozwój gospodarczy, dobrobyt, nowoczesne i coraz sprawniej funkcjonujące państwo, a także rozwój potencjału naukowo-technicznego, postępy w dziedzinie edukacji i kultury przyczyniają się do wzrostu zarówno obiektywnego stanu bezpieczeństwa, jak i subiektywnego poczucia bezpieczeństwa. Dlatego też ważnym obszarem realizacji strategii bezpieczeństwa jest zapewnienie warunków zwiększenia tempa i efektywności rozwoju kraju.

Państwa demokratyczne, zamożne i o wysokim poziomie dobrobytu i wykształcenia ludności są znacznie mniej skłonne do agresji międzynarodowej niż dyktatury przeżywające trudności gospodarcze. Dlatego też wszelkie wysiłki mające na celu budowę demokratycznych systemów władzy, społeczeństw obywatelskich i wydajnych systemów gospodarczych są działaniami służącymi umocnieniu bezpieczeństwa Polski.

Przemiany ustrojowe zapoczątkowane w Polsce w 1989 roku noszą charakter nieodwracalny. Wyniki gospodarki polskiej ostatnich lat wykazały trafność obranego modelu rozwoju. Polska dzieli się swoimi doświadczeniami z transformacji ustrojowej z innymi państwami, wnosząc w ten sposób wkład w stabilizację obszaru euroazjatyckiego. W miarę posiadanych możliwości, Polska udziela pomocy rozwojowej również w innych formach, poprzez współpracę bilateralną, jak też w ramach odpowiednich instytucji międzynarodowych.

3.1.2. Dyplomacja

Potencjał gospodarczy, militarny, polityczny, demograficzny i kulturowy naszego kraju pozwala na realizację interesów bezpieczeństwa Polski przez działania narodowe, lub połączenie działań samodzielnych z działaniami innych podmiotów międzynarodowych.

Polska dyplomacja aktywnie współuczestniczy w kształtowaniu bezpieczeństwa na obszarze euroatlantyckim i euroazjatyckim, działając zarówno na forach wielostronnych, regionalnie oraz dwustronnie. Dyplomacja zmierza do poszerzenia grona przyjaznych nam państw i innych uczestników życia międzynarodowego oraz pozyskiwania podobnie myślących – zwłaszcza w sferze szeroko pojętego bezpieczeństwa.

Polska wnosi istotny wkład w rozwiązywanie problemów globalnych, jak również problemów dotyczących naszego regionu i bezpośredniego otoczenia. W centrum naszych starań znajdują się prace prowadzone w ramach NATO, Unii Europejskiej i OBWE nad budową europejskiego systemu bezpieczeństwa kooperatywnego oraz utrwalania istniejących reżimów kontroli zbrojeń. Polska zwiększy także swoje uczestnictwo w rozwijaniu i umacnianiu reżimów nieprolifracji broni oraz rozbrojenia w ramach systemu Narodów Zjednoczonych.

3.1.3. Kontrola eksportu

Narodowy system kontroli eksportu jest ważnym narzędziem zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia i jej środków przenoszenia, a także

destabilizującym transferom broni konwencjonalnych oraz technologii służących jej produkcji. Polska w latach 90-tych zbudowała system kontroli eksportu broni i dóbr o podwójnym zastosowaniu. Dzięki temu uzyskała członkostwo we wszystkich reżimach kontrolnych i organizacjach nieproliferacyjnych i stała się pełnoprawnym uczestnikiem międzynarodowego systemu kontroli obrotu bronią i technologiami podwójnego zastosowania. W rezultacie, stworzono warunki dla transferu do Polski najbardziej nowoczesnych technologii oraz bezpośrednich inwestycji w przemyśle obronnym.

Dalsze działania Polski w tej dziedzinie będą służyć rozwijaniu strefy bezpieczeństwa międzynarodowego poprzez nadzór i kontrolę nad transferami technologii służących do budowy broni masowego rażenia, lub tymi które mają istotny wpływ na destabilizującą akumulację broni w niektórych regionach. Udział w tych pracach nie może jednak utrudniać realizacji interesów gospodarczych RP związanych z rozwojem handlu i produkcji przemysłowej.

3.1.4. Służby specjalne

W swoich działaniach polskie służby specjalne wspierają realizację celów *Strategii bezpieczeństwa RP*. Środkami do tego celu są m.in.: pozyskiwanie i ocenianie informacji na temat rozwoju międzynarodowych stosunków politycznych i ekonomicznych w zakresie istotnym dla bezpieczeństwa i interesów Polski oraz przekazywanie ich uprawnionym instytucjom i urzędowi państwowym realizującym zadania w tym zakresie. W obszarze odpowiedzialności za funkcjonowanie strategicznych elementów infrastruktury gospodarczo-obronnej, służby specjalne realizują przedsięwzięcia związane z kontrwywiadowczą ochroną kraju, w tym o charakterze profilaktycznym. Działając zgodnie z obowiązującym prawem, służby specjalne wraz z policją i innymi służbami państwowymi biorą udział w zwalczaniu zagrożeń – m.in. transgranicznych – dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli.

Zabezpieczanie informacji stanowiących tajemnicę państwową, w tym wydawanie certyfikatów dopuszczających do tych informacji, stanowi istotny element bezpieczeństwa państwa, niezbędny również dla naszego funkcjonowania w charakterze wiarygodnego sojusznika i partnera międzynarodowego. Działania organów i służb państwowych związane z ochroną informacji niejawnych oparte są na regulacjach ustawowych.

3.1.5. Policja i Straż Graniczna

Policja, jako umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania

bezpieczeństwa i porządku publicznego, przyczynia się do realizacji zadań *Strategii bezpieczeństwa RP*. Przy inicjowaniu i organizowaniu działań mających na celu zapobieganie przestępstwom i zjawiskom kryminogennym, w tym o charakterze transgranicznym, polska policja współdziała zarówno z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi RP, jak i z policjami innych państw i ich organizacjami międzynarodowymi.

Straż Graniczna, jako jednolita, umundurowana i uzbrojona formacja uczestniczy w realizacji celów *Strategii bezpieczeństwa RP* realizując zadania z zakresu ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz inne zadania określone ustawowo. Działania Straży Granicznej wynikają z aktualnej oceny wyzwań i zagrożeń, w szczególności transgranicznych, dokonywanej przez polskie służby i urzędy państwowe. W swoich działaniach Straż Graniczna współdziała z innymi instytucjami i służbami RP oraz organami ochrony granic innych państw.

3.2. Integracja

3.2.1. Rola Sojuszu Północnoatlantyckiego

Głównym czynnikiem stabilności polityczno-wojskowej na kontynencie jest Sojusz Północnoatlantycki. Dla Polski stanowi on realną podstawę zapewnienia bezpieczeństwa i obrony.

Polska będzie aktywnie uczestniczyć w umacnianiu tej organizacji i utrzymaniu jej zdolności do wypełnienia podstawowych zadań w zakresie bezpieczeństwa, które obejmują: zapewnienie stabilnego euroatlantyckiego środowiska bezpieczeństwa, konsultacje oraz zagwarantowanie skutecznej polityki odstraszania i obrony, a także – w ramach procesu wzmacniania bezpieczeństwa i stabilności – współudział w zapobieganiu konfliktom i zarządzaniu kryzysowym oraz rozwijanie partnerstwa, współpracy i dialogu z innymi państwami na obszarze euroatlantyckim.

Priorytetem Polski jest zachowanie przez Sojusz Północnoatlantycki zdolności do wypełniania jego funkcji jako skutecznej organizacji obrony zbiorowej i zapewnienie niezawodnej solidarności sojuszniczej. Jako aktywny sojusznik i członek społeczności międzynarodowej, Polska będzie działać solidarnie w wypadku bezpośredniego naruszenia bezpieczeństwa jej Sojuszników i Partnerów. Zbrojny atak na terytorium Sojuszu, przeprowadzony z dowolnego kierunku, spotka się z reakcją na podstawie artykułu IV i V Traktatu Północnoatlantyckiego. Polska nie będzie pozostawać obojętna

również w przypadku takiego łamania podstawowych zasad i wartości które mogłoby zagrażać bezpieczeństwu.

Polska pragnie odgrywać znaczącą – odpowiednią do swojego potencjału i potrzeb – rolę w kształtowaniu i realizacji strategii polityczno-obronnej Sojuszu, wykorzystując m.in. swoją pozycję i rolę w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Ze względu na swoje położenie, Polska jest żywotnie zainteresowana konstruktywnym rozwojem stosunków Sojuszu z państwami Europy Wschodniej, w tym w ramach Stałej Rady NATO-Rosja oraz Komisji NATO-Ukraina, a także programu Partnerstwa dla Pokoju.

Polska, która wyniosła bogate pozytywne doświadczenia z partnerskiej współpracy z Sojuszem Północnoatlantyckim, nadal będzie aktywnie wspierać jego działania na rzecz umocnienia stosunków z państwami partnerskimi i inicjatyw podejmowanych w ramach Partnerstwa dla Pokoju i Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC).

Za jeden z najistotniejszych czynników sytuacji bezpieczeństwa w Europie Polska uznaje dobry rozwój współpracy NATO-Ukraina i wspieranie przez Sojusz wysiłków i reform podejmowanych przez ten kraj, mających na celu umocnienie niepodległości, budowę nowoczesnego demokratycznego państwa oraz wzmacnianie powiązań z europejskimi strukturami integracyjnymi.

W interesie Polski leży rozwijanie bliskich i konstruktywnych relacji NATO-Rosja, opartych o zapisy Aktu Stanowiącego, wyrażających się również w konkretnym współdziałaniu wojskowym.

Polska konsekwentnie popiera proces rozszerzenia NATO, nieodmiennie opowiadając się za suwerennym prawem każdego państwa do wyboru sojuszników. Aktywnie wspomagamy państwa aspirujące do członkostwa w procesie ich przygotowań do wypełnienia standardów NATO.

3.2.2. Integracja w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego

Akcesja Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego nie zakończyła procesu integracji z jego strukturami polityczno-militarnymi. Proces ten jest długotrwały, wymaga wysiłków wszystkich struktur i instytucji państwa. Przebiega on na wielu poziomach i wielu obszarach i obejmuje m.in.: kwestie legislacyjne, kwestie ochrony informacji, zapewnienie aktywnego uczestnictwa w wypracowywaniu politycznych i strategicznych decyzji Organizacji, a także pełną integrację wojskową.

Pełna integracja wojskowa z NATO jest procesem długofalowym i wieloaspektowym: obejmuje nie tylko kwestie technicznej i organizacyjnej inter-

operacyjności wojsk, ale również stosunków cywilno-wojskowych, wykształcenia i szkolenia i inne. Z tego powodu niezbędne przyspieszenie tego procesu oznacza konieczność podjęcia zwiększonego wysiłku organizacyjnego, finansowego i koncepcyjnego.

Dostosowywanie systemu obronności RP do wymogów sojuszniczych jest procesem kompleksowym. Kluczowe znaczenie dla integracji z Sojuszem ma podejmowanie komplementarnych działań na szczeblu władzy ustawodawczej i wykonawczej, służących umacnianiu zdolności obronnych państwa, w tym w sferze prawnej i ekonomiczno-finansowej.

Do przedsięwzięć o priorytetowym znaczeniu w tym zakresie należy zaliczyć:

- dostosowanie struktur organizacyjnych Sił Zbrojnych RP umożliwiające osiągnięcie wymaganego poziomu interoperacyjności z siłami zbrojnymi innych państw NATO;
- właściwe przygotowanie kadr do pracy w strukturach Sojuszu i zgodnie z jego standardami;
- kontynuowanie prac analitycznych i badawczych dotyczących pełnej integracji z Sojuszem.

Działania praktyczne w sferze gospodarczo-finansowej powinny koncentrować się przede wszystkim na:

- dostosowaniu procesu planowania obronnego, w tym jego wymiaru budżetowego, do standardów NATO;
- zagwarantowaniu stabilnych w wieloletniej perspektywie nakładów finansowych na obronność;
- poszukiwaniu krajowych (budżetowych i pozabudżetowych) źródeł finansowania przedsięwzięć integracyjnych;
- umiejętnym wykorzystaniu Programu Inwestycyjnego NATO w dziedzinie Bezpieczeństwa (NSIP) do rozbudowy infrastruktury na terytorium Polski, wykorzystywanej również przez inne państwa NATO, w tym zwłaszcza w celu wypełniania przez Polskę obowiązków państwa-gospodarza (HNS);
- przystosowaniu infrastruktury gospodarczo-obronnej do wymagań Sojuszu.

Podjęcie skutecznych działań na rzecz dostosowania systemu obronności państwa umożliwiające współudział w ramach NATO będzie wymagało m.in.:

- zwiększenia zdolności RP do obrony oraz udziału w innych przedsięwzięciach inicjowanych przez Sojusz; przede wszystkim dotyczy to Inicjatywy Zdolności Obronnych (DCI);

- przygotowania infrastruktury wojskowej i cywilnej do przyjęcia i wsparcia sił wzmocnienia Sojuszu w ramach wypełniania obowiązków państwa-gospodarza.

Oczekiwane przez Sojusz przyspieszenie procesu integracji wojskowej z NATO wiąże się z podjęciem szeregu zdecydowanych kroków, które umożliwią wzrost nakładów na modernizację sił zbrojnych poprzez istotne zmiany, w tym wewnątrz budżetu MON.

3.2.3. Integracja z Unią Europejską; Unia Zachodnioeuropejska, Europejska Polityka w dziedzinie Bezpieczeństwa i Obrony (ESDP)

Drugim filarem bezpieczeństwa Polski będzie system kształtujący się w stosunkach Unia Europejska/Unia Zachodnioeuropejska – NATO. Z punktu widzenia długofalowych interesów RP uczestnictwo w tym systemie jest tak samo ważne jak uczestnictwo w samym Sojuszu Północnoatlantyckim. Polska jest zainteresowana harmonizowaniem interesów bezpieczeństwa wszystkich państw obszaru euroatlantyckiego i członków Unii Europejskiej. Uważamy, że niezależnie od charakteru możliwych wyzwań, spójność i efektywność systemu bezpieczeństwa europejskiego gwarantować może jedynie ustanowienie przejrzystego i sprawnego mechanizmu konsultacji pomiędzy NATO a Unią Europejską, który zagwarantuje, że decyzje podejmowane przez te organizacje będą odzwierciedlały konsensus osiągnięty przez kraje uczestniczące w dyskusji w kwestii właściwej reakcji na sytuację kryzysową.

Uzyskanie na korzystnych warunkach członkostwa w Unii Europejskiej oraz integracja z nią stanowiąc będą zasadniczy priorytet polskiej strategii bezpieczeństwa w najbliższych latach. Ważnym zadaniem w sferze dyplomacji publicznej jest utrzymanie społecznego poparcia dla członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej, zarówno w krajach Unii jak i w społeczeństwie polskim.

Do czasu uzyskania członkostwa w UE, Polska, jako członek NATO i członek stowarzyszony UZE, będzie dążyć do rozwoju współpracy z innymi państwami europejskimi w kontekście wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii, a także kształtowanej w jej ramach wspólnej polityki obronnej i wspólnej obrony.

Polska jest żywotnie zainteresowana tworzeniem europejskich zdolności w zakresie reagowania kryzysowego; będziemy dążyć do uzyskania w nich udziału odpowiedniego do naszego narodowego potencjału.

Polska w pełni popiera rozwój europejskiej tożsamości w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony w ramach Sojuszu jako wzmocnienia europejskiego filaru NATO. Zwiększenie zdolności i odpowiedzialności europejskich państw Sojuszu w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony wzmacnia Sojusz jako całość i jest w pełni zgodne z interesami bezpieczeństwa Polski. Wzrost roli europejskiego filaru w Sojuszu Północnoatlantyckim i rozwój europejskiej polityki obronnej nie osłabia trwałych i silnych więzów euroatlantyckich w sferze bezpieczeństwa.

3.2.4. Przemysł obronny a członkostwo w NATO, UZE i UE

Utrzymanie, restrukturyzacja i modernizacja narodowego przemysłu obronnego stanowi ważną przesłankę realizacji *Strategii bezpieczeństwa RP*. Zgodnie z Ustawą o wspieraniu restrukturyzacji przemysłowego potencjału obronnego i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, państwo jest zdecydowane utrzymywać potencjał polskiego przemysłu obronnego na poziomie gwarantującym bezpieczeństwo państwa.

Podjęte zostaną działania mające na celu zapewnienie warunków do stabilnego rozwoju narodowego przemysłowego potencjału obronnego oraz dostosowania jego wielkości i struktury do aktualnych i przewidywalnych potrzeb w zakresie uzbrojenia i sprzętu wojskowego ze strony Sił Zbrojnych RP oraz możliwości eksportowych. Działania te obejmować będą:

- prywatyzację przedsiębiorstw przemysłowego potencjału obronnego; część dochodów z tego tytułu zostanie przeznaczona na wsparcie procesów restrukturyzacji sektora zbrojeniowego oraz modernizacji technicznej sił zbrojnych; państwo zachowa kontrolę nad grupą przedsiębiorstw mających kluczowe znaczenie dla obronności państwa;
- ściśle powiązanie zagranicznych zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego na potrzeby Sił Zbrojnych RP ze składaniem zamówień kompensacyjnych w polskim przemyśle, także poza sektorem obronnym;
- wzmocnienie wysiłków w zakresie prac badawczo-rozwojowych i wdrożeniowych służących obronności państwa, zwłaszcza realizowanych w ramach współpracy międzynarodowej z udziałem firm i instytucji badawczych z państw NATO i Unii Europejskiej;
- utworzenie stabilnego systemu planowania i finansowania zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego na potrzeby Sił Zbrojnych RP.

Rozwój przemysłowego potencjału obronnego Polski będzie dokonywać się we współpracy i przy udziale przemysłu obronnego sojuszników z NATO. Członkostwo w NATO z jednej strony nakłada obowiązek modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP w celu dostosowania do obowiązujących w Sojuszu standardów, a z drugiej strony umożliwia dostęp do nowoczesnego sprzętu wojskowego i najnowszych technologii.

Włączenie polskiego przemysłu obronnego w proces konsolidacji przemysłu obronnego na obszarze euroatlantyckim jest warunkiem jego przetrwania. Będziemy dążyć do tego aby polski przemysł obronny włączył się do realizacji europejskiej strategii i planu działania dla europejskiego przemysłu obronnego jeszcze przed uzyskaniem członkostwa w Unii Europejskiej.

Składnikiem realizacji tej strategii będzie udział Polski w pracach Zachodnioeuropejskiej Grupy ds. Uzbrojenia (WEAG) w Unii Zachodnioeuropejskiej, jak również dążenie do członkostwa we Wspólnej Organizacji Współpracy w dziedzinie Uzbrojenia (OCCAR).

3.3. Zaangażowanie

3.3.1. Aktywna postawa Polski

Wychodząc z założenia o integralnym związku kwestii praworządności, rozwoju demokracji i praw człowieka ze stanem i poczuciem bezpieczeństwa, Polska popierać będzie na arenie międzynarodowej działania z dziedziny „miękkiego bezpieczeństwa”, w tym zmierzające do wzmocnienia demokratycznych struktur państwowych i mechanizmów międzynarodowych oraz rozwoju środków budowy zaufania i bezpieczeństwa, w tym przejrzystości, w dziedzinie wojskowej i politycznej.

Polska będzie dążyć do współkształtowania i wzmacniania europejskiego i światowego bezpieczeństwa, opartego na współpracy oraz wzajemnie uzupełniającym i wzmacniającym się udziale globalnych, euroatlantyckich i europejskich organizacji bezpieczeństwa, bez tworzenia hierarchicznych układów między nimi.

3.3.2. Organizacja Narodów Zjednoczonych i operacje pokojowe

Polska będzie zabiegać o rzeczywiste wzmocnienie zdolności Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych do ponoszenia – zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych – głównej odpowiedzialności za zachowanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

Operacje pokojowe stanowią jeden z podstawowych elementów działań Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w świecie. Winny one w zasadzie nosić charakter tymczasowy i służyć tworzeniu warunków do rozwiązywania konfliktów metodami politycznymi. Jako wieloletni, a w ramach ONZ obecnie największy dawca personelu operacji pokojowych Polska będzie nadal gotowa wносить znaczący wkład w międzynarodowe operacje pokojowe, w tym pod egidą ONZ.

W związku ze wzrostem znaczenia cywilnego komponentu operacji pokojowych, w tym policji, Polska odpowiednio dostosowuje swój potencjał do udziału w operacjach pokojowych nowego typu.

3.3.3. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)

OBWE jest organizacją regionalną w rozumieniu Rozdziału VIII Karty Narodów Zjednoczonych. Jest najliczniejszą organizacją w dziedzinie bezpieczeństwa na kontynencie europejskim: obejmuje wszystkie państwa europejskie, Kanadę i Stany Zjednoczone Ameryki oraz pięć państw Azji Środkowej. Pełni ona kluczową rolę w promowaniu pokoju i stabilizacji, wzmacnianiu współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa, umacnianiu demokracji i praw człowieka w Europie.

Polska będzie sprzyjać wzmacnianiu zdolności OBWE do skutecznego działania, zwłaszcza na polu dyplomacji prewencyjnej, zapobiegania konfliktom, opanowywania kryzysów i odbudowy pokonfliktowej, rozwijania tzw. miękkich gwarancji i środków bezpieczeństwa oraz budowy instytucji demokratycznych i rozwoju społeczeństw obywatelskich. W tym celu wykorzystywane będą m.in. doświadczenia polskiego przewodnictwa OBWE w 1998 roku.

3.3.4. Kontrola zbrojeń i środki budowy zaufania

Stabilność, przejrzystość, przewidywalność, niższy poziom zbrojeń oraz weryfikacje prowadzone na podstawie porozumień w dziedzinie kontroli zbrojeń, porozumienia o nieprolifracji wspierają także polityczne i wojskowe działania NATO prowadzone w celu realizacji strategicznych celów Sojuszu.

Obejmuje to m.in. wzmocnienie stabilności i przejrzystości sytuacji wojskowej poprzez Traktat CFE, przeprowadzenie głębokiej redukcji broni nuklearnej na podstawie traktatów START, podpisanie Układu o całkowitym zakazie prób z bronią jądrową, bezwarunkowe, bez ograniczeń czasowych przedłużenie Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, przystąpienie do tego traktatu Białorusi, Kazachstanu i Ukrainy jako państw wolnych od broni

nuklearnej, oraz wejście w życie Konwencji w sprawie broni chemicznej. Istnieją także perspektywy dla dalszych postępów w dziedzinie kontroli zbrojeń konwencjonalnych oraz broni nuklearnej, biologicznej i chemicznej.

Polska będzie dbać o prawidłowe funkcjonowanie reżimów kontroli zbrojeń i budowy zaufania na kontynencie europejskim, w tym zwłaszcza Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE), Dokumentu Wiedeńskiego o Środkach Budowy Zaufania i Bezpieczeństwa (CSBMs) oraz Traktatu o Otwartych Przystankach, a także o umacnianie reżimu nieprolifracji broni masowego rażenia i kontroli zbrojeń w układzie globalnym.

3.4. Współpraca

3.4.1. Współpraca regionalna i subregionalna

Polska będzie rozwijać wszechstronną i praktyczną współpracę, w tym w dziedzinie bezpieczeństwa, ze wszystkimi państwami zainteresowanymi umacnianiem bezpieczeństwa i stabilności na kontynencie. Współpracę tę rozwijać będziemy w ramach euroatlantyckich i europejskich struktur bezpieczeństwa, w tym przede wszystkim w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego i OBWE oraz poprzez aktywny udział w regionalnych i subregionalnych przedsięwzięciach służących umacnianiu bezpieczeństwa, zwłaszcza w basenie Morza Bałtyckiego i w Europie Środkowo-Wschodniej.

Polska szczególnie wysoko ocenia rolę i wkład państw średnich i mniejszych w stabilizację sytuacji na kontynencie, w tym w poszukiwanie rozwiązań problemów regionalnych i subregionalnych.

3.4.2. Stosunki dobrosąsiedzkie

Będziemy rozwijać intensywne współdziałanie ze wszystkimi sojusznikami europejskimi, w tym szczególnie z naszymi partnerami z Trójkątą Weimarskiego: Niemcami i Francją. Praktycznym przykładem współdziałania w sferze obronności jest utworzony w Szczecinie polsko-niemiecko-duński Korpus Północno-Wschodni.

Wzmacniać będziemy tendencje do współpracy regionalnej, zwłaszcza w ramach Grupy Wyszehradzkiej i Rady Państw Morza Bałtyckiego. Popieramy pełniejsze wykorzystanie potencjału organizacji i forów regionalnych we wzmacnianiu bezpieczeństwa i budowie zaufania.

Będziemy popierać euroatlantyckie aspiracje naszych sąsiadów – Litwy, Słowacji, a także innych państw regionu. Program Partnerstwa dla Pokoju,

indywidualne programy współpracy, wspólne jednostki wojskowe oraz inne wspólne przedsięwzięcia służą m.in. realizacji tych aspiracji.

Polska będzie dążyć do rozwijania strategicznego partnerstwa z niepodległą i demokratyczną Ukrainą, która jest jednym z najważniejszych czynników stabilności i bezpieczeństwa w Europie. W miarę swoich możliwości, będziemy udzielać wsparcia demokratycznym władzom w Kijowie w ich dążeniach do utrwalenia niepodległego i stabilnego bytu Ukrainy oraz wzmocnienia powiązań z europejskimi strukturami integracyjnymi.

Będziemy prowadzić politykę otwartości wobec demokratyzującej się i reformującej się Rosji, szukając aktywnie punktów stycznych i konkretnych pól współpracy. Jako najdalej wysunięte na wschód państwo NATO jesteśmy żywotnie zainteresowani pozytywną ewolucją stosunków Rosji z Sojuszem.

Będziemy zabiegać o umacnianie się demokratycznych wartości na Białorusi i jej podmiotowości w stosunkach europejskich. Niepodległa, demokratyczna, stabilna i bezpieczna Białoruś leży w żywotnym interesie Polski.

Mniejszości narodowe traktujemy jako pomosty w budowie stosunków dobrosąsiedzkich w Europie. Jesteśmy przeciwni próbom wykorzystania mniejszości do prowokowania napięć międzynarodowych.

3.4.3. Stosunki euroatlantyckie

Polska opowiada się za utrzymaniem silnych związków euroatlantyckich oraz trwałą i znaczącą obecnością USA w Europie. Podstawą NATO jest silne i dynamiczne partnerstwo pomiędzy Europą a Ameryką Północną oraz wspieranie wspólnych wartości i interesów. Bezpieczeństwo Europy i Ameryki Północnej jest niepodzielne. Utrzymanie więzi transatlantyckich w ramach NATO oraz wspólna obrona państw członkowskich jest warunkiem spójności Sojuszu oraz gwarantem stabilności i bezpieczeństwa jego członków.

3.4.4. Stosunki z państwami pozaeuropejskimi

Polska zintensyfikuje dialog polityczny i stosunki gospodarczo-handlowe z państwami pozaeuropejskimi. W miarę swoich możliwości, sprzyjać będzie rozwojowi gospodarczemu i postępowi cywilizacyjnemu krajów pozaeuropejskich oraz szerzeniu się idei demokracji i praw człowieka. Gotowa jest wносить wkład w rozwiązywanie problemów regionalnych również w obszarach oddalonych od naszego kraju, w tym w formie udziału w operacjach pokojowych ONZ.

4. PODSTAWY STRATEGII OBRONNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

4.1. Istota obronności

Obronność państwa jest dziedziną bezpieczeństwa obejmującą wykorzystanie całego potencjału państwa (tak militarnego, jak i niemilitarnego) do przeciwdziałania szczególnym rodzajom zagrożeń, jakimi są zewnętrzne zagrożenia polityczno-militarne, w tym kryzysowe i wojenne.

Stąd też jedną z podstawowych części składowych strategii bezpieczeństwa RP jest strategia obronności. Określa ona źródła i charakter zewnętrznych wyzwań i zagrożeń militarnych dla bezpieczeństwa państwa, formułuje koncepcje przeciwstawienia się tym zagrożeniom w czasie pokoju (strategia przewencyjno-stabilizacyjna), kryzysu (strategia reagowania kryzysowego) i wojny (strategia wojenna) oraz ustala siły i środki, jakie państwo winno wydzielić do realizacji owych koncepcji, czyli ustanawia elementy, strukturę i zasady utrzymywania systemu obronności RP.

4.2. Odstraszanie i obrona

Najogólniejszym celem obrony narodowej Rzeczypospolitej Polskiej jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji polskich interesów narodowych oraz ich ochrona przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi.

Odpowiednio do strategicznych celów państwa w dziedzinie bezpieczeństwa oraz oceny wyzwań i zagrożeń – strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej określa sposoby strategicznego wykorzystania potencjału państwa do przeciwstawienia się wyzwaniom i zagrożeniom w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Członkostwo w NATO jest podstawowym czynnikiem determinującym zdolność odstraszania potencjalnego przeciwnika przed agresją i obrony w razie agresji. Szczególne znaczenie mają zobowiązania sojuszników ujęte w artykule V Traktatu Północno-atlantyckiego. Istotną rolę odgrywa nuklearny potencjał odstraszania NATO.

Strategia obronności, uznając polskie interesy narodowe za nadrzędne i uwzględniając narodowe uwarunkowania ich realizacji (w tym potencjał militarny, położenie geograficzne, wielkość terytorium, zasoby ludnościowe, poziom rozwoju gospodarczego) jest jednocześnie odpowiednio skorelowana

ze strategią NATO. Zgodność polskiej strategii obronności ze strategią sojuszniczą jest jednym z podstawowych warunków jej skuteczności i wiarygodności.

4.3. Polityka nuklearna

Obecnie na terytorium Polski nie ma broni jądrowej ani środków do jej przenoszenia. W rozumieniu Traktatu o Nieprolifracji Broni Jądrowej (NPT) Polska jest państwem bezatomowym.

Polska popiera wszystkie elementy sojuszniczej polityki nuklearnej NATO zawarte w Koncepcji Strategicznej z 1999 roku, która zakłada że zaistnienie okoliczności zmuszających do użycia broni jądrowej jest dziś wyjątkowo mało prawdopodobne. Jednak posiadanie przez naszych sojuszników broni nuklearnej stwarza wyjątkową sytuację niemożności skalkulowania ryzyka ataku na Sojusz czyniąc tym samym taką próbę nieopłacalną. W ten sposób broń nuklearna pozostaje jednym z kluczowych czynników przyczyniających się do utrzymania pokoju.

Siły nuklearne stacjonujące w Europie i pozostające w dyspozycji Sojuszu są jednym z ważnych elementów politycznego i wojskowego związku pomiędzy europejskimi i północnoamerykańskimi członkami Sojuszu.

Polska, mimo iż nie posiada własnego potencjału odstraszania nuklearnego, jest zaangażowana w rozwijanie sojuszniczej polityki i strategii nuklearnej oraz we wspólne planowanie w tym zakresie.

4.4. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej

W celu realizacji strategicznych zadań prewencyjno-stabilizujących, kryzysowych i obronnych Rzeczpospolita Polska utrzymuje i systematycznie modernizuje system obronności RP. Jest on utrzymywany i przygotowywany w gotowości do rozwinięcia (pełnego lub częściowego – w zależności od potrzeb) i skutecznego działania w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym szczególnie w stanie zewnętrznego kryzysu polityczno-militarnego lub wojny.

System obronności RP opiera się na potencjale narodowym państwa i obejmuje ściśle ze sobą powiązane podsystemy: kierowania obronnością (organy kierowania obronnością); militarny (Siły Zbrojne RP); pozamilitarny (pozamilitarne ogniwa obronne).

System obronności RP jest sprzężony z sojusznicznym systemem bezpieczeństwa. W warunkach zagrożenia konfliktem zbrojnym – potencjał i sys-

tem obronności państwa zapewnia natychmiastowe wprowadzenie mobilizacji, a w razie agresji – natychmiastowej obrony. Równocześnie tworzy się warunki polityczne uruchamiające skuteczne wykonanie gwarancji bezpieczeństwa przewidzianych w Traktacie Północnoatlantyckim. W razie zagrożenia bezpieczeństwa, integralności terytorialnej, czy też suwerenności RP lub państw sojuszniczych, Polska odpierać będzie agresję w ramach wspólnej obrony sojuszniczej.

Polska umacnia i usprawnia swój system obronności. W tym celu, w ramach przygotowań obronnych realizuje się przedsięwzięcia obejmujące: długofalowe i bieżące planowanie obronne; utrzymywanie organizacyjno-technicznej i ekonomicznej bazy systemu obronności; szkolenie obronne zapewniające uzyskanie wysokiej sprawności systemu.

Rzeczpospolita Polska zapewni nakłady budżetowe na utrzymanie systemu obronności, w tym sił zbrojnych, na poziomie gwarantującym jego niezbędną gotowość i zdolność bojową oraz możliwość sukcesywnego doskonalenia.

4.5. Podsystem kierowania obronnością

Podsystem kierowania obronnością tworzą wszystkie organy kierowania odpowiadające za realizację zadań obronnych w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych. Do zasadniczych funkcji podsystemu należy: kierowanie przygotowaniem obronnym w czasie pokoju; kierowanie reagowaniem na zagrożenia kryzysowe; kierowanie obroną państwa w czasie wojny.

4.6. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

Siły Zbrojne są podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa oraz głównym – obok dyplomacji – instrumentem realizacji *Strategii bezpieczeństwa RP*. Siły Zbrojne, zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, służą ochronie niepodległości RP i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic. Wykonują zadania wynikające ze *Strategii bezpieczeństwa*, a skonkretyzowane w stosownych narodowych i sojuszniczych planach reagowania kryzysowego i obrony państwa.

Siły Zbrojne RP zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli.

4.6.1 Zadania Sił Zbrojnych

Siły Zbrojne RP – działając w narodowym systemie obronności i systemie sojuszniczym NATO – są gotowe do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych: zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze), zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju.

Zadania te są podstawowym wyznacznikiem kierunków rozwoju i doskonalenia systemu obronności RP, w tym w szczególności Sił Zbrojnych.

Siły Zbrojne RP posiadają i rozwijają zdolności uczestniczenia w operacjach reagowania kryzysowego poza obszarem RP.

Siłom Zbrojnym RP należy zapewnić odpowiednią zdolność do: odstraszania potencjalnego agresora, prowadzenia operacji obronnej przeciwko agresji na szeroką skalę, udziału w dwóch jednoczesnych większych operacjach reagowania kryzysowego spoza Art. V Traktatu Północnoatlantyckiego albo w kilku operacjach o mniejszej skali, w tym operacjach pokojowych w ramach sił międzynarodowych.

Wielkość i wyposażenie Sił Zbrojnych są zgodne z postanowieniami porozumień w dziedzinie kontroli zbrojeń których stroną jest Polska, w tym w szczególności Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE).

4.6.2. Organizacja Sił Zbrojnych

W skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wchodzi trzy rodzaje wojsk: wojska lądowe, wojska lotnicze i obrony powietrznej oraz marynarka wojenna. We wszystkich rodzajach sił zbrojnych występują wojska operacyjne i wojska obrony terytorialnej.

Siły zbrojne obejmują wojska wydzielone do dyspozycji NATO oraz pozostające pod wyłączeniem narodowym dowództwem. Wojska wydzielone do NATO obejmują siły reagowania (w tym natychmiastowego i szybkiego), główne siły obrony i siły wzmocnienia. Proporcja między poszczególnymi kategoriami sił jest dostosowana do charakteru naszego położenia strategicznego w Sojuszu.

Wojska operacyjne są przygotowywane przede wszystkim do działania w ramach sojuszniczych, wielonarodowych formacji wojskowych. Ich wielkość, stopień gotowości, zdolność do przegrupowania i prowadzenia długotrwałych operacji oraz minimalizowania strat własnych będą odpowiadać

zobowiązaniom do wspólnej obrony sojuszniczej i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego, w tym poza terytorium RP, w znacznym oddaleniu od własnych baz. Wojska operacyjne będzie cechować nowoczesność, mobilność oraz znaczna uniwersalność w zakresie możliwości wykonywania zadań.

Wojska obrony terytorialnej przeznaczone są do wspierania i zapewniania swobody działania wojsk operacyjnych oraz wykonywania lokalnych zadań obronnych w ścisłym współdziałaniu z niemilitarnymi ogniwami struktury państwowej. Skład i struktura wojsk obrony terytorialnej oraz system kierowania nimi są dostosowane do ustroju i podziału terytorialnego państwa oraz lokalnych potrzeb i warunków.

4.6.3. Kierunki zmian w Siłach Zbrojnych

Siły Zbrojne RP (ich wielkość, organizacja, rozmieszczenie, wyposażenie) są systematycznie dostosowywane do potrzeb obronnych oraz możliwości i warunków społeczno-ekonomicznych państwa.

Szczególne miejsce w procesie integracji Polski z NATO zajmuje integracja Sił Zbrojnych RP z systemem militarnym Sojuszu. Polska i jej Siły Zbrojne włączone zostały w zintegrowany cykl planowania Sił Zbrojnych NATO. Proces dostosowywania jest zgodny z Koncepcją Strategiczną i Inicjatywą Zdolności Obronnych.

Stosownie do strategicznej roli Polski w ramach NATO konieczne jest zarówno doskonalenie sił reagowania – w tym zasadnicze podniesienie stopnia ich gotowości, uzyskanie większej mobilności i zdolności do działania poza terytorium kraju, zwiększenia interoperacyjności – jak również troska o utrzymanie zdolności bojowej głównych sił obrony.

Proces dostosowywania polskich Sił Zbrojnych do standardów umożliwiających pełną integrację wojskową w ramach NATO wymaga radykalnych decyzji i działań w odniesieniu do ich funkcjonowania, kierowania oraz modernizacji technicznej.

4.7. Pozamilitarne ogniwa systemu obronności

W skład podsystemu pozamilitarnego wchodzi wszystkie (poza Siłami Zbrojnymi) ogniwa wykonawcze administracji publicznej, inne instytucje państwowe i przedsiębiorcy, na które są nakładane lub którym zleca się wykonywanie zadań obronnych w ramach powszechnie obowiązującego prawa.

Pozamilitarne ogniwa systemu obronności państwa funkcjonują w ramach działów administracji rządowej oraz struktur terytorialnych systemu obronności państwa.

Do ich podstawowych zadań należy:

- zapewnienie ochrony ludności i struktur państwa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i na wypadek wojny;
- zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz wsparcie wojsk sojusznich prowadzących operacje na terytorium RP;
- utrzymywanie materialnych i duchowych podstaw egzystencji ludności i jej przetrwania w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny.

Pozamilitarne ogniwa systemu obronności dzielą się na trzy grupy: informacyjne, ochronne i gospodarcze.

Informacyjne ogniwa systemu obronności realizują zadania mające na celu ochronę i propagowanie polskich interesów na arenie międzynarodowej, informacyjne osłabienie przeciwnika oraz umacnianie woli, morale, determinacji obronnej i wytrwałości własnego społeczeństwa w warunkach wojennych poprzez informacyjne zabezpieczenie funkcjonowania całego systemu obronności oraz informacyjne oddziaływanie zarówno na przeciwnika, jak i własne społeczeństwo.

Ogniwa ochronne mają na celu zapewnienie warunków bezpiecznego funkcjonowania struktur państwa oraz ochronę ludności i majątku narodowego przed skutkami zbrojnych i niebrojnych oddziaływań kryzysowych i wojennych.

Gospodarcze ogniwa systemu obronności mają na celu zapewnienie materialnych podstaw realizacji zadań obronnych oraz przetrwania ludności w nadzwyczajnych warunkach kryzysu i wojny.

Istotnym warunkiem skutecznego funkcjonowania całego systemu obronności państwa jest ścisła współpraca cywilno-wojskowa (CIMIC) obejmująca zarówno współdziałanie struktur pozamilitarnych (cywilnych) z wojskami własnymi, jak i sojusznymi operującymi na terytorium kraju.

Jednym z podstawowych elementów tej współpracy jest realizacja świadczeń cywilnej pomocy w ramach Wsparcia przez Państwo Gospodarza (HNS) dla sił Sojusznich i organizacji NATO, które są rozmieszczone na (lub są w trakcie przemieszczania przez) terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Działalność krajowych struktur cywilnych w omawianym zakresie w czasie pokoju, a także prace planistyczne na wypadek sytuacji nadzwyczajnych zagrożeń, koordynuje Szef Obrony Cywilnej Kraju. Ochrona cywilna jest też odpowiedzialna za koordynację działań związanych z zarządzaniem sytuacjami kryzysowymi w czasie pokoju, prowadzonych zarówno przy udziale środków cywilnych, jak i – w przypadku takiej potrzeby – wojskowych.

4.8. Planowanie, programowanie i finansowanie obronności

Dla zapewnienia ciągłego i zorganizowanego doskonalenia systemu obronności oraz dostosowania go do zmieniających się potrzeb i warunków konieczne jest systematyczne dokonywanie przeglądów i ocen koncepcji i zadań strategicznych oraz planów i programów obronnych.

Na podstawie niniejszej *Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej* opracowany zostanie jej integralny element – *Strategia obronności*, obejmująca w swej treści strategię wojskową oraz pozamilitarne aspekty obrony narodowej Rzeczypospolitej Polskiej.

Narodowy system planowania, programowania i finansowania obronności musi być dostosowany do trybu i rytmu planowania w systemie Sojuszu. Rada Ministrów wydawać będzie co dwa lata wytyczne w tej dziedzinie, na podstawie których – i z uwzględnieniem stosownych ustaleń sojuszniczych – opracowane będą:

- polityczno-strategiczna dyrektywa obronna, określająca główne zadania strategiczne podstawowych elementów systemu obronności Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia jej bezpieczeństwa (kryzysu) i wojny;
- sześcioletnie programy utrzymywania i doskonalenia systemu obronności, w tym programy utrzymywania i doskonalenia Sił Zbrojnych, zapewniające zdolność do realizacji zadań sformułowanych w strategii bezpieczeństwa i obronności oraz skonkretyzowanych w polityczno-strategicznej dyrektywie obronnej.

W ramach opracowanych programów obronnych państwo zapewnia nakłady budżetowe na utrzymanie systemu obronności, w tym Sił Zbrojnych, na poziomie gwarantującym niezbędną bieżącą gotowość i zdolność bojową oraz ich sukcesywne doskonalenie jakościowe, w celu stworzenia warunków do jak najszybszego osiągnięcia pełnej interoperacyjności wojsk za strukturami NATO oraz stopniowego dostosowywania ich do organizacyjno-technicznych standardów Sojuszu.

KONKLUZJA

Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej po raz pierwszy od kilku stuleci nie jest zagrożone, Polska jest dzisiaj bardziej bezpieczna niż kiedykolwiek w swojej nowożytnej i nowoczesnej historii. Jednak tempo przemian we współczesnym świecie, a szczególnie na naszym kontynencie, nie pozwalają na samozadowolenie. Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej – nieosiągalne marzenie wielu generacji Polaków i zdobycz obecnego pokolenia – wymaga nieustannej troski. Jej przejawem będzie wszechstronna aktywność ze strony naszego państwa, skierowana zarówno na arenę międzynarodową, jak i do wewnątrz. Niepodzielność bezpieczeństwa oznacza, iż starania o bezpieczeństwo Polski muszą się rozpoczynać daleko od granic RP. Zdecydowanie dążymy do tego aby i w nadchodzącym XXI wieku być nie tylko konsumentem ale i twórcą bezpieczeństwa.

STRATEGIA OBRONNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(przyjęta przez Radę Ministrów 23 maja 2000 roku)

SPIS TREŚCI

Wstęp

1. Polska – jej interesy i cele strategiczne w dziedzinie obronności
  2. Wyzwania i zagrożenia polityczno-militarne
  3. Koncepcja obronności
    - 3.1. Zasady polskiej strategii obronności
    - 3.2. Działania prewencyjno-stabilizacyjne
    - 3.3. Reagowanie kryzysowe
    - 3.4. Działania wojenne
  4. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej
    - 4.1. Podsystem kierowania obronnością
    - 4.2. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej
      - 4.2.1. Skład i przeznaczenie Sił Zbrojnych RP
      - 4.2.2. Zdolności operacyjne Sił Zbrojnych RP
    - 4.3. Pozamilitarne ogniwa obronne
  5. Przygotowania obronne
    - 5.1. Planowanie i programowanie obronne
    - 5.2. Utrzymywanie i doskonalenie systemu obronności
- Zakończenie

WSTĘP

1. Niniejszy dokument – bazując na postanowieniach Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i innych aktów prawnych oraz kierując się ustaleniami „Strategii Bezpieczeństwa RP”, a także uwzględniając treści „Koncepcji Strategicznej NATO” – określa strategię obronności Rzeczypospolitej Polskiej u progu XXI wieku. Stanowi on wykładnię ogólnych założeń obronności i podstawę koncepcyjną do prac nad wdrożeniowymi dokumentami doktrynalnymi, planami strategicznymi i operacyjnymi oraz programami obronnymi.

1. POLSKA – JEJ INTERESY I CELE STRATEGICZNE W DZIEDZINIE OBRONNOŚCI

2. Polska leży w szczególnie ważnym miejscu Europy. Jest to styk NATO z jego dwoma najważniejszymi partnerami – Rosją i Ukrainą. Stosunki sojuszu z tymi państwami mają kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa europejskiego. Geograficzne położenie w centrum Europy, na przewężeniu między Bałtykiem i Karpatami powoduje, że z militarnego punktu widzenia terytorium Polski stanowi obszar o specjalnym znaczeniu strategicznym na europejskiej linii Wschód-Zachód.

3. Rzeczpospolita Polska – mając na uwadze swą tożsamość narodową, opierającą się na historycznych doświadczeniach i współczesnych potrzebach – za podstawowe wartości, które odzwierciedlają najważniejsze interesy narodowe, uznaje, zgodnie z art. 5 Konstytucji RP:

- niepodległość i nienaruszalność swojego terytorium,
- wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli,
- dziedzictwo narodowe,
- ochronę środowiska.

Bezpieczeństwo obywateli oraz niepodległość i nienaruszalność terytorium Rzeczypospolitej Polskiej są interesami narodowymi o egzystencjalnym znaczeniu, których zapewnienie ma charakter bezwzględneho nakazu, uzasadniającego zastosowanie w ich obronie – w razie potrzeby – całego posiadanego zasobu sił i środków.

4. Celem strategicznym Rzeczypospolitej Polskiej w dziedzinie obronności jest zapewnienie bezpiecznych warunków realizacji interesów narodo-

wych poprzez ich obronę przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i zagrożeniami wojennymi. Oznacza to w szczególności:

- obronę terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych;
- obronę i ochronę wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej;
- udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego;
- wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działaniach stabilizujących;
- kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiednimi.

2. WYZWANIA I ZAGROŻENIA POLITYCZNO-MILITARNE

5. Zgodnie z zasadami swojej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, Polska nie prowadzi żadnych działań mogących zagrażać jakimkolwiek państwu; nie postrzega również żadnego innego państwa jako przeciwnika. Bierze jednak pod uwagę istniejące obiektywnie, często niezależnie od politycznej woli i intencji innych państw i narodów, potencjalne źródła zagrożeń w swoim bliższym i dalszym otoczeniu strategicznym. Rzeczpospolita Polska, jako państwo graniczne NATO, może być obiektem różnorodnych zagrożeń, nie tylko skierowanych bezpośrednio przeciwko niej, ale także przeciwko innym państwom Sojuszu. W ocenie warunków swojego bezpieczeństwa bierze pod uwagę: polityczno-militarne wyzwania czasu pokoju, zagrożenia kryzysowe oraz zagrożenia wojenne, wyróżniając wśród nich groźbę wojny na dużą skalę i lokalnego konfliktu zbrojnego (o ograniczonej skali).

6. Do podstawowych **wyzwań polityczno-militarnych** czasu pokoju, w obliczu których stoi Polska, należą wymagania i potrzeby wynikające z rozwoju sytuacji w otoczeniu Rzeczypospolitej Polskiej, a dotyczące:

- utrzymania odpowiedniego (jakościowo i ilościowo) poziomu potencjału obronnego, tak aby minimalizować groźbę nacisków i szantażu politycznego, zapobiegać osłabianiu międzynarodowej pozycji państwa oraz zapewniać wsparcie dyplomacji;

- wnoszenia stosownego do możliwości Polski wkładu w system obrony NATO, tak aby wzmacniać siłę i wiarygodność obronną Sojuszu oraz pozycję Polski jako wiarygodnego sojusznika;
- umacniania instytucji i organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym działających w dziedzinie kontroli zbrojeń, rozbrojenia oraz środków budowy zaufania, aby wspierać kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego;
- kontynuowania udziału Polski w międzynarodowych operacjach służących utrzymywaniu i wspieraniu pokoju oraz stabilizowaniu sytuacji w rejonach kryzysowych;
- przełamywania uprzedzeń i rozwijania współpracy z sąsiadami w sferze wojskowej, w celu kształtowania bezpiecznego otoczenia strategicznego państwa.

7. Obecnie głównym niebezpieczeństwem dla stabilności międzynarodowej, w tym także dla zewnętrznego bezpieczeństwa Polski, stały się **zagrożenia kryzysowe**, które mogą mieć charakter kryzysów polityczno-militarnych lub pozamilitarnych. Źródła kryzysów polityczno-militarnych mogą mieć podłoże polityczne, społeczne, ekonomiczne, etniczne lub też religijne. Ich oddziaływanie na bezpieczeństwo Polski może się przejawiać bezpośrednio lub pośrednio. *Bezpośrednie zagrożenia kryzysowe* mogą wynikać z sytuacji spowodowanych przez ukrytą lub jawną groźbę zastosowania przemocy przeciwko Polsce lub jej sojusznikom. Celem takiej groźby może być dążenie do wymuszenia pożądaných przez zagrażającego zachowań politycznych i ustępstw (np. rewizji granic, zmian terytorialnych, zaspokojenia celowo wygórowanych żądań grup etnicznych i wyznaniowych itp.). Może się to wyrażać rozmieszczaniem na danym obszarze sił zbrojnych w skali wykraczającej poza limity dopuszczone umowami międzynarodowymi, a także przesunięciami wojsk niezgodnymi z ograniczeniami ustalonymi w ramach przedsięwzięć budowy zaufania i bezpieczeństwa. W określonych sytuacjach może się to przerodzić w bezpośrednie naruszenie przestrzeni powietrznej, obszaru morskiego lub lądowych granic Rzeczypospolitej Polskiej. Działania takie mogą prowokować zbrojne wystąpienia państwa w obronie jego ważnych interesów. Jedną z metod osiągnięcia zakładanych celów może być próba destabilizacji sytuacji wewnętrznej. Ewentualne zaangażowanie Polski w międzynarodowe wysiłki na rzecz rozwiązania sytuacji kryzysowych może rodzić również *zagrożenia pośrednie*, w tym wzrost zagrożenia obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, przebywających w rejonie konfliktu lub w jego

pobliżu, a także wzrost ryzyka zagrożenia terytorium Polski akcjami odwetowymi (uderzenia powietrzno-rakietowe, terroryzm) jednej ze stron konfliktu.

8. Polska bierze pod uwagę także *pozamilitarne zagrożenia kryzysowe*, w reagowaniu na które państwo byłoby zmuszone zaangażować swój potencjał obronny. Znaczenie, zasięg oraz rozmach niektórych z nich wykazują tendencję wzrostową, przybierając rozmiar regionalny, a nawet kontynentalny. W niektórych państwach objętych przekształceniami ustrojowymi występują zjawiska patologii społecznej, sprzyjające rozwojowi międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Najbardziej niebezpieczną formą takich zagrożeń, wynikającą z międzynarodowej aktywności przestępczej, staje się terroryzm. Następstwem przestępczości międzynarodowej stają się także m.in.: zorganizowany przemyt, korupcja struktur władzy oraz handel narkotykami.

9. Wzrasta zagrożenie związane z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia. Coraz liczniejsza jest grupa państw, w tym prowadzących politykę konfrontacyjną, bliskich wejścia w jej posiadanie. Do dysponowania tą bronią dążą również skrajne ugrupowania polityczne, religijne, a nawet grupy przestępcze. W konsekwencji należy brać pod uwagę groźbę użycia tej broni w celach terrorystycznych, tak w otoczeniu Polski, jak i na jej obszarze. Należy się także liczyć z próbami tranzytu tej broni przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i z wynikającymi z tego zagrożeniami.

10. Zmienił się charakter **zagrożeń wojennych** dla Polski. Obecnie zdecydowanie zmniejszyła się groźba wojny na dużą skalę, nie można jednak wykluczyć pojawienia się takiej ewentualności w odleglejszej perspektywie czasowej. Ustalony w rezultacie porozumień rozbrojeniowych poziom uzbrojenia konwencjonalnego w otoczeniu Polski oraz system kontroli zbrojeń i środków budowy zaufania zmniejszają prawdopodobieństwo przeprowadzenia niespodziewanej agresji na dużą skalę. Zagrożenie takie może być wykryte ze znacznym wyprzedzeniem, dlatego też zakładamy, iż najniebezpieczniejsze zagrożenie wojenne, jakim jest ewentualna agresja zbrojna zaskoczenia, może być przede wszystkim agresją ograniczoną co do sił, czasu i przestrzeni, czyli mieć wymiar lokalny. Odnosi się to także do groźby agresji na któregośkolwiek naszego sojusznika z NATO.

11. Spośród dwóch rodzajów zagrożeń wojennych ryzyko o większym stopniu prawdopodobieństwa stanowi *lokalny konflikt zbrojny* (o ograniczo-

nej skali). Charakteryzuje się on stosunkowo krótkim czasem narastania i zaskakującym rozpoczęciem działań zbrojnych oraz ich zmienną intensywnością od pierwszych dni jego trwania. W razie wojny lokalnej zgrupowania lądowe agresora mogą wtargnąć na terytorium Polski na różną głębokość na jednym-dwóch kierunkach operacyjnych, przy jednoczesnym oddziaływaniu na cały obszar kraju selektywnymi uderzeniami lotniczymi i raketowymi, desantami powietrznymi, a na wybrzeżu – morskimi, a także działaniami dywersyjnymi i terrorystycznymi.

12. W razie wojny na dużą skalę cały obszar państwa polskiego byłby narażony na uderzenia lotniczo-raketowe i skutki ofensywy zgrupowań powietrzno-lądowych, prowadzonej na dużą głębokość, na wielu kierunkach operacyjnych, przy jednoczesnym prowadzeniu operacji lotniczych i morskich obliczonych na uzyskanie panowania w powietrzu i zablokowanie głównych portów i baz marynarki wojennej. W rejonach o znaczeniu strategicznym dla skuteczności obrony państwa mogłyby wylądować desanty powietrzne i morskie. Obiektami uderzeń byłyby urządzenia i instalacje systemu obronnego państwa, infrastruktura przemysłowa, bazy zaopatrzenia wojsk, aglomeracje miejskie oraz główne węzły komunikacyjne. Działania wojsk regularnych byłyby wspierane przez rajdy i operacje sił specjalnych, prowadzone na głębokich tyłach, zwłaszcza na obszarach o żywotnym znaczeniu dla obrony państwa.

3. KONCEPCJA OBRONNOŚCI

3.1. Zasady polskiej strategii obronności

13. Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej, uznając za nadrzędne polskie interesy narodowe i uwzględniając narodowe uwarunkowania ich realizacji, jest jednocześnie odpowiednio skorelowana ze strategią NATO. W działalności praktycznej kieruje się następującymi podstawowymi zasadami: odpowiedzialność narodowa i powszechność obrony, solidarność i integracja sojusznicza, współpraca i partnerstwo, umacnianie zaufania i regionalnej stabilności militarnej, odstraszenie i wiarygodność, elastyczność reagowania obronnego, współpraca cywilno-wojskowa, bilansowanie potrzeb obronnych i możliwości kraju.

14. *Odpowiedzialność narodowa i powszechność obrony.* Obronność jest sprawą narodową. Uczestnictwo w sojuszach i koalicjach jest czynnikiem

wspomagającym i pomnażającym zdolności obronne, ale nie zdejmując narodowej odpowiedzialności za zapewnienie obrony państwa. Fundamentem polskiej obronności jest jej powszechność. Obowiązek obrony i świadczeń na jej rzecz spoczywa na wszystkich obywatelach i strukturach państwa. Obrona powszechna zakłada w razie wojny zespolenie w jeden system działań wysiłków całego narodu i wszystkich jego struktur państwowych, militarnych i pozamilitarnych – w tym mobilnych wojsk operacyjnych, masowo rozwijanych na czas wojny wojsk obrony terytorialnej, odpowiednio przygotowanych ogniw pozamilitarnych, wykorzystujących naturalne zasoby, walory obronne, a także operacyjnie przygotowaną infrastrukturę kraju – oraz zaangażowanego w obronę Polski potencjału sojuszniczego.

15. *Solidarność i integracja sojusznicza.* Polska aktywnie wypełnia swoje zobowiązania sojusznicze. Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej jest zgodna z założeniami „Koncepcji Strategicznej NATO” z 1999 r. i uznaje za obowiązujące podstawowe funkcje i zadania Sojuszu, określone w tym dokumencie i w innych, z niego wynikających. Celem aktywności Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim jest zapewnienie warunków dla skutecznej realizacji jego funkcji obronnych, zwłaszcza w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, poprzez: zachowanie więzi transatlantyckich, solidarności i spójności sojuszniczej; umacnianie sojuszniczego potencjału militarnego; realizację zasad strategii i polityki nuklearnej; utrwalanie mechanizmów wspólnego planowania operacyjnego i obronnego oraz zapewnienie rozwoju sojuszniczych zdolności obronnych. Integracja ze strukturami Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz aktywne uczestnictwo w jego przedsięwzięciach militarnych są istotnymi wyznacznikami kierunków rozwoju i doskonalenia narodowego systemu obronności. Pełna integracja wojskowa z NATO jest procesem długofalowym, wymagającym istotnych wysiłków organizacyjnych i finansowych państwa. Ważne znaczenie ma zapewnienie należytej obsady kadrowej w strukturach sojuszniczych.

16. *Współpraca i partnerstwo.* Równoległe z integracją z NATO Polska będzie aktywnie uczestniczyła w Europejskiej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony oraz operacjach reagowania kryzysowego Unii Europejskiej, wykorzystując w tym celu siły przewidziane do operacji w ramach NATO. Polska szeroko rozwija współpracę wojskową z siłami zbrojnymi wszystkich państw zainteresowanych umacnianiem bezpieczeństwa i stabilności w regionie i na kontynencie, w tym współpracę w ramach Programu „Partnerstwo dla Pokoju”. Szczególne znaczenie ma współpraca wojskowa z sąsiadami, w tym jej

najbardziej zaawansowana forma, jaką jest tworzenie wspólnych jednostek wojskowych, a także wspólne wykonywanie zadań w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego.

17. Umacnianie zaufania i regionalnej stabilności militarnej. Polska utrzymuje swój potencjał obronny, a zwłaszcza siły zbrojne, na poziomie uregulowanym postanowieniami stosownych porozumień i traktatów międzynarodowych. Ściśle przestrzegając przyjętych zobowiązań, przyczynia się do budowy zaufania w dziedzinie militarnej. Wielkość potencjału militarnego Rzeczypospolitej Polskiej jest dostosowana do potrzeb prowadzenia przez nią ewentualnych działań obronnych i wywiązywania się ze zobowiązań sojusznicznych, przy uwzględnieniu wnoszonego przez nią wkładu w utrwalanie regionalnej stabilności militarnej.

18. Odstraszanie i wiarygodność. Równolegle z umacnianiem zaufania i stabilności militarnej Polska dąży do utrzymania swojego potencjału obronnego, a zwłaszcza sił zbrojnych, na takim poziomie jakościowym i ilościowym, aby zapewniał niezbędne odstraszanie strategiczne w stosunku do potencjalnych przeciwników i jednocześnie gwarantował jej oczekiwaną wiarygodność obronną w gronie sojuszników. Dotyczy to w szczególności uzbrojenia i wyposażenia, poziomu wyszkolenia wojsk oraz gotowości obronnej państwa, w tym gotowości bojowej sił zbrojnych. Jednym z najważniejszych elementów odstraszania jest potencjał militarny Sojuszu Północnoatlantyckiego, a szczególnie jego broń nuklearna. Polska, mimo iż nie posiada własnego potencjału nuklearnego, a broń nuklearna Sojuszu nie znajduje się na jej terytorium, uczestniczy w rozwijaniu sojuszniczej polityki i strategii nuklearnej oraz we wspólnym planowaniu w tej dziedzinie. Jednocześnie, w razie realnego zagrożenia wojną, zależnie od zaistniałych okoliczności, nie wyklucza ewentualności praktycznego włączenia się w realizację planów działania w tym zakresie.

19. Elastyczność reagowania obronnego. Skład, organizacja i zasady funkcjonowania systemu obronności kształtowane są tak, aby możliwe było podejmowanie działań odpowiednich do konkretnego zagrożenia oraz stosowne wypełnianie zobowiązań sojusznicznych. Ważnym wymogiem wobec systemu obronności, w tym zwłaszcza wobec jego sił zbrojnych, jest zapewnienie zdolności prowadzenia działań o różnej skali, intensywności i charakterze, a także zachowania ciągłości we wszystkich możliwych sytuacjach; elastycznego przechodzenia od funkcjonowania w warunkach pokojowych do warunków kryzysowych i wojennych.

20. *Współpraca cywilno-wojskowa.* We współczesnych warunkach szczególną rolę w zapewnieniu skuteczności działań odgrywa współpraca cywilno-wojskowa. Obejmuje ona współdziałanie organów cywilnych i wojskowych w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Siły zbrojne przygotowuje się do współpracy zarówno z krajowymi ogniwami pozamilitarnymi w czasie wykonywania zadań na własnym terytorium, jak i z różnymi zewnętrznymi podmiotami cywilnymi (państwowymi, prywatnymi, międzynarodowymi, pozarządowymi, a także miejscową ludnością) podczas wykonywania zadań poza granicami Polski. Struktury cywilne państwa przygotowuje się do wszechstronnej współpracy w czasie pokoju, kryzysu i wojny, zarówno z wojskami własnymi, jak i wojskami sojuszniczymi, przebywającymi lub przemieszczającymi się przez terytorium Polski. Szczególną uwagę zwraca się na odpowiednio wczesne planowanie zadań w ramach wsparcia udzielanego wojskom sojuszniczym przez państwo-gospodarza.

21. *Bilansowanie potrzeb obronnych i możliwości kraju.* Polska, budując swój system obronności, dąży do optymalnego zbilansowania potrzeb obronnych i możliwości społeczno-gospodarczych kraju. Narodowe potrzeby obronne określa się z uwzględnieniem jej obecnego i przewidywanego położenia politycznego i strategicznego w Europie oraz prognozowanego rozwoju sytuacji międzynarodowej, a w kontekście sojuszniczym – z uwzględnieniem granicznego usytuowania Polski na obszarze odpowiedzialności NATO. Szczególne znaczenie ma zapewnienie właściwych proporcji między wielkością środków przeznaczanych na bieżące utrzymywanie zdolności i gotowości obronnej państwa, a inwestowanych w perspektywiczne unowocześnianie jego struktur obronnych.

22. Stosownie do trzech stanów bezpieczeństwa państwa – pokoju, kryzysu (zagrożenia bezpieczeństwa) i wojny – Rzeczpospolita Polska jest przygotowana do prowadzenia następujących trzech rodzajów działań strategicznych:

- *działania prewencyjno-stabilizacyjne* – realizowane w czasie pokoju, obejmujące bieżące zapobieganie wystąpieniu zewnętrznych zagrożeń polityczno-militarnych (kryzysowych i wojennych), poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpiecznego środowiska (otoczenia) międzynarodowego Polski;

- *reagowanie kryzysowe* – realizowane w razie wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa sojuszników oraz zagrożeń dla szerszego bezpieczeństwa międzynarodowego, obejmujące zarówno działa-

nia narodowe, jak i udział w wysiłkach międzynarodowych, podejmowanych w celu opanowywania kryzysów oraz zapewnienia osłony przed ich skutkami;

– *działania wojenne* – prowadzone w razie agresji na Polskę lub jej sojuszników, obejmujące wykorzystanie całego lub części potencjału państwa do odparcia agresji, poprzez przygotowanie i przeprowadzenie kampanii i operacji wojennych.

3.2. Działania prewencyjno-stabilizacyjne

23. Myślą przewodnią działań prewencyjno-stabilizacyjnych jest stałe prognozowanie i śledzenie sytuacji, wczesne rozpoznawanie wyzwań i zagrożeń oraz podejmowanie działań dla sprostania tym wyzwaniom i zapobiegania przerodzeniu się potencjalnych zagrożeń w rzeczywisty kryzys lub wojnę. W ramach tych działań Polska – występując samodzielnie lub w ramach NATO bądź innych organizacji i działań międzynarodowych – realizuje następujące zadania strategiczne:

- aktywnie kształtuje bezpieczne środowisko międzynarodowe;
- buduje strefę wzajemnego zaufania w swoim otoczeniu;
- wspiera wysiłki państw w swoim otoczeniu mające na celu bezpieczne przeprowadzanie procesów transformacji i reform.

24. Udział sił zbrojnych w działaniach prewencyjno-stabilizacyjnych odbywa się przede wszystkim na płaszczyźnie współpracy wojskowej. W jej ramach Polska dąży do rozwijania kontaktów między własnymi jednostkami wojskowymi a ich odpowiednikami w innych armiach, prowadzenia wspólnych szkoleń kadr, organizowania i sprawowania nadzoru nad funkcjonowaniem jednostek wielonarodowych; korzysta też z wymiany doświadczeń i informacji. Za jedną z ważniejszych płaszczyzn tego współdziałania uznajemy współpracę wojskową w ramach Programu „Partnerstwo dla Pokoju” z państwami partnerskimi pozostającymi poza strukturami NATO; dotyczy to głównie operacji pokojowych oraz akcji humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych. Uczestnictwo polskich sił zbrojnych w programie „Partnerstwo dla Pokoju” stanowi ponadto znaczący element budowy zaufania i bezpieczeństwa w Europie Środkowej.

3.3. Reagowanie kryzysowe

25. Myślą przewodnią reagowania kryzysowego jest jak najszybsze opanowanie sytuacji kryzysowej zagrażającej interesom państwa lub społeczno-

ści międzynarodowej, w celu zminimalizowania jej skutków i przywrócenie stanu sprzed kryzysu, a w szczególności – zapobieżenie przerodzeniu się jej w bezpośrednie zagrożenie wojenne dla Polski lub jej sojuszników. Polska utrzymuje struktury i siły niezbędne do udziału w międzynarodowym reagowaniu na sytuacje kryzysowe, zwłaszcza te, które mogą mieć bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo jej samej.

26. System obronności Rzeczypospolitej Polskiej jest przygotowany do realizacji dwóch podstawowych rodzajów zadań reagowania kryzysowego. Pierwszym z nich jest reagowanie na *kryzys stanowiący bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników*, mogący przerodzić się w konflikt wymagający reagowania wedle zobowiązań wynikających z art. 5. Traktatu Waszyngtońskiego. Główne działania, przewidziane w takich sytuacjach, to:

- *uruchomienie przedsięwzięć pogotowia obronnego* – stosownie do skali i tempa narastania kryzysu. Przygotowany i utrzymywany w tym celu Narodowy System Pogotowia Obronnego, kompatybilny z Systemem Pogotowia NATO, obejmuje trzy grupy środków i przedsięwzięć: podwyższanie gotowości obronnej państwa, w tym jego struktur cywilnych oraz sił zbrojnych; podejmowanie działań pozwalających uniknąć zaskoczenia oraz stosowne rozwinięcie strategiczne (mobilizacyjne i operacyjne) określonych komponentów sił zbrojnych, zapewniające ich gotowość do użycia przeciwko potencjalnemu agresorowi;

- *osłona terytorium Polski przed bezpośrednim zagrożeniem oraz pośrednimi skutkami sytuacji kryzysowej* – poprzez prowadzenie (udział w prowadzeniu) kompleksowej (militarnej i pozamilitarnej) operacji osłonowej;

- *zapewnienie warunków do przyjęcia na terytorium Polski sojusznich sił prewencyjnego wzmocnienia* – poprzez realizację przez państwo gospodarza wyznaczonych mu zadań wsparcia militarnego i pozamilitarnego;

- *udział w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego* – poprzez wydzielenie, przerzut i rozwinięcie własnych sił w ramach zgrupowań sojusznich na kierunku zagrożenia poza terytorium Polski.

27. Drugim rodzajem zadań w ramach reagowania kryzysowego jest reagowanie na *kryzys mogący stworzyć jedynie pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników*. Oznacza to udział w międzynarodowych operacjach reagowania kryzysowego (w tym w operacjach sojusznich), które – zależnie od sytuacji – mogą obejmować:

– *rozpoznawanie i lokalizowanie pojawiającego się kryzysu oraz podjęcie działań w celu jego jak najszybszego rozwiązania* – poprzez izolowanie rejonów objętych konfliktem oraz wywieranie militarnej i pozamilitarnej presji na strony konfliktu;

– *wspieranie (militarne i pozamilitarne) wysiłków na rzecz rozwiązania konfliktu* – poprzez udzielanie stronom konfliktu pomocy organizacyjnej, humanitarnej, doradczej itp., organizowanie akcji humanitarnych i antyterrorystycznych, a także wojskowych operacji utrzymywania pokoju;

– *bezpośrednie wymuszanie pokoju* – poprzez przeprowadzenie interwencyjnych operacji militarnych, rozdzielanie i rozbrajanie bądź rozbijanie formacji zbrojnych stron konfliktu.

28. Siły zbrojne mogą również uczestniczyć w *reagowaniu na pozamilitarne zagrożenia kryzysowe* (również te o charakterze ponadnarodowym) poprzez wspieranie działań sił i środków bezpieczeństwa wewnętrznego.

3.4. Działania wojenne

29. Zgodnie z Konstytucją, Polska może znaleźć się w stanie wojny jedynie w następstwie agresji dokonanej na nią lub na państwo sojusznicze. W zależności od skali agresji i rozmachu działań wojennych może to być wojna na dużą skalę, angażująca na długi czas całe państwo, lub lokalny konflikt zbrojny – ograniczony co do zaangażowanych sił, czasu i przestrzeni. Dla Polski jako członka NATO każda wojna, niezależnie od jej skali, byłaby wojną prowadzoną w układzie sojuszniczym – zgodnie z zasadą, że każda agresja wobec członka NATO, w tym także wobec Polski, jest w istocie agresją przeciwko całemu NATO. Polska bierze pod uwagę ewentualność wojny prowadzonej w obronie własnego terytorium (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski) i wojny prowadzonej poza swoim terytorium (udział w odparciu agresji skierowanej przeciwko państwu sojuszniczemu).

30. Największe obciążenia i wysiłki Polska musiałaby ponosić w czasie *wojny obronnej na własnym terytorium*. W związku z tym, biorąc pod uwagę graniczne usytuowanie Polski w obszarze NATO, Siły Zbrojne RP, jako wchodzące w skład pierwszego rzutu strategicznego Sojuszu, muszą być zdolne do natychmiastowego zareagowania na każde naruszenie terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a przede wszystkim do obrony przed uderzeniami powietrznymi i raketowymi.

31. Wszelkie działania obronne, zarówno w ramach *lokalnego konfliktu zbrojnego*, jak i wojny na dużą skalę, byłyby od samego początku działa-

niami sojuszniczymi. W przypadku lokalnego konfliktu zbrojnego zakłada się jak najszybsze odparcie agresji i rozbicie zgrupowania przeciwnika siłami posiadanymi już w czasie pokoju – nawet przy ograniczonym i ze względów obiektywnych nienatychmiastowym udziale sojusznicznych sił lądowych. Wymaga to dysponowania znacznym potencjałem sił reagowania, zdolnych i gotowych do szybkiego użycia w obronie terytorium Polski. W razie przedłużania się konfliktu będą angażowane dodatkowe siły własne, rozwijane w wyniku mobilizacji, a także dodatkowe siły sojusznicze, niezbędne do jego ostatecznego rozstrzygnięcia.

32. W razie wojny na dużą skalę – której realna groźba narastałaby przez pewien czas, co oznaczałoby, że poprzedzałaby ją dłuższa faza kryzysu – Siły Zbrojne RP od samego początku będą działać w ramach operacji połączonych, prowadzonych w bezpośredniej obronie Polski przez wielonarodowe zgrupowanie sojusznicze, rozwinięte zawczasu na naszym terytorium w okresie pogłębiania się kryzysu i działające wedle wspólnie opracowanych, sojusznicznych planów operacyjnych. W takiej sytuacji podstawową rolę będą spełniać – rozwijane sukcesywnie w miarę narastania zagrożenia – główne siły obrony oraz siły obrony terytorialnej, które w warunkach wojny na dużą skalę będą w pełni wykorzystywane tylko na terytorium Polski. Strategia obrony w razie wojny na dużą skalę zakłada skoordynowane wykorzystanie narodowego potencjału obronnego z użyciem na terytorium Polski odpowiednich sił wzmocnienia sojuszniczego w celu niedopuszczenia do utraty terytorium oraz jak najszybszego rozbicia agresora i takiego zniszczenia jego potencjału wojennego, aby uniemożliwić mu podjęcie ponownej próby agresji – przy jednoczesnym maksymalnym zabezpieczeniu własnej ludności i majątku narodowego przed stratami i zniszczeniami.

33. Obrona terytorium Polski będzie obejmowała realizację – ujętych w narodowych planach obrony oraz przewidzianych w sojusznicznych wspólnych planach operacyjnych – następujących głównych zadań:

- rozpoznanie, zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej – poprzez przeprowadzenie połączonych operacji osłonowych i obronnych w początkowym okresie wojny przy użyciu sił znajdujących się na zaatakowanym obszarze oraz wojsk operacyjnych dodatkowo przerzucanych z innych kierunków i obszarów;

- doprowadzenie do uzyskania przewagi strategicznej – poprzez rozwinięcie głównych sił obrony i sił wzmocnienia na teatrze wojny (mobilizacja

i przegrupowanie sił narodowych oraz sojusznicznych zgrupowań operacyjnych spoza obszaru Polski);

- rozbicie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika – poprzez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego.

34. Integralną częścią tych operacji będą działania wojsk obrony terytorialnej, które są przygotowane do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych:

- zapewnienie powszechności obrony narodowej poprzez organizowanie obrony miast i innych miejscowości oraz ważnych operacyjnie rejonów i obiektów na całym terytorium Polski;

- zapewnienie i ochrona bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa, istotnych dla swobody manewru wojsk operacyjnych i koniecznych dla niezakłóconego przepływu informacji oraz ważnych z punktu widzenia wsparcia wojsk sojusznicznych;

- dezorganizowanie operacji agresora poprzez przeprowadzanie – przy wsparciu sił specjalnych – zakrojonych na szeroką skalę masowych, nieregularnych działań na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk.

35. Podczas wojny na dużą skalę konieczne będzie zaangażowanie całego potencjału obronnego państwa, zarówno militarnego, jak i pozamilitarnego. W tych warunkach istotną rolę – oprócz działań zbrojnych – odgrywać będą **pozazbrojne działania wojenne** (informacyjne, ochronne, gospodarcze), obejmujące realizację dwóch podstawowych zadań:

- pośrednie osłabianie siły wojennej przeciwnika – poprzez organizowanie nacisków dyplomatycznych i publicznej presji środowiska międzynarodowego, destrukcyjne oddziaływanie informacyjne i psychologiczne na ludność i struktury państwowe przeciwnika, wzmożenie działalności wywiadu strategicznego, organizowanie sankcji ekonomicznych itp.;

- utrzymywanie i umacnianie własnego potencjału obronnego – poprzez ochronę ludności, majątku narodowego oraz swoich i sojusznicznych struktur państwa; zapewnianie skutecznego funkcjonowania administracji i gospodarki w warunkach wojny, zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności w warunkach wojennych, udzielanie wszechstronnego wsparcia siłom zbrojnym (uzupełnianie, zaopatrywanie).

36. W razie włączenia się Rzeczypospolitej Polskiej do *wojny obronnej poza terytorium państwa*, do głównych zadań strategicznych jej systemu obronności będą należeć:

- udział wydzielonych zgrupowań wojsk operacyjnych w sojuszniczych kampaniach i operacjach militarnych, prowadzonych na danym teatrze wojny, oraz ich wszechstronne wsparcie i zabezpieczenie;
- udział w niemilitarnym (zwłaszcza dyplomatycznym, informacyjnym, ekonomicznym) oddziaływaniu na przeciwnika;
- wszechstronna militarna (lądowa, powietrzna i morska) oraz pozamilitarna osłona strategiczna własnego terytorium, w tym wzmoczona obrona powietrzna, ochrona granicy i ważnych obiektów, neutralizacja zagrożeń terrorystycznych i dywersyjno-rozpoznawczych, zapewnienie sprawnego funkcjonowania administracji i gospodarki oraz ochrona ludności w warunkach selektywnego oddziaływania zbrojnego i pozazbrojnego na terytorium Polski;
- w razie rozszerzania się konfliktu i narastania bezpośredniego zagrożenia terytorium Polski – stopniowe rozwijanie systemu obronności państwa, m.in. poprzez mobilizację i rozwijanie głównych sił obrony.

4. SYSTEM OBRONNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

37. Stosownie do wyznaczonych celów i zadań strategicznych, Polska będzie utrzymywać system obronności o potencjale gwarantującym sprosta-
nie wyzwaniom i skuteczne przeciwstawianie się wszystkim potencjalnym
zagrożeniom zewnętrznym. Musi on także zapewnić możliwość aktywnego
uczestnictwa w bieżących, międzynarodowych działaniach prewencyjno-
stabilizacyjnych. System ten stanowią wszystkie siły i środki przeznaczone
do realizacji zadań obronnych, odpowiednio do tych zadań zorganizowane,
utrzymywane i przygotowywane. Składa się on z trzech podstawowych ele-
mentów: podsystemu kierowania oraz dwóch podsystemów wykonawczych –
militarnego (Siły Zbrojne RP) i pozamilitarnego (pozamilitarne ogniwa
obronne).

4.1. Podsystem kierowania obronnością

38. Realizację decyzji państwa w dziedzinie obronności zapewniają or-
gany kierowania na wszystkich szczeblach struktury państwowej – central-
nym (resortowym) i terenowym, w tym organy dowodzenia sił zbrojnych –
stosownie do swych kompetencji stawiając zadania podległym jednostkom
organizacyjnym lub zlecając zadania obronne innym jednostkom organiza-

cyjnym państwa. Organy kierowania, odpowiadające za realizację zadań obronnych, powiązane informacyjnie i pozostające w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych, wraz ze swoim aparatem wykonawczym (administracyjnym, sztabowym, organizacyjnym) oraz niezbędną infrastrukturą, tworzą podsystem kierowania obronnością. Podsystem ten, przygotowywany w czasie pokoju, jest zdolny do stosownego rozwinięcia na czas zagrożenia bezpieczeństwa państwa (zewnętrznego kryzysu polityczno-militarnego) i wojny.

39. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów – jako organy sprawujące władzę wykonawczą – są naczelnymi organami kierowania obronnością i wykonują swoje zadania w tym zakresie na podstawie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i innych ustaw. Zgodnie z Konstytucją, Prezydent stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium. Jest on też Najwyższym Zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Jego organem doradczym w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego. Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej, zapewnia jej bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności.

40. Minister Obrony Narodowej kieruje resortem obrony narodowej, w tym przede wszystkim całokształtem działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Przygotowuje projekty założeń obronnych państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w sprawach wykonywania powszechnego obowiązku obrony. Koordynuje i sprawuje ogólny nadzór, w zakresie powierzonym przez Radę Ministrów, nad realizacją zadań obronnych przez organy administracji publicznej, samorządy, instytucje, podmioty gospodarcze (przedsiębiorców) i inne jednostki organizacyjne.

41. Rada Ministrów kieruje obronnością w czasie pokoju współdziałając z Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej w ramach prowadzenia polityki wewnętrznej i zagranicznej. Organem opiniotwórczo-doradczym Rady Ministrów w tym zakresie jest Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów. W razie konieczności realizacji zadań szczególnych – wynikających bądź to z potrzeb wyłącznie narodowych, bądź też wykonywanych w ramach NATO lub innych organizacji międzynarodowych – mogą być wprowadzane dodatkowe procedury i tworzone doraźne struktury operacyjne (komitety, zespoły, komisje, pełnomocnicy itp.).

42. W czasie pokoju – zgodnie z zasadą cywilnej i demokratycznej kontroli nad armią – całością sił zbrojnych, łącznie z żołnierzami i jednostkami organizacyjnymi wydzielonymi do struktur sojusznich, kieruje minister obrony narodowej przy pomocy Ministerstwa Obrony Narodowej. Zasadniczym organem planowania strategicznego sił zbrojnych jest Sztab Generalny WP. Dowództwa Rodzajów Sił Zbrojnych dowodzą w pełni wszystkimi podległymi wojskami, ponosząc odpowiedzialność za całokształt pokojowej działalności podległych wojsk oraz za przygotowanie ich do działań w czasie kryzysu i wojny. Współpracują z dowództwami sojusznymi, w których podporządkowanie wydzielają swoje wojska, a po ich wydzieleniu kierują procesem ich wszechstronnego zabezpieczenia.

43. W razie zaistnienia polityczno-militarnych sytuacji kryzysowych stwarzających pośrednie zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski, nie będą wprowadzane nadzwyczajne zmiany w ogólnych zasadach kierowania obronnością, a jedynie uruchomione zostaną dodatkowe środki i procedury *kierowania reagowaniem kryzysowym*. Kierowanie siłami zbrojnymi w czasie kryzysu odbywa się według zasad kierowania pokojowego. Wojskami wydzielonymi do międzynarodowych zgrupowań, wykonujących zadania w ramach reagowania kryzysowego, dowodzą operacyjnie dowódcy tych zgrupowań.

44. Szczególne rozwiązania wprowadza się na potrzeby *kierowania działaniami wojennymi*. W warunkach wojennych, jeśli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, funkcję organu ustawodawczego sprawuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Na wniosek Rady Ministrów wydaje on rozporządzenia z mocą ustawy, w tym zwłaszcza dotyczące prowadzenia działań wojennych. Prezes Rady Ministrów zapewnia realizację polityki Rady Ministrów w zakresie obrony państwa, określając sposoby jej wykonania. Na czas wojny uruchamia się Centralne Stanowisko Kierowania Obroną Państwa, obejmujące stanowiska kierowania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Prezesa Rady Ministrów i wyznaczonych przez niego członków Rady Ministrów.

45. W czasie wojny siłami zbrojnymi dowodzi Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych RP, mianowany przez Prezydenta RP na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Dla zapewnienia bezkolizyjnego rozwijania Sił Zbrojnych RP oraz kierowania nimi w czasie wojny utworzony zostaje Wojenny System Dowodzenia. Jest on organizowany w czasie pokoju i rozwijany w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny. Powinien on zapewnić sprawne wdrażanie decyzji władz państwa i dowodzenie Siłami

Zbrojnymi RP w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, umożliwiając odpowiednie współdziałanie z wojskami sojuszniczymi. Proces dowodzenia odbywa się w systemie narodowym i sojuszniczym. System narodowy zapewnia pełne dowodzenie siłami nie wydzielonymi do struktur NATO oraz dowodzenie pozaoperacyjne wojskami wydzielonymi do zgrupowań sojuszniczych. Po przekazaniu wojsk operacyjnych dowództwom sojuszniczym dowództwa narodowe nadal odpowiadają za szkolenie rezerw oraz uzupełnienie i wsparcie logistyczne przekazanych wojsk, a także zapewniają warunki do przyjęcia sił wzmocnienia na terytorium kraju. Naczelnym Dowódcą Sił Zbrojnych dowodzi w pełni siłami zbrojnymi pozostającymi w narodowym podporządkowaniu. Całością wojsk wydzielonych do sił zbrojnych NATO dowodzą operacyjnie wielonarodowe dowództwa sojusznicze, na których decyzje władze polskie mogą wpływać poprzez polityczno-wojskowe organy kierowania NATO.

4.2. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

46. Siły Zbrojne RP są podstawowym elementem systemu obronności państwa. Służą ochronie niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic. W ramach tej funkcji wykonują zadania wynikające ze Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej, skonkretyzowane w *Polityczno-Strategicznej Dyrektywie Obronnej* i w stosownych narodowych i sojuszniczych planach operacyjnych. Działając w narodowym systemie obronności i w systemie sojuszniczym, Siły Zbrojne RP są przygotowane do wykonywania trzech rodzajów zadań strategicznych: zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze), zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju. Ponadto są one gotowe do udziału w reagowaniu na zagrożenia pozamilitarne.

47. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej, Siły Zbrojne RP zachowują neutralność w sprawach politycznych oraz podlegają cywilnej i demokratycznej kontroli.

4.2.1. Skład i przeznaczenie Sił Zbrojnych RP

48. Uwzględniając przyszłe wymagania operacyjne i strategiczne, główny wysiłek w kształtowaniu modelu Sił Zbrojnych RP skupia się na ich jako-

ści. Oznacza to przede wszystkim konieczność priorytetowego traktowania problemów przyspieszenia tempa modernizacji technicznej, pełnej realizacji procesu szkolenia, w tym stałego podnoszenia kwalifikacji kadr sił zbrojnych zgodnie z wymogami współdziałania sojuszniczego oraz poprawy warunków życia i służby żołnierzy. **Potencjał Sił Zbrojnych RP** w czasie pokoju będzie utrzymywany na poziomie umożliwiającym skuteczne i elastyczne reagowanie na zmiany sytuacji militarnej w otoczeniu Polski. Będzie on gwarantował realizację zadań osłonowych i natychmiastowe podjęcie działań obronnych w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i sojuszu, a także stały udział w międzynarodowych operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego. Jednocześnie powinien zapewnić możliwość mobilizacyjnego rozwinięcia Sił Zbrojnych RP – stosownie do potrzeb czasu zagrożenia i wojny.

49. Siły Zbrojne RP przygotowywane będą zarówno do wykonywania zadań w ramach obrony kolektywnej NATO, jak i zadań reagowania kryzysowego. We wszystkich rodzajach sił zbrojnych utrzymywane będą wojska o wysokim stopniu gotowości do działania (wojska gotowości operacyjnej), zdolne już w składzie i strukturach pokojowych do szybkiego reagowania na każdy rodzaj zagrożenia, w tym zwłaszcza do natychmiastowego odparcia agresji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz wojska o zróżnicowanym stopniu gotowości (w tym gotowości mobilizacyjnej), przeznaczone do wspierania i kontynuowania już prowadzonych operacji po pewnym okresie przygotowań, w tym do mobilizacyjnego rozwijania dodatkowych sił, niezbędnych do prowadzenia operacji w razie wojny na dużą skalę.

50. We wszystkich rodzajach sił zbrojnych występują: a) **wojska operacyjne** – przygotowane do wydzielenia w podporządkowanie dowództw NATO do działania w strukturach wielonarodowych, w tym także poza granicami kraju, oraz: b) **wojska obrony terytorialnej** – pozostające pod dowództwem narodowym, przeznaczone do prowadzenia działań na obszarze kraju. W strefie bezpośrednich działań wojennych poszczególne formacje wojsk obrony terytorialnej mogą także być czasowo podporządkowywane operacyjnie dowództwom sojuszniczym. Zachowując w Siłach Zbrojnych RP służbę wojskową z poboru, zapewni się w wojskach operacyjnych wskaźnik ich profesjonalizacji na poziomie ponad 50%. Proporcja między wojskami operacyjnymi i wojskami obrony terytorialnej w czasie pokoju uwarunkowana jest charakterem położenia Polski jako państwa granicznego NATO

i określona stosownie do potrzeb operacyjnych na czas zagrożenia (kryzysu) i wojny.

51. Wojska Lądowe przeznaczone są do zapewnienia obrony przed atakiem lądowo-powietrznym w dowolnym rejonie kraju, na każdym kierunku, w obliczu każdej formy zagrożenia militarnego. Struktura ich wojsk operacyjnych oparta jest na związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach – zorganizowanych w korpusy narodowe i wielonarodowe, z utrzymaniem niezbędnej liczby jednostek centralnej dyspozycji. W systemie terytorialnym występują okręgi wojskowe, mające w swym składzie jednostki obrony terytorialnej, terytorialne organy dowodzenia oraz szkolnictwo wojskowe.

52. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej przeznaczone są do obrony przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej i stanowią fundament systemu obrony powietrznej państwa. System ten jest funkcjonalnie zintegrowany z systemem obrony powietrznej NATO. Utrzymuje stałą gotowość do przeciwdziałania naruszeniom przestrzeni powietrznej, odparcia agresji przeciwnika powietrznego i osłabienia jego potencjału. W okresie kryzysu i wojny Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej, obok zadań osłonowych, zapewniają wsparcie Wojskom Lądowym i Marynarce Wojennej. Struktura organizacyjna Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej oparta jest na korpusach obrony powietrznej, w których skład wchodzi formacje lotnictwa taktycznego, rakiet obrony przeciwlotniczej, radiotechniczne oraz jednostki zabezpieczenia. Struktura ta uwzględnia w miarę równomierną dyslokację i skład bojowy jednostek w rejonach obrony powietrznej. Ze względu na charakter zagrożeń, położenie geostrategiczne państwa i specyfikę zadań obronnych, wojska te traktowane są priorytetowo w planach modernizacji i rozwoju sił zbrojnych.

53. Marynarka Wojenna przeznaczona jest do obrony granicy morskiej państwa i strefy odpowiedzialności sojuszniczej, ochrony żeglugi i interesów gospodarczych Polski na akwenach morskich oraz obrony wybrzeża przy współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych. Stosownie do zadań operacyjnych, w strukturze organizacyjnej Marynarki Wojennej znajdują się formacje sił morskich – flotylle oraz oddziały odpowiednich rodzajów wojsk i służb. Zgodnie ze zobowiązaniami sojuszniczymi Marynarka Wojenna wydziela część swoich sił do realizacji zadań sojuszniczych, zarówno w strefie Morza Bałtyckiego, jak i poza nią.

54. W strukturach Sił Zbrojnych RP występują również wojska specjalne. Stanowią je samodzielne oddziały i pododdziały, złożone z wyselekcjo-

nowanych, specjalnie wyszkolonych i wyposażonych żołnierzy, przygotowanych do działań w niewielkich grupach o różnym składzie, w środowisku podwyższonego ryzyka. Wojska specjalne wykonują zadania o znaczeniu strategicznym lub operacyjnym w okresie pokoju, kryzysu i wojny.

55. W czasie pokoju siły zbrojne utrzymują odpowiedni system mobilizacyjny, obejmujący zarządzanie zasobami osobowymi, materiałowymi i transportowymi oraz szkolenie rezerw. Jego zadaniem jest zapewnienie rozwinięcia sił zbrojnych do etatu czasu wojennego, a także ich uzupełniania w toku działań wojennych. System ten będzie dostosowywany do nowych wymogów strategicznych, odpowiednio do pokojowych przekształceń sił zbrojnych i zmian co do ich potrzeb na czas wojny. Do najważniejszych działań w tym zakresie należą:

- modyfikacja podsystemu planowania mobilizacyjnego, stosownie do nowych rozwiązań prawnych i ekonomicznych obowiązujących w państwie;
- wdrożenie nowych programów szkolenia żołnierzy rezerwy;
- wzmocnienie struktur wojennych terenowych organów administracji wojskowej;
- przebudowa podsystemu uzupełniania strat ponoszonych w czasie wojny, z uwzględnieniem zasady dostarczania do jednostek bojowych wyszkolonych żołnierzy rezerwy wraz ze sprzętem.

56. Podstawowym zadaniem logistyki w czasie pokoju jest zabezpieczenie procesu szkolenia, gromadzenie i utrzymywanie zapasów środków bojowych i materiałowych, a także zapewnienie odpowiedniego potencjału technicznego, medycznego i transportowego oraz warunków socjalno-bytowych wojsk. W razie kryzysu lub wojny logistyka – wzmocniana zasobami gospodarki narodowej – zabezpiecza proces mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk oraz ich działania w toku operacji. Logistyka wojskowa jest sukcesywnie przygotowywana do realizacji zadań na rzecz wojsk sojuszniczych, wynikających z funkcji państwa-gospodarza, a także włączania się do współpracy i działania w ramach wielonarodowych sojuszniczych struktur logistycznych. Jej potencjał utrzymuje się na poziomie odpowiadającym stopniowi rozwinięcia i gotowości bojowej zabezpieczanych wojsk. Efektywność wsparcia logistycznego zapewnia się poprzez standaryzację wyposażenia i sprzętu logistycznego oraz utrzymywanie sprawności systemu dowodzenia i kierowania.

4.2.2. Zdolności operacyjne Sił Zbrojnych RP

57. Dla zapewnienia możliwości skutecznego wykonywania zadań prewencyjno-stabilizacyjnych, kryzysowych i wojennych Siły Zbrojne RP będą w nadchodzących latach koncentrować wysiłek na osiągnięciu i utrzymaniu następujących podstawowych zdolności operacyjnych: gotowości bojowej i mobilizacyjnej, efektywności wywiadu i rozpoznania wojskowego, efektywności dowodzenia, elastyczności reagowania i mobilności, skuteczności rażenia, żywotności wojsk.

58. *Gotowość bojowa i mobilizacyjna* Sił Zbrojnych RP jest integralną częścią gotowości obronnej państwa, a także podstawowym czynnikiem określającym możliwości bojowe sił zbrojnych. W czasie pokoju, w ramach stałej gotowości bojowej, siły zbrojne zachowywać będą zdolność do reagowania na polityczno-militarne i pozamilitarne zagrożenia kryzysowe, realizacji zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych oraz do strategicznego rozwinięcia w razie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny. Do reagowania na pojawiające się zagrożenia bezpieczeństwa państwa wykorzystywane będą, stosownie do potrzeb, gotowe do działania lub rozwinięcia siły i środki osłony strategicznej, siły i środki ratownictwa, wydzielone grupy operacyjne na poszczególnych szczeblach dowodzenia, kontyngenty wojskowe, przeznaczone do udziału w operacjach międzynarodowych, siły i środki do uruchomienia i koordynowania procesu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

59. *Efektywność wywiadu i rozpoznania wojskowego* warunkowana jest przez terminowe i wiarygodne dostarczanie organom politycznym państwa i dowódcom wojskowym informacji o zagrożeniach, potencjalnym przeciwniku, warunkach meteorologicznych oraz terenie w rejonach zainteresowania operacyjnego. Wywiad i rozpoznanie wojskowe będą przygotowywane do zapewnienia stałego nadzoru nad obszarem zainteresowania operacyjnego i terminowego informowania o wszelkich symptomach napięć i zarzewiach konfliktów, mogących zagrozić bezpieczeństwu państwa i Sojuszu. Optymalizacja efektywności wywiadu i rozpoznania wojskowego wymaga korzystania nie tylko z wyników działalności własnych sił i środków. Wspieranie systemów wojskowych przez inne organizacje państwowe i sojusznicze, odpowiedzialne za wywiad strategiczny, będzie traktowane jako ważny czynnik zwiększający efektywność wywiadu i rozpoznania wojskowego.

60. Główną miarą *efektywności dowodzenia* jest poziom zdolności zapewnienia dowódcom na wszystkich szczeblach bieżących i pełnych danych

do planowania, organizowania, koordynowania i kontrolowania przebiegu działań. Szczególne znaczenie nadawać się będzie zapewnieniu pełnej zgodności funkcjonalnej, organizacyjnej, technicznej i informacyjnej systemów dowodzenia w czasie pokoju z potrzebami czasu wojny.

61. Elastyczność reagowania na zaistniałe zagrożenia osiągać się będzie przede wszystkim poprzez zapewnienie zdolności do bezkolizyjnego przejścia wojsk ze stanów stałej gotowości bojowej w jej wyższe stany i natychmiastowego rozpoczęcia różnych rodzajów operacji. We współczesnych warunkach mobilność wojsk jest jednym z podstawowych czynników powodzenia współczesnych operacji militarnych. Osiągać się ją będzie głównie poprzez odpowiednie wyposażenie wojsk w środki transportu lądowego, morskiego i powietrznego, jak również utrzymanie i rozwój niezbędnej infrastruktury na potencjalnym teatrze działań. Sposobem zwiększania mobilności będzie także pozyskanie potrzebnych środków transportowych w wyniku mobilizacji zasobów bądź świadczeń wsparcia ze strony instytucji i agencji komercyjnych.

62. Skuteczność rażenia we współczesnych warunkach determinowana jest przede wszystkim nasyceniem wojsk bronią precyzyjną. Pozwala ona na koncentrowanie ognia w wymaganym miejscu i czasie na celach wyłącznie wojskowych, zmniejszając do minimum prawdopodobieństwo uderzeń omyłkowych na obiekty chronione postanowieniami traktatów i konwencji. W świetle ustaleń strategii sojuszniczej udział polskich sił zbrojnych w operacjach reagowania kryzysowego może wymagać zastosowania specjalnych środków rażenia. Dotyczy to uzbrojenia o nieśmiertelnych cechach, zdolnego do obezwładniania lub częściowego wyłączenia z walki ludzi i sprzętu wojskowego. Skuteczność rażenia osiągać się będzie także przez odpowiednio skoordynowane planowanie operacyjne, wykorzystanie rezultatów funkcjonowania systemu wykrywania celów oraz zastosowanie odpowiednich typów broni i wyposażenia wojskowego. Proces ten wymaga ścisłej współpracy obsługi i załóg uzbrojenia, komórek kierowania i naprowadzania oraz centrów dowodzenia, jak również zastosowania właściwego manewru sił i środków.

63. Żywotność wojsk – rozumianą jako ich odporność na różnorodne oddziaływanie przeciwnika oraz zdolność do długotrwałego działania w różnych środowiskach operacyjnych, warunkach terenowych i klimatycznych – zapewniać się będzie poprzez wyposażanie ich w środki zwiększające ochronę przed skutkami użycia współczesnych systemów ogniowych i informacyjnych oraz broni masowego rażenia. Odnosi się to w szczególności do: syste-

mów obrony powietrznej; sił i środków rozpoznania i osłony radioelektronicznej; systemów i środków ochrony indywidualnej i zbiorowej przed skutkami użycia broni masowego rażenia; sprzętu do wykrywania skażeń chemicznych i biologicznych oraz ich neutralizacji i niesienia pomocy w porażonych rejonach; środków ochrony przed nowoczesnymi minami morskimi i torpedami. Istotnym czynnikiem, determinującym żywotność wojsk, będzie zapewnienie im właściwego wsparcia logistycznego, warunkującego możliwości prowadzenia w miarę długotrwałych działań w różnych warunkach, w tym także w znacznym oddaleniu od macierzystego terytorium.

4.3. Pozamilitarne ogniwa obronne

64. Do podstawowych funkcji pozamilitarnych ogniw obronnych należą:

- ochrona ludności i struktur państwa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zapewnianie materialnych, informacyjnych i duchowych podstaw egzystencji ludności w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojusznicznych, prowadzących operacje na terytorium Polski.

Wśród ogniw pozamilitarnych występują ogniwa informacyjne, ochronne i gospodarcze. W sensie organizacyjnym funkcjonują one w ramach resortowych i terytorialnych systemów obronności.

65. *Ogniwa informacyjne* realizują zadania związane z ochroną i propagowaniem polskich interesów na arenie międzynarodowej, informacyjnym osłabianiem przeciwnika oraz umacnianie woli, morale, determinacji obronnej i wytrwałości własnego społeczeństwa w warunkach wojennych poprzez informacyjne zabezpieczenie funkcjonowania całego systemu obronności oraz informacyjne oddziaływanie zarówno na przeciwnika, jak i na własne społeczeństwo. Zintensyfikowanie wysiłków na rzecz zapewnienia koniecznego potencjału informacyjno-obronnego państwa jest jednym z priorytetowych zadań w dziedzinie obronności, w tym w siłach zbrojnych, u progu XXI wieku. Oznacza konieczność szczególnej troski o rozwój infrastruktury informacyjnej, w tym zwłaszcza informatycznej i telekomunikacyjnej. Ważne znaczenie ma właściwe wykorzystanie mediów w realizacji zadań obronnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

66. *Ogniwa ochronne* realizują zadania związane z zapewnieniem warunków bezpiecznego funkcjonowania struktur państwa oraz ochroną ludności i majątku narodowego przed skutkami zbrojnych i pozazbrojnych oddziaływań kryzysowych i wojennych. Ogniwa ochronne będą przygotowywane do realizowania – w ramach kryzysowego i wojennego funkcjonowania systemu obronności – takich zwłaszcza zadań, jak ochrona granic, ochrona ważnych osób i obiektów, zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie przestrzegania nadzwyczajnych rygorów prawa w warunkach wojny. W odniesieniu do pozamilitarnych zagrożeń kryzysowych Rzeczpospolita Polska, w ramach swojego potencjału obronnego i kompleksowego planowania cywilnego, buduje odpowiedni system ochrony ludności i cywilnego reagowania kryzysowego na bazie wydzielonych struktur administracji publicznej oraz służb i formacji pozamilitarnych.

67. *Ogniwa gospodarcze* realizują zadania związane z zapewnieniem materialnych podstaw realizacji zadań obronnych oraz przetrwania ludności w warunkach kryzysu i wojny. Podstawowe zadania ogniw gospodarczych – zarówno państwowych, jak i prywatnych – w dziedzinie obronności, to tworzenie i utrzymywanie rezerw państwowych na potrzeby obronne, zapewnianie uwzględniania wymagań obronnych w realizacji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, utrzymywanie infrastruktury obronnej, a także prowadzenie prac badawczo-rozwojowych na rzecz obrony państwa. Jedną ze szczególnie ważnych ich funkcji będzie uczestnictwo w wykonywaniu zadań na rzecz wsparcia sił sojuszniczych, rozwijanych i prowadzących operacje na terytorium Polski, a także w realizacji sojuszniczych inwestycji obronnych zarówno w Polsce, jak i w innych państwach członkowskich NATO. Wśród ogniw gospodarczo-obronnych istotne miejsce zajmuje przemysł obronny. Do utrzymywania jego potencjału na poziomie niezbędnym z punktu widzenia potrzeb obronnych konieczna jest jego stosowna restrukturyzacja i unowocześnianie oraz rozwijanie jego ścisłej współpracy z analogicznymi przemysłami państw NATO i Unii Europejskiej.

5. PRZYGOTOWANIA OBRONNE

68. W celu utrzymania stałej gotowości obronnej państwa i zapewnienia możliwości sprawnego osiągania jej wyższych stanów oraz odpowiedniego przygotowania wszystkich elementów i ogniw systemu obronności, a także

całego społeczeństwa, do sprawnego działania i przetrwania w nadzwyczajnych warunkach kryzysowych i wojennych, prowadzi się systematyczne przygotowania obronne w czasie pokoju. Składają się nań: planowanie i programowanie obronne oraz bieżące utrzymywanie i doskonalenie systemu obronności. Koordynatorem przygotowań obronnych w państwie jest minister obrony narodowej.

69. Jednym z podstawowych zadań obronnych, rzutujących zarówno na potencjał obronności kraju, jak i wiarygodność Rzeczypospolitej Polskiej w NATO, jest właściwe przygotowanie infrastruktury krajowej do wywiązywania się z obowiązków państwa – gospodarza na czas organizowania i prowadzenia obrony w przypadku agresji na terytorium Polski. Wymaga to interdyscyplinarnego podejścia do kompleksowego planowania zasobów obronnych państwa w ramach wspólnej obrony. Plan realizacji zadań państwa-gospodarza będzie determinował wytyczenie szczegółowych programów rozwoju infrastruktury obronnej państwa. Kwestie te będą organicznie powiązane z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej w programach inwestycyjnych Sojuszu w dziedzinie bezpieczeństwa. Konieczność pozyskiwania oraz właściwego zagospodarowania zasobów finansowych pochodzących z powyższych programów sojuszniczych, jak też udział Polski w realizacji sojuszniczych inwestycji obronnych w innych państwach członkowskich NATO, wymaga skoordynowanych działań w ramach przygotowań obronnych w kraju oraz aktywnego uczestnictwa w sojuszniczym planowaniu i podejmowaniu decyzji w tym zakresie.

5.1. Planowanie i programowanie obronne

70. Szczegółowe ustalanie sposobów realizacji zadań obronnych oraz niezbędnych do tego sił i środków, stosownie do ustaleń zawartych w strategii obronności, odbywa się w ramach procesu planowania i programowania obronnego. Obejmuje ono dwie dziedziny: planowanie strategiczno-operacyjne działań obronnych oraz programowanie systemu obronności, w tym sił zbrojnych. Jego podstawę stanowią decyzje polityczne i strategiczne najwyższych organów władzy ustawodawczej i wykonawczej w zakresie polityki obronnej państwa. Dyrektywnym punktem wyjścia dla tego procesu są *Wytyczne Rady Ministrów do planowania i programowania obronnego*, ustalające podstawowe zadania i wymagania wobec systemu obronności w wieloletniej perspektywie. Będą one wydawane cyklicznie co dwa lata, w terminach odpowiednio skorelowanych z wytycznymi ministerialnymi NATO.

71. W ramach *planowania strategiczno-operacyjnego* działań obronnych będzie opracowywana i sukcesywnie uaktualniana na szczeblu państwa *Polityczno-strategiczna dyrektywa obronna*, określająca sposób funkcjonowania całego systemu obronności w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny. Na jej podstawie przygotowywane będą plany użycia i funkcjonowania poszczególnych elementów i ogniw systemu obronności (a zwłaszcza sił zbrojnych) w tych sytuacjach.

72. W ramach *programowania systemu obronności* przygotowywana będzie koncepcja długookresowego rozwoju społeczno-gospodarczo-obronnego, a na jej podstawie – cyklicznie opracowywane sześcioletnie programy przygotowań obronnych, ustalające główne przedsięwzięcia w zakresie utrzymywania zasobów oraz rozwoju organizacyjno-technicznego i doskonalenia sprawnościowego systemu obronności (w tym w szczególności programy rozwoju sił zbrojnych), wraz z określeniem niezbędnych na ich realizację nakładów obronnych. Przedsięwzięcia realizacyjne ujmowane będą w resortowych i wojewódzkich programach przygotowań obronnych.

73. Wdrażanie programów zapewni ustalanie w każdym roku budżetu obronnego – realizacyjnego na pierwszy rok i prognozowanego na rok następny – którego podstawą są programy sześcioletnie. Państwo zapewni nakłady budżetowe na system obronności na poziomie gwarantującym wymaganą gotowość i zdolność obronną państwa oraz możliwość jego doskonalenia, stosownie do potrzeb i warunków obronności. Rzeczpospolita Polska uznaje obronność za podstawową funkcję państwa i przeznacza na nią nakłady rosnące w tempie odpowiednim do tempa przyrostu produktu krajowego brutto, utrzymując je na poziomie nie niższym niż 2,2% PKB.

74. W planowaniu i programowaniu obronnym uczestniczą wszystkie organy władzy i administracji państwowej. Planowanie dotyczące użycia sił zbrojnych przewidzianych do wydzielenia do struktur NATO odbywa się w ramach wspólnego planowania operacyjnego Sojuszu, a procedury planowania ich rozwoju są zgodne z procedurami kolektywnego planowania sił i zasobów NATO.

75. Częścią składową systemu planowania i programowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej jest uczestnictwo w sojuszniczym procesie planowania, w tym w: opracowywaniu *Wytocznych ministerialnych NATO*, planowaniu operacyjnym, corocznych przeglądach obronnych oraz opracowywaniu *Celów Sił Zbrojnych Sojuszu*. Oprócz rozstrzygania spraw dotyczących własnego potencjału obronnego i jego użycia ważne znaczenie ma monito-

rowanie i ocena przygotowań obronnych państw sojuszniczych, w tym alokacji sojuszniczych i narodowych zasobów obronnych, a także realizacji programów inwestycyjnych NATO.

5.2. Utrzymywanie i doskonalenie systemu obronności

76. Bieżąca realizacja planów i programów obronnych obejmuje w szczególności utrzymywanie sił zbrojnych i realizację zadań gospodarczo-obronnych, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania przemysłu obronnego, utrzymywania zapasów strategicznych i potencjału mobilizacyjnego w gospodarce narodowej, utrzymywania i rozbudowy infrastruktury obronnej, a także szkolenie obronne, w tym szkolenie sił zbrojnych.

77. W ramach utrzymywania i doskonalenia *systemu kierowania obronnością* główną uwagę zwraca się na:

- zapewnienie niezbędnej wiedzy i umiejętności obronnych kadry kierowniczej i administracyjnej oraz dowódczej i sztabowej, stosownie do zmieniających się potrzeb i warunków realizacji zadań obronnych;
- wprowadzanie rozwiązań systemowych, zapewniających interoperacyjność z sojuszniczymi organami kierowania i dowodzenia, skuteczną współpracę cywilno-wojskową w wymiarze narodowym i sojuszniczym oraz ciągłość kierowania i dowodzenia w czasie pokoju, kryzysu i wojny;
- zapewnienie odpowiedniej infrastruktury systemu kierowania, w tym zwłaszcza głównych i zapasowych stanowisk kierowania i dowodzenia oraz niezawodnej i bezpiecznej łączności.

78. W programach rozwoju Sił Zbrojnych RP, uwzględniając założenia Inicjatywy Zdolności Obronnych NATO, jako priorytetowe kierunki należy przyjąć:

- sprawność rozwijania strategicznego oraz mobilność operacyjną i taktyczną;
- skuteczność działania w operacjach wojennych i reagowania kryzysowego, w tym zwiększenie skuteczności rażenia ogniowego;
- efektywność informacyjną, w tym interoperacyjność oraz sprawność systemów dowodzenia, kierowania i rozpoznania;
- żywotność, w tym kształtowanie odporności na oddziaływanie przeciwnika, umiejętność minimalizowania strat własnych oraz rozwijanie zdolności przetrwania i ochrony wojsk w różnych warunkach;
- ciągłość wsparcia i zaopatrywania, w tym podczas działania w oddaleniu od macierzystych baz.

79. W ramach utrzymywania i doskonalenia *ogniów pozamilitarnych* główną uwagę koncentruje się na:

- określeniu podstaw prawnych i organizacyjnych, zapewniających skuteczne wykonywanie przez struktury pozamilitarne zadań obronnych;
- zapewnieniu skutecznego współdziałania cywilno-wojskowego, w tym wsparcia wojsk własnych i sojusznicznych w ramach zadań państwa-gospodarza, a także pozyskiwania i zagospodarowania zasobów finansowych w ramach Programu Inwestycyjnego NATO;
- optymalnym wykorzystaniu potencjału ochronnego, gospodarczego i informacyjnego do realizacji zadań obronnych w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- dostosowaniu przemysłu obronnego do funkcjonowania w nowych warunkach.

80. Szczególnie istotnym obszarem doskonalenia systemu obronności jest *szkolenie obronne*. Jego generalnym celem jest przygotowanie struktur kierowania obronnością, sił zbrojnych, pozamilitarnych ogniw systemu obronności oraz całego społeczeństwa do efektywnego realizowania zadań obronnych i samoobrony w warunkach zagrożenia (kryzysu) i wojny. W tym celu – na wszystkich szczeblach struktury państwowej – prowadzone będą cyklicznie gry i ćwiczenia strategiczne, operacyjne i taktyczne, dotyczące funkcjonowania państwa oraz jego struktur cywilnych i wojskowych w warunkach kryzysowych i wojennych. Gry i ćwiczenia będą także wykorzystywane jako skuteczny weryfikator przyjmowanych koncepcji operacyjno-strategiczných i rozwiązań organizacyjno-funkcjonalnych w dziedzinie obronności. Ważne miejsce w szkoleniu obronnym zajmuje przygotowanie sił i środków obrony cywilnej do realizacji zadań w czasie wojny.

81. Szkolenie jest podstawową dziedziną działalności Sił Zbrojnych RP w okresie pokoju. W swojej treści obejmuje ono wszystkie dziedziny funkcjonowania sił zbrojnych. Szczególną uwagę zwraca się na współdziałanie szkoleniowe sił zbrojnych z organami administracji państwowej i samorządowej oraz innymi jednostkami organizacyjnymi pozamilitarnych ogniw obronnych.

ZAKOŃCZENIE

82. Za realizację postanowień niniejszej strategii odpowiadają wszystkie organy administracji państwowej oraz dowództwa i sztaby wojskowe. Jej zapisy będą rozwijane i precyzowane w dokumentach wdrożeniowych – dyrektywach, doktrynach wojskowych, planach strategicznych i operacyjnych oraz w programach przygotowań obronnych, w tym programach rozwoju Sił Zbrojnych RP.

Ustalenia strategii obronności będą poddawane systematycznym przeglądom w toku planowania obronnego oraz strategicznych gier i ćwiczeń obronnych.

**MATERIAŁY PREZENTACYJNE
DO STRATEGII OBRONNOŚCI RP**

1

Wykładnia ogólnych założeń obronności i podstawa koncepcyjna do prac nad wdrożeniowymi dokumentami doktrynalnymi, planami strategicznymi i operacyjnymi oraz programami obronnymi

BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA = BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE ²

Strategia BN: jak wykorzystać wszystkie siły i środki państwa do przeciwstawienia się wszelkim rodzajom zagrożeń?

Zagrożenia

gospodarcze

społeczne

informacyjne

militarne

·
·
·

inne

STRATEGIA

BEZPIECZEŃSTWO
NARODOWE

Siły i środki państwa

gospodarcze

ochronne

informacyjne

militarne
(siły zbrojne)

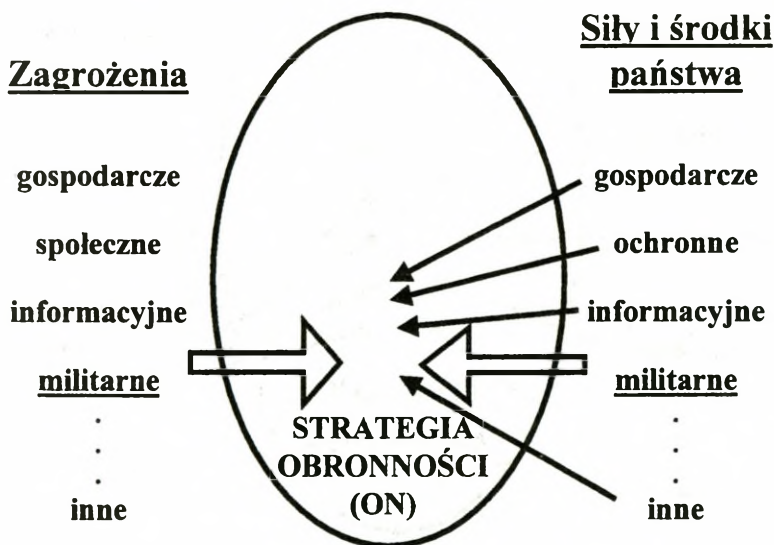
·
·
·

inne

OBRONNOŚĆ = OBRONA NARODOWA ³ **= CZĘŚĆ BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO**

= dziedzina ustawowej odpowiedzialności
Ministra Obrony Narodowej (MON jest naczelnym
organem administracji państwowej w dziedzinie
obronności – Ustawa o MON z dnia 14 grudnia 1995 r.)

Strategia obronności (ON): jak wykorzystać wszystkie
siły i środki państwa do przeciwstawiania się
zagrożeniom militarnym?

WOJSKOWOŚĆ

Strategia wojskowa: jak utrzymywać i wykorzystywać siły zbrojne do realizacji wszystkich zadań państwa?

Zagrożenia

i inne
potrzeby
państwa

gospodarcze

społeczne

informacyjne

militarne

·
·
·

inne

Siły i środki
państwa

gospodarcze

ochronne

informacyjne

militarne

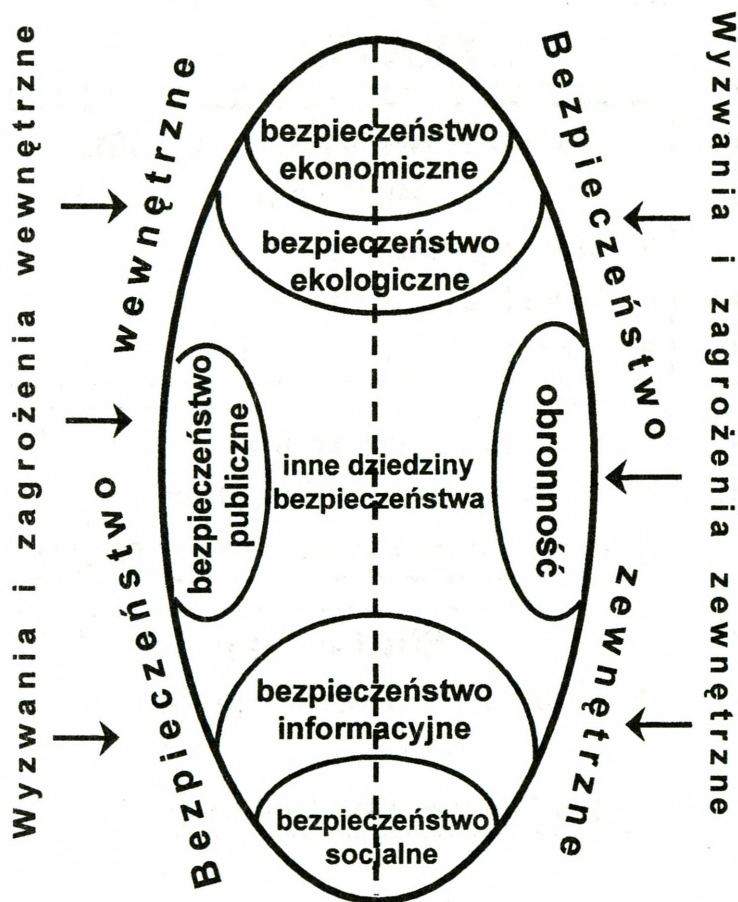
·
·
·

inne

STRATEGIA
WOJSKOWA

„TARCZA” BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

5

PODSTAWOWE PROBLEMY STRATEGII

Podstawowe uwarunkowania strategiczne:

- **interesy narodowe**
- **cele strategiczne**
- **warunki obronności**

Koncepcje strategiczne:

- **sposoby osiągania celów
i realizacji zadań strategicznych**

Siły i środki:

- **skład i struktura systemu
obronności**
- **przygotowania obronne**

INTERESY NARODOWE

Zgodnie z art. 5 Konstytucji RP:

- **niepodległość i nienaruszalność terytorium**
- **wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli**
- **dziedzictwo narodowe**
- **ochrona środowiska**

CELE STRATEGICZNE

- **obrona terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przed agresją zbrojną, w tym zapewnienie nienaruszalności polskiej przestrzeni powietrznej i morskiej oraz granic lądowych**
- **obrona i ochrona obywateli Rzeczypospolitej Polskiej**
- **udział we wspólnej obronie terytoriów państw członkowskich NATO, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego**
- **wspieranie akcji instytucji i organizacji międzynarodowych w reagowaniu kryzysowym oraz polityczno-militarnych działaniach stabilizujących**
- **kształtowanie bezpiecznego otoczenia Polski poprzez rozwijanie partnerskiej współpracy wojskowej z innymi państwami, zwłaszcza sąsiednimi**

WARUNKI OBRONNOŚCI

- **wyzwania pokojowe**
- **zagrożenia kryzysowe**
- **zagrożenia wojenne**

WYZWANIA POKOJOWE

- utrzymanie odpowiedniego (jakościowego i ilościowego) poziomu potencjału obronnego, tak aby minimalizować groźbę nacisków i szantażu politycznego, zapobieganie osłabienia międzynarodowej pozycji państwa oraz zapewnienie wsparcia dyplomacji
- wnoszenie stosownego do możliwości Polski wkładu w system obrony NATO, tak aby wzmocnić siłę i wiarygodność obronną Sojuszu oraz pozycję Polski jako wiarygodnego sojusznika
- umacnianie instytucji i organizacji bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym działających w dziedzinie kontroli zbrojeń, rozbrajania oraz środków budowy zaufania, aby wspierać kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego
- kontynuowanie udziału Polski w międzynarodowych operacjach służących utrzymywaniu i wspieraniu pokoju oraz stabilizowaniu sytuacji w rejonach kryzysowych
- przelamywanie uprzedzeń i rozwijania współpracy z sąsiadami w sferze wojskowej, w celu kształtowania bezpiecznego otoczenia strategicznego państwa

ZAGROŻENIA KRYZYSOWE

- **polityczno-militarne**
- **pozamilitarne**

POLITYCZNO-MILITARNE ZAGROŻENIA KRYZYSOWE

- **bezpośrednie**
  - sytuacja kryzysowa (konflikt)
w bezpośrednim sąsiedztwie Polski
(zagrożająca wprost bezpieczeństwu Polski)
- **pośrednie**
  - sytuacja kryzysowa (konflikt) w dalszym
otoczeniu strategicznym Polski *(zagrożająca
bezpieczeństwu międzynarodowemu)*

ZAGROŻENIA WOJENNE

- wojna na dużą skalę
- lokalny konflikt zbrojny
– agresja na Polskę
- lokalny konflikt zbrojny
– agresja na sojusznika

ZASADY STRATEGII

- **odpowiedzialność narodowa
i powszechność obrony**
- **solidarność i integracja sojusznicza**
- **współpraca i partnerstwo**
- **umacnianie zaufania i regionalnej
stabilności militarnej**
- **odstraszanie i wiarygodność**
- **elastyczność reagowania obronnego**
- **współpraca cywilno-wojskowa**
- **bilansowanie potrzeb obronnych
i możliwości kraju**

DZIAŁANIA STRATEGICZNE

- **działania prewencyjno-stabilizacyjne** – realizowane w czasie pokoju, obejmujące bieżące zapobieganie wystąpieniu zewnętrznych zagrożeń polityczno-militarnych (kryzysowych i wojennych), poprzez neutralizowanie ich potencjalnych źródeł oraz stabilizowanie i umacnianie bezpiecznego środowiska (otoczenia) międzynarodowego Polski
- **reagowanie kryzysowe** – realizowane w razie wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub bezpieczeństwa sojuszników oraz zagrożeń dla szerszego bezpieczeństwa międzynarodowego, obejmujące zarówno działania narodowe, jak i udział w wysiłkach międzynarodowych, podejmowanych w celu opanowania kryzysów oraz zapewnienia osłony przed ich skutkami
- **działania wojenne** – prowadzone w razie agresji na Polskę lub jej sojuszników, obejmujące wykorzystanie całego lub części potencjału państwa do odparcia agresji, poprzez przygotowanie i przeprowadzenie kampanii i operacji wojennych

DZIAŁANIA PREWENCYJNO- -STABILIZACYJNE

Myśl przewodnia: stałe prognozowanie i śledzenie sytuacji, wczesne rozpoznawanie wyzwań i zagrożeń oraz podejmowanie działań dla sprostania tym wyzwaniom i zapobiegania przerodzeniu się potencjalnych zagrożeń w rzeczywisty kryzys lub wojnę.

Zadania:

- **aktywne kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego;**
- **budowanie strefy wzajemnego zaufania w otoczeniu Polski;**
- **wspieranie wysiłków państw w otoczeniu Polski mające na celu bezpieczne przeprowadzanie procesów transformacji i reform.**

REAGOWANIE KRYZYSOWE

Myśl przewodnia: jak najszybsze opanowanie sytuacji kryzysowej zagrażającej interesom państwa lub społeczności międzynarodowej, w celu zminimalizowania jej skutków i przywrócenie stanu sprzed kryzysu, a w szczególności – zapobieżenie przerodzeniu się jej w bezpośrednie zagrożenie wojenne dla Polski lub jej sojuszników.

Zadania:

- a) reagowanie na kryzys stanowiący bezpośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub jej sojuszników**
- uruchomienie przedsięwzięć pogotowia obronnego;**
  - osłona terytorialna Polski;**
  - zapewnienie warunków do przyjęcia na terytorium Polski sojusznicznych sił prewencyjnego wzmocnienia;**
  - udział w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego;**

REAGOWANIE KRYZYSOWE

(cd.)

- b) reagowanie na kryzys mogący stworzyć pośrednie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub sojuszników**
- **rozpoznawanie i lokalizowanie pojawiającego się kryzysu oraz podjęcie działań w celu jego jak najszybszego rozwiązania;**
  - **wspieranie (militarne i pozamilitarne) wysiłków na rzecz rozwiązywania konfliktu;**
  - **bezpośrednie wymuszanie pokoju;**
- c) reagowanie na pozamilitarne zagrożenia kryzysowe.**

DZIAŁANIA WOJENNE

(Następstwo agresji na Polskę
lub sojusznika. Każda wojna byłaby wojną
sojuszniczą)

Wojna obronna na
własnym terytorium
(odparcie agresji
na Polskę):

- lokalny konflikt
zbrojny
- wojna na dużą skalę

Wojna poza
terytorium RP
(udział
w odparciu
agresji
na sojusznika)

• Działania zbrojne

• Działania pozazbrojne

DZIAŁANIA ZBROJNE ZADANIA WOJSK OPERACYJNYCH

- **rozpoznanie, zatrzymanie i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej – poprzez przeprowadzenie połączonych operacji osłonowych i obronnych w początkowym okresie wojny przy użyciu sił znajdujących się na zaatakowanym obszarze oraz wojsk operacyjnych dodatkowo przerzucanych z innych kierunków i obszarów**
- **doprowadzenie do uzyskania przewagi strategicznej – poprzez rozwinięcie głównych sił obrony i sił wzmocnienia na teatrze wojny (mobilizacja i przegrupowanie sił narodowych oraz sojusznicznych zgrupowań operacyjnych spoza obszaru Polski)**
- **rozbięcie zgrupowania inwazyjnego i zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika – poprzez zorganizowanie i wykonanie przeciwnatarcia strategicznego**

DZIAŁANIA ZBROJNE

ZADANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

- **zapewnienie powszechności obrony narodowej poprzez organizowanie obrony miast i innych miejscowości oraz ważnych operacyjnie rejonów i obiektów na całym terytorium Polski**
- **zapewnienie i ochrona bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa, istotnych dla swobody manewru wojsk operacyjnych i koniecznych dla niezakłóconego przepływu informacji oraz ważnych z punktu widzenia wsparcia wojsk sojusznicznych**
- **dezorganizowanie operacji agresora poprzez przeprowadzenie - przy wsparciu sił specjalnych – zakrojonych na szeroką skalę masowych, nieregularnych działań na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk**

DZIAŁANIA POZAZBROJNE **(informacyjne, ochronne, gospodarcze)**

- **pośrednie osłabienie siły wojennej przeciwnika – poprzez organizowanie nacisków dyplomatycznych i publicznej presji środowiska międzynarodowego, destrukcyjne oddziaływanie informacyjne i psychologiczne na ludność i struktury państwowe przeciwnika, wzmożenie działalności wywiadu strategicznego, organizowanie sankcji ekonomicznych itp.**
- **utrzymywanie i umacnianie własnego potencjału obronnego – poprzez ochronę ludności, majątku narodowego oraz swoich i sojuszniczych struktur państwa; zapewnienie skutecznego funkcjonowania administracji i gospodarki w warunkach wojny, zaspokajanie podstawowych potrzeb ludności w warunkach wojennych, udzielanie wszechstronnego wsparcia siłom zbrojnym (uzupełnianie, zaopatrywanie)**

WOJNA POZA TERYTORIUM RP

- udział wydzielonych zgrupowań wojsk operacyjnych w sojuszniczych kampaniach i operacjach militarnych, prowadzonych na danym teatrze wojny, oraz ich wszechstronne wsparcie i zabezpieczenie
- udział w niemilitarnym (zwłaszcza dyplomatycznym, informacyjnym, ekonomicznym) oddziaływaniu na przeciwnika
- wszechstronna militarna (lądowa, powietrzna i morska) oraz pozamilitarna osłona strategiczna własnego terytorium, w tym wzmożona obrona powietrzna, ochrona granicy i ważnych obiektów, neutralizacja zagrożeń terrorystycznych i dywersyjno-rozpoznawczych, zapewnienie sprawnego funkcjonowania administracji i gospodarki oraz ochrona ludności w warunkach selektywnego oddziaływania zbrojnego i pozazbrojnego na terytorium Polski
- w razie rozszerzenia się konfliktu i narastania bezpośredniego zagrożenia terytorium Polski – stopniowe rozwijanie systemu obronności państwa, m.in. poprzez mobilizację i rozwijanie głównych sił obrony

SYSTEM OBRONNOŚCI

**Wszystkie siły i środki przeznaczone
do realizacji zadań obronnych, odpowiednio
do tych zadań zorganizowane, utrzymywane
i przygotowywane**

Podsystem kierowania obronnością

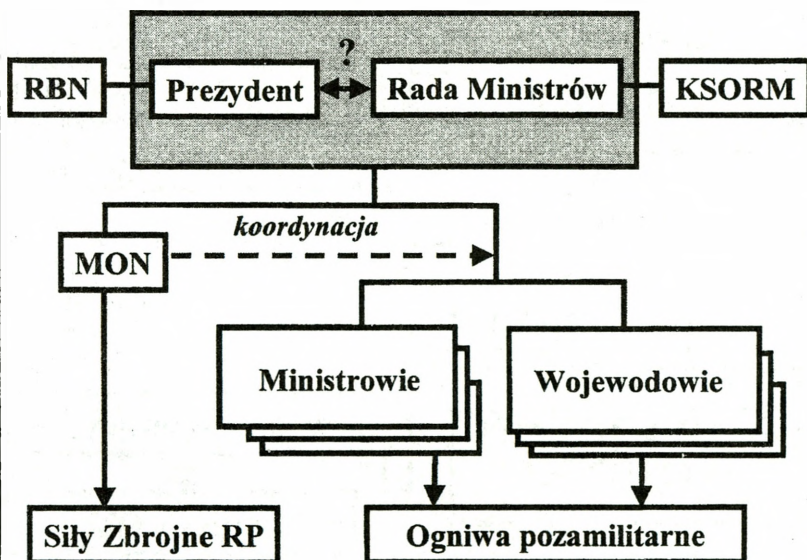
Podsystem militarny (Siły Zbrojne RP)

**Podsystem pozmilitarny (pozamilitrane
ogniwa obronne)**

SYSTEM KIEROWANIA

Organa kierowania, odpowiadające za realizację zadań obronnych, powiązane informacyjnie i pozostające w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych, wraz ze swoim aparatem wykonawczym (administracyjnym, sztabowym, organizacyjnym) oraz niezbędną infrastrukturą

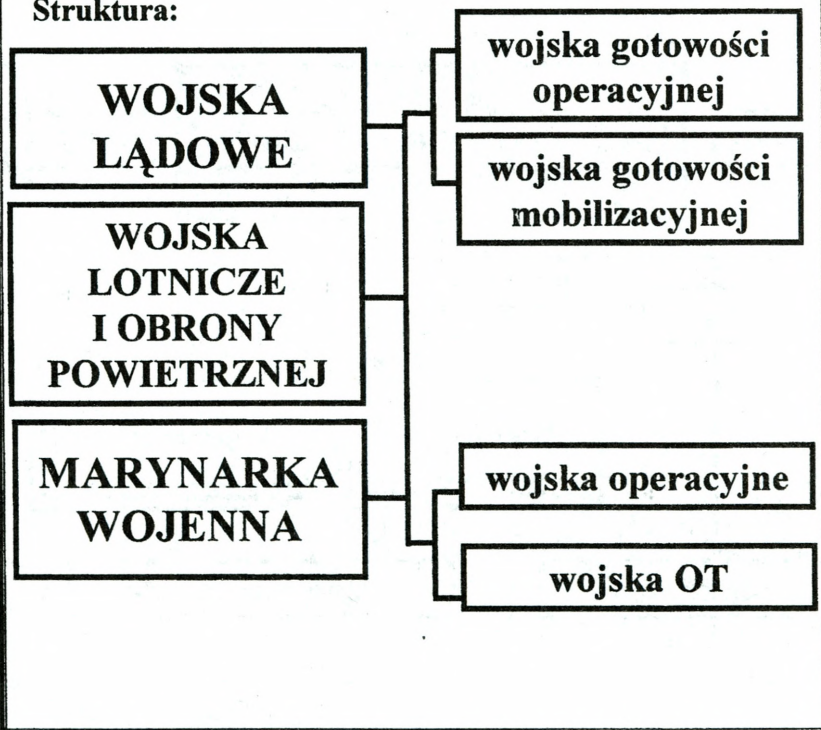

SIŁY ZBROJNE RP

Przeznaczenie:

Służą ochronie niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej
i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa
i nienaruszalności jej granic

Struktura:

JAKOŚĆ SIŁ ZBROJNYCH RP

- przyspieszenie tempa modernizacji technicznej
- pełna realizacja procesu szkolenia w całych siłach zbrojnych
- poprawa warunków życia i służby żołnierzy

ZDOLNOŚCI OPERACYJNE SIŁ ZBROJNYCH RP

- **gotowość bojowa i mobilizacyjna**
- **efektywność wywiadu i rozpoznania
wojskowego**
- **efektywność dowodzenia**
- **elastyczność reagowania i mobilność**
- **skuteczność rażenia**
- **żywotność wojsk**

POZAMILITARNE OGNIWA OBRONNE

Funkcje:

- ochrona ludności i struktur państwa w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zapewnianie materialnych, informacyjnych i duchowych podstaw egzystencji ludności w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny;
- zasilanie zasobami ludzkimi i materiałowymi Sił Zbrojnych RP oraz pozamilitarne wsparcie wojsk własnych i sojusznicznych, prowadzących operacje na terytorium Polski.

Struktura:

-
- ```
graph LR; A[• ogniwa informacyjne] --> B[• resortowe systemy obronności]; B[• ogniwa ochronne] --> C[• terytorialne systemy obronności]; C[• ogniwa gospodarcze] --> C;
```
- ogniwa informacyjne
  - ogniwa ochronne
  - ogniwa gospodarcze
- resortowe systemy obronności
  - terytorialne systemy obronności

# PRZYGOTOWANIA OBRONNE

**PLANOWANIE  
I PROGRAMOWANIE  
OBRONNE**

**BIEŻĄCE  
UTRZYMYWANIE  
I DOSKONALENIE  
SYSTEMU  
OBRONNOŚCI**

*CIMIC*

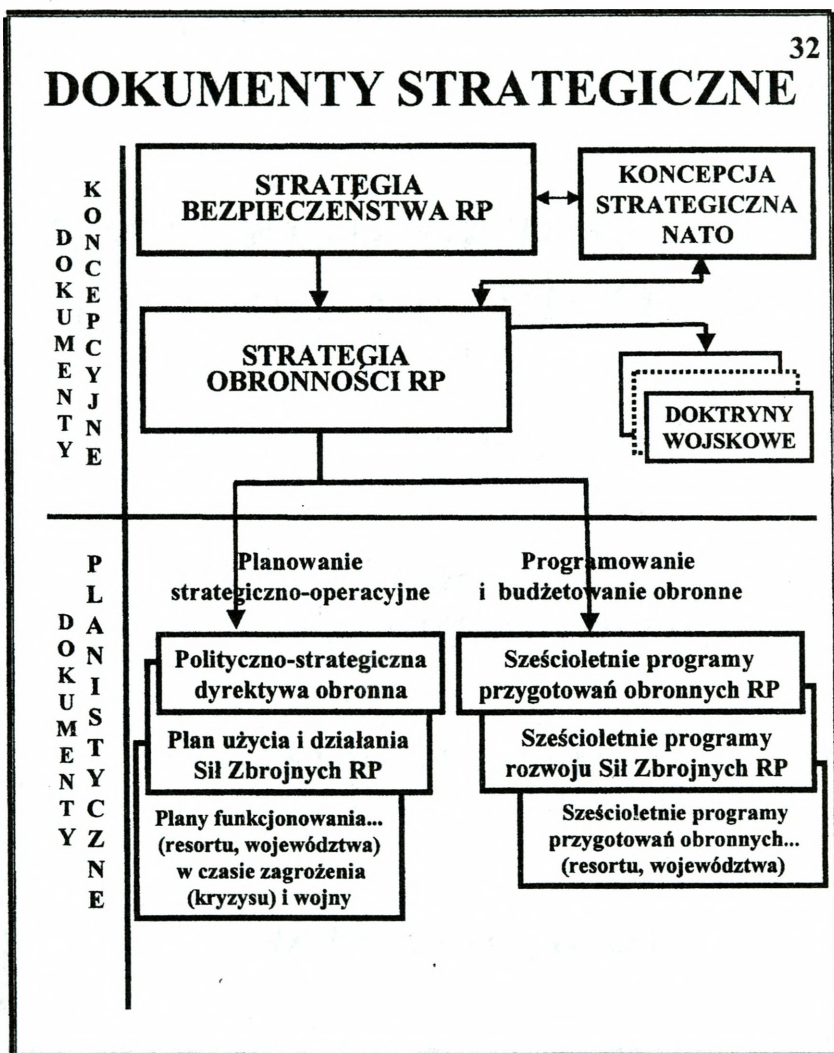
*HNS*

*NSI*

## **UDZIAŁ W SOJUSZNICZYM SYSTEMIE PLANOWANIA**

- **WYTYCZNE MINISTERIALNE**
- **PLANOWANIE OPERACYJNE  
(Contingency Planning)**
- **OPRACOWYWANIE CELÓW SIŁ  
ZBROJNYCH**
- **PRZEGLĄDY OBRONNE**

# DOKUMENTY STRATEGICZNE



## **PRIORYTETY DOSKONALENIA SYSTEMU KIEROWANIA**

- **zapewnienie niezbędnej wiedzy i umiejętności  
obronnych kadry kierowniczej i administracyjnej  
oraz dowódczej i sztabowej, stosownie do  
zmieniających się potrzeb i warunków realizacji  
zadań obronnych**
- **wprowadzenie rozwiązań systemowych,  
zapewniających interoperacyjność z sojusznikami  
organami kierowania i dowodzenia, skuteczną  
współpracę cywilno-wojskową w wymiarze  
narodowym i sojusznicznym oraz ciągłość kierowania  
i dowodzenia w czasie pokoju, kryzysu i wojny**
- **zapewnienie odpowiedniej infrastruktury systemu  
kierowania, w tym zwłaszcza głównych i zapasowych  
stanowisk kierowania i dowodzenia oraz niezawodnej  
i bezpiecznej łączności**

## **PRIORYTETY ROZWOJU SIŁ ZBROJNYCH RP**

- **sprawność rozwijania strategicznego oraz mobilność operacyjną i taktyczną**
- **skuteczność działania w operacjach wojennych i reagowania kryzysowego, w tym zwiększenie skuteczności rażenia ogniowego**
- **efektywność informacyjna, w tym interoperacyjność oraz sprawność systemów dowodzenia, kierowania i rozpoznania**
- **żywołność, w tym kształtowanie odporności na oddziaływanie przeciwnika, umiejętność minimalizowania strat własnych oraz rozwijanie zdolności przetrwania i ochrony wojsk w różnych warunkach**
- **ciągłość wsparcia i zaopatrywania, w tym podczas działania w oddaleniu od macierzystych baz**

## **PRIORYTETY DOSKONALENIA OGNIW POZAMILITARNYCH**

- **określenie podstaw prawnych i organizacyjnych, zapewniających skuteczne wykonywanie przez struktury pozamilitarne zadań obronnych**
- **zapewnienie skutecznego współdziałania cywilno-wojskowego, w tym wsparcia wojsk własnych i sojusznicznych w ramach zadań państwa-gospodarza, a także pozyskiwanie i zagospodarowanie zasobów finansowych w ramach Programu Inwestycyjnego NATO**
- **optymalne wykorzystanie potencjału ochronnego, gospodarczego i informacyjnego do realizacji zadań obronnych w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa (kryzysu) i wojny**

## **SZKOLENIE OBRONNE**

- **gry, ćwiczenia, szkolenie kursowe**
- **strategiczne, operacyjne, taktyczne**
- **ogólnoobronne, wojskowe, pozamilitarne**

## **WERYFIKACJA STRATEGII**

- **przeglądy obronne w toku planowania obronnego**
- **strategiczne gry i ćwiczenia obronne**

